

نازوی
له به هاری ته منیدا

نەزادىنىڭ سۆزى

نەزادى
لە بەھارى تەمەنىدا
وتارى رۇژنامە نووسىيى

* نووسەر: نەزاد عزيز سومرى
* نەزادى لە بەھارى تەمەنىدا
* وتارى رۇژنامە نووسىيى
* تابلۇي بەرگ: ھونەرمەند جۆرج براک
* خەتى تايىتلەكان: ھونەرمەند محەممەد زادە
* كارى ھونەرىيى: شكار نەقىشەندى
* چاپى يەكەم - 2005
* ژمارەي سپاردن: 481
* چاپخانىەي وەزارەتى پەروەردەي ھۆكۈمەتى كوردستان
* ئەم وتارانە، كە لىتەردە كۆكرائونە تەوہ،
پېتشتەر لە وەختى جىادا لە رۇژنامە و گۇقارەكاندا بلاوبونە تەوہ.

لاپەرە	ناومرۆك
11	* وتاری رۆژنامه نووسی کوردی ون کردنی بالانس یا وانەدان
14	* رۆژنامه نووسی وەك پیشە رۆژنامه نووسی وەك ئایدیۆلۆژیا
18	* رۆژنامه گەری کوردی و کێشەکانی دنیا (بۆشاییەکی هەستیتیکراو)
21	* رەگەزی متمانه لە کاری رۆژنامه نووسیدا
24	* کەناله ناسمانییەکانی کوردی لە قەڵەمڕەوی رەهەندە فەرھەنگییەکاندا
28	* ئایندە ی رۆژنامه لە ناو ھەرەشەکانی ھۆرەکانی بینین و بیستندا
33	* رۆژھەلات ھەنگاویکی تر لە ڕێگادا
37	* ھەوالەکانی ناوخوا لە رۆژنامه گەری کوردیدا پەراوێژیک لە پەيوەندی ناوەندو دەورویەر
40	* گۆڤارو رۆژنامه دنیایتیک... دوو دنیا
43	* دەنگویاسی (ھەوال) لە رۆژنامه گەری کوردیدا
46	* رۆژنامه گەری مندالان پیتویست و گرینگ... بەلام ھەژار
50	* ئافرەتی کورد لەدنیای رۆژنامه گەریدا بەیانیدان لە نیوھەشەودا

دل ھەر بەخۆی دەبیتتە ئامانجی گۆل و گوللە
سیما و دیم بەخۆیان پیکەنینش و فرمیتسکیان پیتوہ دەبی
لیویش بە خۆی تامی ژار و ھەنگوین دەکات
لە ھەمان ناسماندا ھەلۆو کۆتر ھەلدەفرین
لە ھەمان ھیلانەدا، لە ھەوری رەشدا ئاووئاگر ھەلدەقولین
ھەمان بزماریش خەنجەر و قیسارە ی پیتوہ دەکری
«رەسول ھەمزاتۆڤ»

لاپهړه	ناوهرژک
96	* وه بهر هیتان له مهیدانی میدیاو کولتوردا
99	* راهیتانی رۆژنامه نووسان روونیبینی به ناراسته یټکی تامانجدار
102	* کارگټری له رۆژنامه گهری کوردیدا راستکردنه وهی لاسهنگی یا له گرتنه بردنی
104	* نوکته هه لکه و تټیک له پال میدیادا
107	* بهر هه مهیتن و به کار بهر میدیای کوردی له کوتی هاوکټشه که دایه؟
110	* هه له بهر... رۆژنامه نووسی ون
112	* رۆژنامه گهری کوردی له سهرده می نوټیدا گوشاری به هاو بهر ټوه بردن
114	* له بهراوتزی کاغهزو کاریگهری کاغهز له دنیا ی کتیب و رۆژنامه گهری کوردیدا
118	* پهنگ له رۆژنامه گهری کوردیدا (شش ته قه ل و مانگه شهو)
122	* نازادی له بههاری ته مه نیدا
126	* چی بو... چ روویدا چ ده بی... چی رووده دا هه ولټیک بۆ وروژاندنی یاده وهرییه کان

لاپهړه	ناوهرژک
53	* نارشیف... که له رۆژنامه گهری کوردیدا نه خوټندراوه ته وه
56	* رۆژنامه یټکی ئیواران... ئایا پټویسته؟
59	* ده باره ی نهو رۆژنامه نی به بوته یټکی تایبه تی دهرده چن
63	* رۆژنامه گهری ته نژامیتز به کوردی
67	* تیراژی رۆژنامه گهری کوردی راستییه کی تال
70	* رۆژنامه گهری (نه هلی) له باز نه ی رۆژنامه گهری کوردیدا سیما یان تارمایی؟
74	* کات له رۆژنامه گهری کوردی چټوه رټیسی بی پاساو
78	* زمان ی رۆژنامه نووسی
80	* رۆژنامه گهری نه لکترۆنی کوردی
82	* رۆژنامه گهری رټیکخراو و سه ندیکاکان
85	* (ناژانسی دهنگویاسی کوردستان) پرۆژه یه ک که وهختی هاتوه
88	* ریکلام له رۆژنامه گهری کوردیدا
93	* نه ده ب و کاری رۆژنامه نووسی

- لاپەرە ناوەرۆک
- 130 * وەرگتیران .. پرۆژەبێتکی جیدی پشتگوێخراو
- 137 * کتیبی کوردی لەنیوان ناستی رۆشنیبری و تەکنیکی چاپ و بازاری بلاکردنەووەو جوگرافیای خۆتندنەووەو پیتیستی رۆژگاردا
- 140 * کۆمەلگە... تەکنەلۆژیا... میدیا
پەراوێزێک لەناو تیکستدا
- 146 * زمانی کوردی
- 150 * جەماوەر... شەقام... رای گشتی
هەولێک بۆ تیکەیشتن
- 159 * ئەوانە لە نیشتمانی خۆیاندا غەریبن
- 163 * هەڤێهێن بەلام نەک بۆ هەڤێهێن و هێچیتەر...
- 172 * بەرتیل لەمێژوودا!!!
- 176 * شتیکی لەنیوان سۆمەری و کوردیدا
- 185 * پەنجەنمایتیک بۆ ئەدەبی سۆمەری
- 189 * لەخۆنووسانی باهۆز
شێعر لەسەردەمی تەکنەلۆژیا
- 191 * رەشنووس لە
دنیای داھێناندا
- 193 * ژیان و چیترنا!
- 196 * هەمیشە یەکیک هەیه
لە تۆباشتر سەما دەکا

هه‌بیت که کیشه بهه‌سته‌کانی کۆمه‌لگه له دواکه‌وتوویی ژێرخان و بنیاتی کۆمه‌لایه‌تی و کولتووری و ته‌نانه‌ت سیاسیش، بکاته کانگه‌و نمونه بۆ راستکردنه‌وه‌ی هاوکیشه لاسه‌نگه‌کان. و تارێک له ئاینده‌بیتکی نزیکدا ئاسۆبیتک دهریخاو میتۆدبیتکی بالانمای سه‌رده‌می لیبیکه‌و پته‌وه...

ئهو‌هی تا ئیستا سه‌رنج به‌لای خۆیدا راناکیشی ئه‌و وتاره‌یه که ده‌بووایه هه‌بێ و که‌چی نییه! ئه‌گه‌ر ئه‌و چله‌تیشکه‌ی قه‌ومایه‌تی هه‌ندی رۆژنامه‌و بلا‌وکراوه‌ی لێک نزیک کردۆته‌وه، ئه‌وه ناگه‌یبینی و تارێکی نه‌ته‌وه‌یی ئینسانی دوور له ده‌مارگیری به‌پیتی میتۆدبیتکی زانستی و سه‌رده‌مانه‌ دروست بوون.

ئهم راستیه و امان لێ ده‌کا، به‌خۆماندا بچینه‌وه‌و خۆمان بناسین و له هه‌ولێ دروستکردنی و تارێ رۆژنامه‌نووسیمان به‌هه‌ستتربین و له‌و منایه‌تیه به‌رژه‌وه‌ند خوازه‌ رووته دوورکه‌وینه‌وه که به‌ته‌نیا سۆزبیتکی هه‌زارانه‌ ده‌روه‌ستی دیت...

له‌گه‌ڵ یه‌که‌مین نه‌عه‌ره‌ته‌ی راپه‌رین ساڵی 1991 پیت سه‌یر نه‌بێ سه‌ره‌رای له‌گریژنه‌چوونی جه‌وسه‌ره‌کان، خۆرسک رۆژنامه‌نووسی ئه‌وسای ده‌سپیتکی راپه‌رین که زیاتریش له رۆژنامه‌نووسیی بیستراودا خۆی ده‌نواند، و تارێکی ناوکۆی دیاربکراوی هه‌بوو، که ئه‌گه‌ر چی به‌پیتی میتۆدبیتک دانه‌ریژرابوو و وه‌ک و قمان خۆرسک دروست ببوو، به‌لام و تارێک بوو جگه‌ له‌وه‌ی هه‌بوو که له‌خۆیدا سه‌رکه‌وتنیتک بوو، ده‌قه‌به‌ری هه‌لومه‌رجه‌کیش ببوو.

له‌تیه‌په‌رپوونی زه‌مه‌ن و هه‌لاتنی هه‌ویره‌کان له‌لایه‌ک وتاره‌ خۆرسکه‌که به‌ره‌و کال بوونه‌وه‌ چوو، له‌لایه‌که‌ی تریش و تارێک ئیستاشی له‌گه‌ڵدا بێ دروست نه‌بوو جیتی بگریته‌وه‌و کۆر گه‌رم بکا و روونییینی و کاربراییتک پیتک به‌یینی... به‌په‌چه‌وانه‌وه، هه‌رتیره‌و له‌که‌ندالێک بووه... ئه‌وه‌ی ده‌یلێین ئه‌وه‌نییه‌ ده‌یزانین... نابه‌له‌دییه‌کی دیارو به‌ریاد له‌رووی هزر و سیاسه‌ت و کلتوردا و پنه‌ی چه‌تریکی هه‌ناسه‌په‌ر به‌سه‌رماندا کیشراوه... له‌په‌راویزی زۆریه‌ی کیشه‌و مه‌سه‌له‌کانی دنیای تازه، دنیای ئه‌مرۆی تاک جه‌وسه‌ری و هه‌وله‌کانی دیکه‌ی لیره‌و له‌ویتی نمونه‌ی وه‌ک ئه‌وروپا و ژاپۆن و چین داین... په‌یوه‌ندییه‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کامان، بێ ئه‌وه‌ی په‌ره‌سه‌ندنیتکی به‌

وتاری رۆژنامه‌نووسیی کوردی

ون کردنی بالانس یا وانهدان

خودناسی میتۆدبیتکی هه‌لێژاردیه له‌سه‌ره‌پیتی راستکردنه‌وه‌ی لاسه‌نگی و دیننه‌وه‌ی ئه‌و مانا و چه‌مکانه‌ی ژبانی کوژاوه هه‌لده‌که‌نه‌وه، روو له ئاراسته‌بیتکی به‌گه‌رو به‌زاوت و پراوپر له‌ژبان...

دیاره پێچه‌وانه‌ی هه‌ر راسته، به‌و رووکاره‌ی بالانس ون ده‌که‌ین و له منایه‌تیه‌کی خودنه‌ناسدا، چرا هه‌لکراوه‌کانیش ده‌کوژینه‌وه‌و ژبان که مانایه‌کی نامینی...

ئهم‌رۆ رۆژنامه‌نووسیی کوردی له‌گه‌ڵ ئه‌و نه‌خته‌ ترانه‌ییشی له هه‌لومه‌رج؛ رۆلی دیار له‌و نێوانه‌دا ده‌گه‌یژێ. ئه‌گه‌ر وه‌ک پتوبست به‌خۆبشی نه‌وه‌ستایێ به‌هه‌ر فاکتهریک هه‌یه که‌وتووته‌ سه‌ر دووربانیتکی یه‌کلاکه‌ره‌وه، له‌سه‌ریه‌تی له هه‌لکه‌وتیتکی له‌و ره‌نگه‌دا و تارێکی بارته‌قای هه‌لومه‌رجی

رووکاری ئه وهی پیتی ده گوتری کۆمه لگهی مه ده نی هاویشتی پوو له تهی سهری سهره دی لیکه وتوته وه نو قمی به خۆ وه ژبی و منایه تیه .. جیدی هت بوونه وه تکی ناشیرینی نا قبولی نا هه مووشتیتیکه ...

وتاری رۆژنامه گامان، له وانه دادان و مامۆستاکاری به ده ر، هه وئی به شداری پیکردنی به رامبه ری لی ناخویندریتته وه .. نه وهی نو ئی داماره، نازانی رووی له کام رووگه بیته ...

له ولاتی خۆیدا هه ست به غه ربی ده کات، بۆیه ده بیینی چاره سه ر له هه لاتندا، له به جیه بشتنی زیدو نیشتماندا ده بیینی ...

هه نگا وه کان له رۆژنامه نووسیماندا به و ئاراسته یه نین ته نانه ت له ئاینده ی نزیکیشدا وتاریک دروست بکه یین هاوتای ئه و گۆرانکاریه تیزرۆیا نه بیته که له دنیا ی ئه مرۆدا به رپوه ن ...

هه میشه پرسیک هه یه نزیک خۆ به که مگرتن ... ئه مه ئه گه ر له خودناسیه وه سه رچاوه ی گرتی رهنکه نوقلانه ی که وتنه وه ی سه ر راسته شه قام بیته ...

به لام هه یج به لگه یه ک له و راستیه دانییه، ئیمه تا ئیستا له قوناخی ئه زموون و ئه زمووندا ری تیپه ربیین ... ئیمه له ناوچه یه کی په راویزکراودانین، ولاتی ئیمه، ولاتیکی نییه وشکه لان و له تراویله که زیاتری لی نه بییری ...

هه قه هه نگا وه گامان بارته قای ولاته که مان بیته ... هه قه له و کانگه و له ژیر بنمیچی ئه و ئاسمانه یه وه هه ول بده یین وتاریکی یه کخراومان هه رچی نه بی بۆ به رامبه ر هه بی ...

له سه رده می کدا، که جیهانایه تی رهنگریژی چه ره و سیمای کردوه ده خاوی شه فافترو روونتر بین و چاتر به ربی خۆمان بیین تا له وه حالی بین چیمان ده وی ... له تیگه یشتنی ئه و که شه وه وایه دا مه حال نییه بتوانین وتاری خۆمانمان هه بی ...

رۆژنامه نووسی وه ک پیشه رۆژنامه نووسی وه ک ئایدیۆلۆژیا

1

رۆژنامه نووسی کوردی رهنکه زیاتر له ریگای ئه ده بیات و سیاسه تدا سه ری هه لدا بی و هیزو گوپی له و ده ره تانه وه وه رگریتی .. سیاسه ت به و مانایه ی ده چیته وه قاوخی ره تکردنه وه ی زولم و زۆری و به ره نگاربوونه وه ی هه موو ئه و نا هه قیانه ی وه ک نه ته وه له کورد کراوه ..

دیاره خۆپایی نه بووه یه که مین هه نگا و دوور له نیشتمان بی، کاتی به درخانیه کان له قاهیره ی پایته ختی میسر به بلا و کردنه وه ی (کوردستان) ده ستیان پی کرد.

له و رۆژه وه رۆژنامه نووسی کوردی وه ک بییریکی به ده رزی لی بدری، به هه موو ئه و هه ورازو نشیوانه تیپه ریوه که به هۆ و بی هۆ که وتوونه ته به ر ره وتی به رپوه چوون و پیشکه وتنی .. سه یریش ده که ی هه ر رۆژگاری له میژووی پر له که ندو کۆسپمان، وه ختی خه باتی سیاسیمان هه ناسه یه کی ها تبه یته وه به ر،

مهسه له كه له و هاو كيشه يهش له تركه تره كه له پيشدا له مهسه له ی (نازادی و مهسئوليه تدا) خستمانه پروو ..

مهسه له كه ده چيته خانه ی سه رپوش لادان بۆ سه لماندنی پيشه ی رۆژنامه نووسیی وهك پرۆژه يه كي په يوه ست به پرۆسه ی دهركه وتنی رۆژنامه نووس له قالبی پيشه وه رپيكي مرۆفانه و دوور له دهسه لاتی سهركوتكارو بايه خدان به هه واله كانی ده ره وه و ده رها و يشته كانی به گوروتینی بايه خدان به هه واله كانی ناوخۆ و به و په رپي راستگویی و په يوه ندار به به رۆژه ونديی نيشتمان، وهك ئه وه ی رۆژنامه نووس ده ييبینی نهك دهسه لات.

باس له به رۆژه ونديی نيشتمان ده كړی، نموونه يه كم ليره دا دیتته وه بپر له نموونه ی ئه و هه والانه ی رۆژنامه نووس پيک بچ له به رچاو گرتنی ئه و به رۆژه ونديانه هه واليكي بلا و كرده وه له وه ی به كيشه ی نيچيرياي دووسال له مه وه بهر، كه روو كاری دارشتنی هه واليک له لايهن رۆژنامه نووس پيکه وه بو به وه ی كوژرانی زياتر له 200 كهس و بريندار بوونی سه دانی تر ..

پرسيار ليره دايه، ئايا رۆژنامه نووس له كوتيه ی ويژدان و مهسئوليه تی رۆژنامه نووسيدا ئه و هه موو خه لكه ی به كوشتن دا؟!؛

وهكي دی، چاوت لی يه رۆژنامه نووس زۆر هه والی گرنگ به قوربانی خواستی دهسه لات ده كاو خوینه ري لی بي خه بهر ده مي پي ته وه.

4

له راست بارودۆخی رۆژنامه گه ربي كوردی و رۆژنامه نووسی كورد، وا پي ناچي هه وليكي جيدي درابن رۆژنامه نووسیی وهك پيشه چاو لی بكری، به وه ی نه ريتيكي رۆژنامه نووسيانه له كايه ی رۆژنامه نووساندا ده ريكه وي كه ره هه ندو مه و دايه كي وای پي بدا له بواری جي وه رپيدا بيزوی و له مه داری دۆگمای ئايدی لۆژياو به هه ند نه زانیني خوینه رو بينه رو گوپگر بترازی و بي به به شداریكي كاراو متمانه پيكر او له پرۆسه ی گه شه پيدان و په ره پيسه ندي شارستانی و چه كيتكي كاريگه ر له به رامه ر گه نده لی دا.

رۆژنامه گه ربي كوردی و كيشه كانی دنيا بۆ سايبه كي هه ستيا كراو

له وه ته ی هه يه، سه باره ت به گه ليك هۆ و ئه گه ر، له پيشه وه يان ئه و زولم و سته مه ی به دريتزابی ميژوو له سه رخاكي خۆی له كورد كراوه، رۆژنامه گه ربي كوردی هاو رپي لايه نه كانی تر هه ميشه كه وتوته سه نكه ري به رگري و به ره نگار بوونه وه، بۆيه به وچه شنه هه رگيز له و ئاسته دا نه بووه، بووييت به و سه رچاوه و ئاوه له ديره ی رووبار و جوگه ی لی بووييته وه و خوینه ر، پاشانيش گوپگر و بينه ري تير كرده ي و پيوستنی باخه به ربوونی له پيشه اته كانی دنيا ی بۆ فه راهم كرده ي، به و راده يه ی ناچاری چاو له ده ري نه كرده ي... ئه م حاله ته يش تا پيش راپه رين و ده ست پي كرده ي ئه زمونی ئه م به شه ی كوردستان (له گه ل ره هه نده پاشه به ره كانيشی كه بيگومان هيچ ئه زمونیكي دنيا، كه م و زۆر لي خالی نه بووه)... پاساويكي هه بوو، به لام دواي تپه ريني هه موو ئه و ماوه يه، پاساوه كه به داد ناخوا، به تايبه تيش له كاتي كدا هۆيه كانی گه ياندين و پيكر اگه يشتنی به راده يي ك پيشكه وتوون و

له پهره سەندنندان دنیایان کردۆتهوه گونده ده پازده مالبه که ی جارن...

ئیسنا رۆژنامه نووسانی کورد و رۆژنامه کوردییه کان هیچ پاساویکیان نه ماوه، له وهی به ههنگرتنی شایان و به روانین و جیهانبینی کوردی و کوردستانی له پیشهات و پروداوه کانی دنیا بروان...

مه بهستیش لیهدا ئه وهیه؛ رۆژنامه نووسانی کورد ئه مپۆ له گه ل په ته که دابن و گوشه گبر نه میننه وه و له راست کیشه و پیشهاته کانی دنیا، به تاییه تی کیشه هه لایساوه هه نوو که ییه کان قسه ی خو یان هه بچ که جگه له باخه به رکردنی به رامبه ر له و کیشه انه، پۆ پروونی خوینه ر و بینه ر و گوپیگر بکه ن... به تاییه تیش له و هۆبانه ی رۆژانه به و (به رامبه ر) ه وه په یوه سن باسی کرا...

به نمونه کیشه یه کی وه ک کیشه ی سودان، یان مملانیی ژیراوتیری نه وروپا و ئه مریکا، یا خود مه سه له ی پیکه اتنی، یا دمگۆی پیکه اتنی رۆژه لاتنی ناوه راستی فراوان، یا کیشه ئابوورییه جو راو جو ره کان یا ئه وانیه په یوه ندییان به ژینگه وه هه یه ئینجا با له و په ری دنیا شه وه بی...

یا خود مه سه لا نمونه ی ولاتیکی وه کو ژاپۆن و نه زمونه که ی له پرووی هه ستانه وه و په ره سه ندن و کتبه رکبێ پیشه سازی و ئابووری له سه ر ئاستی دنیا... یا تاقیکردنه وه ی چین و هه ندی ولاتی باشووری رۆژه لاتنی ئاسیا و تاد...

هه موو ئه و کیشه و مه سه له و پیشه اته انه و زۆری دیکه ش که له دنیا دا پرووده دن یا پیشه بینی ده کترین پروو بدن، چا و ده ده ینی رۆژنامه گه ربی کوردی نه یداونه ته به ر رونا هی وه ک پتیبست که ریگه ی به رامبه ر پروونتر بکاته وه و له ئاگا داربوونی له پروداوه کانی دنیا به ربیتی با شتر ببینی...

رۆژنامه گه ربی کوردی، بۆ نه وه ی ئه مپۆ که زۆر به یان زمانی دیکه نازانن، پرسى دروستکردنی هاوسهنگی نیوان مه سه له ناوخۆیی و کیشه کانی ده ره وه له به رامبه ر داده نری... سه رده می گوشه گبری به سه رچوو... ئه گه ر بمانه وی نه وه ی نوێ به راستی به بیری هه ستانه وه و ئینتیما و بنیاتنه وه ته یار بکه یین.

له هه موو دنیا، ئه مپۆ که ئه و په ریگه ربی له هیچ بواریکدا هیچی لی هه لئا کړی و ئه و کاردانه وه یشی نه ماوه که جارن به چه شنه هه لوتیست وه رگرتنییک ته ماشا ده کرا...

سه رده می ئه مپۆ، سه رده می به شداری و هاویه شیکردن و روانینه...

له په راویزگرتنی کیشه کانی دنیا و له سه ر رانه وه ستان و بایه خ پینه دانی بۆشاییه کی هه ستیپیکراوی له رۆژنامه گه ربی کوردیدا دروست کردوو ه...

هه قه پروونا کبیر و رۆژنامه نووسان له روانین و جیهانبینیاندا به و ئاراسته و ئامانجه له پیتش خه لکی دیکه دابن...

به نیازتکی تایبه تی دوور له مه به سستی رۆژنامه نووسیپانه ی روت، که له ئەساسدا ده چیتته وه خانه ی ریکلامیکی حه ق نه دراو، له لایه که ی تریش هۆبه ک بۆ له ق بوونی متمانه له گه ل خوینه رو گوئگرو بینهر.

کز بوونی متمانه، جگه له وه ی به تیپه ر بوونی کات خه لکی پین له ده زگا کانی راگه یانندن ده سه نگریتته وه، له ئاکامیشدا وای لی دئ پروا به راستیه کانیش نه کا.. نه مانی متمانه یش هه میشه کولتوریکی دوکه وتووی وای لی ده که ویتته وه که هه رگیز توانای رو به روو بوونه وه ی پیتشه اته کانی نامینتی، ئە وده م له رووی ناچار به وه هۆبه کانی راگه یانندن هه ر به دوایی ئه رکی روونا کاربان له بیر ده چیتته وه وه ک هه ر کالایه کی تر پابه ندی بازار ده بن، له هه مان کاتدا هه موو ئی مکه انیه اته ئابووریه کانیش هه لده لووشی.. تاقیکردنه وه ی رژی مه تۆتالیتارییه کان به رچاوترین نمونه ن، نزیکترینیشیان رژی می به عسی ره ش بووه وه بوو.. وای لی هاتبوو نه که س توانای خویندنه وه ی رۆژنامه کانی ما بوو، نه که س تاقه تی ته ماشکردنی ته له فزیۆن، که به درێژایی ما وه ی په خش له 90٪ ی په یوه ندادار بوو به هه وāl و سه ردا نه گالته جار ییه کانی دیکتا تۆر.

به و ره نگه ئه وسا شتی ک نه بوو به ناوی متمانه له نیوان ئه و ده زگا یانه و خه لکدا.. ئینیتمای نیشتی مانیش که ئیستا باسی لی ده کرئ کاردا نه وه یه کی سه رووشتی بوونی ئه و متمانه یه.. له ق بوونی متمانه یش به ته نیا له سه ر بلا و کردنه وه ی هه وālئ ناراست و دروستکرا و ته شریفاتییه وه نا وه ستی، به لکو په یوه ندی به چۆنیه تی بلا و کردنه وه و چاره سه رکردنی رۆژنامه نووسیپانه ی با به تیکی دیاری کراویشدا ده بی، له وه ی جوړتی که له چه واشه کردنی خوینه ری تیدایه.. به نمونه زۆر له و وتارو با به تانه ی که بووه به با و له رۆژنامه و گوڤاره کلمان بلا و ده کرتیه وه (به کوردی) سه بر ده که ی نووسه ره که ی کوردی نازانی، ته نانه ت ره نگه به خویشی له وتاره که ی خو ی نه کا، که له ئه سلدا به عه ره بی یا زمانیکی دیکه ی نووسیپوه! له حاله تی زمانه کانی تریشدا هه ر به و شیوه یه.. به راستی تانیستا تینا گه م بلا و کردنه وه ی وتاریکی عه ره بی به کوردی به بی ئاماره پیدانی ئه وه ی که وه رگێردرا وه چ په ندو حیکمه تیکی تیدایه!؟

بیگومان ئه م کولتووره سه قه ته هۆبه کی دیکه ی له ده ستدانی متمانه یه.

ره گه زی متمانه له کاری رۆژنامه نووسی دا

متمانه وه ک پره نسیپیکی به هه ره گیری و راستیژی و راستیزانی و پیکه وه به ستنه وه ی ئه م به رو ئه و به ر، ئه گه ر له بواره کانی تری ژباندا پتویست بی، پیکه وه نان و دروستکردنی له بواری رۆژنامه نووسیپدا، فاکته ری سه ره کی هه یبه ت پیدان و خوینه ر په یدا کردن و ئارشیقیکی با وه ر پیکرا وه که میژووی سه یینی له سه ر بنیات ده نرئ.. لی ره دا چه ندی ره گه زی خیرایی له کاری رۆژنامه نووسیپدا گه رگ بی، ئه وه نده ش ئاشکرا گو یی و دیزه به ده ر خونه نه کردنی راستی له هه موو ئه و هه وāl و ریپۆرتاژانه ی رۆژنامه نووس له یه کی که له هۆبه کانی راگه یانندن بلا و ده کاته وه پیویسته ئه مه هۆبه که، به رابردنی رۆژگار ده بیته بناغه یه کی پته و ی هه لنانی متمانه له نیوان خوینه رو بینه رو گوئگرو رۆژنامه نووس.. له وه ته ی راگه یانندی کوردستان ئه و پیتشه و تنه ی به خوۆه دیوه، دوای راپه رین، به تایبه تیش له رووی چه ندایه تیسه وه، زۆر جار له هه وālئ و اهه لنگوتین که سه ره له به ری دروستکرا بووه!! یا بلا و کردنه وه ی وتاریک، ریپۆرتاژیکی دیاریکرا و

هه قه رۆژنامه گهری کوردی و رۆژنامه نووسی کورد که ئیستا پیگه یان جیگیر بووه، ههولّ بدن دوور بن لهو لیگۆران و یاساشکیینییه که سه ره رای به تالّ بوونی وههمی ئه وهی ته ماشا ده کری و گویتی بۆ راده دپیری و ده خویندریته وه، هه موو ته لاریکی متمانه یش به سه ره کدا ده رۆخینی... به م جوړه له بازنه یه کی به رته سک بترازی نه گویتی لی ده گپیری و نه ته ماشا ده کری و نه ده خویندریته وه.

که ناله ئاسمانییه کانی کوردی له قه له مرهوی ره ههنده فه ره هنگییه کاندا

له جوامیریان کهم نابیتته وه ئه گهر دان بهو راستییه دا بنین، به تاییه تیش ئه وانهی پر به هه ناسه یان زولمی رۆژگاریان دیوه که ته نیا بیرکردنه وه له وهی ئیمهش وه کو خه لکی تر وینه مان به رهو ئاسمانی بی پایان ده نیرین و ئیستگهی ته له فزیونی جوړاوجوړ داده مه زرتین له زینده خه ونیک ده چوو...

ئهمهش له خوړا نه هاتبوو، سالانی دوورودریژی ئه وه غه دره که له که بووانه له نهستی مرۆقی کوردی جیگیرکردبوو، که هه میشه ببوو به پرۆژه یه کی ئاماده ی گه مارۆدان و له ناو بردن و مالتویرانیی زۆرخایه ن... بابایه ک هه ره ئه وهنده ی بی بکری خۆی له پرۆسه ی قهرکردن و سرپنه وه بپاریژی و به ره نگاری چه ندین دوژمنی سه رسه ختی دیارو نادپاری بوو بیتته وه ئیستا له پال رۆژنامه وه رادیو ته له فزیونی هه مه چه شن و لایه ن بیت که نالی ته له فزیونی ئاسمانی دامه زرتینیت شتی که له چاوخۆی له مو عجیزه ده چیت،

مرۆڤی کورد به وچه جیا جیا کانیه وه خۆی تیدا ببینیته وه.

به تاییه تیش له پرووی هم موو ئه و لایه نانه ی به ویستی بی یا نه ویستی هاتوونه ته بازاری که ناله ئاسمانیه کان که ئه مرۆ بی بهرگر رووبه رومان ده بنه وه...

راستی شه ری دووهمی که نداو، که به شه ری ئازاد کردنی کویت ده ناسری تاقی کردنه وه یه کی به پیتی بو په ره سه ندنی که ناله ئاسمانیه کان، به تاییه تیش که ناله عه ره بیه کان ره خساند کاتێ که نالی CNN شه په که ی گواسته وه...

ئه وه سه ره رای په ره سه ندنی تیژرۆی ئه م چه ند ساله ی دوایی له هۆیه کانی که یانن که بوو به هۆی که شه کردنی که ناله کانی زهوی و به ره سه ندنی که ناله ئاسمانیه کان.

بیر کردنه وه ی کورد له دامه زانندی که نالی ئاسمانی ئه گه رچی پیشتر له ده ره وه ی کوردستانیش بو (دامه زانندی مه دتیقی M-TV) پیشره وییه ک بوو له راگه یانندی کوردی؛ باوه کو له زۆر که م و کورپیش خالی نه بوو و به هه ناسه یه کی ئاراسته کراوی تاک لایه نه ی تاراده یه کی به رچاوو دوور له واقیع و خۆپندنه وه ی واقیعی کوردستان بوو... به لام وه ک و تمان له گه ل ئه وه شدا پیشره وه ی دامه زانندی (ته له فزیۆنی کوردستان Kurdistan TV) له ناوچه رگه ی به شیکی ئازادی کوردستان هه نگاوێکی بوێرانه و جیهان بینییه کی نامانجدارو عه قلێکی فه ره هنگی و هه ستیکی پیروزی نه ته وه یی بوو که بو یه که مین جار له میژووی کۆن و نوێماندا که نالیکی ته له فزیۆنی به زمانی کوردی و به پیشهات و رووداوی کوردی و به بهرنامه و پرۆگرامی کوردی له ناوچه رگه ی کوردستان سنوره ده سه کرده کان بیری و به سه ره موو غه درو زولمه کانی میژوو و جوگرافیاوه بازداو په یامی خۆی بگه بیئێ ئه م هه نگاوه به هه موو پیوه ریک وه رچه رخانێک بوو له میدیای کوردی... دیاره پاش ماوه یه ک که نالیکی دیکه ش هه ر له کوردستان هاته دامه زانن (که نالی کورده سات-Kurdsat) به هه مان تین و تاوی (Kurdistan TV) بهرنامه کانی له کوردستانه وه بلاوده کاته وه ئیستا چوارکه نالی ئاسمانی بهرنامه کانیان به زمانی کوردی بلاوده که نه وه... دوو

ئه مه ش جارێکی دیکه ده یسه لمینیت میلیله تان هه میشه ئه گه ره له لومه رچی له باربان هه بی ده توانن نه ک هه ره هه ستنه وه به لکو پیشیش بکه ون... به لام ئه وه نابیته پاساو بو کورت هینان له تیگه یشتنی هاوکیشه کان و کارامه بی له بهر ته بهردنی مملاتی و کیبه رکیتی کانی سه رده م و به ره مه هیتانی فاکنه ره کانی پیشکه وتن... له و روانگه یه وه بوونی که نالی ئاسمانی به س نییه، ئه گه ره تاریکی ئاشکراو روون به ئاراسته ی کارتی کردن و هه لگرتنه وه ی ئاکامه پیشقه به کانی تیدا نه یه ته دی...

دیاره ئیتمه ئه گه ره له دنیای رۆژنامه نووسی نووسراو ته نانه ت بیستراویشدا میژوو به کمان هه بیته، له وه ی ده چیتنه وه ناو رۆژنامه گه ربی ببنراو ئه و میژوو هه مان نییه... به لام ئه گه ره ئه و په رۆشییه بو که ناله ناو خۆبییه کانی پیش پتیوست نه بی... له که نالی ئاسمانیدا که رهنگه مه ترسی لاسه نگ بوونی وتاری کوردی لای بینه رانی لی بکری، به وه ی بی روخسه ت و په ساپۆرت جوگرافیای جیا جیا ده به زیتنی و له ده رگای جیاواز ده دا و ئاو یزانی چاندی دیکه ده بیت...

لیه رها به راورد کردنی ئه مرۆو رۆژه تاله کان له هه لسه و راندنی که نالیکی ئاسمانی ته له فزیۆن له رۆژگاریکی تیژرۆو تاک جه مسه ری وه کو ئه مرۆ، به تاییه تیش بو ئیتمه مانان که تا ئیستا نه حه لالین و نه مردارین، به ده رد ناخواو بینه ر تا ئه و حسابانه ده کا (که هه رگیز نایکا) به جووله یه کی په نجه به جیت ده هیلێ و ده چیتنه سه رکه نالیکی تر... بینه ر شاشه ده بیته، پشت شاشه و قه یرانه کانی ئیمکانیاتی ته کنیکی و مرۆبی له جوغزی بایه خه کانی ئه و دانییه...

ئه م رووکارانه یه که دینه گوژی بو بی ئومید کردن نییه، به قه د ئه وه ی بو لیرامان و لیکنه وه ی ئه و ره هه ندانه یه کاریگه ربی سنووربری ته له فزیۆن به سه ر باری فه ره هنگی و کۆمه لایه تیمانه وه هه یه.

مه سه له که ترسی ناوی، رووبه روو بوونه وه ی ده وی...

ئایا چۆن ده توانین ئه و وتاره دروست بکه یین که ره نگرێژی واقیعی راسته قینه ی خۆمانه...

له کام ریگه وه ده توانین بین به کانگه ی فه ره هنگیکی ره سه ن و هاوچه رخ، که

كه نالیان له ناو كوردستان (Kurdistan TV) و (KurdSAT) و دوو كه نالی ديكهش له هه ندهران (كه نالی ROJ رۆژ) و كه نالی (میزۆپۆتامیا) .

بېنگومان ئەمەش كارێكى مژده به خشه بۆ ئابندهی رۆژنامه گه ریبی بېنراوی كوردی و له هه مان كاتدا بۆ لێك نزیك كرده وهی ره وهندی كورد له دهره وهو پێكه وه نانی گروپی كارێگه ر له و ولاتانه بۆ دوا رۆژ له قازانجی بزاشی نازاد یخوازی گه له كه مان و گه شه كردنی ئەزمونی كوردستانی نازاد... به و مه رجه ی كه ناله كان كه راسته ئاسمانین، به لام له ئەساسدا به توانا و ئەزمون و ئیمكانیه تی كه نالی زه ویه وه دامه زراون هه ول بدهن كرا وه ترین له نێوان ناوهرۆکی ئامانجدارو چه شه ی پیشاندا ن هاو كیشه كه یان لێ وه دی بیت... به تایبه تی له پرووی زمان و كولتور و گۆرانی و موسیقا و درامای جیدی كه به داخه وه له هه موو كه ناله كان له ئاستی پتوبستدا نییه...

ئیترو هختی هاتوه له و ره وته وه، له ره وتێك خوینده وه ارو نه خوینده وهاری پێدا ده رواو حساب بۆ سنوور و به ربه سته كان ناكا بی ئاوردانه وه، ری هه لگرن...

ئابندهی رۆژنامه

له ناو هه ره شه ی هۆیه كانی بېن و بیستندا

ئهمرۆ له دنیای میدیادا باس له و هه ره شه و گه فانه ده كری كه په ره سه ندنی هۆیه كانی پێكگه یشتن له رۆژنامه ی ده كا . ئەوانه ی ئەو جوژه باسانه ده كهن، بیروبوچوونه كانیان له وه سه رچاوه ده گری ئیترو میدیای بېنراوو ده رهاو یشته كانی دیکه ی په ره سه ندنی ته كنه لۆژیای پێكگه یشتن له وینه ی ئینتەرنیت گلۆله ی به رۆژنامه به راده یه کی باوه رنه كرده لیتز كرده وه و ئەو ئه ركه ی تا دوینێ به رۆژنامه هه لئنه ده سووړا، ئەمرو كه به هۆی توپه كانی ئینتەرنیت و كه ناله ئاسمانیه كان به ئاسانی هه لده سووړی، سه ره رای نازادی ده برین و بلاو كرده وه به تایبه تی له توپری ئینتەرنیتدا، كه هه ر تاكێك ده توانی هه موو جیهان له سه ر شاشه ی كۆمپیوتەر كه پدا بېنێ.

که ناله ئاسمانییه کانیس وهک دهیینین دواى فراهه مبولنی سینلی پیشوازی به نرخیکى گونجاو بووه ته میوانی هه موو مالیک و نه وهی پیتی دهگوترا میدیای رابوردن که خۆی له کلیپی گۆزانی و درامای خاکه پرا و ربکلامی بئ پهرده و بئ سنوور و هه ندئ بهرنامه ی بئ بهرنامه دا دهیینیتته وه، نه گهر هه ندئ له که نالی پهره ده بی تاییه تی لی هه لئویرین.

له و سه ریشه وه کۆمه لیک که نالی تری پیچه وانه که نوخسه ی ره شبینی و مه رگ داده دن، نه وانیش له کاردان، له وهی به میدیای پارێزگرو ئایینی و ته بشیری ده ناسرین.

به پرای من باشا گهردان بییه کانی ته له فزبون سه ره پرای خودی سیفه ته پۆزه تیقه کانی وهک ئاسانی هه لگرتن و گواستنه وه وهه رزانی و له هه مانکاتدا ئاسانی له کۆل خۆکردنه وه خویندنه وهی رۆژنامه، مۆته که ی کارکه ناری و نه مانی له سه ر رۆژنامه دا لابرده وه به ختی دیکه ی پیداره.

جگه له وهی هه موو نه و پیشکه وتنه ی هۆیه کانی میدیا به خۆیه وه بییوه له م چهند سالانه ی دوا بیدا، بیگومان رۆژنامه ش وهکو هۆیه کی ره سه نی میدیای نووسراو به شی خۆی پئ براوه و به هره ی لیوه رگرتوه.

به نمونه تۆره کانی ئینته رنیت چهندی بینهر و خوینه ریکی زۆریشی بۆ خۆی راکیشابن، به قه د نه وه ش وهکو هاوړی و هه فالیکى دلسوژی رۆژنامه وه چاپکراوی دیکه یه.

به لایه کی دیکه ش هه موو نه و بلاوکراوانه ی به هۆی نه وهی پیتی ده لئین (رۆژنامه گهری ئه لیکترۆنی) له چاو بزاقی بلاوکردنه وه له رۆژنامه و گۆفار و ده وریات و کتیب و چاپکراوی تر نه گهر له په راوێزیشدا نه ی، تا ئیستا نه و رێژه نییه بخریته باسانه وه نه وهی که هه میسه هه موو رێژه یه کی زۆر که م نه یی له ولاته پیشکه وتوه کاندایه و ولاتانی دواکه وتوو سه باره ت به زۆر نه گهری جۆراو جۆر له پیشه وه شیان راده ی نه خویندنه واری و دواکه وتنی ته کنه لۆژیای ژیرخانی ئابووری و دواکه وتویی نه وهی پیتی دهگوتری که رتی تاییه تی و کیبهرکی سیسته می حوکمرانی له هه لی به کاره یانی ته کنه لۆژیای پیشکه وتوو بیبه ش بوون.

بۆیه پیموانییه به و سال و زه مانانه رۆژنامه بایه خی خۆی ون بکا به تاییه تیش له ولاتانی له وینه ی ولاتی ئیمه.

له وه ش زیاتر رۆژنامه ته نانه ت له ولاته پیشکه وتوه کانیس نه رزشی خۆی ون ناکا به و مه رجانیه له تیگه یشتنی په خشکاری رۆژنامه کانه وه سه رچاوه ده گری بۆ بنه ما کۆمه لایه تی و سایکۆلۆژییه کانی خوینه رو تویکل هاویشتن و نوپوونه وهی به پیتوانه ی خواستی سه رده م.

نه و تیگه یشتنه ش بۆ رۆژنامه له رۆژگاری نه مرۆدا پیم وایه له م چهند خاله ی خواره ودا ببینرته وه:

1- بایه خدانی رۆژنامه به پیشزانی له رینگای په یامنیره کانییه وه بیت یاخود ئازانسه کانی دهنگوباس که نه مه ش ده بیته نه گهری خیرایی بلاوکردنه وه و به دوا داچوون.

2- هه ولئ به رده وام بۆ گۆپین و نویکردنه وهی رۆژنامه نووسی به تاییه تی له هه وال و ده رهاویشته کانیدا.

3- نزیکبوونه وه له خوینه ری ئاسایی و ویست و خواسته کانی له م بواره دا، رهنگه رۆژنامه کاریگهری له هۆیه کانی تر کاراتر بئ.

4- هه ولدان بۆ راکیشانی خوینه ری نوئ، که خۆی له وه چه ی نویدا ده بینیتته وه له هه مان کاتدا کراوه یی به رووکاری خۆ دوورگرتن له هه موو جۆره نه و په رگیریه ک له چاره سه رکردن و بلاوکردنه وهی بابه ته کان.

5- هه ولئ به رده وام به فراوانکردنی په یوه ندی نزیکبوونه وه له ناوه نده بریاره ده سه ته کان بۆ هه لئینجانی ده رهاورده ی وا که بتوانئ شیکردنه وه کان ئاراسته یه کی بایه خدار وهریگرن و وه لامی پرسه کانی شه قامی تیدا بیت.

6- بایه خدان به فایله هه مه چه شه نه کان به ئاستی بایه خدان به هه وال و سیاسه ت وهکو فایلی کۆمه لایه تی و کلتووری و هه موو نه و لایه نانه ی تر که جیی بایه خی خوینه رن به نمونه؛ وهرزش که لیرده ا نه وانه ش مه به سه ته که په یوه ندی به ده ره وهی کوردستانه وه هه یه.

7- چاره سه رکردنی رۆژنامه نووسییه له رووی بلاوکردنه ودا به جۆرێک خویندنه وهی بابه ته کان خوینه ر ماندوو نه کهن، چونکه گیانی سه رده م قبولی ناکات.

8- گرینگی دان به دههیتانی هونهری له رووی قهبارهی پیت و ناستی ستوونهکان و بلاوکردنهوهی وینهو تایپوژگرافیا، که تهکنهلوژیای پیتشکهوتووی چنن رهخساندوویهتی.

وینه له روژنامه دا زور جار نهگه ر ئیرادیکی له لایه نی هونهریبه وه نه بیت و له رووی هه لبرژاردن و قهباره و چۆنیه تی بلاوکردنه وه هاوتای دهقه که بیت، له وانیه له وینه ی به بزاقی ته له قزیون کاریگه رتر بیت به وهی فوتوگراف که له باری سه قامگرتوو و بچ جووله دایه زور جار له روژنامه دا جووله دهر بپری. به پیچه وانه وهش هه ندی جار وینه ی ته له قزیون وای لیدی له جووله ده که وی و شتی که دهر ناپری، دههیتنهری کارامه ده توانی رووخساریکی بهرچاوو سه رنجراکیش به روژنامه بدا، که نه مهش ده لپین مه به ستمان به نمونه ته نیا به کارهیتانی رهنگ نییه، به لکو چۆنیه تی به کارهیتانیه تی.

دیاره له هه موو حاله تییکیشدا پتویست ده کا دههیتانی هونهری شان به شانی ناوه رۆکیکی ده وله مند پروا، که له سه ربه تی نه ک هه ر به دوا ی روودا ودا بچ و دایرپژیتنه وه، به لکو هه ولی دروستکردنیشی بدا، به لام به و رووکارهی نا که هه موو یاساو قانونیک بخاته ژیر پیتی و وروژاندنیک کاتی.

9- دیاریکردنی جوگرافیای بلاوکردنه وه، که کۆمه لیک هۆکاری دیته ری له پیتشه وهش نه و زمانیه روژنامه ی پیده رده چی، ههروه ها سیسته می سیاسیش رۆلی خۆی له و دیاریکردنه دا ده بین، به لام له گه ل نه وه شدا ئیمه نه گه ر باسی روژنامه کوردییه کان بکه یین به نه زمون دهر که وتوو، چه ندی بی موبالاتی و به هه ند نه گرتنی چۆنیه تی بلاوکردنه وه نه گه ر بووه نه وه نده فاکتهری زمان و سیسته می سیاسی کۆسپ نه بووه به تاییه تیش دوا ی په ره سه نده له راده به دهره کانی هۆیه کانی گه یاندن و پیکگه یشتن.

روژنامه وه ک دامه زراویکی وهرگرتن و داریشته وه و بلاوکردنه وهی هه و ال و به و اداچوونی دهره وارده کانی دامه زراویکی پیتشه یی و ناراسته کردنی رای گشتییه نه وه ندهش ده خوازی ئیتر دوا ی نه و په ره سه ندانه وه کو دامه زراویکی بازرگانیش له بهرچاو بگیری که به رده وامی دهرچوونی بو مسوگه ر بی.

به مهش روژنامه ده توانی له سنووری رکابه ری هۆیه کانی دیکه دا نزیک بیته وه نه و وینه ره شبینانه ی هه ندی بو روژنامه یان کیشا وه به وهی ئیتر به گه شه سه ندنی هۆیه کانی تر به تاییه تیش هۆیه کانی راگه یاندنی بپنرا و نه و کاریگه ریه ی نامینی، کال ده بنه وه و تا نه و سال و زه مانانه روژنامه بایه خی خۆی له ده ست ناداو پیتشموانییه له ئاینده یه کی نزیکدا له دهستی بدات.

بئى يا چاپکردنى رۆژنامە و گۆڭقار و دەورباتى دىكە، كە لە دوا دەيهى سەدەى رابردودا بەئاستىكى بەرچا و پەرهى سەند... لەپال دامەزراندنى چەند ئەنجومەنىكى ئەدەبى و رۆشنبىرى و ھونەرى لەشارەكان و برەوسەندنى ژيانى كۆلتوورى بە كۆروسىمىنارى جۆراوجۆر، ھەرودھا بلاوكردەوھى رۆژنامە و گۆڭقار لە شوئىنى جىاجىادا، بەئوونە: رۆژنامەى (ئاويەر) و گۆڭقارەكانى (سروە) و (مەھاباد) و ھى تر...

لەم چەندانەى دواييدا رۆژنامەيەكى ھەفتانە بە ناوى (رۆژھەلات) لە شارى سنە بلاوكرايەو بەداخەوە من تەنيا سى ژمارەيم لى ديوە (يەك و دوو و سى)...

ئەوھى لەم سەرھەقەلەمەدا دىت نيشانە بەو سى ژمارەيەيە...

رۆژنامەى (رۆژھەلات) كە بە فارسى لەسەرى نووسراو (فەرھەنگى، كۆمەلايەتى، سياسى، ئابوورى) ھەفتانە لە شارى سنەى رۆژھەلاتى كوردستان بلاوكرتەو.

بەپىي ئەو بابەتانەى بە فارسى و كوردى تىيدا بلاوكراونەتەو، لە چا و زۆربەى ھەفتەنامەكانى دىكە لە رووى ناوەرۆكەو، ناوەرۆكىكى دەولەمەندى پىتو دەبينى بە رووكارى لىكدانەو و چارەسەرکردنى بابەتى ھەنووكەيى و ھەلايسا و كە لای خويئەر جىي پرسیار و بەدواداچوون، ئەمەش وا پى دەچى لەووەو سەرچاوەى گرتبى، كە زۆربەى ھەلسۆرپىنەر و نووسەرانى لەتوتى لوانن و ئەو وەچە نوپى بەدیدیكى تازە و جىھانبىنى و روانىنى تى رومان و وردبوونەو دەستیان داوھتى...

(رۆژھەلات) لەلايەنى ناوەرۆكەو بەوھش زياتر درەوشاوتەو، كە بۆچوون و بىروپراى جىاواز و ھەمەلايەنى لەخۆگرتووە، ئەمەش بەپراى من سەرەتايەكى مژدە بەخشە لە خويئەندەو بەكتر و رىخۆش كردن لە رىي گەشانەوھى ھەموو چەشنە گولەكان و تەرز ھاويشتنى درەختە جۆراوجۆرەكان...

گرنگيدانى (رۆژھەلات) بەبابەتە ھەلايساوەكانى رۆژ و بەدواداچوونيان بەتايبەتى لەوھى دەچىتەو ناو ئەو كىشانەى پەيوەنددارن بە كوردستان و بە كۆمەلگەى كوردەواری گورپىكى دىكەيان بە (رۆژھەلات) داوھ...

(رۆژھەلات)

ھەنگاويكى تر لەرېگادا

رۆژنامەگەربى كوردى لە رۆژھەلاتى كوردستاندا بئى پيشينەو ميژوو نيبە، بەلكو ھەر لە سەرەتاي سەدەى رابردووەو رەوتەكە دەستى پىكردووە لەوماوہيەشدا چەندىن رۆژنامە و گۆڭقارى ئاشكراو نەيىنى چاپ و بلاوكراونەتەو، ھەرچەندە رۆژىمى رەزاشاى گۆرپەگۆرۆ ھەمەى كورپى بەتايبەتيش دواى رووخانى كۆمارى كوردستان، ھەموو شتىكى كوردپيان قەدەغە كوردبوو، لەگەل ئەوھشدا لەم لاو لەولا لەكاتى جىاجىادا رۆژنامەو گۆڭقارو بلاوكراوھى دىكە لەچاپدراون...

ديارە بەرپابوونى شوپشى گەلانى ئيران، لەگەل مەودا پاشقەبەرەكانيشدا كە لەدوايدا دەرکەوتن، بەتايبەتى لە راست كيشەى رەواى كورد، بەلام ديسان ھەلومەرجى نوئى پەنجەرەيەكى بەرووى رۆژنامەنووسى و كۆلتوورى كوردى بەگشتى لە رۆژھەلاتى كوردستاندا كردەو، لەلايەنى بلاوكردەوھى كىتیب

سەرنجی خۆتەربوونی پێ رادەکێشی...

4- ناوێشانی لاپەرەکانی ناووە یەک ئەنواپێکیان پێوە دیارە، هەرچەندە لە هەندێ لاپەرەدا دەرھێنەر هەولێ داووە ئەو یەک ئەنواپێکی بەوێنە بشارتتەو.

5- لە رووی بەکارھێنانی تایپۆگرافیاوە؛ لەچەند تیلەمەییەکی کوللەیی (شەبک) و هەندێکی دیکە ی نێگەتیف بەدەر، لەو سێ ژمارەیدا بەکارنەھاتوو.

تایپۆگرافیا، بەتایبەتی ئیستا کە سیستەمی کۆمپیوتەری لەکارداوە، کۆششێکی سەربارە بۆ جوانکردنی رووپەری رۆژنامە و هەندێ جارێش بۆ بەدەرخستنی بابەتێکی دیاری کراو...

(رۆژھەلات) وەک دەسپێکی ھەنگاویکی تر لە سەرە رێی مێژووی رۆژنامەنوسیی کوردیدا دەرکەوتوو... دەخوای بەرپرس و نووسەرانی شتییک بکەن نەھێلن کێرکی سەرەو ژووری داہەزیت.

لە رووی ھونەری دەرھێنان و چاپەوہ (رۆژھەلات) بەپێی ئەوہی لە ولاتتیکدا دەرھەچیت کە ئاستی چاپ و چاپکردنی تێدا دەمێکە جێی سەرنجە، بۆیە دەبێت لە (رۆژھەلات) یشدا بەھەمان شێوہی ئەو رۆژنامە و گۆڤارانہی لە ئێران دەرھەچن کورتی نەھێناوہ لەبەرھەرترن لە رێگاکانی چاپ...

بەلام دیارە ھونەر ھەر بەتەنێ لەچاپ نییە بەقەد ئەوہی دەرھێنانی ھونەری لە لایەنی رێکخستنی لاپەرەکان و خستنەرۆیان لە شێوہیەکی سەرنجراکێشدا بە بەکارھێنانی وێنەو تایپۆگرافیاو تایتلە سەرەکی و لاوکیەکان و مامەلەکردن لەگەڵ بۆشاییدا، تەنانت لەرووی جێگیرکردنی قەوارەیشەو ھونەرێکە بۆ خۆی...

لە دەرھێنانی ھونەریدا (رۆژھەلات):

1- قەبارەییەکی گونجای بۆ دەستنیشان کراوہ (تابلۆید) ئەم قەبارەییەش بۆ رۆژنامەییەکی ھەفتانە وای دەبینم پێ بەپێست بێ، بەتایبەتی کە رۆژنامەکە زیاتر پەییوہندی بەلێتۆژنەوہو بلاوکردنەوہی دەق و تیکستی جیاگیاوہ ھەبێ، تا ئەوہی تەرخان بێت بۆ ھەوایی رووت، کە لەرۆژنامەیی ھەفتانەدا زۆر بەدەرد ناخوات.

2- تەرویسە (رۆژھەلات) تارادەبەک بەوہ سەرنج راکێشترە کە تایتلی سەرەکی رۆژنامەکە بەروونی دەرخستووہ، بەوہی دەرھێنەر ھاتووہ باری دەوروہی تایتلی سەرەکی گران نەکردووہ، بەلکو لەپەرەوێزیدا گرتووہ.

بەمەش کارێکی چاکی کردووہ، لە ھەمان کاتدا داہەشکردنی بابەت و ناوێشانەکانی تری پەییوہندی بە لاپەرەکانی ناوہوہ ھەییە دەرھێنەر لە لاپەرەیی یەکەمدا ھاھەنگیکی ئەندازەیی پێداوہ و مامەلەییەکی زیرەکانەیی لە دانان و بەجێھێشتنی بۆشاییدا کردووہ.

3- لە لاپەرەکانی ناوہوہدا، لە داہەشکردنی بابەتدا سەرکەوتوترە تا بلاوکردنەوہی خودی بابەتەکە... بەوہی ھەم قەوارەیی پیتی تیکستە بلاوکرەوہکان لە رادەبەدەر وەردن، ھەم دەقەکانیش درێژ...

لەسەرێکی ترەوہ، ناوێشانی لاوہکی تێدا نییە کەفەزایەک بەلاپەرەددا و

(گرینگترین و گرینگتر و گرینگ) دا سهرکه وتوونین...

کیشی ههوالهکانی ناوخۆ له و گوشه نیگایه وه بووه به کانگی کیشهکان و یهکیک له فاکته رهکانی دواکه وتووی رۆژنامه گهری له بلاوکردنه وهی ههوالدا، له حالیکدا به هۆی ئه وهی له ناوچه یهکی هه لایساودا دهرده چی تیبدا به بیهته سهرچاوه بۆ زۆر ناوهندی دیکه، که چی وای لیها توه خۆینهر یا گوینگر یا بینهری کورد هه میسه ناچار بووه بۆ زانینی راستی رووداوهکانی پالنه خۆی به دواهی سهرچاوهی دهره و هدا بگه ری... ته نانه ت ئه وهی له ههوالهکانی ناوخۆدا بلاوده کهرینه وه، له رووی تهکنیکی دارشتن و راسته قانی پیتسه تهکانیشدا دواکه وتوون...

سویندی ههندی له وهوالانه ناخۆم که به مه بهستیکی تایبه تی له چوارچیوهی مملاتی لایه نهکان یاخود به مه بهستی وروژان بلاوده کهرینه وه...

ئه وهی ناوهند و دهره وهی دروست کردوه، ولاتانی پیتسه که وتوو جله وی زیاتر له 90% ی ههوالهکانی دنیا به ههواله ناوخۆیهکانی کوردستانیشه وهیان به هۆی ئازانسسه زه به لاههکانیان له دهستی خۆیان گرتوه و بهروانین و جیهانبینی ئه و ئازانسانه ییش داده پتریت و به بریتی و هه قیش دهریتن به ده زگاگان...

ته نانه ت زۆر جار ههوالهکانی خۆمانیان له رووی ناچار بیه وه لی ده کهرینه وه... ئالی ره دا جاریکی دیکه پرۆژهی دامه زانندی ئازانسیتی دهنگوباسی تایبه ت به کوردستان له وانه یه له زۆر سهره وه کیشه که چاره سه ر بکا.

ههوالهکانی ناوخۆیش که زۆر جار دوو چاری کیشه ده بن له بلاوکردنه وه دا به تایبه تی له رۆژنامه گهری کوردی، مه رج نیبه ته نیا ههوالی سیاسی بن... زۆر جار ههوالی دیکه ی په یوه ندار به په رله مان و وه زاره ته کان و دادگا و دامه زراوهکانی تر و ئهوانی دیکه ی باس له کیشه ی کۆمه لایه تی ده که ن و ههروه ها زۆر له وه مه سه لانه ی جینی بایه خی خه لکی جاده ن (رای گشتی) ئهوانیش رهنگه کیشه بۆ ده زگاگان راگه یانیدن دروست بکه ن...

له و نیوانه دا جاریکی تر به رامبه ر (خوینهر و گوینگر و بینه ر)، به لام ئه مجاره له رووی ناچار بیه وه په نا بۆ ده زگای دیکه ده بات که متمانه ی

ههوالهکانی ناوخۆ له رۆژنامه گهری کوردیدا

پهراویزیک له په یوهندی ناوهند و دهره وه

ههوالهکانی ناوخۆ، له هه رهۆیه کی راگه یانیدن، به رووی گه شه وه بیت یا کال، ئاوینه ی بالانمایه و رووداوهکانی تیدا رهنگ ده ده نه وه...

به پیتسه وانه ی ههوالهکانی دهره وه که له سه ره چاوه ی تر به رۆژنامه و ده زگاگان دیکه ی راگه یانیدن ده گا، له ههوالهکانی ناوخۆدا، نهک هه ره له به ر دهستی خۆتدایه، به لکو ده توانی بیگه ییتیه ته ئاستیکی نواندی وا، خۆت بیهته سهرچاوه ی ئه وه ههوالانه...

ئه وهی له رۆژنامه گهری کوردیدا تیبینی ده کری، تا ئیستا ئه وهنده ی له بلاوکردنه وهی ههوالهکانی ناوخۆ رووبه رووی سه ر ئیسه ده بیهته وه، له بلاوکردنه وهی ههوالهکانی دهره وه، کیشه ی له وه ته رزه ی نایه ته پیتسه، له وه را ته ماشا ده که ی ههوالهکانی ناوخۆ له رۆژنامه گهری کوردیدا، زۆر به یان ههوالی فه رمی و ته شریفاتین... ته نانه ت له رووی ریزه بندی بلاوکردنه وه شدا

له گه ل دروست کردوه...

له بلاوکردنه وهی هه والی ته شریفاتی و ره سمبشدا رۆژنامه گهری کوردی به شپوهیه کی گشتی ئه وهنده ی بایه خی به خاوه ن هه وال داوه، ئه وهنده گرینگی به خودی هه واله که نه داوه، ئه مهش هه میشه خالی نییه له دوو واتا، یه کیان بيموبالاتی و به هه ند نه گرتن، هه ندی جار عاقل پینه شکانیشی ده چیتته پال، دووه میشیان له به رژه وهندی پاریزی خودی هه ندی رۆژنامه نووسه وه سه رچاوه ده گری، به راده یه ک زۆر جار له هه ندی رۆژنامه دا ریپۆرتاژ و به دوا داچوونی وا به رچاوه ده که وئ که زیاتر له ریکلامی کی به خۆرای ده که ن تا ریپۆرتاژی رۆژنامه نووسی...

هه ندی جاریش به وه حساب به ده کری کاردانه وهی پۆزه تیقی بۆ ئه و لایه ن یا ئه م لایه ن ده بی، که چی راستی ئه مه له خۆیدا ده چیتته وه پال کولتوری سه قه تی رۆژمه تۆتالیتارییه کان که به هۆی ئه و ماوه درێژه ی گه مارۆی کولتوری رۆژمی به عسی رهش بووه وه، به پیزانین بی یا به نه زانین، بووه به به شیک له سیسته می کارکردمان و تا ئیستا نه مانتوانیوه به ته واوی لی ده ربا ز بین.

دیسان له پرووی ده سته جی بلاوکردنه وهش رۆژنامه گهری کوردی که ده بوایه لانی که م له هه واله کانی ناو خۆدا ده سته پشخه ر بیت...

له شپوهی گشتییدا، مه گه ر جاروبار ده نا ئه وهی تیدا نه بینراوه.

گۆڤارو رۆژنامه دنیا ییک... دوو دنیا

یه کییک له و دابه شبه ندیانه ی رۆژنامه گهری نووسراوی تیدا کۆده کریتته وه، ئه و دابه شبه ندیه یه که به پیی (کات) ی ده رچوون و بلاو بوونه وهی ده کری...

له مه شدا ئه گه رچی ئیمه بۆ رۆژنامه جگه له رۆژانه، به هه ردوو جۆری به یانی و ئیوارانی و هه فته نه له قاوخی رۆژنامه دا نابینین و پیمان وایه رۆژنامه که ده رچوونی له هه فته نه ی زیاتر بی بچی له سنووری رۆژنامه ده چیتته ده ره وه، به لام رای واهه یه رۆژنامه ی نیومانگی و مانگانه و ته نه نه ت و هه رزیش ده به نه وه ناو قاوخی رۆژنامه. وای ده بینم هه ر لی ره وهش ئاقاری رۆژنامه و گۆڤار تیکه ل ده بن که ره نگه له وه دا بچینه وه ناو یه ک دنیا، دنیا ی رۆژنامه گهری نووسراو...، به لام سه باره ت به زۆر ئه گه ری دیکه ش دوو دونیا ی لیک جودا لیک دین... به مهش هه رییه ک له هه ردوو چه شن (رۆژنامه) و (گۆڤار) جیهان بینی و ئه رکی خۆی ده بی و به پیی وه ختی ده رچوون و بلاو بوونه وه یان ده گۆری...

ناوهرۆکهوه ههر بهو جۆرهیه...

رۆژنامه وهکو حالهتیکی گشتی وهک وتمان زیاتر عه و دالی دوا ی ههواله، بهلام گۆقار دهتوانی بههوی وهختی دهچوونی زیاتر له ئینسکلۆپیدیایهکی کورتکراوه بچیت...

له چاپیشدا لهوانهیه رهنگ وهکو رهگهزتیکی لهپیش له بهکارهیتاندا لهگۆقار حسابی بۆ بکری، بهتاییهتیش ئه و گۆقارانهی تایبهتن به مۆدهی جلو بهرگ یانهوانهی تایبهتن به ئافرهتان یاهونهری شیوهکاری ههروهها له بلاوکردنهوهی ریکلامی جۆراوجۆر، کهچی رۆژنامه دهگونجی یهک رهنگ بیت و بازاریشی ههبت... ئهگه ر بینه سهر کرۆکی ناوهرۆکیش ئهوهی لهسهر گۆقاره، لهسهر رۆژنامه نییه و پیچهوانهکەشی ههر راسته.

بۆ نمونه توێژینهوهی تاییهت به ئهدهب و زمان و میژوو و ئارکیۆلۆژیا و فهلسهفه و کۆمهڵناسی و قانون و زانستی دیکه که زۆرجار دهبینین گۆقاری تاییهت بهخۆیان دهبت ئه مه له رۆژنامه دا پهسند نییه و ناشکری... ئهگهچی ههندی لهو بابهتانه رهنگه له گۆقاری سیاسی گشتیشدا جیگیان بیتهوه، بهلام لههه مان کاتدا ههندیک لهوانهیش دوور نییه له رۆژنامه دا بایهخیان پی بدریت بهتاییهتیش ههندی له هه لومهرجی پیوسته دا. له هه موو حاله تیگدا رۆژنامه و گۆقار ئه گه ر خالی هاوبه شیشیان هه بی و بچنه وه یه ک رێگا، بهلام وهک دهبینین به دوو رهه ندی جیا وازدا دهچن...

به نمونه: ئه گه ر له رۆژنامه دا به تاییهتیش رۆژنامه ی رۆژانه هه والی گه رماو گه رم و دهستبه جی گرنگ بی له گۆقاردا (مه گه ر هه والیکی نائاسایی تاییهت به خۆی هه بیت) زیاتر به دوا داچوونی هه وال و ده رها و تیشه کانی وهک راپۆرتی هه والئامیزو رپۆرتاژی تیرو ته سه ل جیگای بایه خ پیدان ده بیت.

له نووسین و دارشتنیشیدا ههر بهو جۆرهیه... نووسین له رۆژنامه دا هه میشه دا وا پیوست دهکا چر بیت و به لگا وه رو روونبینی و لایه نی لاپرسه نی رۆژنامه نووسی تیدا رهنگ بداته وه، به تاییهتیش له نووسینی سه روتاردا که به داخه وه لای ئیمه ته وا و به پیچه وانه وه که وتۆته وه...

له حالیکدا نووسین له گۆقاردا، وهک د. مه محمود ئه ده م ده لیت ره گه زی گونجانی پتر تیدا بیت و وینه نه خسه ی پیوستی له گه لدا بی... د. مه محمود پتی وایه، گۆقار به بی وینه مه حاله پروانه (د. محمود اهم التعریف بالمجله- دار الثقافة للطباعة والنشر قاهیره ۱۹۸۵) له کاتیکدا رهنگه له رۆژنامه دا، بهو جۆره نه بی هه رچه نده وینه به شیککی گرنگ له ماکیتی رۆژنامه ییش پیک دین، به لام د. محمود که ده لیت بۆ گۆقار بی وینه یی مه حاله، راست دهکا، چونکه هه رچی نه بی به هوی ئه وهی قه باره ی جیا وازه و بهرگی هه یه بیگومان به بی وینه زیاتر له کتیب ده چی تا گۆقار...

که چی له سه ره که ی تر ده بینین زۆر گۆقاریش هه بوون و هه ن له قه باره ی نه ک کتیبی ئاسایی به لکو کتیبی گیرفانیش ده چوون، که به ش به بار له رۆژگاریکی تیژوی وهک ئه مرۆ پیما یه قه باره یه کی له بار بیت وهکو گۆقاری (کتابی) میسری و (طیبیک) ی لوبانی...

که چی رۆژنامه نه بهرگی هه یه و نه قه باره شی تا کو ئیستا له (تابلۆید) بچو کتر بووه و پتی گوتراوه رۆژنامه... ئه گه ر باسی ئه وه ییش نه که ین که ده کری گۆقار هه بیت تاییهت به بایه تیک که به گۆقاری یه ک بابته (متخصص) ده ناسریته وه، به لام ئه وه بۆ رۆژنامه مومکین نییه... دیسان سیسته می ده ره یانیش له به کاره یانانی ستوون و وینه و تایپۆگرافیا و وینه و کاریکاتیرو له گه ل بۆشاییدا مامه له کردن له گۆقارو رۆژنامه دا جیا وازه... له رووی چاپ و تیراژ و کاغه ز و ژماره ی لاپه ره و قه باره و

له ریگای تۆرتیکی تیکچرژاوی په یامنیروانی خوئی... بهو مه رجعی له پال
ئه وهشدا حساب بۆ دهستبه جیبی وهرگرتن و بلاوکردنه وه بکریت، له مه شدا بۆ
رۆژنامه پیوسته همیشه ئه وهه والانه هه لبریزیی که به بلاو بوونه وه بیان له
هۆیه کانی تری بینراو و بیستراو گهرم و گورپان له دهست ناچی... ههروهها
ههولدان بۆ پیشخستن و پیداجوونه وهی بهرنامه ی نووسین و دارشتن و
سپاردنی به رۆژنامه نووسانی زمانزان و کارامه که له دارشتن و هه لبریزاردنی
تایتلی شیاودا دانه مینن، له هه مان کاتدا (ئه گهر بگونجی بلتین)
پالنه وانی یا کاره کتهری هه وال و هک مرۆف بینن نه که وهکو رۆبۆت!! و
هه ول بدا سرووشتیکی دباریکراوی تاییهت به رۆژنامه که ی خوئی بداتی،
پیی بناسریتته وه...

مه رجیش نییه هه وال به وه بهرچاوتر بی کیرقی وروژانی تیدا بهرز بیته،
به قهده ئه وهی زانیاری متمانه پیکراو و هه نووکه یی که وهلامی پرسی
رۆژانه ی جاده ی تیدا ده بیته و ده بیته جیبی پروا و ریزی خوینه رانی...

ئه مرۆ هه لومه رج له باره بۆ له دایک بوونی رۆژنامه گهریه کی کراوه و
مه سئوول و خرگه وهی شایان رۆژنامه نووسان کاری بۆ بکه ن.

رۆژنامه گهری مندالان پیوست و گرینگ... به لام هه ژار

دهوری مندالان له ناینده ی هه ر کۆمه لگه یه ک دیاره له وه چووه ته ده ره وه،
حه فت و هه شتی له باره وه مابن.

سه بارهت به وه یه ولاتانی پیشکه وتوو ئه و بایه خه سه رنج راکیشه به نه شوفاو
پهروه رده ی مندالانیان ده ده ن...

ئه و په رۆشی و به ته نگه وه هاتنه یش بیگومان خۆرابی نییه و له رۆلی
مندالان خۆبانه وه سه رچاوه ی گرتوه له ده سنیشانکردنی دوا رۆژ...

ئه گهر له و ئاقارو مه و دایه وه ئاورپیک له ژیان وگوزه رانی مندالانی
کورده ستان، به تاییه تی مندالی کورد بده یینه وه؛ مرۆف ره نگه به هۆی باری
که له که بووی رۆژگارپکی دوورو به رد ریز له پرووی بژیوی و ته ندروستی و
گوزه رانی رۆژانه و هه ست به مندالیه تی کردن که دهوری گرینگتر و له پیشتر
له ژیان و نه شوفا یه کی دروستدا ده بینن، رووی ئه وهی نابن باس له

پیداویستییه پله دووه‌کانی مندالی کورد بکات که له خوتندن و په‌روه‌ده و رۆژنامه‌گه‌رییه‌کی بالانوینی ئه و بایه‌خ و گرینگیه‌ی مندالان له ئابنده‌ی کۆمه‌لگه‌ی کورده‌واریدا پیتیکی دین؛ ئه‌گه‌رچی هه‌ردوو لایه‌نیش ته‌واوکه‌ری یه‌کترین...

وێرای ئه‌وه‌ش، ئه‌وه‌مان له‌به‌رچاو و ن نابیت؛ رۆژنامه‌گه‌ریی تایبته‌ت به‌مندالان به‌هه‌رسێ چه‌شنیه‌وه، به‌تایبه‌تی نووسراو و بینراو، به‌ته‌نیا کۆشش‌پیتی سهر‌بار نییه له راره‌وی په‌روه‌ده‌کردنی مندالان، به‌لکو له‌گه‌ڵ پڕۆسه‌که‌دایه... نیشانه به‌و روه‌کاره، ده‌بینین رۆژمه شوقینتیه‌سته سه‌رکوتکاره‌کان هه‌میشه له هه‌ولتی ئه‌وه‌دابوون مندالانی کورد به‌کلته‌ورییک گۆش بکرتین نه‌ک هه‌ر به‌سه‌رووشتی ده‌ره‌به‌رو زیندو په‌روه‌ده‌بوونیان نامۆ، به‌لکو له‌رووی زمانیشه‌وه به‌را‌ده‌یه‌کی دیار و هه‌ستپێکراو و سه‌قه‌تیش... که‌مندالی کوردی رووبه‌رووی دوو ژینگه‌یه‌کی وا کردبووه‌وه هه‌ر له ده‌سپێکی ته‌مه‌نی خوتندنه‌وه به‌زه‌ینی مندالی هه‌ستی ئه‌وه‌ی له نه‌ستیدا دروست ده‌بوو قوتابخانه و خوتندن ژینگه‌یه‌که و مال و ده‌روه‌ی قوتابخانه‌ش به‌گه‌شتی ژینگه‌یه‌کی دیکه‌ی جیاواز...

باسی چالاکیه‌کانی ده‌روه‌ی پۆلیش له‌ولاوه بوه‌هستی، که به‌راستی تا‌قه روویه‌کی ئاکتیفی تیدا نه‌بووه جیی باس کردن بیت... ته‌نانه‌ت له‌و عیراقه‌ی که هه‌میشه گوايه ولاتی هاوبه‌شی کورد و عه‌ره‌به (له‌سه‌ر کاغه‌ز) و سه‌دام حوسین له‌وه‌ش وێه‌تر ده‌چوو زۆر جار ده‌یگوت کورد دوومافی هه‌به‌!! ئاله‌و عیراقه‌دا ده‌زگایه‌کی گه‌وره‌ی تایبته‌ت به‌ (رۆشنییری مندالان) ی سه‌ر به‌وه‌زاره‌تی راگه‌یاندن و رۆشنییری هه‌بوو، که جگه له دووسێ گۆقارو ده‌وریاتی دیکه، زنجیره‌یه‌کی کتیبی تایبته‌ت به‌مندالانیسی له شایانترین شیوه‌دا به‌ زمانی عه‌ره‌بی چاپ و بلاوده‌کرده‌وه، جا چونکه به‌نرخیتی رهمزی و به‌تیراژیتی به‌رفراوانیش بلاوده‌کرایه‌وه و له‌رووی چاپیشه‌وه له‌گه‌ڵ پێشکه‌وتویی ته‌کنیکی چاپیش له‌ عیراق به‌تایبه‌تی له‌به‌غدا، زۆربه‌ی کتیبه‌کانی ئه‌و زنجیره‌یه له ده‌روه‌، له ئه‌وروپا چاپ ده‌کران... بۆیه زۆرجار سه‌رنجی مندالی کوردیشی راده‌کیشا...

به‌وجۆره گه‌مارۆی کلته‌وری مندالیسی گرتبووه‌وه...

ئه‌وه‌ی له‌م لاو ئه‌ولایشه‌وه به‌ کۆششی تا‌قه که‌سی بۆ مندالانی کورد ده‌کراو

بلاوده‌کرایه‌وه، سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی تا له‌سانسۆر ده‌رده‌چوو نووسه‌ر یا وه‌رگێر تۆپانیی پێ ده‌کراو ئاوی پیتیانیان ده‌برد له هاتوچۆی ده‌زگای سانسۆر به‌هۆی بێ ئیسمکانیه‌تی ماددی نووسه‌ر و وه‌رگێران ناچارده‌بوون به‌ چاپیتی هه‌ژار و تیراژیتی هه‌ژارتر بلاوی بکه‌نه‌وه که نه‌ک هه‌ر سه‌رنجی مندالانی کوردی رانه‌کیشا، رهنه‌گه زۆرجار به‌هۆی که‌می تیراژ نه‌شبان بینیی.

له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا ئه‌و کۆششه تا‌که که‌سیانه بێگومان جیگای ریز و ستایشن که له هه‌لومه‌رجیتی ئه‌نگوست له‌چاودا، وه‌ک ئه‌وه‌ی مامۆستایانی قۆناخه‌کانی سه‌ره‌تایی خوتندن جیگای شانازی گه‌له‌که‌یان، که له باروودخیتی وه‌کو ئه‌وسای دژواردا، زۆرجار له‌سه‌ر حیسابی ژبانی خۆشیان بووب، توانیویه‌که راسته‌وخۆ و ناراسته‌وخۆ حه‌قیقه‌تی شته‌کان له مندالانی کورد بگه‌پین، ئه‌مه‌ش له‌وان سه‌رده‌مه هه‌ره‌شه لیکراوانه‌دا کاریتی ئاسان نه‌بوو، (به‌چاوی ئه‌ورۆی ته‌ماشایه‌که!).

دیاره ته‌له‌فزیۆن و رادیۆش به‌هه‌مان شیوه‌بوون به‌تایبه‌تی ته‌له‌فزیۆن، ماوه‌ی به‌رنامه‌ی مندالانی تا ئه‌م دواده‌یانه‌ی پێش راپه‌ربنیش به‌کوردی نه‌بوو...

ئه‌وه‌ی جیی پرسیار و ته‌نانه‌ت سه‌رسوپمانه، ده‌سه‌لاتی نیشتمانی، دواي راپه‌ربین به‌ گۆره‌ی پتیوستی رۆژگار و سه‌رده‌م شتیکی ئه‌وتۆی بۆ مندالان نه‌کردوه، له‌وه‌ی بترازی که راپه‌ربین هه‌لومه‌رجیتی تری بۆ مندالان فه‌راهه‌م کرد له‌وه‌ی ده‌چینه‌وه ناو رۆژنامه‌گه‌ریی نووسراو و بینراو، به‌بلا‌وبوونه‌وه‌ی چه‌ند گۆقاریکی مانگانه و ده‌وری دیاریکراو و هه‌ولدان به‌رووکاری وه‌رگێران و به‌ره‌مه‌هیتانی فیلمی کارتۆنی به‌ کوردی که ئیستاش ئه‌گه‌ر چی ده‌سپێکی به‌رچاوی هه‌بووه، به‌لام هه‌ر له‌سه‌ره‌تادایه...

له‌و رێبه‌دا رۆژنامه‌گه‌ریی مندالان به‌ کوردی ئه‌گه‌رچی وه‌کو بوون میژویه‌کیشی هه‌بووه، به‌لام ئیستاشی له‌گه‌ڵدا بیت رۆژنامه‌گه‌رییه‌کی هه‌ژاره له هه‌ردوو رووی قه‌واره‌ی بوون و چاپ و تیراژی بلاوکرده‌وه‌وه ته‌نانه‌ت له‌رووی نووسین بۆ مندالانیسی که بێگومان که‌شوه‌واو لێزانی و شاره‌زاییه‌کی پڕ به‌بێستی ئه‌و جیهانه به‌ره‌سته و پاکه‌ی ده‌وی، ئه‌گه‌ر له‌ناچاریه‌وه نه‌بێ له‌هه‌موو نووسه‌رێکدا نییه...

مندالانی کورد پاش هه‌موو ئه‌و کاره‌ساته یه‌ک به‌دواییه‌کانه‌ی وه‌چه‌یه‌ک

لهوچه که ی تری وه رگرتوتهوه، دههینێ ئاورپکی جیدیان لێ بدریتتهوه بهرچاویان له بهر اهر دوا رۆژدا روون بیت و چاویان له ئاسۆیه کی گهش بیت و له ئاینده دلنیا بکرتنهوه...

دیاره ئه و خه و نانه یش له پال ژیان و پهروه دردهیه کی دروست و رهسه ن، رۆژنامه گه ربیه کی پیشکه و توویشی گه ره که... به پیتوانه و ئاستی هه موو ئه و گۆرانکاریه نوپیانیه دنیای ئه مرۆ... هه قه ئیتر له م عیراقه ی به خواست بێ یا به ناچار ی بریاره لیبی جیانه بینه وه چ بۆ مندالانی عه ره ب ده کرتیت له رووی ده زگا و دامه زراوه تایبه تیبه کانیا ن له پیکهاته ی حکومه تی عیراقی و وه زاره تی رۆشنییری، هه مان شتیش بۆ مندالانی کورد بکرتیت، ئه مه ش پتویسته له کات و ساتی خۆیدا دا کوکی لێ بکرتی و به هه ند بگیرتی، به تایبه تی له لایه نی بلا و کردنه وه ی گۆقار و چاپکراوی تری تایبه ت به مندالان و رتگا خۆش کردن بۆ به ره مه مه ی تانی فیلمی تایبه ت به مندالان به کوردی و یارمه تیدانی مندالانی بێ سه ره په رشت، قوریانیانی شه ره دۆراوه کانی رژی می پتیشوو بۆ دانه بران و درتیه دانیان به خوتندن... هه ره ها یارمه تیدانی ئه و ریکه خراوه خیرخوازانه ی تایبه تن به هاوکارکردنی مندالانی کورد...

ئافره تی کورد له دنیای رۆژنامه گه ربیدا به یانیدان له نیوه شه ودا

یه کتیک له و مه یدانانه ی ئافره تی کوردی به لای خۆیدا راکیشاوه، دنیای تژی ماندوو بوونی رۆژنامه نووسیه .

ئه وه ده ستپیش خه ربیه کی له بهرچاو و سه رباریکه بۆ خه بات و کۆششی ئافره تان له رتی جیگیرکردنی رۆلی خۆیان و هه نگاو هه لیتانیان له وه رگرتنه وه ی جیگای شایسته یان.

به پتچه وانیه زۆران که ئازادیی ئافره ت له گۆشه نیگای بهرگ پۆشین و خۆه لخستن و ده رچوون له ومه دارانه ی که تا هه نووکه پیاویشی لێ ده رنه چوو ه ته ماشا ده که ن... به ش به بار ئازادیی ئافره ت له کارو به ره مه مه ی تاندا ده بینم... کار و به ره مه مه ی تان سه رنامه ی تیهه لیتانه وه ی رۆلی ئافره تانه، که هه ر خۆیان ده توانن شیرازه و سیسته میکی راشکاو و روونبینی پت بدن... ئه مه ش به خوتندنه وه ی واقعیی حالی کۆمه لگه و

شیتوازی دیتن و بیرکردنه وهی ئافره تان خۆبانه وه بنده...

هه رۆژنامه گه ربی نا، به لکو گه لیک لایه نی دیکه ی ژبان ئافره تی کوردی به هۆی چهنده ئه گه ر و فاکته رتیکی زاتی و بابه تی لی بیبه ش بووه...

میژوو باسی چهنده ئافره تی کمان بۆ ده گپێته وه که ئه وه نده ی له خوشیاندا هه بووی به هه ر هۆبه ک بووه به خت یاریان بووه و توانیوبانه ناونابانگیک ده ربکه ن، به لام ئه وانه چهنده ئافره تی ک بوون، ئه گه ر به زمانی ئامار و خۆلیتر اگریه وه بیینه سه ری ریژه به کی ئه و تو پیکناهیئن شایانی باس بیت...

ئهمه ش وای ده بیئم له خۆیدا گه واهیه ک بیت بۆ ئافره تان که ئه گه ر بواریان لی هه لکه وئ ده توانن رۆلیان هه بی و شان به شانی پیاو له ریگادابن...

هه روایشه، میژووی مرۆقایه تیش هه مان رهنگی وه رگرتوه، که ئافره تی کوردیش به شیتک له و میژووه پیتک دیتی...

ئهمرۆ به پیتچه وانه ی سه رده مانی زوو ئافره ت شیلگی رانه خزاوه ته زۆربه ی مه یدانه کان له گه ل پۆلی ئه ندازیار و پزیشک و په رستار و ماموستا و فه رمانبه ر... تاد ده یانبینی... له لوتکه ی ده سه لاتی شدا به هه مان شیوه...

ئهمه ئه گه ر پر به پیتستیش نه بی کاریکی مژده به خشه... له هه موو ئه و مه یدانانه ش مژده به خشته کاری رۆژنامه نووسییه که ئیستا ئافره تی کورد به جیدی رووی تیکردوه ئه وه ی راستیشه پیشه ی رۆژنامه نووسییه سه باره ت به زۆر ئه گه ر له پیتشه وه شیان بارقوولی و جوانی بیی پیشه یه که له ئافره تان جوانتر دیت...

ئافره تانی رۆژنامه نووس ئه گه ر بابه تیانه کۆمه لگه ی خۆیان بخویننه وه و به لای ئه و په رگه ی ریدا نه که ون و وه ک هه ر رۆژنامه نووسیتک هه لسه کوه وت بکه ن و له کرۆکی ئه و مه سه لانه وردبنه وه که به ئازادیی کۆمه ل و ئازادیی تاکه وه به ندن دلنیام روویان له ئاینده ییتکی گه شدا یه به و مه رجه ی کۆلنه ده ن و روویان له ئاسۆدا بی...

مه سه له ی کۆلنه دانیشم به و مانایه نه هیتاوه ته وه که وه ک زاواوه که له کولتووری شاخدا جیگیربوو له رووی چه ک به کاره ی تان و سیتره تیژیدا...

کۆلنه دان به و مانایه ی هه میشه چاویان له ئاسۆی و به وگور و تاوه یش هه نگاو باوین، به بی ئه وه ی له ئافره تایه تی خۆیان که م بکه نه وه و له خۆینووسین و فشار بۆ خۆیان به یین... یان لاسایی لاساییکاران بکه نه وه...

له مه یدانی رۆژنامه نووسییه کوردیدا ئهمرۆ پۆلیک ئافره ت به دوای عه شقی وشه و گه ران به دوای راستیدا هاتوونه ته پیتش که زۆربه یان نه ک هه ر له قوئاخی تاقیکاریدا ده ربازبوون به لکو هه ندیکیان هی ئه و نه. لایه نی به ره سه ستیان له نیوه ندی رۆژنامه نووسییه کوردیدا یی بسپیری...

ره هه ندی ئافره تایه تی ئه گه ر له هه موو مه یدانیتیدا کاری کاریگه ری خۆی هه بی له بواری رۆژنامه نووسییدا ئه و ره هه نده ده گاته وه سه رچاوه... له وه را جورئته و بویری ئافره تانی کورد له هاتنه ناو مه یدانی رۆژنامه نووسییه، وه ک به یانباندانه له نیوه شه ویتکی تاریک و نوته کدا.

ئارشيف بۇ رۆژنامە، بەتايىبەتى رۆژنامەى رۆژانە وەك خويى وايە بۇ ئاش، چۆن خواردىنى بىتخويى چەشەو تامى نابى، لاپەرەى رۆژنامەيش بەبى زانىبارى ئارشيفى و وينە و تايپوگرافيا شتتيك دەردەچى لەو بابەتە...

بەدرىتايى مېترووى ھاوچەرخى رۆژنامەگەربى كوردى ئەوئەندەى بەندە ئاگادار بى بەدىتن بى يا بەخوتىندەنەو و بىنن؛ ئىستاشى لەگەلدا بى، ھېچ كام لە رۆژنامەو گۇقارو دەورىاتى كوردى ئارشيفىكى ئەوتوبان نەبوو جىيى باس و ئاماژە پىدان بى، تەنانتە دواى راپەرىن و دەرچوونى بە بەردەوامى دوو رۆژنامەى رۆژانە و چەندى دىكەى ھەفتانە و ھى ترى وەك گۇقارو دەورىات، رەنگە ئەگەر بە بەراورد بگىرى، ھەندى ئارشيفى تاكە كەسى ھەبن گەلىك دەولەمەند تر بن لە ئەرشيفى ئەو رۆژنامە و گۇقارانە...

باسى ئەوئەش ناكەين ئەوئەى ھەيە ھەمىشەو ئىستاش شتتيكە لە ھەموو شتتيك دەچى لە ئارشيف نەبى، چەند زانىبارىبەكى تىكەل و پىكەل و ھەمىشە ون، كە بەشىوازىكى دواكەوتوو رىزبەند و فەھرەست كراون، بەرادەيەك تا زانىبارىبەك يا وينەيەك دەبىنيەو، بچىت لە بازار پەيداي بگەى زووترت بەدەست دەگا...

سەرەراى ئەوئەش، كەمترخەمى و بىموبالائىبەكى وا لە ئارشيفى ئەو رۆژنامەو گۇقارانە دەبىنرى ھەر تىرەى لە كەندالپىك و كەس نازانى فلانە زانىبارى ئەگەر شايدە ھەبى لە كوتىبە...!

ھونەرى دەرهپنان ھاوكىشەيەكى راستەوانەبى لەگەل ئارشيفدا پىك دىنى؛ ئارشيفى دەولەمەند، دەرهپنانى

سەرنجراكىش و پىش چاوى لىدەكەوتتەو، ديارە پىچەوانەيشى ھەر راستە.

ديارە ھەر ئەوئەندەش لە رۆژنامەنووسانى دەوئەشيتتەو كە بەھوى لە دەروەى كارامەبى و كارايى بەشەو و رۆژتىك (بەقودرەتى قادر) دەكرىن بە (سەر ھەموو شتتيك) لە رۆژنامە يا رادىو يا تەلەفزيون... گومانى تىدا نىبە كە ئەوان خەمبان نابى، رۆژنامەنووسى رەسەن ھەيەتى، چونكە ئەگەر لە خەمى مەسەلەكەدا بن و لەكارەكە بزائن، ديارە دەبى بشزانن ھەرھۆبەكى راگەيانند بگرى، ھىت و پرشت لەو ماددە خاوانە وەردەگرى كە بىتتەو بەردەست و

ئارشيف...

كە لە رۆژنامەگەربى كوردىدا نەخويندراوئەو

ئارشيف، كۆگاي زانىبارى ھەمە لايەن و نەخشەو وينەى ھەمەچەشن و ھەمە بابەت، لايەتتىكى پىويست و چاوپوشىلپىنەكراو بە ھەرسى جۆرى رۆژنامەگەرى (نووسراو، بىنراو، بىستراو) پىك دىنى، بەوئەى ھەر بابەتتىكى رۆژنامەنووسى بگرى كە دەكەوتتە بارى بلاوونەو، ئەگەر بەوتتەو زانىبارى و ئامارو نەخشەى پىويست مامەلەى لەگەل نەكرى، وەك بابەتتىكى كەرولال دىتتە پىش چاوى و لاپەرەكەش، تەنانتە خودى بابەتە بلاوكرەوئەكەيش ھەر بەو چەشەنە كوتىر و لال دەردەچن، جگە لەوئەش مەبەستىش وەكو پىويستە بىگەبىنى... ناگەبىنى لەھەمان كاتدا گومانىشى لىدەكرى ئاوا بەرووت و رەجالى خوتنەر رابكىشى... بۇ رۆژنامەگەربى بىستراو و بىنراوئەش ھەر بەو رەنگەيە؛ لەگەل جىواوئەى ماددەى ئەرشيفكراو، كە لەرادىوئا (دەنگ) و لەتەلەفزيون، ئارشيفى وينەى تەلەفزيونى و سىنەمايى و تەنانتە فۆتوگرافىش...

سوودی لی وەر بگیری...

دوای سوودی لی وەرگرتنیش له شوینی خۆی دابندریتتهوه، له مهشدا دهخوای ئهوانه له ئهم کاره دهکهن، بێجگه لهوهی شارهزای ریزبهندی و فههرهست ریکخستق بن، له دنیای رۆژنامه نووسیهشدا نزیک بن و له درگا و پهنجهرهکانی حالی بن، که نووسهر ریک یا بهرپرسی لاپه ره بیهک یا ته نانهت سه نروسهر داوای وینه بیهک یا زانیارییهکی دیاریکراو دهکا یه کسه ر بیهت بهردهستی... له هه مان کاتدا هه ولیدا هه همیشه ئارشیف به زانیاری و وینه و نه خسهی تازه نوێ بکاتهوه، دیاره ئیستا به هۆی پیشکه وتنی تهکنه لۆژیای ئارشیفکراو و ئارشیفکردن، به به کارهێنانی بهرنامه و سیسته می کۆمپیوته ری، کاری ئارشیف زۆر ئاسانتر بووه، هه رچهنده رۆژنامه و رادیۆ و تهله فزیۆنه کامان تا ئیستا بهر یگای کۆنیش سه رکه وتوونین، به لام ده کری ر وونبینه ک بیهت وه به رنیگا به و رووکاره و بایه خدان به ئارشیف بیهت به شیک له هۆیه کانی پیششه چوونی رۆژنامه یا هه ر هۆیه کی دیکه ی راگه یانندن.

ئه مرۆ به هره گیری له دنیای نوێ و تیۆرو رپه وه تازه کانی و هه ولدان بۆ ده رباز بوون له بۆشایی ته نانهت سوودی له خۆ وهرگرتن، به تایبه تیش له بواری رۆژنامه گه ربی و راگه یانندن، سیما بیهکی گه ش و کراوه و روونتر ده داته وتاری کولتوریمان که ر یگایه که ده مانگه ینیه ته ئه و قوناخه ی حالی حازر هاتۆته سه ری زمان و بنی زمانان، ئه وهی به کۆمه لگه ی مه دهنی ناو زده ده کری.

رۆژنامه ییکی ئیواران... ئایا پێویسته؟

ئینجا بازاری رۆژنامه ی به یانیانمان له رووی ده سته جیتی و جوگرافیای بلا بوون هه و فرۆته نی زۆر به هه رمینه، بیهن هی ئیوارانیشی له پالدا نیین...!!

له وانیه ئه مه بۆچوون و تیسفکرینی زۆرینه ی ئه وانه بیهت له ناو هندی رۆشنییران به رۆژنامه نووسان خۆشیا نه وه.. به لام قسه بیهک هه یه ده لێ: ئه گه ر ویستت رۆژنامه که ت سه رکه وتووی، به کسه ر له به رامبه ریدا بیه ر له ده رکردنی رۆژنامه یه کی دیکه بکه وه..

ئه مه ش تا راده یه کی زۆر دوور نیه له راستی، له حالیکدا ئه گه ر ئه و رۆژنامه نووسانه ی کاری تیدا ده که ن به ئاره زوو، یا وه ک ده لێن به خۆشی خۆبان متووی پیشه که بن.. له و باره دا حه قه ن مملاتی و کیه رکیی ره و له و نیوانه دا دروست ده بێ، له ئاکامدا که شوه وه وایه کی دی به ئاراسته ی

دیاریکراوی بۆ دەسنیشان بکری که له دوایدا ههول بدری به داهااتی خوی به پرتوه بچی...

بۆ کادیر، وهلامی پرسیکی له و چهشنه تهنیا له سه ندیکی رۆژنامه نووسانه وه ده دریته وه که ژماره ی ئەندامانی له ههزار و نه ونده تپده پهری...!

له و روانگه و روانینه وه، وا دپته بهرچاو ده کردنی رۆژنامه یه کی رۆژانه ی ئیواران به شیک ده بیت له بالانوینی ئەزمونی کوردستان به گشتی و تاقیکردنه وه ی به پیتی رۆژنامه گه ربی کوردی له و ماوه یه دا سه ره رای لایه نه پاششبه کانیسی...

گه شه کردن و پیشکهنه وتنی ههردوو رۆژنامه ده خولقیینی... به لام مه سه له که هه ر لیره دا کۆتایی نایخ، بوونی رۆژنامه ییکی رۆژانه ی ئیواران ده یارده یه کی شارستانی و سیمای پایته ختانیس ده نوینی، هه نگا و یکیشه رۆژنامه گه ربی نووسراو، له رۆژنامه گه ربی بیستراو و بینراو له رووی پتیراگه یشتنی هه واله هه نووکه ییه کان نزیک ده کاته وه، که رۆژنامه ی به یانیان رهنگه هیزی ئەو مملاتییه ی تیدا نه بینری، به وه ی هه واله هه ره گه رم و تازه کانی له سه عاتی دوازه ی شه وی رابردوو ره ت ناکا، له و وه ختانه شدا ئەوه ی هه یه ههردوو رۆژنامه گه ربی بینراو و بیستراو پتی راگه یشتوو.

لیره شدا مه به ست له هه واله، که هه یج رۆژنامه ییکی تر له خیرایی و پتیراگه یشتنی ناگاته رۆژنامه ی ئیواران، بۆ خوینه ریش گونجاوتر دپته پیش چاو، به وه ی دوا ی ده ست له کاربهردانی و دوا ی حه سانه وه رۆژنامه کی دپته بهر ده ست، ئەو کاتانه ییش کاتی له بارن بۆ خویندنه وه، له کاتیکدا رهنگه به یانیان، کاتی ئیش له ناوونیشانه کان زیاتر نه پرژیته سه ر بخوینیته وه، به مه ش رۆژنامه ی ئیواران هاوسه نگیه ک بۆ خوینه رانی رۆژنامه پتیکدینی، به تاییه تی بۆ قوتایی و مامۆستا و فه رمانبه رو کارمه ندانی تر...

تا که تاقیکردنه وه له میژووی رۆژنامه گه ربی کوردیدا هه بووی ئەزمونی (ئیواره گولان) ه. ئەو رۆژنامه یه ماوه یه ک ده رچوو، به لام چونکه نه خشه و پلانی پیوستی بۆ دانه نرابوو و په له په لی له ده کردنیدا کرا، تاقیکردنه وه که به نا کامی مایه وه نه یه توانی به رده وام بیت.

(ئیواره گولان) له گه ل زۆر که موکوری و کزیی له رووی به دوا داچوونی هه والی گه رماو گه رم و که می لاپه ره کانی شه ره فی ئەوه ی پتیرا بیسته یه که مین رۆژنامه ی ئیواران له میژووی رۆژنامه گه ربی کوردیدا.

پتیه چی هه ر خودی رۆژنامه نووسان پیرسن ئیستا کادریکی له و چه شنه بۆ رۆژنامه ی به یانیان به حال ده سه بهرکراوه، بۆ رۆژنامه ی ئیواران کادری رۆژنامه نووسی و پسپۆری تری ئەو بواره له کوی بینین؟!

ئه گه ر له سه ره تادا لایه نی ماددی بۆ ده سه بهر بکری به مه رجیک ماوه یه کی

كوردیدا ئەو چەشنە رۆژنامانە ھەبوون.

ئەو رۆژنامانەش باوەكو تايبەت بن بە حالە تىكى ديارىكراو، بەلام ناچنەوھ ناو (رۆژنامەگەرىي يەك بابەت) ئەوھى بە رۆژنامەگەرىي (متخصص) دەناسرئ، چونكە ھى دووھم بەردەوامى دەبيت و تايبەت دەبيت بە يەك بابەت، لەكاتىكدا ئەوھى بەبۆنە يەكى تايبەتە دەردەچى باوەكو بابەتەكانى لە جوغزى ئەو بۆنە يەدا بن، بەلام چونكە بەردەوام نابن ھەر لەو جوغزەدا دەمىنيتەوھ...

پيتش راپەرېن شتېك نا يەتەوھ بېر شايانى باس، بەو مانايە، ھەرچەندە لە ھەندى بۆنەدا لەم لاو لەولا ھەندى رۆژنامە يا گوڤار ژمارەى تايبەتيان بەبۆنە يەك ھەبووبى...

دواى راپەرېن، ئەگەر چى بەھمان شىوھ ھەندى لە رۆژنامە و گوڤارەكان ژمارەى تايبەتيان بەبۆنە يەكى ديارىكراو ھەبوو، بەلام لەپال ئەوھشدا رۆژنامەى تايبەت بە ھەندى بۆنە ھەبوو... ئىيمە بەئموونە ھەندى لەو رۆژنامانە دەخەينەر وو:

رۆژنامەى (كۆنگرە)

بۆ يەكەمىن جار پاش راپەرېن، رەنگە لەھەموو ميژووى رۆژنامەگەرىي كورديشدا رۆژنامە يەك لە ھەرسى رۆژى كۆنگرە يەكدا بلاو بکرتتەوھ.

رۆژنامەى (كۆنگرە) سالى ۱۹۹۱ بەبۆنەى يەكەمىن كۆنگرەى نووسەرانى كورد پاش راپەرېن لە شەقلاوھ كە سى رۆژى خاياند، سى ژمارەى لى بلاو كرايەوھ...

(كۆنگرە) جگە لەچالاکى لىژنەكانى كۆنگرە و بربارەكانيان چەندىن وتار و راسپارده و رەخنە و رىپورتاژى بلاو كوردتەوھ.

كۆنگرە راستە بەچوار لاپەرەى قەبارە A4 چاپ دەكرا، بەلام بۆ ئەوسا و ئىمكانياتى شونىتيكى وەكو شەقلاوھ كە لىنيىكى ديارى پرکردبووھو، بەرادە يەك (كۆنگرە) لە دەروھى ھۆلى كۆنگرەشدا بلاو دەكرايەوھ، تەنانەت واى لى ھات دواى تەواوبوونى كۆنگرەش لە كتيبخانەى شەقلاوھ داوا دەكرا...

دەربارەى

ئەو رۆژنامانەى بەبۆنە يەكى تايبەتەى دەردەچن

لەگەل ھەموو كيشە وگرفتە كانيدا، رۆژنامەگەرىي كوردى لە ميژووى خويدا، زۆريەى ئەو لايەنانەى تاقىكردتەوھ كە لەرۆژنامەگەرىي ولاتانى پيتشكەوتوودا باوھ، ئەگەرچى لە ئاستى پىويستيشدا نەبووبى...

لەو بوارانەى رۆژنامەگەرىي كوردى لىي دوانەكەوتووھ ئەو رۆژنامەو بلاو كراوانە يە بەبۆنە يەكى تايبەتەى دەرچوون، بەئموونە بەبۆنەى جيتىنيك يا بۆنە يەكى نەتەوھىي وەكو نەوورۆز، ياخود دياردە يەكى تايبەتەى وەك ھەلپژاردن، بەئموونە ھەلپژاردنى شارەوانىيەكان يا ھەر ھەلپژاردنى دى لەو چەشنە... يا بەبۆنەى كۆنگرە يەكى ديارىكراو، بەئموونە كۆنگرەى لايەنيكى سىياسى ياخود نەقبا بە يە سەنديكايەكى ديارىكراو... يا سىمىنارىكى تايبەت بە كيشە يەكى زانستى يا ئەدەبى و... تاد لە ميژووى رۆژنامەگەرىي

ئاوهدانى...

ئەم رۆژنامە يە لە شىۋەي بلاوكر اوهدا سالى ۱۹۹۱ بەبۆنەي كۆنفرانسى يەكەمىن كۆمەلەي ئاوه دانكر دىنەوه و گەشە پىدانى كوردستان بەتەنيا يەك ژمارەي لى دەرچووه.

سەرەدان...

بلاوكر اوهدەك بوو، لە شىۋەي گۆڭاردا مانگى ۱۲ى ۱۹۹۳ لەلايەن راگەياندى لقى يەكى (پ.د.ك) بەبۆنەي سەردانى سەرۆك بارزانى بوئەو دەڤەرە دەرچووه.

مانگرتن

رۆژنامە يەكى رۆژانە بوو، لە شارى هەولېر وەكو پاشكۆي رۆژنامەي (راپەرين) شەش ژمارەي بەبۆنەي مانگرتنەكانى شارى هەولېر سالى ۱۹۹۲ لى بلاوكر اوهدەتەوه.

شانزەي سى

رۆژنامە يەك بووه تايبەت بەيادى كىمىبارانى هەلەبجە.

۱۸ شوبات

رۆژنامە يەك بووه بەبۆنەي بىرەوهري ۲۴ سالى دامەزراندنى يەكيتى لاوانى ديموكراتى كوردستان دەرچووه.

مەرھان الجواھرى

لەلايەن دەزگاي برايتى و خەبات بەبۆنەي يادى شاعىرى عىراقى - جەواھىرى) چەند ژمارەي بە زمانى عەرەبى لى بلاوكر اوهدەتەوه.

پاشكۆي برايتى

تايبەت بە هەلېژاردن

بەبۆنەي هەلېژاردنى شارەوانىيەكان. چەند ژمارە يەكى بەبۆنەي هەلېژاردنى شارەوانىيەكان لەلايەن دەزگاي برايتى و خەبات لى بلاوكر اوهدەتەوه.

ئەمانە وەكو نمونەي ئەو رۆژنامانەي بەبۆنەيەكى تايبەتى دەرچوون...

بايەخى دەرکردنى ئەو چەشنە رۆژنامە و بلاوكر اوهدەك بەبۆنەيەكى تايبەتى ديارىكر او دەرەچن لەوهدا خۆي دەنوئىن دەبىتە دەفتەرىكى تۆمار بو ئارشيف كردنى هەموو ئەو چالاكى و پىيارو گفتموگۆيانەي ئەو بۆنەيە...

لەهەمان كاتدا دەرچوونى رۆژنامە بەبۆنەيەكى تايبەتى سەرەراي ئەوهي دياردەيەكى شارستانى و هاوكارە بو بەشدارانى و پەنجەرەو بەرھەلتيكيشە بەسەر دەرەوهي ئەو شوئىنەدا دەروانى بۆنەكەي تىدا بەرپۆه دەچىت... هەر وەها هەندى جار دەبىنى هەموو ئەو لتيكۆلېنەوانەي سىمىنار ياخود كۆنگرەيەكى تايبەتى بلاوهدەكاتەوه كە لە پاشاندا دەبىتە سەرچاوەيەك بو لىتتۆژان.

حیکایه ته تهنز نامیژه کانی کۆر و دانیشتنی شهوان، بوچی رۆژنامه گهریی
تهنزامیژی نه بووه؟ ..

له حالیکدا له وه تهی ئەم دهولته تی عیتراقه دروست بووه و پیشتریش
له زه مانای حوکمی عوسمانلی رۆژنامه گهریی له وچه شنه به عهره بی و تورکی
هه بووه ...

به سه یریشی مه زانه یه کیتک له پیشه ننگه کانی رۆژنامه گهریی تهنزنامیژ
له عیتراقدا کورد بووه (به لام به عهره بی!!) ئەویش رۆژنامه نووس (نوری
ثابت) له که خه لکی شاری سلیمانیه و له به عدا ژیاوه ... باوکی ئەفسه ر
بووه له سوپای عوسمانی ...

که واته مه سه له که په یوه ندی به دوو لایه ن هه بووه له وهی کورد رۆژنامه گهریی
تهنزامیژی نه بووه، یه کیان هه ر له به راییدا ئاقل پینه شکانه به رۆلی ئەو
چه شنه رۆژنامه گهرییه له کۆمه لگه دا، دووه میشیان، نه بوونی ئازادی
ده برینه که سه رده م و رۆژگاری وا هه بووه به ته نیا بیهرکردنه وه له پرۆژه یه کی
له و جوهره، رهنکه سه رئیشیه ی زۆری به دواوه بوویت، جگه له وهی نووسین
به کوردی ئەگه ر نانبرانی تیدا نه بووی ئەوا بیگومان هیچ ده سکه وتی لی
وه گیر نه هاتوه ...

بو رۆژنامه گهریی تهنزنامیژیش دیاره و یوه تر بووه، به وهی هه ر له خویدا تهنز
شیوازی لاتهرگی و ره خه نامیژی راسته وخوی تیدا ده بی که له کیشه و
خواستی بازارو جاده و کوچه و کۆلانا ن سه رچاوه ده گری، ئەمه ش دیاره
له دنیا ی ده سه لات و سیاسه تدا کاریکی بقه و نزیک له بقه یه و سه ر
ئیشیه ی به دواوه یه ...

له سه ریککی تره وه سانسۆر و هینان و بردنی سانسۆریش ئەگه ریککی دیکه
بووه زۆر رۆژنامه نووس ئەگه ر ئەو به هره یه شیان له خو دا دیبی، خو بان لی
پاراستوه ...

توانایی دارایش له ولاره بوه ستی، به وهی نه رۆژنامه نووسی کورد له و
پایه یه دا بووه بتوانی پرۆژه یه کی له و رهنکه وه بهر بینی، نه خوا پیداو و
سه رمایه دارانی کورد رۆژی له رۆژان عاقلیان به وه شکاوه و بیریان له وه
کردۆته وه. بچه ناو وه به رهینانی پرۆژه یه کی کولتوری ئاسایی، چ جای

رۆژنامه گهریی تهنزنامیژ به کوردی

گه لو داخۆ هۆی چی بی میژووی رۆژنامه گهریی کوردی، رۆژنامه گهریی تهنز
نامیژی تا پاش راپه رین به خووه نه دیبی ...؟

بلی بی ئەگه ری باری ده روونی و کاره ساته یه ک به دوایه که کان و ایان کردبی،
کورد هه میشه نیگه ران و خه مۆکی هه لکه وتین و یادوه رییککی ئەوه نده
به هیزبان هه بیته که هه میشه به ناوردانه وه و به هه ند گرتنی رابردوو و په ندو
عیبه ته کانی ته ماشای دوا رۆژبان کردبی!

ئهمه بیان زۆر له راستیدا نزیک نیه، چونکه هه ر به نموونه، زۆر له گه رۆک و
رۆژه لاتناسانیش هه روایان دیوه، دۆل و زورنایه ک به سه بو کورد له ناو
لاشه ی مردوو ان شایته بو دابه ستیت!!

مه گه ر هه ر کورد نییه و توویه تی! (هینی ئەمپۆ به وانه کی سه بی نی) یا
(له ناو مه یتان ده گه را ده شیگوت خواجه فتنه یه ک نه قه ومی).

ئهدی باشه له ناو ئەو هه مو نوکته بازو سه رچاوه ی قسه ی نه سه ته ق و

پرۆژەى لەو جۆرە کە بێگومان حەفت و هەشتى بەدواوە دەبێ ...

ئەمانە هەمووی لەواقیعدا تاک تاک و پیکەو فاکتەری سەرھەڵدانى رۆژنامەگەری تەنزنامیزن، بەتایبەتى مەسەلەى ئازادى دەرپرین، بۆیە دەبینین دواى راپەرین، ئەگەر کاللا لەقەد بالایش نەبووبى، ئەو جۆرە رۆژنامەگەرییە سەرھەڵدانى شایانى دەست پیکردوو...

خۆى رۆژنامەگەری کوردی ھەر بەدواى خالى نەبوو لە بابەتى تەنزنامیز، بە پێچەوانەو سەیر دەکەى ھەرکاتیک ھەلومەرجیکى لە بار ھاتبیتتە گۆرێ، ئەو چەشنە نووسینانە برەویان ھەبوو و زۆر لە رۆژنامەو گۆفارەکان لێرە و لەوێ نووسینی تەنزنامیزیان بلاو کردۆتەو.

لەپال ئەوھەشدا تەنزو رەخنەى توانجپۆشیان لە شێوھى وینەى کاریکاتیردا بلاو کردۆتەو...

ئەو نووسین و کاریکاتیرانەیش باوەکو جێگای رۆژنامەگەرییەکی تاییەت بەتەنزى نەگرتبیتتەو بەلام بەرادەیک بوون، ئەگەر بچینەو سەریان دەتوانین ئاست و کێرڤى ئەو ئازادى ھەلسەنگیتین لە ھەلومەرجى سەردەمى خۆیدا، کە رەنگە بۆ لیتۆزانی مێژووی رۆژنامەگەری و تەنانەت لیتۆزانی سیاسى و کۆمەلایەتبەش بێ سوود نەبێ.

بەلام ئایا رۆژنامەگەری تەنزنامیز وەکو خۆى کە پێتووستە بێ، مەداریکە بۆ خەم بەبادان و پیکەنین، یا ھەلکەوتیکە پێتووست، لەوھى دەچیتتەو ناو ئەو چەشنە رۆژنامەگەرییە کە لەھەردوو جەوسەریدا لە قاوخی توانجپۆشى و رەخنەنامیز دەگەنەوھیک...

ئەوھەش دیارە و پێتووست دەکا لە پەرس و روانینەکانى شەقام سەرچاوە بگرت، کەئەو پەرس و روانینانەیش زۆریەیان لە کێشە سیاسى و کۆمەلایەتییە لە پێشەکان دەردەکەون کە جارانی زوو، کاتێ ھێشتا رژیمی بەعسی رەشبوو، گوندەکانى کوردستانی رانەگواستبوو، ئەوانەى لە گوندو دێھاتەکان ژیاون دەزانن لە گوندیدا، بۆیواوان (کانى پیاوان) یامزگەوت بنکەى ئالوگۆرێ ھەوال و دەنگوباس بوو، دەدى زۆریە جار شێوھى تەنزنامیز و زیادەپۆی بە خۆو دەگرت...

لەبەرامبەریشدا بۆ ئافەرەتان (کانى ژنان) وەک ئازانسى دەگوباس و ابوو، تەنانەت زۆر نەپێنى تاییەتیشى تیدا دەرچوو، ئەو ھەوالانەیش زۆریەیان شێوازی تەنزوپلارو توانجى تیدا دەبوو.

لێرەدا دیسان دەگەرپێنەو سەر ئەوھى رۆژنامەگەری تەنز نامیز بەھۆى بەرھەستییى شێوھى دەرچوون و چارەسەرکردنى بابەتە رۆژنامەنووسییەکان بەختى ئەوھى نەبوو لەناو رۆژنامەگەری کوردیدا ئەو پێشینیەى ھەبیت...

ئەوھى ھەییە پاش راپەرین سەرى ھەلداو ئەویش بەداخەو، بەو رەنگە بێلایەن نەبوو، خالى بیت لەوھى دەچیتتەو ناو ئەو تیکەللائیەى لە زۆر بواری کوردستاندا ھەبێ...

کەباس لەبێلایەنیش دەکەین مەبەست ئەوھى نیە رۆژنامەى لەو چەشنە سەر بەھیچ لایەنیک نەبێ، ئەمەیان کە لەھەلومەرج ناوھشیتتەو... بەقەد ئەوھى لە زەوینەى کى بێلایەنەو سەیری کێشە سیاسى و کۆمەلایەتییەکان بکات.

پاش راپەرین ھەندى لەو بلاوکرانە دەرچوون کە دەچنەو ناو رۆژنامەگەری تەنزنامیزی کوردی کە زۆریەیان لە شێوھى گۆفاردا بوون...

لەوانە گۆفارى (مەلای مەشھور) لەھەولێر، ھەرۆھا گۆفارى (سیخورمە) لەسلیمانى و گۆفارى (دەھۆل تائیز) لەھەولێر و گۆفارى (مێروولە) و بەم دوایبەش رۆژنامەى (گەپ) ئەوانیش ھەر لە ھەولێر...

وەک دەبینین ژمارەى ئەو بلاوکرانە لە پەنجەى یەک دەست تیناپەرن!! سەرەرای ئەوھەش زۆریەیان بە بەردەوامى دەرناچن.

بێگومان ئەم جۆرە رۆژنامەگەرییە، بە ھۆى شێوازی چارەسەرکردنى بابەتە رۆژنامەنووسییەکانى و تاییەتایەتى شاھە ئەگەر لایەنیکیشى لە پشت بیت لەرووی پشتیانى ماددى پەسند تر بە شێوھەیک دەر بچێ لەوھى دەچیتتەو ناو پرۆژەیکى بە ئستیلان ئەھلی... بەوھى کە شۆھەوای ئازادى لە پێشدا فراوانتر دەبێ.

لانی کہمی تیراژی بہ (100 000 سہد ہزار) دانہ خہملا ندوہ...

واتہ ہہر رۆژنامہ بیٹک باوہ کو رۆژانہ ییش دہر بچی ٹہ گہر بہ تیراژی لہ سہد ہزار کہ متر دہر بچی، ناچیتہ خانہ ی رۆژنامہ ی رۆژانہ و لہ بازنہ ی رۆژنامہ ناخوبیہ کان مامہ لہ یان لہ گہل دہ کری... ہہر چہ ندہ ٹہم خہملا ندنہ ییش رہنگہ زیادہ رۆییہ کی لہ ہہ لہ سہنگا ندنہ ییش تیدا بی، بہ لام ٹہ گہر بہ و پیتوانہ یہ بیٹ، تا ٹیستاش ٹیمہ رۆژنامہ ی رۆژانہ مان ہہر بہ دوا بی نییہ!

با لہ باس دہرنہ چین و بیینہ وہ سہر ٹہ سلی مہ بہ ست... تیراژی زۆر بۆ رۆژنامہ یا گوٹاری کی دیاری کرو لہ دوو سہرہ وہ خزمہ تی دہکا، سہریکیان ٹہ وہ یہ، نوو سہرو رۆژنامہ نووسان ماندو و بوونیان بہ رہنج بہ خہ ساری نامییتہ وہ، بہ تاییہ تی لہ و کاتہ ندہ دا ریژہ ی گہراوہ کہ متر دہ بیٹ، لہ لایہ کی دیکہ تیراژی زۆر بہ لگہ ی بہ ہہر مینی بازارہ و لہ لایہ نی تابووریشہ وہ داہاتیکی بیٹنہ زیر بۆ رۆژنامہ یا گوٹارہ کہ دہستہ بہر دہکا، لہ ہہ مان کاتدا ہۆبہک دہ بیٹ جار لیڈہران رووی تیبکہن و ریکلامی تیدا بلاوبکہ نہ وہ...

لہ ونیوانہ دا دیسان رۆژنامہ کہ داہاتیکی سہریاری دہست دہکہ وئ کہ ٹہ گہر لہ ناوچہ ی گہ ندہ لیڈا دوور بخریٹہ وہ، رہنگہ لہ ماوہ بیٹکی پیتوانہ بیڈا خۆی خۆی بہ خیتو بکا، بہ موجہ و پاداشت و دہسزی نووسہ رانیشہ وہ...

لیبہ وہ پرسیک لہ ناو کہ رنہ قالی بہ ژاوہ ژاوی رۆژنامہ گہری کوردیدا دیتہ پیشہ وہ؛ گہلۆ توبلیتی ہۆی چی بیٹ تیراژی رۆژنامہ کاٹمان لہ باریکدا بی پیاو شہرم بکات بیانہ ییتہ گۆری...

ٹہوی راستییہ کۆمہ لیک ہۆ و ٹہ گہر لہ و بارہ یہ وہ ہہ یہ لہ وانہ یہ گرینگتر بییان ٹہ وانہ بن لہم چہ ند خالہ دا دہ بیترین:

یہ کہ میان: رادہ و ٹاستی خویندہ واری و سیستہ می ژبانی کۆمہ لگہ ی کوردہ واری کہ ٹیستایشی لہ گہل بیٹ بہ چہ ندین ہہنگا و لہ کۆمہ لگہ ی نیمچہ مہ دہ نیہ وہ دوورہ... بہ وہ نییہ ہہ ندی روالہ تی شارستانی و تہ کنہ لۆژی خزاوہ تی... (دیارہ ٹہمہ باسیکی سہریہ خۆی گہرہ کہ).

دو وہم: بہرتہ سکی جوگرافیای بلاو کوردنہ وہ، کہ ٹہ ویش سہ بارہت بہ چہ ندین ٹہ گہر لہ وانہ بہ نمونہ ٹہ گہری سیاسی کہ تاییستا وہ کو خۆی ماوہ تہ وہ.

تیراژی رۆژنامہ گہری کوردی راستیہ کی نال

لہ و تہ ی رۆژنامہ گہری کوردی شتوہ ی ٹیستای لہ لایہ نی چاپ و دہرہ یٹانی ہونہری و ہرگرتوہ، لہ رووی تیراژہ وہ حالہ تیکی سہ قامگرتووی و ہرنہ گرتوہ، ہہمیشہ لہ بہ رزبو نہ وہ دابہ زیندا بوہ.

سہ ییش لہ و دا بوہ کہم و ا ریک کہ و توہ کیٹرفہ کہ ٹاراستہ ی سہرہ و ژووری ہہ بوویٹ، وہک دہ بوایہ بی بیٹ... ہہر چہ ندہ ٹاماریکی باوہ ریٹیکراویش لہ بہ ردہ ستدا نییہ...

پیدہ چت ہہ بن مہ سہ لہ ی تیراژ بۆ رۆژنامہ و گوٹارو چاپکراوی دیکہ لہ پہراو یژدا بیین، لہ کاتیکدا تیراژی ہہر رۆژنامہ یہک، لہ خۆیدا پتوہری خویندنہ وہ و قبول کوردنی رۆژنامہ کہ لای خویندہران دہستیشان دہکا، ٹہ گہر ژمارہ ی گہر اندراوہ کانی لیٹہ لہ بویرین...

ریکخراوی (یونسکو) بۆ رۆژنامہ ی رۆژانہ، ہہر لہ سہرہ تای ہہ شتا کانہ وہ

سییه م: نه بوونی متمانه ییکی پته و له نیوان خویننه رو رۆژنامه که له واقعیعیژی و پیشزانی و ئاستی پیشه یی ئه و قه له مانه ی کار ی تیدا ده که ن سه رچاوه ده گری... ههروه ها بیده ره تانی رۆژنامه له لایه نی ئه و بابه ت و نووسینه یه ی بلاویان ده کاته وه و مامه له کردنی تاکلایانه ی پیشهات و رووداوه کانیش هۆیه که خویننه ر دنه بدا به دوا ی سه رچاوه ی تر دا بگه ری، به تاییه تیش ئه مرۆ که ته که نه لۆژیای پیکگه یشتن سه ره داوه که ی له ده ست هۆیه کانی راگه یان دن ستان دۆته وه و داوینته ده ستی خویننه رو بینه رو گو یگر...

له وه را رۆژنامه ده خواز ی له دوو لاره به خۆی را بگا، له لایه ک له سه ر قه دی خۆی نه مینیتته وه و له خۆی تیه ری نی...

له لایه کی تر به وه ش را بگا له مملاتیی هۆیه کانی بینین و بیستن دوانه که وی، هه ر به مه ش رۆژنامه ده توانی تیراژی هه لکشیتی...

چواره م: نه بوونی ده زگای ییکی متمانه پیکراوی دابه شکردن و بلا و کردنه وه و نه بوونی سیسته م ییکی با وه پیکراوی پۆست و گواستنه وه که به شدار یکردنی رۆژانه ی هاوولا تیانی پی مسۆگه ر بکریت، وه ک ئه وه ی له زۆر ولاتانی دنیا په پیره و ده کری.

پینجه م: که مه ته ر خه می خودی ده زگا رۆژنامه نووسییه کان به وه ی ئه وان به رپر سیاره تی خۆیان به ته نیا له ده رکردنی رۆژنامه یا گو قاره که دا ده بیننه وه و دابه شکردنیان خستۆته ده ره وه ی مه سئوله تی خۆیان...

ئه مه ش به شیوه یه کی راسته و خۆ کاری کردۆته سه ر دابه شکردن و ئاستی بازار و ژماره ی ریکلام که سه ره نجام تیراژ که م ده کاته وه و له و سه ره وه دا هات و ریکلامیش هه ر به و جو ره روو له کزی ده کات که ئاکام له ئاستی خودی رۆژنامه که ش ده هینیتته خواره وه و هاوکیشه که جاریکی تر وه کو خۆی لیدیتته وه و له باز نه ییکی به تالدا ده خوولیتته وه.

رۆژنامه گه ری (ئه هلی) له باز نه ی رۆژنامه گه ری کور دیدا

سیما یان تارمایی؟

هه ستیکی جوامی ترانه و روانینیکی ئامانجداره، هه بن بییر له ده رچوون له باز نه قه دگرتوه کان بکه نه وه، به تاییه تی له بواریکی به هه ستی وه ک رۆژنامه گه ری...

دیاره ئه و ئازادییه ی دوا ی راپه رین به ریا بوو، شتیکی بوو بۆ نووسه رو رۆژنامه نووسان له خه ون ده چوو تا واقع، به راده یه ک تیک کردنه وه ی ئاسان نه بوو...

له و هه لومه رجه نو ییه دا، که له نیوان هه ر باره گای حزبیکی و باره گای حزبیکی دی باره گای حزبیکی بوو! نووسه رو رۆژنامه نووسان چی بکه ن و کام ریگا بگرنه بهر...

تۆ له وه گه ری هه ریه ک له و حزبانه رۆژنامه یاخود بلا و کراوه ی تاییه ت به خۆی هه بوو، یا هه ولی ددها هه یی، گرووپ و کۆمه لی جیا جیا یه هه ولیان ددها

لهكاو دانتيكي ئاوهادا بههر شيوه يک بيت دهنگيان ههبيت.

بهه جوړه ورده ورده هات، تاگه يشته ئهوه ي پرۆسه ي هه لياردن هاته پيش و له دو اييشدا دامه زراندي په رله مان و حكومه تي ليكه وتوه، وپراي كتيبخانه كان، شه قام و شوسته كانيش پر بوون له رۆژنامه و گوڤار و بلاو كراوه ي هه مه جوړ و هه مه لايه ن و هه مه بابته ...

به لام هه موو ئه و رۆژنامه و گوڤار و بلاو كراوانه لايه نكيپر بوون يا خود زمانحالي ئه و لايه نه سياسيانه بوون، به واتا به ناشكرا لايه نيكي كوردستاني بلاوي ده كرده وه ..

بيگومان ئه و ئاشه يش كه به و تاوه كه وتبووه گه پر، به هپزو تواناي نووسه ر و رۆژنامه نووسان ده گه پر ..

رابردني ماوه يه ك به سه ر ئه زموني په رله مان و حكومه ت و ده سپي كردني شه ري بي هه ووده ي ناوخو به ويست بي يانه ويستن، ئاسته نكي زوري خسته پيش ئه و رۆژنامه و بلاو كراوانه، به راده يه ك كار به وه گه يشت كتيبخانه تالان كران و رۆژنامه سووتپنران، ئيتر شته كان به وه همي خو نه بان كردن بي ياراستي، ليك هه لا و پيردان ..

له و ناوه دا حه قيقه تي رووداوه كان، وه كو جاراني زه ماني رژيم گه رايه وه ناو هويه كاني راگه ياندي ده روه، له ويته ي BBC و CNN و ده نكي ئه مريكا و هي تر...

جاريكي تر (جه ماوه ر) ي بي حه ول و قووه ت ده بوايه راستيي رووداوه كاني خو ي له ده روه به بزانيته وه ...

له BBC يه وه بزانيته مه سه لا چ له هه ولير و سليماني رووده دا ...

ئه مه وا چوه سه رتا چه ند لايه نيكي بيريان له ئه لته رناتيڤ كرده وه ، ئاوه ا له ويته و بالاي رۆژنامه ي (الراصد) ي سه رده مانيك، (له گه ل به هه نديگرتني جياوازي)، ئه گه ر رۆژنامه ي (الثورة) نه يو يستبايه هه و اليك يا بوچوونيكي دياربكر او بلاو بكاته وه، له ويته بلاوده كرده وه ..

پاشان ئه م مه سه له يش به داخه وه بي و دم و ئيجازه هاته ناو ململانيي

سياسي ... به و رهنگو به و روو كارو ئاراسته يه رۆژنامه ي ديكه له سليماني و هه ولير هاتنه بلاو كرده وه . شيوه ي ئه و رۆژنامه مانه، به رگ و پوڤشكي وا بان پوڤشيوه، خو پنه ري به ديقه ت نه بي، رهنكه سه باره ت به وه ي سيمايان جيايه به رۆژنامه ي بيتلايه ني بزنان ..

له حاليكدا (هه ربو ئاگاداري) له هه موو دنيا رۆژنامه يه ك نيه بيتلايه ن و سه ربه خو .. روونيپيڤي و شه فافيه تيش كه له هه ندي رۆژنامه ي به ناو بانكي دنيا دا ده بيپري ئه وه ناگه بيپني ئه و رۆژنامه مانه لاني كه م به لايه ني وه به ره پنه ر وابه سته نين ئه گه ر نمونه يشت ويست دوور مه رو، رۆژنامه ي له چه شني (الحياة) و (الشرق الاوسط) بكه به نمونه .

به لي راسته ئه وه ي له و رۆژنامه مانه دا بلاو ده بيتته وه زور جار ناكريت له رۆژنامه و بلاو كراوه ي سه ر به حزه كان بلاو بيتته وه، ئه وه ش نه له به ر ئه وه ي رۆژنامه ي حزه كان يا خود ئه وانه ي زمانحاليان له سه ر نووسراوه بيروپراي نازاد هه ر به دوايي بلاو ناكه نه وه، يارو ليان له چالاي رۆژنامه گه ري كوردستاندا نيه، به پيچه وانه وه، ميژووي رۆژنامه گه ري كوردي هه ر له ئه ساسدا به هو ي زور ئه گه ر ده ورو كوڤوشي نووسه ران و لايه نه سياسييه كاني به ناشكراو نكو لي ئينه كراوه وه پيوه دياره ..

به لكو مه به ست له و گوڤه نيگايه وه به كه رۆژنامه گه ري حزي به كومه ليك ره هه ندو ئيلتزامه وه پابه نده له وانه يه له بلاو كرده وه ي هه ندي بابته تيبيگيري و دوو چاري هه ندي ئيحراج بوونيك بي له به رامبه ر حاله تيكي دياربكر او ..

به لام هه رديسان ئه گه ر ليبي وردبينه وه، تاك و ته راي هه و ال و ده رهاورده كاني نه بيت، ئه واني تر كه له و رۆژنامه مانه دا بلاو ده بنه وه زياتر ده چنه وه پال باه تي وروژينه ر ..

ليرده ا ئيمه روومان له رۆژنامه يه كي دياربكر او نيه، به لام له گه ل هه موو ئه وانه شمانه له و ويته يه دا ده رده كه ون ..

له گه ل هه موو ئه مانه شدا، ئه و بلاو كراوانه ي به ناوي (ئه هلي) ده رده چن، با به هر مه به ستيكيش ده رچن، ديسان ئه و هه و لانه له خو باندا هه نكاويكن به ره و سه ره لداني رۆژنامه گه ري له وچه شنه كه ده چيپته وه ناو پروژهي

وه به رهیتانی تابووری له بواری روژنامه گهریدا، سه ره رای به پیشه ییکردنی کاری روژنامه نووسی، دیارده یه کی مرژده به خشه به ئاراسته ی پیکهاتنی کۆمه لگه ی مه ده نی که روژنامه گهری سستوونیکه به هیزیه تی، له رتی خزمه تگوزاری کۆمه لایه تی و ئاراسته کردنی رای گشتی و پیکهیتانی ده سه لاتنی چواره م.

کات له روژنامه گهری کوردیدا جیوه پیری بی پاساو

له رووی پیتی گشتیدا (کات) له روژمه لاتدا به تاییه تیش له و ولاتانه ی به دنیا ی سییه م، یا به خاترانه به ولاتانی تازه گه شه کردوو ناوزه دکرابوون، شتیکی بی ئه رزش و بی به هایه ...

به پیچه وانه ی ولاتانی پیشکه وتوو، له ویدا کات به حسابیک و بو کاریک دابه شه نده که هیچ ده قیقه و سه عاتیکی به فیرو نادی و پر به پیوست بو دیه ژین... بئگومان ئه وان له وه حاله بوون ته مه ن یه کجاره دووباره نابسته وه، ئه وه یشی تیده په ری به خو رای نی نا روا، به لکو تا قیکردنه وه و ئه زمونی لی هه لدینجری...

کات به فیرو نه دان له رووی سایکۆلۆژی شه وه کاریگه ری پۆزه تیشی به روو کاری به ئومید ژبان و هیوابینی وه هه یه، بویه ده بینی له و کۆمه لگه یه ی ریزی کات ناگیرئ و له هیچ حسابان داناری، هه می شه ده سته تالیه کی کوشنده جیی ده گرتنه وه که له بیئومیدی و هیوا پراوییه وه هه لکیشر او ه...

هەر ئەو دەستبەتالیەشە، ئیبنجا لە هەرچە شنیكدایە لە بیکاریبەو هاتیبی، یا لە بەگلەری و ئاغا سیفەتی؛ کاریگەری پاشقەبەری بەلای کۆمەلگە و رەگاژوویی دواکەوتن دەکشیتنی...

زۆرجار دەبیتە هۆی زیادبوونی رێژەیی تاوانیش لەو کۆمەلگە بەدا... ئەگەر باسی رەهەندەکانی دیکەیشی نەکەین...

دیاره کات و رەگەزی (کات) یش لە رۆژنامە گەری کوردیدا رەنگدانەوی ئەو بارو دۆخەیه، کە لە بناغەدا لە کولتوو و ئاستی کۆمەلگەو سەرچاوەی گرتوو، بەراوەیک (کات) لای رۆژنامە نووسانیش کە بەشیکی شایان لە دەستەئەنتلیجستا پیک دیتن، تووشی هەمان پاشاگەردانی بوو.

بۆیە دەبینی ئەو مەسەلەیه، کە بەراستیش مەسەلەیهکی گریگە لە چۆنیەتی چارەسەرکردن و مامەلە لەگەڵ کردندا بەهەند نەگیراوه، بەتایبەتی لەرووی گەیانندی دەستبەجیبی هەوآل و دەرھاوردەکانی لەچەشنی راپۆرت و رییورتاژی رۆژنامە نووسی و بەدواداچوونی پیشهاتەکان...

ئەم حالەتەیش ئەگەر لە هەفتەنامەکان بەشپۆیهیک قبول بیت (هەرچەندە ئەوانیش دەتوانن رێپۆرس و پلانی خۆیان هەبێ لە مامەلەکردن لەگەڵ کات).

بەلام بەهیچ جۆریک لە رۆژنامەیی رۆژانەدا قبول نییەو یەکیکە لە سیمای پاشقەبەریکانی، کە لەتەمەلی و بێمولالاتی و بەهەند نەگرتن زیاتر هیچ پاساوێکی دیکە نییە...

لێرەو دەخوازی ئەم مەسەلەیه کە دەقەبەری رۆژنامە گەری دەکری، بەتایبەتی رۆژنامە گەری کوردی نزیکتەر لیبی پروانری...

ئێستا هۆیەکانی پیکەیشتن بەئاستیک لەبەرەو پیشچووندان برۆ نەکردە... لەهۆی عادەتی وەک تەلەفۆن و تەلەفۆتۆ و تەلەفۆکس بگرە تاهۆی پیشکەوتووتری لەوینە تۆرەکانی کۆمپیوتەر و ئەنتەرنیٹ...

ئەو بەبجگە لە ئامبیری پەرەسەندووی وەرگرتن و ناردنی تیکست و وینە بۆ رۆژنامە گەری نووسراو و بێستراو و بێنراو...

رەگەزی کات لە رۆژنامە گەری کوردیدا سەرەرای ئاسانکاری بەرچا، دەزگا رۆژنامە نووسیەکان وەک پیتوست، بەو رەنگە لەگەڵیدا نەهاتوونەتەو، خواستی خۆینەر و گوێگرو بێنەر بەو رادەو ئاستە دابین بکەن، ناچار نەبیت

پەنا بۆ هۆی راگەیانندی بێگانه بیا...

هەر ئەو بەهەند نەگرتنی (کات) بەیشە کە سەرباری چۆنیەتی مامەلەکردن لەگەڵ هەوآل و دەرھاوردەکانی، زۆر جار (بەرامبەر) ی لە رۆژنامە گەری کوردی تۆرانوو...

بەنمونه تەلەفزیۆنەکانمان، رادیۆکان، کە دەستبەجیبترن لە رۆژنامە، کەم واریک کەوتوو مامەلەیهکی دەمودەستیان لەگەڵ هەوآلدا کردبێ، ئەگەر چۆنیەتی مامەلەکردنە کەیش لەوآل دابنیتن کە قسەیی تر هەلەدەگری...

لە رۆژنامە نووسی نووسراویشدا ویرانتر نەبێ باشتر نییە، لاپەرەیی بەکەم کەوا پیتوست دەکا سەعاتی یەک تا دووی پاش نیووشەو دابخری، هەندێ جار دەرەنگتیش بەتایبەتی ئەگەر باریکی نائاسایی لە گۆری بێ...

خۆینەر ئەوێ لە رۆژنامەیی رۆژانە دەوی، کە بەیانی لەخەو هەلەدەستی بزانی کاتی ئەو لەخەو دا بوو چی رویداوه...

(کات) لەرووی گەیاندن و بلاوکردنەو دابەشکردنیش کاریگەری خۆی هەیه...

رۆژنامە پیتوستە تاریک و روونی سپیدە لەبازار بیت، بۆ شوینەکانی دووریش نابێ لەسەعاتی ۸ هەشت تا هەشت و نیوی بەیانی دەرنگتر بگا، ئەوکاتەیی هیشتا فەرمانبەر و کارمەندان لە رێگادان بەرەو ئیشوکارەکانیان، بۆیە سەیر دەکەیی لەولاتە پیشکەوتووکان رۆژنامە لە دووچاپدا دەرەچن...

چاپی یەکەم بۆ دەرەوی شار دەنێردری، بۆ شوینە دوورەکان... بۆشارەکانی دی...

چاپی دووم لەناوئەندا، لەو شوینەیی رۆژنامە کەیی لێ دەرەچن، بلاو دەکریتەو...

بەکورتی: رەگەزی کات لە رۆژنامە گەریدا دوا هەوآل، گەرماو گەرم لەشپۆیه پیتوست بگاتە بەرامبەر... ئەمەش بێگومان بەو دەکری (کات) لە خودی دەزگا رۆژنامە نووسیەکاندا بەها و نرخیی خۆی هەبێ و لەوقەیرانە دەرناز بکریت تیبی کەوتوو کە لەدواکەوتن بەدەر هیچی تر بەرھەم ناھیتنی...

رۆژنامه‌گه‌ریی نووسراو و بیستراو و بینراوه، له رووی دارشتن و هه‌ل‌بژاردنی وشه واده‌خوازی زمانیکی ساده و بی‌گری و زیندوو، له هه‌مان کاتدا شووش (انبیق) بییت.

مه‌به‌ستیشمان له شووش بوون ئه‌وه‌یه که تا بکریت ستاندارو دوورییت له دیالیکچیه‌تی زهق و له رووی دارشتنه‌وه ئاشکراگۆبی تیدا به‌دی بییت.

هه‌روه‌ها له‌گه‌ل چەشنی ئه‌و بابه‌ته‌دا بیته‌وه پی‌ی دهنووسری، به‌و مانایه‌ی زمانی هه‌وال و ریپۆرتاژ و تارێ ئاسایی و ستوون و ریکلام له‌به‌رچاو بگیری..

هه‌روه‌ها به‌قه‌د ئاشکراگۆشی چرییت و درێژداری تیدا نه‌بییت..

دیاره‌ زمان له رۆژنامه‌دا که ده‌کری مرۆف هه‌ر وه‌ختی ویستی به‌سه‌ربدا بچیتته‌وه جیا‌یه له‌گه‌ل زمانی رادیۆ که به‌ته‌نیا یه‌کجار ده‌بیستری و دووباره‌ نابیته‌وه.

که‌واته واپیوست ده‌کا زمانی رادیۆ ساده و ئاشکراو کورت بییت.

له رۆژنامه‌نووسی بینراویشدا (ته‌له‌فزیۆن) که وینه‌ی به‌رجه‌سته‌ی له‌گه‌ل‌دا ده‌بییت ده‌خوازی زمانی نووسین له‌به‌رچاو بگیرییت.

زمانی رۆژنامه‌نووسی له رۆژنامه‌گه‌ریی کوردیدا له رۆژنامه‌ی (کوردستان) هه‌و تا ئه‌م‌رۆ به‌ زۆر ویستگه‌ی جیا جیادا تیپه‌ریوه، ئه‌گه‌رچی گۆرانکاری به‌رچاویشی به‌خۆیه‌وه دیوه، به‌لام هه‌میشه ویستی سه‌رده‌م سه‌پاندوو‌یه‌تی و به‌و جو‌ره‌ نه‌بووه که پلان و نه‌خشه‌ی بۆ کیشرا‌یی یاخود بییری لی کرابیته‌وه، یا له‌ بلا‌کردنه‌وه‌یدا ئه‌و حسابه‌ کرابی بابه‌ته‌که بۆ خۆینه‌ره یا گوێگر یاخود بینه‌را!

ده‌بینی هه‌واله‌کان زۆربه‌یان له هه‌موو هۆیه‌کانی راگه‌یاندن یه‌ک ئه‌نوا‌ییان پیته‌ دیاره..

با‌یه‌خ‌دان به‌زمانی رۆژنامه‌نووسی و ری پیته‌ل‌گرتنی له‌گه‌ل سه‌رده‌م و مامه‌له‌ی هاوچه‌رخانه‌ هیتزو گۆرپکی تر به‌ هۆیه‌کانی راگه‌یاندن ده‌داو ده‌رفه‌تی دیکه بۆ په‌ره‌سه‌ندن‌ی زمانه‌که‌مان ده‌خولقینتی.

زمانی رۆژنامه‌نووسی

له‌وانه‌یه و تاردان یه‌کیک بییت له هۆیه‌ دیرینه‌کانی راگه‌یاندن زارگۆ که ئیستاش مابیتته‌وه له زۆریه‌ی کۆمه‌لگه‌ پیشکه‌وتوو و دواکه‌وتوو‌ه‌کان بۆ گه‌یاندن په‌یامی خۆیان په‌نای بۆ بیه‌ن.

دیاره‌ ئاستی (وتاردان) یش هه‌میشه به‌ ئاستی فه‌ره‌ه‌نگی و هونه‌ری ده‌رپینی و تارده‌ره‌وه به‌ند بووه، له‌مه‌شدا زمان و دارشتن و ئاهه‌نگی ده‌رپین رۆلی سه‌ره‌کی ده‌بین له‌ راده‌ی سه‌رکه‌وتویی و سه‌ره‌که‌وتویی و تارده‌ر..

له رۆژنامه‌نووسییدا، زمان وه‌ک هۆیه‌کی سه‌ره‌کی پیکه‌گه‌یشن، رۆلی گرینگ له‌به‌رجه‌سته‌کردنی ئه‌و پرۆسه‌یه‌ ده‌بینی که به‌دریژی رۆژگار په‌ره‌ی سه‌ندوووه له هه‌والدانی به‌رده‌وامدا بووه بۆ هاتنه‌وه له‌گه‌ل هه‌موو ئه‌و نوێکاریانه‌ی هاتونه‌ته‌ ناو ژبان و شارستانیته‌ت..

زمان له رۆژنامه‌نووسییدا له‌گه‌ل جیا‌وازی چه‌شنه‌کانیشی، (مه‌به‌ست له

گالتە نىيە تۆرۈننامە يەك لە ھەولتېر بلاو بکە يەو لە ھەمان كاتدا لە شوتېنېكى دوورە دەستى وەكو ئوستراليا لە ھەمان وەخت، ھەندى جارو لە ھەندى ولاتى دىكەى دنيا بە ھۆى جياوازى كات پىشتىرش لەرېگەى ئىنتەرنېتتە وە بخوتېتتە وە ..

ئەمىرۆ زۆرىەى كە نالە كانى راگە باندىن دەيانەوى بە پىتى ستراتېيە تىكى نەخشە بۆ كىشراو بە ھۆى ئىنتەرنېت، بە تايبە تىش توپى گە نجان بۆ خويان رابكىشن، ئەگەر باسى ئەو ھەش نەكەين كە ئەمىرۆ ئىنتەرنېت و تۆرە بەربلاو ھەكەنى كارېگەرى زۆرتىشىيان لە بەرھەمەتپان و دابەشكردنى ھەوالەو ھەيە، كە بېرەى پىشتى رۆننامە گەرىى ئەورپەيە و جىتى متمانەى ھەموو ئازانسە كانى دەنگوباسىشە .

(2)

بە بەكارھېتان و بلاو بوونەو ھى تۆرى ئىنتەرنېت لە كوردستان، رۆننامە گەرىى كوردى لە كوردستانى ئازاددا چوۋە قۇناغىكى دى ..

جارى پىشەكى ھەوالى لە تاك سەرچاۋە يىەو ترازاندو سەرچاۋەى دىكەى بۆ فەراھەم كەرد كە رۆننامە نووسى كورد بتوانى ھەمان ھەوالى لە چەندىن سەرچاۋەى جياجيا و لە ھەمان كاتدا دەست بکەوى ..

بەلام لە ھەمووى گىنگىر ئەو بوو رۆننامە گەرىى كوردى بۆ يەكەمىن جار دوو وەرچەرخانى مېتروپى بەخۆۋە بىنى ..

يەكەمىان: زۆرىەى ھەرە زۆرى رۆننامە و گۇقارو بلاو كراۋە كانى لە ناو ھەو ھەرە خرانە ناو ئەو تۆرە عاجباتىە، بەمەش جگە لە ھەى زمانى كوردى لە بازىيەكى تەسكدا بىردە ھەرەو، كوردى ھەموو دىياشى لىك نىك كىردەو ..

دووم: كۆمەللىك سايتى كوردى لە وىنەى رۆننامە يا بلاو كراۋەى ئەلكىرۆنى لە ناو تۆرى ئىنتەرنېتدا كەوتنە كار .. ئەو سايتانە كە دەكرى بخرىنە ناو بازىيەى رۆننامە گەرىى ئەلكىرۆنى كوردى، وىنەى رۆننامە گەرىى ئاسايى نووسىن و بابەتى ھەمەچەش و فرە لايەن بەوپەرى ئازادى و دوور لە ھەموو جۆرە سانسۆرىك بلاو دەكەنەو ھەر رۆننامە، بەسەدان بگەرە بە

رۆننامە گەرىى ئەلكىرۆنى كوردى

(1)

لە نىوان جارانى زوو و دەسپىكى بلاو بوونەو ھى رۆننامە و بلاو كراۋەى ترو ئەمىرۆى پىشكەوتوو لەو بوارانەدا مېتروپىەك ھەيە باس لە ھەول و تەقەلاى مرۆف دەكا بۆ بەرەو پىش چوون و خۆشكردنى ژيان و ئاسانكردنى پەيۋەندى و پروسەى پىكگە پىشتن ..

لەو رۆننامە كاروانى زانستى لە گەل ھەموو ئەو كارەسات و مەينەتپانەى بە ھۆى شەرە جياجياكانەو لە رىگايدا بوون، بەرپو ھوون و ئىستىياشى لە گەلدا بى بەرەو ھەموو لە ھىچ كەنارىكدا لەنگەرى نەگرتوۋە ..

تەكەلۆنباى ئەو ھى پىتى دەللىن (ئىنفۆرماتىك) كە لە ئاكامى پىتووستى كۆمەلگەى مرۆفايە تىبەو گەيشتوۋە بەو رادەيەى ئەمىرۆى، ئەگەر زۆر لايەنى ترى جيا جياى مەيدانى ژيانى مرۆفايەتى سوودى لى بىنىبى، ئەوا رۆننامە گەرىى خستە قۇناغىكى نوى و وەرچەرخانىكى نوى ..

دهوریات له گه لځه چند روژنامه‌یه‌کی دیاریکراو که هه‌موویان له روژنامه‌گه‌ریی نووسراودا کۆده‌کرتنه‌وه؛ هه‌رچه‌نده هه‌ندی له و ریک‌خراوانه هه‌بوون روژنامه‌گه‌ریی بیستر اویشیان هه‌بووه.

هه‌ندی ریک‌خراوی لځ باویتییه ده‌روهه که هه‌ر له سه‌ره‌تای دامه‌زرانیانه‌وه روژنامه‌گه‌رییان هه‌بووه، ئه‌وانی دی، به‌تایبه‌تی ئه‌وانه‌ی پاش راپه‌رین دامه‌زراون، زیاتر باریکی چاولیکه‌ریان وه‌رگرتوه تا ئه‌وه‌ی حاله‌تیکی پیوست سه‌پانده‌تی، به‌لام له‌وانیش هه‌ن گۆفاریان هه‌یه ئه‌گه‌رچی به‌شیتوه‌یه‌کی ده‌وری له هه‌ندی له و ریک‌خراوانه ده‌رده‌چن و سه‌ر به‌و ریک‌خراوانه‌ن. دیسان به‌هۆی ئه‌وه‌ی تایبه‌تن به‌لیتۆژینه‌وه‌و به‌دواداچوون و نارشیفکردنی ئه‌و بواری خودی ریک‌خراوه‌که‌ی بو دامه‌زراوه، به‌چاوپۆشین له‌ چۆنییه‌تی به‌رپۆه‌چوونی ئیش و کاره‌کانی، ده‌چنه‌وه‌ ناو روژنامه‌گه‌ریی (یه‌ک بابته) وه‌کو گۆفاری (روژنامه‌قانی - روژنامه‌نوس) ی سه‌ندی‌کای روژنامه‌نوسان، یاخود گۆفاری (نوسه‌ری کورد) و (نوسه‌ری نوێ) و (په‌یف) ی به‌کیتی نووسه‌رانی کورد.

ئه‌وه‌ی له‌و گۆفارو ده‌ورباتانه سه‌رنج راده‌کیشی که ئه‌و ریک‌خراو و سه‌ندی‌کایانه‌ بلاوی ده‌که‌نه‌وه؛ زۆریه‌یان ئه‌گه‌ر نه‌لێن هه‌موویان له‌لایه‌ن سه‌کرتییر یا سه‌رۆک یان نه‌قیب و ده‌سته‌ی به‌رپۆه‌به‌ری ریک‌خراوه‌که‌وه به‌رپۆه‌ده‌چن و هه‌میشه‌ کاری خودانی ئیمتیاز و سه‌رنوسه‌ری و .. تاد به‌وان ده‌سپێدری.

هه‌روه‌ها له هه‌ندی‌کیان بترازی، ئه‌وانی دی ده‌بینی له‌بیریان ده‌چیته‌وه که ئه‌مه‌ بلاوکه‌راوه‌یه‌کی تایبه‌ت به‌ ریک‌خراویکی دیاریکراو و بی ئه‌وه‌ی هه‌ستی پێبکه‌ن هه‌میشه به‌لای گۆفاریکی سیاسی گشتی ده‌شکینه‌وه، به‌لام بیگومان به‌ بابته و نووسینی لاوازو هه‌والی به‌سه‌رچوو که زۆر جار ئه‌و کاغه‌ز و چاپه‌ی لځ خه‌ساره‌..

وه‌کی دی هه‌ندی ریک‌خراوی نیمچه‌ حزبی و جه‌ماوه‌ری بلاوکه‌راوه‌ی سه‌رکه‌وتوویان له‌ روه‌ی هه‌لبژاردنی بابته‌وه له‌و ماوه‌یه‌دا بلاوکه‌ردۆته‌وه به‌لام ئه‌وانیش له‌گه‌ل به‌هیزی بابته‌کانیان، دیسان هه‌ندی نووسین و لیتۆژینه‌وه‌ی تییاندا بلاو ده‌کرتیه‌وه دوورن له‌کاری ریک‌خراوه‌یی و پیشه‌یی ئه‌و ریک‌خراوانه!!

هه‌رچی چۆنیکه ره‌نگه هه‌موو ئه‌و ریک‌خراوه جه‌ماوه‌ری و پیشه‌یی و خیرخوازانه، پیوستیان به‌ راگه‌یاندنی له‌و شتیه‌یه‌دا نه‌بیت، که له هه‌موو حاله‌تیکدا جیاوازیکی جه‌وه‌ری له‌گه‌ل روژنامه‌وه هه‌فته‌نامه‌کانی دیکه‌ی لځ هه‌ست پیناکری، به‌تایبه‌تی له‌بارودۆختیکی وه‌ک ئه‌مپۆی بازاری روژنامه‌نوسیی کوردی و جوگرافیای بلاوکه‌ردنه‌وه‌و ئاست و خولیای خۆیندنه‌وه به‌تایبه‌تی لای نه‌وه‌ی نوێ که جینگه‌ی نیگه‌رانییه.

راپه‌پین که به‌شیک زۆری کوردستانی باشووری گرت‌وه‌و کاربگه‌ری بۆ به‌شه‌کانی دیکه‌ش کشاند.. به‌ریابوو..

بێگومان دیاره مه‌سه‌له‌یه په‌یوه‌ندی به ئیمکانیاتی ئابووری و شاره‌زاو پسپۆری ئه‌و بواره‌وه هه‌یه..

بۆ ئیمکانیاتی ماددی، بێگومان پرۆژه‌یه‌کی له‌و چه‌شنه‌ی ئه‌وه نییه له بارودۆخیکی وه‌ک ئه‌و دهم به‌که‌رتی تایبه‌ت هه‌لبه‌ستێ، که هه‌ر بیریشی لێناکاته‌وه.. بۆیه پێویست بوو هه‌ر دوا‌ی دامه‌زراندنی حکومه‌ت بیری لێ کرابایه‌وه.. له‌خالی دووه‌میشدا، ره‌نگه ئیمه له هه‌لومه‌رجی ئه‌وسا له نووسه‌رانمان زیاتر له‌به‌رچاوه‌بوو، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا پێم وایه زۆربه‌یان تێیاندا بوو به‌یارمه‌تی چه‌ند پسپۆریکی ئه‌و بواره‌که ده‌ست پێ بکه‌ن و هه‌نگاوی په‌که‌می بۆ باوین..

که‌چی به‌داخه‌وه، وه‌کو زۆر شتی دیکه‌ی پێویست له‌ناو ژاوه‌ ژاوی هه‌لومه‌رجیکی نا‌ریک و دژواردا تیاچوو!!

دامه‌زراندنی ده‌زگایه‌کی وه‌ک (ناژانسی ده‌نگوباسی کوردستان) که‌به‌یته سه‌رچاوه‌یه‌کی باوه‌رپێکراو ده‌سته‌جێ بۆ وه‌رگرتن و بلاوکردنه‌وه‌ی هه‌وال و ده‌رهاو‌یتشه‌کانی له‌ ولاتیکی وه‌کو کوردستان که له‌ناوه‌راستی ناوچه‌یه‌کی هه‌لایساودایه، نه‌ک هه‌ر پێویسته، به‌لکه‌و جگه له‌وه‌ی کاربگه‌ری به‌هه‌ردوو ئاراسته‌ی راگه‌یاندن و سیاسه‌تدا ده‌بێ، پرۆژه‌یه‌کی وه‌به‌ره‌ینانی ئابووریشه‌ له‌رووی ئالوویری ده‌نگوباس و ده‌رهاو‌یرده‌کانیه‌وه..

به‌خۆنازی تێدا نه‌بێ، ده‌میکه، هه‌ر له‌ سالی 1993وه پرۆژه‌یه‌کی له‌و چه‌شنه‌م نووسی و پێشنیازم کردو به‌ره‌سمی ته‌قدیمی په‌رله‌مانی کوردستانم کرد بۆ قسه له‌سه‌ر کردن و ده‌وله‌مه‌ند کردن و بریار له‌سه‌ردانی..

که‌چی به‌داخه‌وه، دوا‌ی ئه‌وه‌ی ماوه‌یه‌کی زۆر له‌وی مایه‌وه ده‌نگوباسیکی لێ په‌یدا نه‌بوو!

ئێتر هه‌ر ئه‌و ساله‌ و سالی پاشتر (1994) پرۆژه‌که‌م به‌زنجیره له‌روژنامه‌ی (برایه‌تی) دا بلاو کرده‌وه، که له‌پاشاندا وه‌کو کتێبش به‌چوار

ناژانسی ده‌نگوباسی کوردستان

پرۆژه‌یه‌ک که وه‌ختی هاتوه

یه‌کێک له‌و گه‌رفتانه‌ی رووبه‌رووی روژنامه‌گه‌ری کوردی بووته‌وه، به‌چاو پۆشین له‌ راده‌ی پێشکه‌وتوویی و دواکه‌وتوویی، نه‌بوونی سه‌رچاوه‌یه‌کی ده‌سه‌جێ و مسۆگه‌ر و باوه‌رپێکراوی هه‌وال بووه، که ئیستاش ئه‌و گه‌رفته هه‌ر ماوه، بۆیه ده‌بینین هه‌موو ئه‌و هه‌ولانه‌ی ته‌نانه‌ت له‌سه‌رده‌می ئازادیشدا له‌م رووه‌وه دراون، به‌ده‌گه‌من نه‌بێ له‌ قاوخی دوو چه‌شنه‌ هه‌وال نه‌چووته‌ ده‌ره‌وه: یا هه‌والی ره‌سمی و ته‌شریفات و سه‌قه‌ت بوون، یاخود ئه‌و هه‌واله‌ دووباره‌ کراوه‌ بوون که به‌هه‌ر هۆیه‌ک بووه، مه‌به‌ستیان تێدا روون نه‌بووه، به‌مه‌یش جه‌وسه‌ره‌که‌ی تر، واته‌ (به‌رامبه‌ر) یا به‌قه‌ولی براده‌ران (ئه‌وی دی) شتیکی تێدا نه‌دیوه جیتی بایه‌خی بێت یاخود هه‌ر به‌ دوا‌ی هه‌چی لێ خالی نه‌بووه.. له‌مه‌دا بوونی ئه‌و سه‌رچاوه‌یه بۆ هه‌وال و ده‌رهاو‌یتشه‌کانی هه‌وال، ده‌بووایه هه‌ر له‌وکاته‌وه بیری لێکرا بایه‌وه که لێشای بلاوکردنه‌وه‌ی روژنامه‌و دامه‌زراندنی رادیو ته‌له‌فیزین، له‌گه‌ڵ

پاشکۆی جیا جیاوه سالی 1997 چاپکرا.

پرسیار لیره دایه، داخو وهختی نه هاتووہ ئیمه ش ئاژانسیکی دهنگوباسی تایبته به خویمان هه بی؟ له کاتیکدا ده میکه تهنانهت هندی له و گه لانه ی قهواره یه کی سه ره خویشیان نیه، ئاژانسی دهنگوباسی تایبته به خویمان دامه زان دووه، هه ره به نمونه گه لی فه له ستینی پال له خویمان..

ئینجا نه گه ره پیش راپه رین، توانایه کی له و رهنکه نه بووبی لایه نه سیاسییه کانی گۆره پانی کوردستان بیه ره دامه زانندی ئاژانسیکی له و چه شنه بکه نه وه، (هه ره چهنده نه و کاتیش ده توانرا وه ک ده زگایه کی مه عنه وی دامه زانیدی.) بیه گومان دوا ی راپه رین و هه لئێژاردنی په ره له مان و دامه زانندی حکومه تی هه ریم له وانیه هیهچ پاساو یکی وا نه بیته متمانه پیکراو، به تایبته تی دوا ی سیزده سال حوکمی ده سه لاتی نیشتمانی..

له م راسته دا دامه زانندی (ئاژانسی دهنگوباسی کوردستان) به له به ره چا وگرتنی پیوستی دامه زانیدن و هه ل و مه رجی توانستی ئابووری و پسپۆری له کوردستان ره ته یکی دیکه ی سه ره وه ری و پرۆژه یه کی وه به ره یئانیسه له بواریکی به ره هه ست و ئامانجدار، که کاردانه وه ی پیشقه پری بو ئیستاش و بو ئاینده ش ده بی..

(پیم خو شه بو ری روونی زیاتر خوینه ره بگه ریته وه سه ره کتیبی - ئاژانسی دهنگ و باسی کوردستان - پرۆژه ی دامه زانیدن و به رتیه بردن-).

ریکلام له رۆژنامه گه ری کوردیدا

(1)

بوچی پیوسته باسی ریکلام بکری؟

ئایا کاریگه ری ریکلام به سه ره رۆژنامه گه ربیدا با ی نه وه نده یه به یئین له سه ری بنووسری؟

دیاره وه لامی ده ستبه جی: بیه گومان، سه باره ت به وه ی (ریکلام) یه کیکه له و ستوونه هه ره به هیزانه ی رۆژنامه گه ربی پشتی پی ده داو خو ی له سه ره راده گری..

ته نانه ت ده روونناسان له وه ش زیاتر ده رۆن و له و باوه ره دان مرۆف چه ندی رۆشنبیر بی ئاماده گی بو وه رگرتنی پرو پاگهنده و ریکلام زیاتره (1)

ده رک کردنی مرۆفیش به و کاریگه ربیه ی ریکلام هی ئه مرۆ نی یه به لکو هه ره له دیری دیرینه وه، چونکه به خه لکه وه په یوه ند بووه، هه بووه، له

شارستانیه تی میزۆپۆتامیاو میسر و هیندی دیرینه و بگره تاکو چین.. بهمونه له پشکنینه ئارکیۆلۆژییهکاندا له 1750 ی پ. ز ریکلامیان له عیراقی دیریندا دۆزبوهتهوه، له میسریش ریکلامیکی نووسراو دۆزراوهتهوه که بۆ 1000 ی پ. ز دهگه پرتتهوه باس له یه کێک له میرهکانی میسر دهکا که پاداشتیکی مائی راگه یاندوووه بۆ ههر که سیپک ئه و کۆیله یه بدۆزیتتهوه که له پاشا ههلاتوووه! (2).

چینییهکانیش 700 سال له مه و بهر له گۆرستانیکی (ناوچهی بوالینج) ی ههریمی هۆنان ریکلامیکیان دۆزبوهتهوه که به نووسینگه یهکی تایبته بهوتینه و نهخش و نیگار دا هه لده لێ (3).

بهلام به پێی چه مکی ئیستا، ریکلام له 1650 دهستی پێ کردوووه که بۆ یه که مین جار رۆژنامه یهکی به ریتانی بلاوی کردۆتهوه.. ئه و کاته پێیان گوتوووه (تامۆژگاری) (4).

به م جوژه ریکلامیش پێ به پێ له گه ل رهوشی په ره سه ندووی شارستانیه ت و په یدا بوونی هۆی هه مه جوژه بۆ بلاو کردنه وه ی به ره و پیتش چوووه تا به ئاستی ئه مرۆی گه یشتوووه که خوشیمان بێ تریشمان بێ بووه به به شتیک له ژیا ئمان، به تایبته تی دوا ی ئه وه ی رۆژنامه گه ربی به هه رسێ چه شنیه وه ئه و په ره سه ندانه ی به خو ه بینیوه.

ئه مرۆ سالانه چه ندين ملیار نهک ملیۆن له لایه ن کۆمپانیا و لایه نه ئابووری و بازرگانی و سیاسیه کان بۆ چاوی کالی (ریکلام) خه رج ده کری.

به ده یان، بگره به سه دان رۆژنامه و گوڤارو ئیترگه ی رادیۆ و ته له فزیۆن به هۆی ریکلامه وه دیرۆ به بوون و به ته مه نیان ده دن، ته نانه ت رۆژنامه هه یه هه ر به ته واوی به پشتیوانی ریکلامه وه ده رده چێ وه ک رۆژنامه ی (میترو) ی سویدی که رۆژانه زیاتر له (400) چوار سه ده هه زاری له ئه نده ر گراوندو ئیستگه کانی شه مه نده فه ر به خو رایی دا به ش ده کری و سه رمایه ی ده رچوونی ته نیا ئه و ریکلامانه یه بلاویان ده کاته وه.

(2)

رۆژنامه گه ربی کوردی له دیرۆکی میژوویدا زیاتر رۆژنامه گه ربی نووسراو بووه، هه رچه نده رۆژنامه گه ربی بیستراو و بینا ویشی هه بووی، به لام بۆ یه که مین جار ریکلامی له رۆژنامه گه ربی نووسراو دا بلاو کردۆته وه، بێگومان ئه گه ر چا و له و ریکلامه زا ره کیانه بپۆشین که له شپوه ی جا ردا ندا هه بوون، وه ک ئه وه ی دپوه ره کان له کاتی گه رانیان به دپه اتدا بۆ کالاکانیان ده کرد، یا ئه وه ی له مزگه وتان بانگ بۆ مه سه له یه کی دیاری کراو راده هیتستری، یا خود ئه وانه ی تابلۆ فیلمی سینه مایان هه لده گرت و له شه قام و کوچه و کۆلانا ن جا ریان بۆ ده دا، ره نگه شپوه ی تریش هه بووی، به لام ئیسه لیره دا زیاتر مه به ستمان ئه و ریکلامانه یه که له رۆژنامه گه ربماندا بلاو ده بنه وه.

بلاو بوونه وه ی ریکلام له رۆژنامه گه ربی کوردیدا دیاره میژووویه کی له میژینه ی نیه، له رووی چۆنیه تی بلاو کردنه وه شدا؛ ئه وه ی بلاو کراوه ته وه ها و تا بووه له گه ل رێگا کانی چاپ و ئاستی پیتشکه وتنی جگه له وه ی زۆر به یشی با وه کو له رۆژنامه یا گوڤاریکی کوردی بلاو کرا بنه وه، به عه ره بی بوون، به ئاگا داری و ریکلامی ده زگا ره سمی یه کانی شه وه.

پاش را په رین و دوا ی سه ره له دانی ئه وه ی پێی ده گوتری (رۆژنامه گه ربی بینراو) که خۆی له چه ندين ئیستگه ی TV ی جو ر او جو ردا بینیه وه، دوا ی په ره سه ندنی به رچاوی رۆژنامه گه ربی نووسراو و بیستراویش له ئاکامی ئه و که ش و هه وا ئازاده ی را په رین هینایه کای، (ریکلام) وه ک هونه رتیک ئه گه رچی نه ختیک به دره نگه وه ش بوو، به لام ها ته قونا ختیک تر، ئیتر له وه ده رچوو وه ک ئیکسسوار بێت بۆ هۆیه کانی میدیا و بلاوی بکه نه وه، به لکو بوو به سه رچا وه یه کی ئابووری نکۆلی لێ نه کرا و حساب بۆ کرا و بۆ ئه و هۆیا نه... وای لێ ها ت نه ک به ته نیا ته له فزیۆنه کانی زه وی، که نا له کانی ئاسمانیش شان به شانی که نا له کانی دیکه ی دنیا هه ول به دن هونه ر له بلاو کردنه وه یدا بنویتن، که به هۆی ته کنۆلۆژیای نوپوه مه یسه ر بووه.

له (رۆژنامه گه ربی بیستراو) ی شدا هه رچه نده ریکلام له خانه ی نه بوواندا یه، له و سه ره وه له رۆژنامه گه ربی نووسراو خه ربکه په ره ده سیتن، ئه گه رچی هیتستا له رووی هونه ری بلاو کردنه وه شدا هه ژار بێت.

(3)

ئىستا (رىكلام) له خویدا بووه به هۆبه کی دیکه ی راگه یاندن، هۆبه ک روژی دیار له هاوسه نگی پیکهاته ی کولتوریدا ده بینن، به ههر سڀ ره هندی کۆمه لایه تی و پهروه ده یی و ئیستاتیکی به خودی هۆبه کانی راگه یاندنیشه وه که ئیستا (هیل و توڤه کانی ئینته رنیت) یشی هاتۆته سه ر. (5)

به مه ش ریکلام ئینجا له ههر ریگایه ک یا به ههر هۆبه ک بڀ بڀ پاسپۆرت و ئیزن دیته ماله کافمان.

بئگومان له هونه ری بلاوکردنه وه ی ریکلامی شدا هه ردوو ره هندی سایکۆلۆژی و سیسیۆلۆژی له گه ل ته فسانه و جادوو، له به رگیتی سه رنجراکیشدا تیکه ل ده بن، له مه شدا دوا ده رهاویشته کانی په ره سه ندنی ته کۆلۆژیای تیدا به کار دیت.

هه ندی له نه خشه کیشه کانی ریکلامه بازرگانیه کان تیوری سایکۆلۆژی به ناوبانگی له چه شنی تیوری (کاردانه وه ی مه رجدار) ی بافلۆژ له نه خشه ی ریکلامه کانیان بۆ کاربگه ری زیاتر له سه ر خوینه رو بینه ر به کار دیتن. (6)

جگه له هۆی تری وروژینه ر، وه ک به کاره یانی وینه ی ره گزی مینه یاخود ئیرینه، به شیتواری سه رنجراکیش له ریکلامه کانیان، به تایبه تی له به کاره یانی ره گزی ئافره ت له ریکلامه کانی ته له فزیۆندا.

ئه وه نه خشه کیشه نه زیاتر له پسپۆری بواری سایکۆسۆسیۆلۆژی ده چن تا له نه خشه کیشه ری ریکلام، به وه ی ته نانه ت حساب بۆ ئاستی نیگه رانی و خه مۆکی خوینه رو بینه رو گوئیگریش ده کهن، ههروه ها حسابی ئه و وه ختانه یش که شیواترن بۆ بلاوکردنه وه که له ته له فیزیۆن و رادیۆ به (وه ختی زڀرین) ناو ده برین به نمونه پیتش ده نگ و باس، یاخود له ناوه پراستی به رنامه یه کی به بینه ری دیاری کراو.

له م راسته دا ده خوازی ده زگا روژنامه نووسییه کافمان که له سه ره تایی ده سپتیکی بلاوکردنه وه ی ریکلامن، به تایبه تیش له روژنامه گه ری بینراو نووسراودا، هه ول بده ن کرۆکی مه سه له که لیک بده نه وه هاوکیشه یه ک له نیوان خواستی خاوه ن ریکلام وداب و نه ریتی ره سه نی کورده واریدا دروست بکه ن. ئه م مه سه له یه ش شووره ییه کی تیدانیه، به بیانوی ئه وه ی له

ولاتیکی وه کو ژاپۆنیش دا په پره و ده کری.

ههروه ها له هه مان کاتدا هه ول بدری ریکلام هه میشه ره هندی ئیستاتیکی و هونه ری خوژی له ناماده کردن و بلاوکردنه وه دا ون نه کا.

ناماوه:

(1) پروانه (انتحار الحضارة - فوضى القرن العشرين) شوقي أبو شعيرة

الأهالي للطباعة والنشر - سوريا 1994 ل71

(2) احمد عزوز - الاعلان فن القرن القادم، روژنامه ی (الشرق الاوسط) ژماره ی روژی

10/23/1999.

(3) روژنامه ی (السیاسة) ی کویتی. ژماره ی روژی 8/3/1986.

(4) هه مان سه رچاوه ی دووهم.

(5) هه مان سه رچاوه ی یه که م.

(6) تیوری (کاردانه وه ی مه رجدار) ی بافلۆژ له بواری سایکۆلۆژیادا به ناوبانگه.

به لام بۆ ری روونی زیاتر! ئه وه بوو بافلۆژ تا قی کردنه وه ی له گه ل سه گیکدا کرد به وه ی کلوه شه کرتیکی له پیتش دانا لیکاوی هاته خواره وه، پاشان زهنگیتی به گه ل خست.. ئینجا به ره به ره شه کره که وه زهنگه که ی پیکه وه داده نا، ئیتر وای لی هات سه گه که به ته نیا گوئی له دهنگی زهنگه که ببوایه لیکاوی ده هات.. به م جوڤه له دوا ویستگه دا بافلۆژ شه کره که ی هه ر به کجار هه لگرت، ئیتر به ته نیا زهنگه که ی هیسته وه وه ههروه ها..

سەرھەلدانى رۆژنامەگەربى، ئەدەب بېيجىگە لە راگرتنى بالانسى داھىتان، سەرچاۋەى لەنگەر راگرتن و ئاراستەكردنى ئەۋەش بوۋە كە ئىستا بە (راى گشتى) دەناسرېتتەۋە..

ئەمە لە سەرھەتاي شارستانىيەتەكانى دنيايش ھەر بەۋ رەنگە بوۋە.

پاش سەرھەلدانى رۆژنامەگەربىش، واى لى ھات كارىگەرى بەرادەيەك بەسەر ئەدەبەۋە ھەبېت كە ئەگەرى بەردەۋامى بوۋە بۆى، بەۋەى تا نووسەرېك چاۋەرېتى لە چاپدانى بەرھەمەكەى دەكا، ھەر زوۋ ئەۋەى بەھۆى رۆژنامەگەربىيەۋە بۆ مەيسەر دەبې، فراوانى بلاۋبوۋنەۋەۋە گەيشتىنى بەخوئىنەر لە ۋەختىكى پىتوانەبىداۋ ھەرۋەھا ھەرزانى و ئاسانى دەست خستنىش لەۋلاۋە بوەستى..

سەرھەراى ئەۋەش، ھەر بەھۆى رۆژنامەيشەۋە تىكستى ئەدەبى ئاسانتر دەكەۋىتتەبەر رۆشنايى رەخنەگران.

دىسان ئەدەب بەھۆى رۆژنامەگەربىيەۋە دەگاتە ئاستى خوئىنەر، بەمانايەكى دىكە خوئىنەر بەۋ زمانە پاراۋە رادېئى، لە ھەمان كاتدا زمانىش ۋەك بوۋنەۋەرېكى زىندوۋ لە پروسەى پرسىيارىپېچى نووسىن دا، دەگەينىتتە رادەى زمانى جەماۋەرى سادە، كە ئەمەش لەخوئىدا بەشىكە لە پروسەى پەرەسەندنى زمانى ئەدەبىيات.

لە ھەمان كاتدا ئەدەب، رۆژنامەگەربى زىاتر بەخەللكەۋە پەيوەست دەكا بەۋەى ھەمبىشە ئەدەب رەنگدانەۋەى پىويستىيەكانىيەتى و دوورتەرە لە دەسەلات.. بەۋ ھەللكەۋتەنش رۆژنامەگەربى مېنبەرېكى سروسشتىيى نووسەرە لاۋەكان بوۋە كە يەكەمىن بەرھەمىيان لە رىگاي رۆژنامەۋە چرۆى دەركردوۋەۋە تەرزى ھاۋىشتوۋە.

دىسان زۆر لە بەيداننامەۋە رارەۋى تازەى ئەدەب لە رى رۆژنامەگەربىيەۋە نوخشەى بۆ لىدراۋە لە پاشاندا بوۋە بە رارەۋىكى ئەدەبى باۋەرېپىكراۋ ياخود جى ي مشت ومىرو گىفتوگۆ.. كە بەشىكى گرىنگە لە شلەقاندنى گۆمە ۋەستاۋەكان و ھۆى سەرھەلدانى ئەۋەى پى دى گوتىرې رۆژنامەگەربى ئەدەبى، كە ئىستاش كارىگەربى شايانى خۆى لە رەۋتى بەچاندو بەفەرھەنگى ئەۋ چەشنە رۆژنامەگەربىيەدا بىنيۋە، بەتايبەتىش لە قوئاخە

ئەدەب و كارى رۆژنامەنووسىيى

رەنگە زۆركەس واى بۆ بېچن، ھەستى دەستەجەمەى كۆمەلگە لە رۆژنامەنووسىيى دا دەرىكەۋى تا لە ئەدەب، بەۋەى ئەدەب بەتەنيا ھەستى نووسەرەكەى دەردەپرى.. ئەۋكەسانە تارادەيەك راست دەكەن، لەگەل جىاۋازى ئەۋەى دەرك بەۋ پەيوەندىيە ھەلخراۋە ناكەن لە نىۋان ئەدەب و كارى رۆژنامەنووسىيى، كە بە پىتى چەمكى نوئى ھەرىكە بەھۆى، يا لە باۋەشى يەكتر گەشەيان كردوۋەۋە دەكەن و فاكترى لە پىشۋو پىشۋەبى پەرەسەندنى زمانن..

بۆ كورد ھەر لە دەسپىكەۋە رۆژنامەنووسىيى بەشان و مىلى ئەدىب و نووسەرەنەۋە بنىيات نراۋە ھەمبىشەش لە قوئاخە جىاجىاكاندا رۆژنامەنووسىيى كوردى كارى لە ئەدەب كردوۋە، لەگەل ئەۋەى بەر لە دەرچوۋنى (كوردستان) ىش، ئەدەبى كوردى رۆلى خۆى ھەبوۋەۋە دەماۋ دەمى كردوۋە.

ۋەك لەگەلېك شوئىنى دىكەشدا ھەروايە، لاي ئىمەش ھەروا بوۋە، بەر لە

تاریخه ئهنگوست له چاوهکاندا که رۆژنامه گهری سیاسی به ته وای له گریژنه چوو بوو و هه موو که لینه کان به وچه شنه رۆژنامه گهرییه و به ولا په رانه پر دهکرانه وه لهو رۆژنامه نه دا بۆ ئه ده ب و رۆشنییری ته رخا ن کرابوون ..

رۆژنامه گهری و راگه یان دن به گشتی هۆی دره و شان دنه وهی زۆر نووسه ریش بووه و کۆری بۆ گهرم کردوو هه ندی لهو نووسه رانه هه ندی جار رهنگه شایسته ی نه بوو بن ، به لام ده بی نی به هۆی رۆژنامه ناویانگیان ده رکردوو له به رامبه ردا ئه ده بی ش کار یگه ری خۆی به سه ر رۆژنامه گهری دا هه بووه ، به نمونه گه لیک له ریپۆرتاژی چیرۆک ئامیژو هه والی و رۆژینه ری له چه شنی هه والی تاوان و ماجه رای دادگا کان به هۆی ژانره ئه ده بییه کانه وه ها تۆته ناو رۆژنامه گهری له رووی هونه ری ده ره ی نا نی شه وه ، سیسته می ستوون که له رۆژنامه کاندای بووه به یاو ، سه ره تا دوا ی په ی دا بوونی چاپخانه له چاپکردنی کتیباندا به کار ها تووه ، هه روه ها له رووی به کاره ی نا نی که ره سه ته کانی تایپۆگرافیا .

به لام له دیوه که ی تر ، کاری رۆژنامه نووسی بی به شپوه یه ک له شپوه کان به لایه نی پاشقه بر کاری له نووسه ران کردوو ، به وهی رهنگ بچ له رووی ناچار به وه قه له مه کانیان له کاری رۆژانه دا بخه نه گه ر ؛ ئه گه رچی بی شتر له سه ره تا کانی رۆژنامه گهری کور دیدا کاری گه ری که به و چه شنه ی ش نه بوو بی ، به نمونه له کاتی حوزنی موکریانی یا خود پیره میردی شاعیر یا علاء الدین سه جادی و چه ندانی تر که له پال نووسه ریان رۆژنامه نووسی ش بوون .

له م روانگه یه وه په یوه ندی ئه ده ب و رۆژنامه نووسی بی و راگه یان دن به گشتی پیوسته کرده ..

هه ر ئه مه ی شه بووه به هۆی ئه وهی له ولاتانی پی شکه و توو وه زا ره تی راگه یان دن نیان نه بچ و ده بی نی ده ولت مه ی دانی بایه خدانی میدیا و فه ره نگی به وه زا ره تی رۆشنییری سپاردوو .

وه به ره ی نا نی له مه ی دانی میدیا و کولتووردا

هه ر پرۆژه یه کی ئابووری بگری بی ئامانج نیه ...

له دنیا ی پی شکه و توو ، به چا و پۆشین لهو ره هه نده مرۆقا یه تیانه ی جی بی حه فت و هه شتی بی ربارو لایه نه سیاسی هه کان بووه .. وه به ره ی نا نی و لیکلیت کانه ی جیهانی سه رمایه یه کی که له ئه گه ره کانی بزوان دنی ئابووری و نه شوفا و گه شه پیدانی ..

له و ئی ، ده می که لهو مه سه لانه و هی تری ش بوونه ته وه ، به تایبه تیش له رووی وه به ره ی نا نی له هه ر دوو مه ی دانی میدیا و کولتووردا ؛ له بلا و کردنه وهی رۆژنامه و ده زگای چاپه وه بگره تا ده گاته دامه زان دنی دامه زراوی تایبه ت به ئیسته گه و ته له قیز بۆن و ئازانس ی ده نگ و با سی جو را و جو ر ..

دیاره سیسته می ده زگای بوون لهو ولاتانه دا که له سه ر بناغه ی سه رمایه و کاره وه پیک دیت ریگه ی بۆ وه به ره ی نا نی به گشتی خو ش کردوو ..

جیهانی سییه م به هه موو کیشه و گرفته سیاسی و ئابووری هه کانی ، راده ی

راگه یاندن و کولتوور ههل و مهرجی تر هاتوته گۆرئ و ئاسۆیه کی دیکه ده بینرئ..

وهختی ئه وه هاتوو، وه به رههینان له وه مهیدانه شدا مهیدانی میدیا و کولتوور به شیک له بایه خه له کی هه بووی و خاوهن مایه ی کورد بگرئ؛ ئینجا به رووکاری ههست به لی پرسینه وه بیت یا خود بۆ قازانجی خۆیان سه ره انجام باریکی دیکه ی جیاواز پیک دینئ و رهنگه بیته چاولیکه ری و لاسایی کردنه وهش، که دیسان کاردانه وه ی پیشقه بری خۆی ده بیت. دیاره دامه زاندنی چهند چاپخانه یه کی پیشکه وتوو له شاره کانی کوردستان و بلاو کردنه وه ی چهند رۆژنامه و گۆفاریک، ئه گه ر جیی باسیش نه بی، کاریکی مژده به خشه به و ئاراسته ی که جارن له سه رده می رژیمی گۆر به گۆر ئه م جوړه کارانه به تاییه تی له کوردستان له خانه ی مه حالدا بو..

نه خوینده و اربشی تیدا سه رباری هه موو ئه و ته نگژانه یه که نه بهشتوو ه وه به رههینان ره وتی ئاسایی خۆی وه ربگرئ؛ ته نانه ت له بواره هه ره پتوبسته کانی برتیوی و ژیان چ جای میدیا و کولتوور که رهنگه له هه ندئ له و ولاته دو اکه وتوو انه به کالای جوانی بنا سرت و له پله ی سییه م و چواره مدا بینرئ..

له هه مان کاتدا ده سه لاتیش کۆسپیکه دیکه بووه.. سه رمایه داری کوردیش، (یا خود شایانتره بلین دارای کورد) ئه گه ر له دو پله ی ئه و پۆلینه دا نه بیت له پیشه وه بیش نیه، چ له رووی ئاستی فه رههنگیان یا ترسی زیان لی که وتن.. بۆیه ده بینن زۆربه ی هه ره زۆری خاوهن مایه ی کورد پاره ی خۆی له بواره مسۆگه ره په رپوته کاندا وه به ره ده بینئ، له و پرۆژانه ی ره گه زی به ره مه پینانی تیدا نیه، به نمونه بواری دروست کردن و قیت کردنه وه ی بینا و باله خانه، که به داخه وه زۆربه شیان به هۆی ئاستی فه رههنگی ئه و خاوهن مایانه، له رووی هونه ری بیناسازی و فه لسه فه ی ئه ندازه وه هه ژارن و جوانیه کیان تیدا نیه.

ده مارگیری و توندوتیژی ئه و ماوه زۆره ی ده سه لات له عیراقدا هه میشه سه ره چاوه یه کی دیکه ی ئه و ترسه بووه، به راده یه ک ئه گه ر عه قلیشی پی شکابئ خه لکی دارای کوردی له هه موو ئه و پرۆژانه په شیمان کردۆته وه، بۆنی میدیا یا کولتووریان لی بیت، به وه ی ئه و جوړه پرۆژانه به شیکن له سیاسه ت و ده ست بۆ بردن و باسکردنی بقه یه.

ئه مانه و گه لیک هۆی لابه لای تر خه لکی خاوهن مایه ی کوردی به ره و ئه و ئاقاره نه بر دووه بیر له مه سه له یه کی له وچه شنه بکاته وه.

پاش راپه رین و سالانی ئازادی، ئه گه رچی شه ری ناو خۆ و کزیی ئه منیه ت و ئاسایش کۆسپ بوون له به رده م هه ر بیر کردنه وه یه کی له وچه شنه، له گه ل ئه وه شدا که م تا زۆر وه به رههینان ئه گه ر له بواری دیکه دا هه بووی، له بواری میدیا و کولتوور هه روا ماوه ته وه و له وه زیاتری بۆ نه کراوه که حکومه تی هه ریم کردوویه تی به بی هیه چ به شداریه کی ئه وه ی پی ده گوترئ که رتی تاییه ت.

ئیه ستا دوای روو خانی رژیمی دیکتاتۆری شو قینیس ت و تۆتالیتاری له بواری

به لām دیسان ئەمڕۆ پاش ئەو پێششکەوتنە تیژپۆیە تەکنەلۆژیای پێکگەشتن و دەرھاوردەکانی لەھەموو بوارەکانی رۆژنامەنوسییی کە کارەکانی ئاسانترکردوو، ھەرۆھا داھاتنی تیژو ئەزموون و بۆچوونی تازە پەبوەندار بەزانستە مرۆڤایەتیەکان لەچەشنی کۆمەڵناسی و ئابووری و دەرروناسی و ھونەر و فەلسەفە؛ کە بەشپۆیەک لە شپۆکان پەبوەندیان بە کاری رۆژنامەنوسییەو ھەبە بێجگە لەھەندێ مەیدانی دیکە پراکتیکی بەتایبەتیش لە بواری رۆژنامەگەری بێناو بیستراو کە دەھینێ رۆژنامەنوسانی لێ باخەبەربن و شارەزایی پتوبستی لێ پەیدا بکەن.

ئەمەش بێگومان بەراھێنانیان دەبێت، دیارە راھێنانیش ھەم ئیمکانیاتی ماددی و ھەم پەسپۆرۆ شارەزای ئەو بوارە دەوێ...

لێرەو دەکرێ رۆژنامەنوسانی خاوەن ئەزموون، ھەرخوایان شوینی ئەو کادیرو پەسپۆرۆ شارەزایانە بگرنەو، زەوینە راھێنانیش ھەمان ئەو دەزگاو دامەزراوە رۆژنامەنوسییانە بن کاریان تێدا دەکەن و وانەکانیش کاری رۆژانە ئەو دەزگایانە بێت کە لەرووی پراکتیکەو سوود بەخستەر دەبێت لەوانە و شکی تیژو... مەرجیش نییە ئەو کادیرو خاوەن ئەزموونانە پلەداربن، سەرنوسەر یا یاریدەدەرەکانی بن، بەتایبەتی لای ئێمە کە زۆریە حالت ئەو پلەدارانە بە ئەگەر و فاکتەری دەرەوێ بازنە کەفائەت و ئەزموون و پەسپۆرۆ دادەنرێن!!

ئەم چەشنە شپۆزە راھێنان، کە باس دەکرێ، ھەرگیز بەو مەبەستە نییە شوینی خوێندنی ئەکادیمی دەگرتەو، نەخیر خوێندنی ئەکادیمی کە لەھەموو بوارەکانی دیکەدا پتوبستە، لە بواری راگەیانندیشدا ھەرۆایە...

بە لām کاتێ قسە دێتە سەر مەسەلە راھێنان وەکو حالتێک باسی دەکرێ، کە دەچیتەو پال خوولیکی دیاریکراوی چروپری نامانجدارو لەکاتیکی پتوانەبیدا... لەوانە یە زۆر بەھرە دەریخاو گەلیک خونچە بگەشتیتەو لەبواریکی پتوبست و بەرھەستدا...

رەنگە ھەر خودی ئەوانە ی پروانامە ئەکادیمیسیان ھەبە سوود لەو جۆرە خوولانە ببین.

راھێنانی رۆژنامەنوسان روونییی بە ئاراستەییکی نامانجدار

باوەکو رۆژنامەگەری کوردی لەسەر دەستی ئەدیپ و نوسەرەن بەپەلی یەکەم و سیاسەتکاران بەپەلی دوو دەستی پیکردوو ھەر بەھۆی ئەوانیشەو پەری سەندوو گەشە کردوو، ئەگەرچی زۆریە رۆژنامەنوسانی ئەمڕۆش لەو دوو مەیدانەو ھاتنە ناوکاری رۆژنامەنوسی، بە لām دیسان باری ئەمڕۆ رۆژنامەگەری کوردی ھەرچی نەبێ لەرووی چەندییەتیەو لەسەردەمی زێربنی دا دەژی دەخوازی شتیک ھەبێت بەو ئاراستەییە رۆژنامەنوسانی لاو، ھەرۆھا ئەوانە تییاندا بە لەومەیدانە کار بکەن، لەبەنە ما ئەساسییەکانی کاری رۆژنامەنوسی رابھێنرێن...

لەوانە یە بەھری رۆژنامەنوسی کە لەژێدەری ئەزموون و تاقیکردنەو عیشق و ئارەزووی خودی رۆژنامەنوسەو ھەلەدەقوولێ لەپیشتر بێت، لەدیراسەتی تیژو یا ئەکادیمی...

کارگێری، (که له زۆریه دهزگاكان ئیداره و دارایی و دههواردهکانی دهگریتهوه) له خزمهتی پرۆسهی رۆژنامه نووسیدا بێ؛ نهک به پێچهوانهوه به ههر هۆ ئهگهريکی ديارو ناديار ببيتته مپردهزمهی سهر کاری رۆژنامه نووسی و لهباتی کار ئاسانی کۆسپ بنیتتهوه! بهلام دیسان، له هه مان کاتدا، له لایه کهی تر بهشی کارگێری بۆ ههیه بههاوبهشی و رتگاپیدانی بهرپرسی دهزگا یاخود سهرنووسه ههولبدا له ریتی بهرقه راکردنی شهفافیته و روونینییهوه سنوور بۆ هه موو پتلیهه لئمالینیک دابنی، که له ئاکامدا زیان بهخودی رۆژنامه دهگه ییتنی و زهوینه ی له بار بۆ گهندهلی خوش دهکا ..

(پتچک چواره به ئەژماره) - ئەگەر سهرنووسه ر یا بهرپرسی یه کهم مه بهستی بێ بێگومان دهتوانی خاله لاوازه کان ببینی و سنووریان بۆ دابنی که به شیکه بیهوی و نه یهوی له کلاو له سه رنان و گه مه ی هه لئه تانندن به هه ر شتوازیکی و له هه ر قالبیکدا بێ. دياره ئه و نیازه له حاله تیکدا ده بی که هیزه فشار هینه ره ديارو ناديارهکانی ناو دهزگا و ده ره وی دهزگا، ده ستیان به وه رانه گا به هه ر هۆ و فاکته رتکی ره وا و ناره وا فشار بۆ نا وه ندی بریار به یین و له وه رگرتنی ئیجرائاتی پتوبست ساردی بکه نه وه یا چاوترستی بکه ن. ئاکام و ئه نجامی ئه مه ش هه ر رۆژنامه که یا دهزگا که زه ره مه ند ده بیت. لیره وه ده بینی تا ئەگه ر بشته وی چاره سه رتکی دیاریکراو بۆ کیشیه که له بهرچا و بگرت چونکه هیزه فشار هینه کان هه میشه له نه ستندا سه قامگیر بوون، هه ولئه کانت یا سه رده که ن یا ناگه نه ئامانج. بهشی کارگێری و دارایی وهک وتمان بۆ ئه وه یه کار ئاسانی بۆ کاری رۆژنامه نووسی بکات، نهک ببيتته خالی کۆبوونه وه ی قایرۆسهکانی گهندهلی به و راده یه ی کاری رۆژنامه نووسی له گرتنه ببا و هزره رۆژنامه نووسییه کان به هۆی بيموالاتی و بهرژه وند په رستییه وه په رت بکا و تانه یان بخاته پتیش چا و به ریبی خۆیان نه بیین و خوشیان وهک به رزه کی بانان بێ چاودیری و لپه رسینه وه تی بته قین ..

بهلام تو بلیتی چاره سه رتیک له م باره یه وه له ئاسۆدا نه بییری؟

راستی به و ئالیه تی کارکردنی تائیتستا هه بووه هه یه وه له دهزگا رۆژنامه نووسییه کانه ماندا په یه وه کراوه ده کرت .. نه خیر چونکه

کارگێری له رۆژنامه گه ری کوریدا راستکردنه وه ی لاسهنگی یا له گرتنه بردنی؟

هه ر دهزگایه ک بگری بهشی کارگێری رۆلی له پتیشی تیدا ده بیینی به هه ردوو دیوی پۆزه تیف و نیکه تیف، نه خاسمه ئەگه ر ئه و دهزگایه، دهزگایه کی رۆژنامه نووسی بیت ..

بۆ کاری رۆژنامه نووسی، بهشی کارگێری له ئه ساسدا بۆ ئاسانکاری و راستکردنه وه ی لاسهنگیه کان داده نری، بهلام ئه و به شه دهشتوانی به گه لیک رتگای ره وا ناره وا هه موو ئه و هه ول و کۆششانه به بابدا که له لایه نی نووسین و کاری رۆژنامه نووسیدا پیاده ده کرتن .. دیارنه کردن و ون بوونی سنووری ده سه لاته کان و زۆر جار تیکه لا و بوونیان له نیوان ئیداره و نووسیندا یه کتیکه له گرفته موزمینهکانی رۆژنامه گه ری کوردی که زۆر جار ئەگه رتکی سه ره کی بووه بۆ له پاشدانی گه شه کردنی کاری رۆژنامه نووسی و له گه ل سه رده م هاتنه وه یدا. راستیه که یشی ئه وه یه، هه میشه وا ده خوازی بهشی

به رتیه به ره کانی کارگیتری تا کو هم مو په یوه نډیبه کانیان له ریگای سهرنو سهره وه که له ههمان کاتدا سه رۆکی ته نجومه نی ئیداره یشه به ناوه ند نه بی، ههر وا ده مینیتته وه.. له ههمان کاتدا زور ریگا هه یه شه فافیه ت ده چه سپینتی و جیبه جی کردنی شی گران نیه، به نمونه په پیره وکردنی رتساو بنه ماکانی ئیداره و دارایی له رووی داهات و خهرجی و مووقه لیشی له چاودتری و وردبینیدا و دیاریکردنی سنووری مه سئوولیه ته کان.. هه موو ئه مانه ش به هیلتیکی راست و دانانی دۆسیه پاریز و دهفته رداری کارامه و به توانا و چاوتیر، دوور له کاری ژیر به ژیر و له بهرچا و گرتنی به رژه ونندی ئه م و ئه و، ئینجا به هژی پاراستنی به رژه ونندی خودی به رپرس، یاخود به هژی چاوسوور کردنه وهی راسته و خو و ناراسته و خو هیزه فشاره یته کانی دهره وهی رژه نامه به ههر مه به ستیک بی.. لیره دا ئه گهرچی کاره که به و ناسانیه ش نه بیته به لام ناوه ند، مه به ستم ناوه ندی راگه یاننده، ده توانی رۆلی چالاکانه له گپانه وهی هاوسه نگیدا بیینی، ئه گهر بیه ویت گه مه کان رابگریته. دهنه ههر هه ولتیک به و روکاره نه دریت به تاییه تی له ناوه نده وه، به له پیشگرتنی به رژه ونندی ده زگا رژه نامه نووسییه کان و پیاده کردنی هه ردو و لایه نی ئه رک و ماف، و نابینری کیشه کان وهک پیوست نهک ههر چاره سهر ناکرین، به لکو تادی به هژی که له که بوونی زیاده رژییه کان پتر ته شه نه ده کن و توی بیئومیدیش له ناو کادیرو رژه نامه نووسه راسته قینه کان ده چین، به راده یهک زوری پی ناچ به ناگا لی بوون بی یا بی ناگایی ده بیته لاره شه... که بهاس له ئینتیمای نیشتمانی و شتی له م باه ته ش ده کری، دیاره ئینتیمای راسته قینه له چاولیبوونی شته بچووکه کانه وه ده ست پی ده کا.. پیداچوونه وهی به نامه ی کاری ده زگا رژه نامه نووسییه کان و دیاریکردنی سنووری به شه کان و پاراستنی سانتایی رژه نامه نووسییه له به رامبه ر هیزه به رژه ونده خوازه فشاره یته کان ده خوازی له پیشه کی کاری ناوه نده بیت، به تاییه تی له هه لومه رجیکی چاره نووسازو له ترکزه ی وهک ئه مرۆ..

نوکتە

هه لکه وتیک له پال میدیادا

له گه ل نیشته جی بوونیدا و به جیهیشتنی قوناخی کو کردنه وهی بزتیوی، مرۆف هه ولتی داوه په نایهک بدۆزیتته وه بارگه کانی ههستی تیدا به تال بکاته وه وهه ناسه یه کی لی بداو خه مه کانی به بابدا...

له و پانایانیه ش که رووی تیکردوه داهینانی نوکته بوو... نوکته له ساده ترین پیناسه یدا ده کری هۆیهک بی له نیشانانی بیمولالاتی له ناست پیشهاته تراژیکۆمیدیه کانی ژیان...

هه ندی جار هه لوتست وه رگرتنه له به راهه ر یاساشکیتیه کی دیاریکراو، وهک هۆیه کی راگه یاندنی نه نووسراوی ژیرا و ژیر وهک ناگری ناو پووش بلاوده بیته وه له زۆریه ی جاره کانیشدا سه رچاوه که ی دیارنیسه... بۆیه که لیک له سه رۆک ده ولته ته کان بۆ باخه به ربوون له کیرفی راسته قینه ی شه قام که لیک جار پشتیان به و نوکتانه به ستووه که له لایه ن راویژکارو ده ست و

په یوه نډیسه کانیانه وه بویان کور او ته وه؛ له وانه به نمونه سه روکی
کوچکر دووی میسر جه مال عه بدولناسر.

نوخته به شیکیشه لهو شهره ی سایکولوژیسته کان به شهره ی دهر وونی دهناسن،
که وهک دمگوبهک هم زار و نهو زار دهکا...

له مه شدا نوخته له روژنامه یا بلاو کراوه بهک یائیزگه بهک دهچیت بی خاوه نی
نیمتیاز و بی سه نووسهر و بی چاپخانه و به بی شه پولی کار و موگناتیسی
دهگات.

نهو ره هه ندانه ی له نوخته دا یهک ده گرنه وه (نه گهر له بناغه شدا بو نه وه
دانه هینرابی) نهو ره هه ندانه ک ره رای گشتی له به رابه ر کیشسه یه کی
دیاریکراودا پیک دین... چونکه هیچ نوخته یهک نییه مه به ستیکی ژیرا و
ژیری له پشته وه نه بیت، که رهنگه هه ندی جار نیازی رووخینه ر یا خود
ماکی دوژمن، یا نه وه ی به تابووری پیته جه م ناو ده بر پی پتوه بی به مه به ستی
له گریزه نه بر دنی نه من و ناسایش یا خود سووکایه تی به سه روه ری کردن، یا
هه ندی جار به پیته وانه وه بو ره نگرشتنی ده مارگیری...

نوخته چه کیکی کاریگه ره له شه رو له ناشتیدا، زور جار له کاتیکی ناسک و
له ترکزه و چاره نووسسازدا تو ی بی بروایی و بی هیسوایی له قاوخیکی
پیکه نین نامیزدا دهچین یا خود ده بیته هوبهک بو په رده پو ش کردنی هه ندی
راستی و له جیدانانی گه شبینه کی دروین و بی بناغه و زه وینه، به
رهوتیکی مه یدان، به تاییه تیش لهو ساته وخت و روژگارانه ی سیسته می
دهسه لات یا ههر سیسته میکی دیکه ی کومه لایه تی و هیچ بواریک بو
ده برین ناهیلپته وه، له وکاتانه دا نوخته، باوه کو گالته نامیزو پیکه نینا ویش
بیت، به لام له خویدا تراژیدیا یه کی خه مناک دهرده بری و هه ستیکی
خه ولتخراو به ناگا دینپته وه... هه ندی جاریش به که مگر تنی به رابه رو
سووکایه تی پیکردنی، به تاییه تیش کاتی رووی قیزه وونی شو قینیا یه تی تیدا
ده رده که وئ...

له کومه لگه ی نیمه دا وه کو زور کومه لگه ی دنیا (نوخته) به شیک
له که له پوورمان پیک دهه نی، نوخته له گه لیکه وه بو نه وی ترو له ولاتیکه وه
بو ولاتیکی دیکه ده گوری؛ به پی سیسته می دهسه لات و راده ی هوشیاری

تاک و جیاوازی کیشه و گرفته کان به راده یهک رهنگه نوخته یه کی نه وروپی
لای نیمه زور ساردوسر دهریکه وئ و جیی با به خدان نه بی، له کاتیکی رتی
تیده چی هه ندی نوخته ی نیمه ش لای نه وان جیی سه رنج نه بی، یا ههر
به دواپی تی نه گن...

ههرچی چو نیکه، نوخته په ندگویی نییه به قه د نه وه ی حاله تیکی نیسان ی
هه لکه و تو وه که له هه لومه رجیکی بی دهر فته دا بالانس ی ره هه نده دهر وونی و
کومه لایه تییه کان راده گری...

هاواریکی بی چریه یه له راست خو هه لختنی بو ش و به تال و میدیای له
قالبدراو هه روه ها که لله پری و کالبونه وه ی وینه نیسانیه کان و ون بوونی
عه داله تی کومه لایه تی و نازادی دهر برین.

له پاشتره .

بهو رهنګه لوژيکي لي شاردنه وهو سه رکوت کردن ئيتر باوي نه ماوهو به سه رچووه . .

ده بي خوشي بي ترشي بي، يا جيگا بو نه و ناهه نګه نوييه چول بکا، يا خود هه وليکي جددى بدا نه و لياقه ته پهيدا بکا که بي به پي له گه ل نه و ره و ته دا بيته وهو پروا و ناسويهک له بهر چاو بگري .

نه مرچو ميديا وهک ده بينين ده ستي گه ييوه ته زوريه ي مهيدانه کاني ژيان و له ريزي پيشه وه ي به شداراني پيکهياناي راي گشتي و رهنگرشنتي کولتوره، له مه شدا نه گهر بگونج بلين کارگه کاني به ره مه پيتان، رهنګي نه و شه به نګه ديارى ده کهن و دنياي به کاربردنيشي ناچاره تيشکه شکاوه کان وه ربرگريته وهو ده قه به رى واقيعي خو ي بکاته وه، که زوريه ي جار نه ک ههر بالانوين نييه، به لکو نه وهنده گه وره يشه تييدا ون ده بين .

له م کاودانه دا دوو ديمه ني جيا وازمان دپته پيش، به ره مه پيتن و به کار به ر، که دوو باري ليک جودا پيک ده پيتن، به ره مه پيتن وهک بنکه يه کي ناراسته کردن و به کار به ريش وهک وهرگر که له پاشکويوني زياتري پي ناکري، نه مه ش نه پي نييه که نيهه تازه ناسکرا بووي، به لکو ناکامي هه موو نه و رواله ته دواکه وتوانويه دنياي دواکه وتووي جيهاني سبييه مي تیکه وتووه .

له هه لومه رچيکي به ره هه ستي وهکو نه مرچو که دوا روژي کيشه که مان له دوو پيانتيکي له ترکه دايه، وهکو کورد له کلاورژنه ي کام جيهانيه وه ري هه لگرين و چ بکه ين نه گهر وهک به کار به رى به ره هه مي به ره مه پيتن بين؟

چون بين به کار به رتي کارامه و ليزان و له نه پي نييه کان بگه ين و لاني که م و ههر چي نه بي پشکداري له پيکه وه ناني دواروژي خومان بکه ين و هه ول بده ين بگه ينه نه و باوه رى که ئيتر له بنه ستي ميدياي ده وره به رمان، به تايبه تيش ميدياي به بنه ست گه يشتوو و داخراوي عه ربه ي بترازين و به گورو تينتيکي تر سوود له و هه لومه رجه نوييه وه ربرگين و به ردى بناغه ي شورشيکي کولتوري رابگه ينين و هه موماني تييدا به شدار بين .

ره نګه سه ير بيته به رچاو نه گهر بلين ئيمه ش ده توانين، نه گهر له حقيقه تي

به ره مه پيتن و به کار به ر ميدياي کوردی له کوي هاوکيشه که دايه؟

نه وه ي له مهيداني نابووري و سياسه تدا جيگيربووه له وه ي به ولاتاني پيشکه وتوو و ولاتاني ديکه ي په راويتز، که به خاترگه ري به جيهاني سبييه م ناسپنراوه . . له بواري ميديادا زور به ديارى له رهنګدانه وه يشي تيپه راندووه به متمانه و باوه روه سه ري داوه که ي به ده سته وه گرتووه و چوني بو ي و اي هه لده سوورپيني .

نه خاسمه پاش نه وه ي شورشي ته کنه لوژياي پيکگه يشتن به چه شنيک په رى سه نده وه و پيشده که وي باوه ر نه کرده .

ئيسستا ويستي روژگار خو پينده وارو نه خو پينده واري له بازنه ي نه و ده وره به ر شدا ترازاندووه تييدا ده زي . . نه و ناراسته يه ش به ره هه مي شورشي نوپي ته کنه لوژياو که شوه هه واي کراوه يي و نه ماني سنوره کانه، به و ناسته ي به هيج هيژيک به ري ليناگيري و نه وه ي زياترو سه رنجراکيشترو خيراتريشه

هاوکیشه کان بگهین بیینین به لایه نیکی به ره مهین، له حالیکدا ولاتی
ئیمه له ناوچه یه کی هه لایساودا هه لکه وتوووه له و سال و زه مانانه ش هه روا
ده مپیته وه.

به نمونه دامه زانندی ئاژانسیکی تاییه ت به خومان بۆ دهنگویاس، له وانه یه
یه کیکی بی له و دهزگا به ره مهینانه، ته نانه ت بۆ میدیای پیشکه وتوی
جیهانیش.

له سه ریکی تره وه هه ول بدهین میدیای کوردی له مه ودا ی به رته سکی
ئیسستای دهریچی و به سوود وه رگرتن له دهرها ورده کانی ته کنه لۆژیای
پیشکه وتوو و مامه له کردنی بابه تیانه له گه ل رووداوه کانی ناوخۆ و
پشتگوئ نه خستنی رووداوه کانی جیهان و دروست کردنی که شو هه وایه کی
نازادتر به رووکاری چاره سه رکردنی بابه تیانه ی هه وال و دهرها ورده کانی،
به رامبه ر رابکیشی و وینه ی ستراتیژییه تیکی به فره ننگ و ئاراسته گرو
دوارۆژیکی گه ش بۆ میدیا و ته نانه ت کولتوری کوردی به گشتی بکیشی،
که دیاره کۆله که یه کی به هیز له بنیاتنا نه وه و دروست کردنی مرۆقی کورد
پیک دین.

به پیچه وانه وه کاردانه وه ی به ره مهینان له به کاربردنیکی رووت تینه په ری،
هه موو دهزگا کانی میدیای کوردی له جیوه ری ناتراژین.

دیاره جیوه ری پیش ره تیکی هه ره دیاره ی سیماکانی به ره مهینانی
دواکه وتنه و هیچی تر.

هه له بر... رۆژنامه نووسی ون

هه ر بواریکی کارکردن دهگری، که سانیک هه ن له و دیو په رده وه کو سه ربازی
ون شیلگی رانه و دلۆزانه کارده کهن...

دنیای رۆژنامه نووسی یه کیکه له و بوارانه، له کارمه ندانی پشت کامیرو
دوو له مایکرۆفۆنه وه بگره، تا دهگاته هه ندی له کارمه ندانی رۆژنامه که
ئیشی سه ره کی له رۆژنامه دا راده په رین له کاتیکیدا ناویان نای و
پیشمه رگانه کارده کهن...

هه له بر له گرینگی و بایه خدا له ریزی پیشه وه ی نه و کارمه ندانه یه...

له واقیعی شدا هه له بر جگه له وه ی ته واکه ری جومگه کانی تری رۆژنامه یه،
که خۆی له سه ر رادهگری له هه مان کاتدا کاریکی له ترکزه و به هه سستی وه های
پیسپیتراره، زۆرجار وردبینی هه له بر نه بیته، رهنکه نه و رۆژنامه ی کاری
تیدا دهکا رووبه پرووی کیشه ی سیاسی و قانونی نه و تو بیته وه سه ره تای
نه گه ر دیاری رهنگه کۆتایی دیار نه بی...

جیی داخه تا ئیستا به پرسانی نووسین له رۆژنامه دا نه و بیان لئ
ناخویند ریته وه نه م مه سه له یه بیان به هه ندگرت بیته و به شی هه له بری رۆژنامه
نه و بایه خه ی پیدراییت که ده هیننی پی بدریت...

دیسان رۆژنامه نووسان خویشیان کاری هه له بری به که متر ده بینن،
له حاله تیکدا نه و مه رجانه ی پیوسته له رۆژنامه نووسیکیدا هه بیته تاکاری
هه له بری پیسپیتری رهنگه زیاترین له وانه ی له رۆژنامه نووسانی تر داوا
ده کرت.

بەنمونه پتويستە ھەلەبەر رۆشنبيرييه کي لەو ئاستەي ھەبیت يارمەتي بدا
لەناوەرۆکي نووسينه کان بگات و وشەو دەستەواژەکان بەئاساني ليک جيا
بکاتەو...

ھەرۆھە دەخوای ئەلەبەر زمان بزانی و لەخالەبەندیدا شارەزا ببت، ئەو
ببجگە لەوھي کارەکەي خۆي خوش بوئ و بەشەوقەوھ پرۆفي نووسينه کان
بخوینبیتەو؛ نەک وەکو وەزيفە و ھبچي تر...

بەداخوھ لە رۆژنامەکانی ئيمەدا ھەلەبەر بەو چاوھ تەماشائە کراوھ وەکو
پتويستەو بايەخ و گرینگيشي بەو رەنگە پینەدراوھ ببی بە فاکتەرۆ
ئەنگیزەي ئەوھي رۆژنامەنووسانی بەتوانا بەويستی خوێان کاری ھەلەبیری
ھەلبێژن... ئەمەش یەککە لەو نەخۆشيبە درێخايەنانەي رۆژنامەگەری
کوردی، دەبيني تا ئیستاش پریەتي لە ھەلەي چاپ و زمان و خالەبەندی و
بلاوکردنەوھي وینە و ھي تر... کە زۆرجار رۆژنامەي ناچارکردوھ ھەندئ
وتارو نووسيني دیاربکراو بەھۆي ئەم ھەلانەوھ دووبارە بلاوبکاتەوھ...؛
ياخود پۆرش بۆ خوینەران بەینبیتەوھ...

ليردە نايب ئەو راستیەشمان لەبەرچاو بزببت؛ ھەر رۆژنامەيەک بايەخ
بەو لایەنە ئەدا بەتپەربوونی وەخت بروا و متمانەي خوینەرانیشي لە دەست
دەدا...

لەوھرا گرینگي پیدانی رۆژنامە بەو رۆژنامەنووسانەي کاری ھەلەبیری
دەکەن، بەچاو پیدای گيرانەوھي سیستەمی کارو دانانی ريسايەک
لەبەرژەوھندی ھەلەبران کە ھەردوو لایەني (ئەرک و ماف)ی تبادا رەچاو
بکريت... رەنگە رۆژنامەو چاپکراوی تر لەو قەيرانە دەرباز بکا...

ھەر لەو رووھو ئەگەر ھەول بەدریت پرۆگراميکی کۆمپوتەري دروست بکری
تايبەت بەھەلەبیری بەکوردی وەک ئەوھي بە زمانە زیندووھکانی دنيا ھەبە،
کاری ھەلەگران زۆر ئاسانتر دەکا... بئگومان ئەگەر رۆژنامەنووس خویشي
ھەول بدا ھەر لە ئەساسدا بە کۆمپوتەر بنوسێ، رەنگە نیوھي زیاتری
کیشەکە کۆتايی بیت و کار ئاسانییەکی زۆریش دەبێ بۆ نیوھەکەي ترو
ھەموو ھەول و کۆششەکانیش کۆبکاتەوھ کە پيشتر بەبا دەچوون...

رۆژنامەگەری کوردی لەسەر دەمی نویدا گوشاری بەھاو بەرپۆبەردن

رۆژنامەگەری، بەچاو پۆشین لە رەھەندی باخەبەرکردن و ئاراستەکردن و
روناھیبەخشین، وەک دامەزراویکی وەبەرھێنان، کە قازانج و زیانی تیدا
بەرچەستە دەبێ، ھەم گوشاری لەسەرەو لە ھەمان وەختدا گوشارھیبیشە لە
ھەردوو رووی بەھاو بەرپۆبەردندا...

گوشاری لەسەرە، بەوھي وەکو دامەزراویکی سنووردار کۆمەلێک فاکتەری
دینەبیش رینگەي بەرەوبیشچوونی سەختتر دەکەن، لەوانە پیداو یستی
چاپ و بلاوکردنەوھو ھەرۆھە کادیری کارامەو شارەزای لە چەشنی
تەکنۆکراتی پسیپۆر لەو کارەي بەرپۆی دەبەن... لە رۆژنامەنووسان رابگرە تا
دەگاتە کادیری پسیپۆر شارەزایانی چاپ و کارگێری و پسیپۆر شارەزایانی
بلاوکردنەوھو...

راستییەکەي ئەو مەسەلەيە لە ھەرسێ جۆری رۆژنامەگەری کوردیدا بووھ

به کیشه ییکی دیارو بهردهوام بههۆی بی پلانی و لیروانینی دیاریکراوو ههروایی که مه وداکانی پی نه خویندراوه ته وه... له وه را سهیر ده که ی کیشه ی زۆر ساده له رۆژنامه گهری کوردیدا بههۆی نه و لیروانینه تاکالیانه ههرواییانه، له کاتیکی پیتوانه ییدا ته شه نه ده کاو کیشه ی گهره تر دروست ده کا...

یه کیتک له و کیشه سادانه، گوشاری به هاو بهرپه بردنه که تا ئیستاش دوور له هه موو پلان و نه خشه و رتساو ده ستووریک رتی گرتوه... بۆیه ده بیینی هه میشه پرۆژه رۆژنامه گهرییه کان به تایبه تیش نه وانه ی سه ره لایه نیکن نه گهر رۆژی به مایه ی خۆیان هه ستنه وه به راهه ر ده ریچن، (که پرواناکه م ده رچوبن)، نه وه شایانی ئافه رین و ده ستخۆشین!!

بی نه خشه و پلانی و نه بوونی یاساو رتسا نه و گوشاره ی له کۆل رۆژنامه گهریدا هیناوه... گوشاره ی نیشه، به وه ی هه موو (پاشا گهردانیه کان) به سه ره به رامبه ره (خوینهر- گوینگر- بینه ره) دا ده شکیتته وه... به وه ی له چاو هۆیه کانی دیکه ی به رامبه ره که له گه لیدا له مملاتییدان خزمه تگوزاری که متری پی ده گا...

نه م دیارده به ش بههۆی بهردهوامی ده که ویتته حاله تی که له که بوونی پاشا گهردانی که به ره مه یینانی دواکه وتنی لی ده که ویتته وه، ئاکام که له که بوونی پاشا گهردانی دامه زراوه که له خۆیدا مایه پوچ ده ردینی...

له هه لکه وتنیکی وادا نه گهر له مه وداو پرۆژه کانی راگه یانندن و رۆژنامه نووسی له نیگایییکی واما شا نه کرین، له و مه به ستته یشدا دوور ده که ونه وه که له دامه زران دنیاندا له به رچاو ده گیرئ...

کرۆکی به ده زگایی کردنی دامه زراوی رۆژنامه نووسی له وه دایه وه که هه ر دامه زراویک هه میشه رووی له گه شه کردندا بی که ده بیته به شتی که له به ره و پیتشچوون و خۆ نوئ کردنه وه و متمانه له سه رخۆکردن و بلاو کردنه وه نه نته ی قایرۆسی گه نده لی...

له پهراویزی کاغز و کاریگهری کاغز له دنیای کتیب و رۆژنامه گهری کوردیدا

له سیما پاشقه بره کانی رۆژنامه گهری کوردی دوا ی راهه رین، که زیاتر به سه رده می رۆژنامه گهری حزبی ده ناسریتته وه، نه وه به به نه خشه و پلانیکی یاسایی، ئیبداری، زانستی متمانه پیکراو بهرپه نه چوووه..

بودجه ی رۆژنامه و گۆقارو چاپه مه نی دیکه ی وه که دهوریات و کتیب، حسابیکی له لایه نی ئابووربه وه که بۆ نه کراوه هه میشه به پیتی ئیجتهادی شه خسی خه ملینراوه.

نه مه شه له پال هۆی دیکه ی په یوه ندار به وردیینی و پیتداچوونه وه، نه گه رتیک بووه، ده زگا رۆژنامه نووسییه کان به شتیوازی بینه و خه رج که بووه واته خه رچکردن له بران..

نه م خه نجه ره له کاییه شه مه گهر له شوینه هه ره دواکه وتوووه کان هه بیته که مه سه لا بهرپه رتگی و کاری له و با به ته بهرپه ده چن..

یه کتیک له و مادانه ی کاربگه ربی راسته و خوی به سهر کتیب و رۆژنامه گه ربی و چاپکراوی دیکه هه بووه کاغهزه، که هه ندی جار له گه مه وه رسکه ره کانی بازارپیش دوور نه بووه..

رۆژگارێ، کاتی هیشتا هۆیه کانی راگه یانندن و پتیکگه یشتن نه گه یشتبوونه ئاستی ئه مری، کاغهز ده چوووه پال ئه و کالایانه ی په یوه ندی راسته و خویان به ئه منی ولاته وه بووه...

کاغهز نه بیت رۆژنامه و کتیب نابیت..

ئینجا تو بیری لیبکه وه، له سهر ده مپکدا هۆیه کانی تری راگه یانندن نه بووبن یا سهره تای ده سپیک لاواز بووبن، چ کاریک ده کاته سهر رای گشتی و په یوه ندی جاده و دهسه لات..

سه باره ت به وه په هه میسه به های کاغهز به پیتی بازار له هه لکشان و داکشاندا بووه؛ ته نانه ت کاری مۆنۆپۆلکردنیشی هاتوته سهر که به بواریکی به رهه ست و گرینگی ژبانی کۆمه لگه وه په یوه نداره..

چهند راستییه ک له په یوه ندی کاغهز به رۆژنامه گه ربی و کتیبی کوردی دا هه په، ئه ویش ده کری ناوی لیبینین بی پلانی له هه لباردن و به رهه مهیتان، یا هینان و به کاربردن..

وهک وتمان سیمای رۆژنامه گه ربی کوردی دواي راهه پین، پتر به کاربردنی کاغهز بووه..

باسی بودجه هاته گۆرێ..

هه میسه بودجه ی رۆژنامه، ههر رۆژنامه ییک وا باوه به پیتی به های کاغهز داده نرێ، به هوی ئه وه ی نیوه ی خه رجی رۆژنامه کاغهز ده بیا، له نیوه که ی تریش، نیوه ی زیاتری له ئیداره و ماده ی خاوی دیکه خه رج ده بی..

به م پتیه خه رجیه کانی نووسین، که لایه نی گرینگترینی رۆژنامه و چاپکراوی تر پتیک دین له چواریه ک که متر نه بی زیاتر نه!!

لیه وه، ده زگا رۆژنامه نووسییه کانی سهر به حزب وهک نه ههنگی ده ربا کاغهزو مه ره که ب و پلیت و خه رجی ئیداره هه لده لووشن، ئاکامیش

رۆژنامه ییک به تیراژیک شهمانه بلاو ده کرتیه وه..

له و نیوانه ییشدا به شی شیر کاغهز ده بیاو لایه نه کانی دیکه به پله ی دووم دین..

له مه سه له ی هینان و به کاربردنی کاغهز دا ده زگا کان و راهینراون، که نه ما بیته وه جیبی!! ئه مه ش له دوورگه ی واق و اقیش دا نه..

به ئی راسته پرۆزه ی کولتوری نابی به چاوی قازانج و زیان ته ماشا بکری، به و پتیه ی کولتوریش به شیکه له پرۆسه ی سهرتا پاگیری هه ستانه وه ی شارستانی و نه ته وایه تی. به لام دیسان ئه زمون و تاقیکردنه وه ی دوازه سال پتری دواي راهه پین له م بواره دا بایی ئه وهنده هه په، لایه نی ئابوری ئه و پرۆژانه وهک به شیک له وه بهرنانی گیانی تازه و به رده وام بوون له بهرچا و بگیری که له خۆیدا به شیکه له زه وینه ی گه شه پیکردن و به ره و پتیشردنی خودی پرۆزه که..

دیسان رۆژنامه و گۆقار و بلاو کراوه ی تر، بیتگومان مه رج نیه به چاوی کتیب ته ماشا بکری..

با له کاغهز ده رنه چین..

مه مله که تیکی وه کو کوردستان که ژماره ییکی به ربلاوی رۆژنامه و گۆقارو چاپکراوی دیکه ی تیدا ده رده چی و بیجگه له قوتابخانه کان و ده زگا تایه تیه کانی کتیب بلاو کردنه وه، چه ندین زانکۆشی تیدا به..

رهنگه له ماده ی خاوی کاغهز دروستکردنیشی که م نه بی.. خو ئه گه ره سه ره تادا ماده ی خا و له ده ره وهیش به نرێ، که پتیشم وانیه دوور بی رهنگه ههر له ولاتانی ده وروبه ر دا بین بکری..

هه قه بیر له کارگه ییکی شایانی دروستکردنی کاغهز بکرتیه وه که وای نابینم خویننی سیاوه شی بوئ.. ئه گه ره ئه وه ش جاری له توانادا نه بی، هه لومه رچی ئیستای رۆژنامه گه ربی له رووی ژماره و به رفراوانی، ده خوازی کۆگای مه زن و لیوه شاوه ی دا کردنی کاغهزی بو دا بین بکری که رۆژ دواي رۆژ ترخی له به رزیوونه وه دایه، خو ئه گه ره حکومه ت ئه مه بکا، له سه رتیک بازرگانی کاغهز که لایه نیکی بایه خدار له پرۆزه ی کولتوریمان پتیک دین

به خۆی گریده دا، له لایه کی دیکه به نرخیکی گونجاو و دوور له گه مهی بازار دهیگه بینیت ..

یان هرچی نه بی نه گهر شایه د که رتی تایبه تی بیکا (که نایکا)، حکومهت ده توانی نرخی گونجاوی له سه ر دابنی تا نه وهی ده چیتته قالبی کتیه رکیتی بازار ..

رهنگه زۆر کهس وای لیک بده نه وه، دوا ی سه ره له دانی رۆژنامه گهری ئه لکترونی و تو ره کانی نه نته رنیت و هو ی تری پیکه گه یشتن له نه رزش و بایه خی کاغه ز کهم بکه نه وه و نه بایه خه ی له سه ر لابه ن به درپژایی میژووی چاپ و رۆژنامه گهری په بیدای کردو وه.

گریمان نه و هو یانه نه و کاریگه ریه شیان هه بییت، و نا خو پندریتته وه له به هاو پیویستی رۆژنامه و کتیب و بلا وکراوه ی تری په یوه ندار به هونه ر و ته نانه ت هه ندی چاپکراوی دیکه ش که ده چنه وه ناو کاری بازرگانی کهم بکه نه وه ..

به تایبه تیش له مه مله که تیکی وه کو کوردستان که شته کان لیک هه لنه ویردراون و هیشتا تیکه ل و پیکه ل دینه به ر دیده ..

ته نانه ت له ولاته پیشکه و تو وه کانیشدا که ته کنه لۆژیای گه یانندن گه یشته ته نه و په ری هیشتا کاغه ز گرینگی خۆی له ده ست نه دا وه چ جای ئیمه ...

رەنگ له رۆژنامه گهری کوردیدا «شەش تەقەل و مانگە شەو»

هه موو شتیک به رهنگی خۆیه وه جوانه ..

ئه م سه رووشت و ده ورو به ره، به رهنگه وه ماناییک په بیدا ده کاو واتاییک ده گه بینیت ..

فه نتازای ئیستاتییک به رهنگ ده گاته لوتکه ی کاردانه وه و رونا هیبه خشیی و تیشکیژینی خه یال .. رهنگ زۆر جار دوور نزیک و نزیک دوور ده کاته وه.

هه ر به رهنگیش گه لی جار ژیا نی خو ش تال ده کری و دپه نی شه نگ ده بیژنری ..

وام به خه یالدا دی، هه ر که سه به چاوی خۆی رهنگ ده بینیت ..

له وانیه رهنگی سوور، یا زه رد، یا شین به و ریتم و ئاههنگی تو ده بیینی، من نه بیینم ..

همان رنگ له کاتیکي دیاریکراودا، به هوی هه تاو و سیبهر ده گۆرئ، وهک ئه وهی ئینتیباغیه کان شاعیرانه ههستیایان پیکرد.. به کورتی رنگ جیهانه به تهوای تۆنه کانیه وه. رنگ شته کانیش (با به رادهی خویشی بی) له واقعیی خویندا وهک پیتوسته دیاریج، به رجسته دهکا..
خۆ زهرده، گه لا سهوز، خوین سوور.. به لام کام زهرده و سهوز و سوور..
رنگ وا دهکا ماناکان له یاده وهی و نه ستدا جیگیرین..

ئهی دیش چهندی مه به ستته لیتی وردبه وهو باسی بکه دیکه تی بدی..

لیره دا باس، به کارهینانی رنگه له رۆژنامه گه ربیدا دیاره جارانی زوو، که هیشتا چاپ نه گه یشتبووه ئه و ئاسته ی ئیستای هرچی چاپ دهکرا ته نیا به یهک رنگ بوو ئه ویش (رهش)، ته نانهت وینه ی فوئوگرافیش ههر به و جۆره بوو..

با له میژووی به ره و پیشچوون و په ره سه ندنی ته کنه لۆژیای چاپ گه ربین که باسیکی سه ره خۆی دهوی..

گرینگ ئه وه به ئه مرۆ له توانا دیه رۆژنامه و کتیب و چاپکراوی تر به رهنگاو رهنگی له چاپ بدرین.. به لام دیاره ئه م کارهیش ریتساو دهستووو هونهری خۆی دهوی..

ههر ئه وه نیه رۆژنامه یهک رنگ بکری.. گرینگ ئه و دهسته یه دهور له دابه شکردن و رهنگرشتندا دهیین..

به کارهینانی رنگ له رۆژنامه گه ربی کوردیدا له چاو خویشیدا میژوو بیبه کی ئه و نه ده له میژی نیه..

پیش راپه رین له ههندی گۆفارو بلاو کراوه ی دیاریکراو بترازی که ههندیکیان ته نیا دوو لاپه ره یاخود به ته نیا بهرگ رهنگین بووه..

پاش راپه رین، رنگ بوو به به شیک له پرۆسه ی ده رهینانی هونهری له رۆژنامه و گۆفاره کانداهه رجهنده زۆریه یان، به تایبه تی رۆژنامه کان یا دوو رنگ بوون که ئه ویش هه موو لاپه ره کانی نه گرتوته وه که به رنگی له چاپ دراوون.. له وانیش زۆریه یان ته نیا دوو لاپه ره یان رنگی بوون.. له

گۆفاره کانیشدا هه یانه بیجگه له بهرگ یهک تا دوو مه لزه مه یان رنگی بووه.. هه یشیان بووه به ته نیا بهرگ..

ئه وهی تیبینی ده کری له رووی به کارهینانی رنگ له رۆژنامه و گۆفاره کانداندا، ههروایی به رپوه دهچچ و تا راده یه کیش کاردانه وهی ئه و ده رهینانه یه که هونهری دراوه ته پال و به (ده رهینانی هونهری) ناوزده کراوه..

به کارهینانی رنگ له رۆژنامه دا وای ده بینم پیشه کی ئاسووده یی و ئاههنگیک پیک بیخی خوینهر رابکیشی..

ده رهینهریش ده توانی به کارامه یی و به کارهینانی تۆنه کان هارمۆنیا له رووپه ری رۆژنامه دا دروست بکا به راده یهک که لایه نی چاپخانه و ئاستی پیشکه و تووی ده زگاکانی چاپ و راده ی پسپۆری کریکاره کانی چاپخانه ی له زهیندا بی..

چونکه ههر چهندی له و ئاماده کردنه دا ماندوو بیت، کاتخ ده زگاکانی چاپ و کریکار و پسپۆرانی چاپخانه له و ئاسته دا نه بن، هه موو ربه سه که ده بیته وه خوری و رهنج و ماندوو بوونی ده رهینهره نه خشه کیش به با ده روا..

زۆریه ی رۆژنامه کانی کوردستان، ئه وانهی رنگ به کار ده هین، سه یر ده کی به هوی ده رهینانی سه قهت، چهندی رهنگرشتن و چاپیشیان شایان بی، به رچاو نابن..

له سه ریکی دیکه وه ته ماشا ده کی زۆر له رۆژنامه کان که رنگ به کار ده هین لاپه ره که هه مووی رهنگریت ده کن، ته و او وهک ئه وهی ئافره تیک به خهستی خۆی له میکیاژ وه رده دا و سیمای له ناو رهنگه گه چی و پاستیلیه کاندان ده بی..

له رۆژنامه یشدا ههر به و جۆره به.. به کارهینانی رنگ مانای ئه وه نیه رووپه ری رۆژنامه له رنگ وه ریدری.. به تایبه تیش که ده بینی رنگه کان ههچ هارمۆنیا ییک پیک نا هین. هونهر له چۆنیه تی به کارهینانیدا، له رووی ده سنیشان کردنی رنگی تایتل و وینه کان که هاوسهنگی و هارمۆنیا یان تیدا ون نه بیت و ئه گه ره ده زگای پیشکه و توو و کریکاری

کارامه له چاپ بدری، بینگومان لاپه ره کان ساده و به بزوت و سه رنجراکیش ده بن.. به لام وهک ده بینین رنگ له رۆژنامه کاماندا هه رجاره ی به هۆیه ک هارمۆنیا و هاوسهنگی له ده سته دا..

هه ندیکیان به هۆی ده رهینانی سه قهت که وینه و تایتل و ستوونه کانی تیکست به هه یج شپوهیه ک له گه ل به کدا نایه نه وه..

یا نه وه نده تیکچرژاون لیک ناکرینه وه. که چی هه ندیک ی تر، له وانیه ده رهینانیان ساده و سه رنجراکیش بیت، به لام ده بینی له رووی ره نگرشته وه ته واونین به تایبه تیش له ره نگرشته وینه دا..

له کاتیکدا هه یانه به هۆی چاپی بی سه روبه ره نکه کان له چه ند په له یه ک زیاتر ده رناکه ون.. به م جوړه به کارهینانی رنگ تائیسنا له رۆژنامه گه ربی کوردیدا نه گه یوه ته نه و ناسته ی پهبانه وه دیاربی و له رۆژنامه یه کپه نگیه کان سه رنجراکیشه ر تر ده ربکه ون...

نژادی له بهاری ته مه نیدا

«که ناوی هه موو روویاران سازگاره

سوئیری ده ریا له کوئرا هاتوه؟

پاپلز نیرۆدا»

پیشکته وتن و به رهه م هینان و ئینتیمما بو نیشتمان، هه میسه به مرۆف و هه سته کردنی مرۆف به نژادی و به که رامه تی خو به وه به ستراره ته وه.. له وه به ده ر مرۆف، نه و هه یزه له بن نه هاتوه، ده ست له نه ژنو.. کۆله وار ده مه نیتته وه..

ئیمه باس له مرۆفی ناسایی ده که یین، گه لو نه گه ر رووناکبیر، به هه ر هۆیه کی تو ده یزانی و هه روه ها نه و نه گه رانه یش که لییان حالی نیت، بخه ریتته باز نه یه کی به تاله وه، چی لی ده سه نگریتته وه؟

ئایا تیخزانندی رووناکبیران له باز نه یه کی به تال دا هه لوئیسیتیکی مه ردانه و

بدن نهو زهوينه يه شى بکه نه وه، ههولبدري هه موو نهو هوبانه ي لى بپري که رهگ و ريشه ي بههتير دهکهن..

بيگومان نه مهش به تيگه يشتنى سهره لدان و خودى پرؤسه که و په نادانى توپري لاوان دپته دى.. هه ر ليره دا مهسه له ي ناسنامه و ميژوو و ههست کردن به ئينتيما دپته وه پيش..

که له مهشدا دهورى حزب و لايه نه سياسيه کانى مهيدانه که له سهريک و دهورى پروناکبيران به پروکاري پيکه پينان و پته وکردنى ناسنامه ي نيشتماني و گه راندنه وه ي ههست به ئينتيما کردن و پاراستنى آزادى تاک و چه سپاندنى بي لايه نى قانون و نه وه ي پي دهگوتري عه داله تى کومه لايه تى، هاوکيشه يه کى گرنگ له ناماده کردنى زهوينه يه کى پته وي به رهنگار بوونه وه ي ئيرهاب پيک دههين.

که باس له دهورى پروناکبيران ييش دهکين و امان ته ماشا نه کردوو ه کردبان به ده رمانى يه کساته و له خه يالتيکى يو توبيا ناميزه وه لييان پروانري.. به وه ي هه موو ناشيکيان پي دهگه ري.. دياره پروناکبيران ييش مرؤفن، به لام نه وان به وه له مرؤفى ناسايى جيا ده بنه وه که نه وان خه ون ده بينن، نه گه رچى هه ربه که و به جيهان بينى و روانين و کاربگه رى ژينگه ي خوئشى بي..

له به هارى ته مه نيدا، آزادى له تيكستى کى دانسقه و سه رتاپاگير ده چن واپتويست ده کا هه موومان بيخوتينينه وه تا ره نگه کان گه شتر ببينن و خزمان و نه وه کان ييشمان خوشتر بژين.

چى بووو... چ روويدا چ دهبى... چى رووده دا ههولتيک بو وروژاندنى ياده وه ريبه کان

نسکزي ئادارى سالى 1975 زه برتيکى به ئيش بوو، بهر هه موو چين و توپريکى کومه لگه ي کورده وارى که وت بي جيا وازى... له هه مان کاتدا غه درتيکى دیکه ي ويککه و تنه وه ي به رژه وه ندييه کانى ده وروبه رو نيوده وه له تى بوو... ته واکه رى غه دره کانى پيشوو بوو که له به رژه وه ندى و کورت بينى له تيگه يشتنى هاوکيشه کان به دهر هيچ بيانوو و پاساويکى دیکه ي نه بوو...

میلله تیک به خه باتى ره و او درپرخايه نى له ره واترين شيوازا، داواى مافى خوئى له سه ر خاکی خوئى ده کا له ژيانتيکى ئاده ميانه دا...

برينى نسکوئنه وه نده قوول بوو، که سه ره راي نه وه ي درپژه ي کيشا؛ کاربگه رى له سنوره کان ييش په رانده وه بو جهسته و رؤحى هه موو کورديک و

ئەو دەی لیکەتەو، کەلپتی کەوتەو؛ لە مالتوێرانی و کۆشت و بێری دەستە جەمعی تا رادەیی هەولێ سێپنەوێ شۆپنەوارو ناسامە، بەپێدەکردنی گەمارۆیەکی هەمەلایەنەیی بەردەوام...

وای لێهات هەر کوردێک پڕۆژەیی تاوانبارکردن بوو، بەپێی پیتووستی رژێم و ئەلقە لەگۆتییەکانی...

بەلێ راستە هەر زوو پشکۆ خامۆشەکانی ئاگردانی بەرەنگاربوونەوێ روناھی و تێنێان هاتەوێبەر، بەلام وەک بێنێمان ستەم و زۆرداری و دەست نەپاراستن و نەسەنگرانەوێ رژێم لە هەموو رێگایەکی رەواو نارەوا بۆ کۆپ کردنەوێی مقاوەمەت، شپۆیەکی زالمەنەیی وای داھینابوو، کە بواری دەرفەتەکانی یەكجار بەرتەسک کردبوو وەو کار بەوێ گەیشت، رژێم لە بەکارھێنانی کوشندەترین چەکی قەدەغەکراویش سەلی نەکردەو.

دیمەنی دواي نەسکۆی شۆپشی ئەیلوول پانۆرامایەکی خەرگەرەوێبە کە ستەمی ستەمکارانی پێش بەعسیشی ھینایەوێ پێش...

دیمەنێک پیتووستە هەمیشە لە زاکیردا بێنیتەو، وەک پیلانێکی هەمەلایەنە دژ بە میللەتێکی نوقم بووی ستەم و زولم بەدرێژایی رۆژگار و بێی بەسەر مەشق بۆ نەوێکانی دوا رۆژ، وەک نمونەییەکی تر لە نەسکۆ و ھەستانەو...

ئەمەش لە حەقیقەتدا لایەکی ھاوکیشە کە بوو، لایەکی تری لە هەموو گۆرانکارییەکانی ناوچە کە بەرجەستە بوو، کە بەشپۆیەکی لە شپۆەکان گۆرێکی دیکەیی بەھەستانەوێ بەردەوام بوونی خەباتی چەكداری دا، وەکو شۆپشی گەلانی ئێران و شەری ھەشت سالی عێراق- ئێران و گۆرێ نیوان ولاتانی دەورووبەر کە کورد و کوردستانیان بەپێی چەند رێککەوتننامەییەکی نارەوای بەینی زلھێزەکان بەسەر داھەش کرابوو، ھەرھەوێ زەوینە خۆش بوو بۆ سەرھەلدان و بزوووتنی بزاقی رزگاریخواری کورد لە پارچەکانی دیکە...

لەپال ئێو فاکتەرانیەش، فاکتەری تری ناوخیش کە لە کەلەپووری چەندین سالی شۆپشی ئەیلوول و رێپەوێ بارزانیی نەمەر لە رووی واقیعییی و خۆپندەوێی ھەلومەرج و متمانە بەخۆکردن و ھەولێ دیاری لەدابین کردنی عەدالەتی کۆمەلایەتی و سازش نەکردنی لەمەسەلە چارەنووسسازەکان و

خاکەپایی لەژیان و ھەلسوکەوت و زۆر خەسڵەتی بەرزێ دیکە سەرچاوەی گرتبوو... بەراستی شەروابوو، شۆپشی ئەیلوول وەرچەرخیکی بوو لە جێگێرکردن و چەسپاندنی خەباتی رەوای کوردایەتی...

ھەر لەو شەرا نەسکۆ زەبێکی بەئیش و کاریگەرەو، چونکە لە بناغەدا شۆپشی ئەیلوول لەبەرەمبەر دۆژماندا شۆپشیکی کاریگەرەو، کە بۆ یەكەمین جار بوو پاش رووخی کۆماری کوردستان، شۆپشیکی بێی بە چەتری ھەموو میلەت بە کەمینە نەتەوێبەکانی ناو کوردستانیەو و لە نمونەییەکی کەم و پێنەدا بۆ یەكەمین جار گەلی کوردستان ھەنگاو بەرەو دروستکردنی ئێرادەییەکی سەرەخۆی سیاسی ھەلینێ و ئاسۆییەکی لێ دیار بێ...

ھەستانەوێ بەردەوام بوونی شۆپشیش دواي ئێو زەبرە کە بەپیلانێکی ھەمەلایانەوێ بەرێکەوتبوو، لەگەڵ ھەموو ئێو رووکارە پاشقەپرانەش کە لەشەرە بێھودە یەك بەدواییە کەکانی ناوخوا دەرەكەوت، دیسان بوونی شۆپش و مقاوەمەت و پێشمەرگە ھیواو ئومیددێکی تر بوو لاسەنگیەکانی راست کردبوو و...

لە ماوەی ئێو شازدە سالەدا (لەنەسکۆوە تا راپەرین)، ھەرچەندە تەرازووی پەيوەندییە ئیقلیمیەکان لە نیوان دەولەتانی دەورووبەر لاسەنگی تێکەوتبوو، بەلام لەبەرەمبەر کۆسپ نانەبەر رەوتی بزاقی رزگاریخواری کورد و بە ئاکام نەگەیشتنی کێشە کەیی ھەموویان کۆک بوون.

لەو ماوەییەدا؛ لە بەرەنگاربوونەوێ نەبەردییەکانی پێشمەرگەدابی، یا کۆشت و بێری دەستەجەمعی و زیندان و ئیعدام بێ، خۆپنێکی زۆر رژاو، زۆر سەر بێ کلاو، زۆر کلاویش بێ سەر مانەو و نزیکی چوار ھەزار گوند راگۆزێران و لە ئۆردوگا زۆرەملیئەکاندا گیرسانەو...

ھەر لەو ماوەییەدا گەورەترین ھەولێ قێکردنی کورد بە ھۆی پڕۆسەیی بەدناوی ئەنفال بەرپۆتەو، کە تێیدا زیاتر لەسەدو ھەشتا ھەزار مرۆفێ کورد زیندە بەچال کران، ھەر لەو ماوەییەدا بەجەکی کیمیای قەدەغەکراو چەندین ناوچەیی کوردستان بۆردومان کرا، لەو ناوچانەیش بەتایبەتی شاری ھەلەبجە کە بەتەنیا لە چەند چرکە ساتیکدا زیاتر لە پینچ ھەزار کەسی لە

خه لکی بئ دیفاعی له ناو برد...

به کورتی له ماوهی ئه و 16 ساله دا دهردیک به کورد کرا، به راستی ئه سته مه به وه بشو به پئیری با به ده واری شری ناکا...

ئه مانه هه مووی، سه ره رای گه مارۆی بئ نامانی کولتووری و هه ولی بهرده و امی رژیم بۆ تیکدانی پیکهاتهی کومه لایه تی و بلا و کورده و ی بئ ئومیدی و هه لخلیسکاندنی خه لکی بئ ئیراده و هه ردوو پرۆسه ی به دناوی به عه ره ب و به عسیکردن، که کولتووریک نابه رویتک و سه قه تی وای بلا و کورده وه، پاش تپه پوونی ئه و ماوه یه ش شوینه واری پاشقه پری هه ر ماوه... دوا ی هاتنه کای هه لومه رجی راهه رین که یه کیک بوو له ده رها ورده کانی شه ری دووه می که ندا و ئازادکردنی کویت له سوپای عیراق... له هه مان کاتدا به ری ئه و خه با ته خویناویه ش بوو که له شاخ و شار به ری توه چوو بوو؛ قوناخیک نوئی له میژوو ماندا دیاری کردو جاریک تر هیوا و ئومیدی پئ به خشینه وه به وهی هیزو گوپو تووریه یی په نگ خواردوو خه لک له شاره کان، له گه ل هیزی پشمه رگه که له به ره یه کی کوردستانیدا به رجه سته ببوو، تیکه ل بوون و ئه وهی لی سه نگرایه وه که لیتی سه نگرایه وه به هه موو لایه نه پیتشه پری پاشقه بره کانیه وه... هه ر ده بوایه وایش بئ، کولتووری ئه و هه موو ساله ی رژیمیکی وه ک به عس و په ره رده یه کی سه قه ت و کزی ئینتیمای نیشتمانی وه کو پتویسته هه بیت و چه ندین فاکتیه ری تر که پیم وانییه لای خوینه ر شاراوه بن، بوو به ئه گه ری لیکه و تنه وهی کاودانیک سه مه ره که هیزیک له پال هیزه کانی دیدا قیت بپته وه، ئه ویش هیزی تالان و برۆ که به هیزی RR ناسرا...

وای ده چ هه ر به کاریگه ری ئه و هیزه ش بوو له پاشاندا له به رگیتکی دیکه و له قاوخیکی ترو به شیوازیکی تر به رده و ام بیت؛ له وهی ئه مرۆ به گه نده لی ده ناسریته وه...

پشتیکردنی هیزی هاویه میانان وه ک زور جاری تر له میژوو بزووتنه وهی کوردو کوردستان و به ره للابوونی دهستی رژیمی درنده ی به عس که به درپزایی ئه و ماوه یه تاقیکردنه وه یه کی تال و به ئیشمان له گه لی هه بوو، کوچه و ی زیاتر له ملیونی لیکه و ته وه...

به هه موو کاره ساته تراژیدییه کانیه وه کو ره و قوناخیک تری بۆ دوارۆژی میلله ته که مان ده سنیشان کرد، به وهی به وهی کامیرای میدیاکانه وه و یژدانی تا ئه و کاته نووستووی دنیای هه ژاندو ئه وه بوو دابین بوونی ناوچه ی ئارامی بۆ کوردستانی به سترا و به عیراقی لیکه و ته وه، که بئینگومان ئه و پرۆسه یه ش هه لومه رجی هه لپژاردن و دامه زاندنی په رله مان و حکومه ت و ده سپیکردنی ئه زموونی کوردستانی خو ش کرد...

له گه ل لایه نه پاشقه بره کانیشدا، له پیتشه وه شیان گه نده لئی ئیداری و شه ری نه گریسی ناو خو، ئه م ئه زموونه، ئه زموونیک نمونه بییه له میژوو ی هاوچه رخماندا، به ری هه موو ئه و خوینه گه شه و کاره ساته تراژیدییه یه ی به درپزایی نزیکه ی سه ده یه ک له غه دری میژوو و زولمی جوغرافیا بوو...

ئه زموونیک زاده ی هه موو ئه و مالتویرانی و خانه گه ردانی و کاره ساته یه ک به دوا ی یه کانه بئ دیاره به هه یج به هایه ک نانرخیندری و ناگو درپتته وه.

ئیسنا چۆن، دوا ی رزگار بوونی عیراق و ده سگیرکردنی دیکتاتۆر نه مانی ده راوکی و نیگه رانی وترس له چه کی کیمیایی و هی تری کوکوژ که بئ به ختانه رژیم له پیناوی مانه وهی خویدا هه رچی بیویسته یه ده یکردو نه یده پاراست... له دووربانیک چاره نووسسازی وه ک ئه مرۆ که له لایه ک سیزده سال زیاتره حوکی خۆمان ده که یین و مه حکومین به وهی (به چا و پۆشین له چۆنیه تی په یوه ندی) له ناوه ند جیانه بیینه وه، که ئه مه ش به هه ردوو لایه کی یه ک جه وسه ری هاوکیشه که ده نوین... جه وسه ره که ی تری ئه و مه سه له گرنگانه یه که په یوه ندی به هاتنه وه پالی شوینه کانی تری کوردستان که له گه ل پرۆسه ی ئازادکردنی عیراقه وه ئازاد کران، له پیتشه وه شیان که رکوک... هه روه ها سربینه وهی ئاسه واری ته عریب...

پاش زیاتر له سالیک به سه ر تپه ری بوونی رووخاندنی رژیم، هیشتا ئه و مه سه له یه چاره سه ریک بئ به ره تی یه کجاره کی بۆ دیاری نه کراوه! ئه وهی له قانونی به ری توه بردنی ده له تیشدا ده رباره ی کورد به هه ول و کو ششی گروپی کوردی و خیرخوازانی تر له ئه نجومه نی حوکم جیگیرکراوه، ئه گه رچی که میس نه بئ... به لام له وه شدا عیبه رت ته نیا به وه نییه قانونیک ده رچچ (هه رچه نده قانونه که پروانمه یه کیش بئ) به لکو عیبه رت به وه یه چۆن له

دواییدا له دهستووری ههمیشهیی دا جیگیر بکری و له ههمان کاتدا چۆن خورد بکریتهوهو به کام نالیهت جیبه جی دهکری و ههوله کان له ریگای جیگیرکردنی ئه و خالانه و هی ترکه تا ئیستا به ههله سپردراوی مانوتهوه له دهستووری ههمیشهیی دیاری دهکری و سنووری ههریمی فیدرال (کوردستان) و بره و دان به زمانی کوردی به ههموو ئه و بال و لایه نانهی خزمه تی دهکن و دهینه هوی بلا و بوونه وه به کارهینان و خوتندن و دیراسه تکردنی، ههروه ها له دانانی پرۆگرامه کانی خوتندن و ههنگاو هه لپیان به رووکاری به کوردی کردنی خوتندی زانکوۆ په پمانگان و دیراسه تکردنی میژووی کوردو کوردستان له قوناخه جیا جیا کانی خوتندا به خوتندی زانکوۆوه دامه زاندنی هاوشیوهی ههموو ئه و دهزگا و دامه زراوانه ی به زمانی عه ره بی هه ن، له دهزگای کولتووری و هونه ری و تایبهت به وه رگیپان و مندالان و ناژانسی تایبهت به میدیای کوردی بو دهنگویاس.

دیاره خورد کردنه وهی ئه و قانون و یاسایانهش که سبهینی بیگومان له دهستووری ههمیشهیی عیراقدا جیگیر دهکری کاریکی ئاسان نابیت هه ر مهیدانیکی کارکردن پیوستی به شاره زاو پسپور ده بیت، هه قه هه ر له ئیستاوه بییری لی بکریتهوه...

ههروه ها دیاری کردنی په یوه ندی سیاسی و کولتووری له گه ل ولاتانی هاوپه یان، ته نانهت ولاتانی ده رودراوسیش، به ئاراسته ی پیکه وه نانی ستراتیژیه تیکی نه ته وهی که وهختی هاتوه...

ئهمهش مانای ئه وه نییه به دهستیوه ردانی کاروباری ئه و ولاتانه ی کوردستانیان به سه ر دابهشکراوه لیکن بدریته وه، به قه ده ئه وهی مه به ست له دروستکردنی پردیکه بو دیالوگ و لیکن حالی بوون و ئالوگوری فه ره نگی و شارستانی و نابووری به و رووکاره ی ههموو چوونه پیشه کان له یهک ئاراسته دا گرد نه کریته وه، که ئیتر کوردیش گه لیکه وه کو ههموو گه لانی دنیا بتوانی لایه نیکی به هیزو ئابنده یه کی گه شترو ژبانیکی ئاسووده و به ره مدار بو روله کانی که ده میکه به نارها لی بیبهش بووه...

ههموو ئه و لایه نانهش وا دپته بهرچاو ئه و کاته بگه نه ئامانج که بییر له

چاکسازییه کی سهرتاسه ری بکریته وه...

له ههمان کاتدا هه لومه رجه کانی ناوه وه و ده ره وهش لیکن بدریته وه، به ههموو حه قیقه ته میژوو و کرده وه کانه وه که له هه لپه ی بی ئامانج و بی ئاکام و رووکه شبین و ئه و په رگیری سیاسی و وشکه پروایی که باویان نه ماوه دوورمان خاته وه و بهرچاو رووناکترین له ریگه هه لگرتن و به ره گیری له تاقیکردنه وه کانی خومان و ئه زمونی میلله تانی دیکه له رووی بنیاتنانی ژیرخانگی شایه ن و چاو له ئاسو...

ئیمه ئه گه ر وردتر هاوکیشه کان نه خوتینی نه وه نیشانه به و خوتندنه وه یه ئاکامه ه لگرانه ریگا نه گرین، پیم وانیه له و جیهه ریبه ده ربازیین، که ئهمهش به شیکی راستییه کانه...

له گه‌ل بى ده‌زگايه‌كى تايبه‌ت به وه‌رگيترانمان نيه وه‌كو دامه‌زراويتكى په‌تى كوردى و به‌بى ره‌چاو‌كردنى سياسه‌ت و تونيله‌ ماريته‌كانى كه‌وتبيته‌ كارو هاتبيته‌ مه‌يدان بو‌ دياربكردنى پلانيكى دريترخايه‌نى وه‌رگيتران و به‌دواداچوونى ته‌كنيك و كيشه‌و هونه‌رو كاربگه‌ريه‌كانى و ، به‌رنامه‌به‌ك له‌پيناوى چه‌سپانندن و به‌ره‌پيشبهردنى نه‌و پرؤسه‌ گرنگه‌ دابنى، كه‌ نه‌گه‌ريكى ديارى پيشكه‌وتن و پيشكه‌يشتنى شارستانى و شه‌قاويتكى ريگاپر به‌ ئاراسته‌ى دووركه‌وتنه‌وه له‌ دواكه‌وتوويى با به‌ چه‌ند هه‌نگاو‌يكيش بى.

نه‌وه‌ى مايه‌ى پرسيارو تاراده‌به‌ك داخه‌، نه‌و پرؤسه‌به‌ تائيس‌تا نه‌گه‌ر له‌ ناوه‌نده‌ رۆشنبيرييه‌كانيش نه‌رزشى بو‌ داندرابن، وا ديارنادا ده‌سه‌لاتى نيشتمانى گرنگى پرؤسه‌كه‌ى به‌ ئاست و راده‌ى پيويستى خو‌ى خويندبيته‌وه! وه‌ك پرؤزه‌به‌كى نه‌ته‌وه‌بى و به‌شيك له‌ پرؤسه‌ى هه‌ستانه‌وه‌وه به‌ره‌وپيشبهردنى ره‌وتى زمان و كولتور و روناكبيرى كوردى..

له‌م راسته‌دا ده‌كرى بو‌ له‌مه‌وه‌دوا مه‌سه‌له‌كه‌ خه‌ميكى لي‌بوخورى، به‌و رووكاره‌ى له‌ كو‌نگره‌به‌كى تايبه‌تيدا كه‌ بو‌ نه‌و مه‌به‌سته‌ ري‌كب‌خرى، ره‌هه‌نده‌كانى له‌ كاربگه‌ربى به‌سه‌ر پيشكه‌وتنى كولتوروى لي‌ك بدرته‌وه‌وه له‌ كيشه‌و كو‌سپه‌كانى ربي كاراكردنى بكو‌لدريته‌وه‌وه چاره‌سه‌رو پلانى پيويستى بو‌ له‌به‌رچاو بگيرى.. كتيبخانه‌ى ئيمه‌، ويراى فراوان بوونى به‌تايبه‌تيش دواى راپه‌رين و پاش دامه‌زرانى چه‌ند ده‌زگايه‌كى چاپ و بلاوكردنه‌وه، هه‌رچه‌نده‌ تايبه‌تيش نين به‌ وه‌رگيتران، هيش‌تا هه‌ر كتيبخانه‌به‌كى هه‌زاره‌.. به‌ كه‌مگرتنى نه‌م مه‌سه‌له‌به‌ كه‌ كو‌له‌گه‌بيكى پته‌و له‌ پرؤسه‌ى په‌ره‌سه‌ندنى زمان و هه‌ستانه‌وه‌ى كولتوروى نه‌ته‌وه‌بييدا داده‌ريترى، كه‌ ئيس‌تا وه‌ختيه‌تى.. به‌ به‌راوردى هه‌ندى مه‌سه‌له‌ى سياسى په‌راوترگرتوى بى فايده‌و ئايده‌ى له‌ قالب‌دراو، فاكته‌ريكى ديكه‌به‌ له‌سه‌ر نه‌گرتنى پرؤزه‌ى له‌و چه‌شنه‌..

ناچينه‌ ناو تونيله‌ دوور و به‌ر دريتره‌كانى به‌راوردكارى، به‌لام هه‌ر له‌سه‌ر ربي نمونه‌ هينانه‌وه‌دا سه‌برى تاماريكى پينج سالى به‌كه‌مى هه‌شتاكان ده‌كه‌ين كه‌ له‌لايه‌ن يو‌نسكو‌وه‌ ئاماده‌كراوه‌و تييدا هاتوه‌: تيكرائى و لاتانى عه‌ره‌بى بو‌ هه‌ر مليو‌نيك به‌ك دانه‌ كتيبي وه‌رگيتره‌وه، له‌ به‌رامبه‌ردا و لاتانى

وه‌رگيتران.. پرؤزه‌بيكى جيدي پشتگو‌يخراو

ره‌نگه‌ تۆش هه‌ر واى لي‌ك بده‌يه‌وه؛ (دواكه‌وتن) به‌ ته‌نيا له‌ ره‌هه‌ندى ئابوورى و ته‌كنه‌لوژييه‌وه‌ سه‌رچاوه‌ ناگرى.. لايه‌نى كولتوروى و ئاستى بيناي نه‌بستى له‌ پيشه‌وه‌يان پرؤزه‌به‌كى جيدي وه‌رگيتران رۆلى ديار له‌ به‌رقه‌راركردنى پيشه‌يشتنى شارستانى و دروستبوونى فاكته‌ره‌كانى پيشكه‌وتن ده‌بينى.. نه‌وه‌ى له‌ رووى وه‌رگيترانه‌وه‌ كراوه، ويراى كو‌ششى تاكه‌ كه‌سى، به‌هۆى رۆژنامه‌گه‌ربييه‌وه‌ بووه‌.. له‌ مي‌ژوووى خو‌يدا رۆژنامه‌گه‌ربى كوردى تاكه‌ مينبه‌ريك بووه‌ ده‌ق و وتارو لي‌كو‌ليني‌وه‌ى وه‌رگيتره‌راوى بلاوكردبيته‌وه‌.. نه‌مه‌ش نه‌گه‌ر له‌ به‌هه‌ند زانينى رۆژنامه‌وگو‌فكار و ده‌ورياتى كورديشدا سه‌رچاوه‌ى گرتبى، بو‌ پرؤزه‌بيكى گرنگى وه‌ك پرؤزه‌ى وه‌رگيتران بي‌گومان به‌س نيه‌.. هه‌موو نه‌و هه‌ولانه‌ى له‌لايه‌ن هه‌ندى نووسه‌رو رۆژنامه‌نووسدا دراون كه‌ زياتر ده‌چنه‌وه‌ ناو خزمه‌تگوزارى كولتوروى تا پرؤسه‌بيكى پلان بو‌ دارپيتراو.. ئيس‌تايشى

ئیسپانیا بە تەنێ بۆ ھەمان ژمارە (920) نۆسە دو بیست ناو نیشانی ھەبوو. ئینجا تۆ وەرە فکری لێ بکەو. (پروانە جابر عصفور- ئەلخەیات- 2006.6.2) پێم وابە ئەو ئامارە یۆنسکوۆ بەس بێت بۆ ئەو ی ئاستی کتیبخانە و ئاستی چالاکی خۆمانی لەو بوارەدا تێدا بخوێنەو.

لەگەڵ ئەو راستیە تالەشدا، بەش بەبار وای نابینم ئیتر نەتوانین ھەنگاو ھەلین، بەپێچەوانەو، ئیستا وەختیەتی وەک ئاماژە ی پێدرا کۆنگرە یەک بۆ وەرگێران و کیشەکانی بۆ کوردی، ھەر و ھا کورداندنی بەرنامە و پرۆگرامی خۆتەندنی ھەوڵ بەدری بێستری، تا دەگاتە ئەو ی چەند دامەزرانیکی تایبەت بە وەرگێران پیکدەھینرت، دەزگاکانی چاپ و بلاوکردنەو، ئەوانە ی ئەمرۆ لە کاردان بە جیدی دەستی بەدەنی و خەتیکی تایبەتی و بەپێی بەرنامە یەکی تایبەت و پلان بۆ داپۆزراو بۆ کتیب و تیکستی وەرگێردراو تەرخان بکەن.

ھەر و ھا باشتربش دەبێ ئەگەر ھەوڵ بەدری پادداشتی شایان بەدرتە وەرگێر.

دەلێن لە زەمانی مەمۆنی کۆری ھاروون رەشید کە ئەوسا دەزگای (الحکمە) ی دانا بوو دەقی وەرگێردراو بەزێر دەکیشراو پارسەنگی بۆ دادەندرا تەنانەت کۆلتووری عەرەبی بە پلە ی یەکەم و ئیسلامی بە پلە ی دوو، لەو زەمانەدا بەھۆی بزافی وەرگێران گەیشتە چلە پۆپە ی پێشکەوتن.

مەسەلە ی دەسمزو پاداشت، مەسەلە یەک نیە عەیب و ئیرادیکی تێدا بێ، خەلک و خوا یەک ھەن کە بەچاوی مجرد دەبیرتین بێ ماندوو بوونیکی داپێندانراو لەو وەختیکی پێوانە یی دەبن بە ھاروون و قاروون. بۆچی پاداشتییکی شایان بۆ وەرگێر نووسەرەن لە وەرگێرانی کتیبیک یا تیکستیک کە ماندوو بوون و شەونخوونی و مەسئولیەتی قانونی و ئەخلاقی بەدواو ھەب، بەقەد سەر قەلەمانە ی جارانی شەیر نەکری؟ بەرادە یەک وەک خیر پیکردن یاشتییکی لەو بابەتە لەلایەن ھەندی لێی پروانری!!

بێگومان ئەو لالیکردنەو ی حکومەتی کوردستان بەرێز لێنانی نووسەر و رۆژنامە نووس و ھونەر مەندان و بنیاتنانی کۆشکی ھونەر و کۆری زانیاری

کورد، ھەرچەندە لە چوارچێوە ی کاری حکومەتیش بێ بەو ی دەسەلاتی نیشتمانییەو لەسەر یەتی، بەلام دیسان ئەو کارانە نیشانە یەکی دیاری بەھەند زانیی رۆلی کۆلتووری رۆلی ئەو توێژە کاریگەرانیە لە کۆمەلگە ی کوردەواریدا لەلایەن دەسەلاتی نیشتمانییەو کە ئومیدمان زۆرە ھەنگاوی گەورە تر و گرینگتری بەدوادا بێت.

ئێستا ھەقە بە ھەمان تاو و پەرۆشییەو بەر لە پرۆژە چارە نووسازەکانی تریش بکرتەو بە ھەموومان ھەوڵ بەدین کاری بۆ بکەین، لە پێشەو ی ئەو پرۆژانە ییش دامەزراندنی دەزگایەکی شایان بۆ وەرگێران کە دەسپێکی کارەکانی وەکو پرۆژە ی دەسپێک بە پرۆژە ی ھەزار کتیبی کوردی وەرگێردراو بێت بێگومان ھەر رێگایەک چەندیش دوور بێ ھەر بەھەنگاوی یەکەم دەست پێ دەکا.

روویوتیکی دیاری کراو بابہ تیک یا چند بابہ تیکی تیدا دہ خرتیہ روو
بہ مہ بہ ستیکی ٹہستمی بۆ وچہی ٹیستا و ہیشتنہ و ہی لہ زاکیرہی میژوودا
بۆ وچہ کانی ٹاینده و پیکھینانی بزاقی زانیاری لہ پروسہی گواستنہ ویدا
لہ بہرہیہ کوه بۆ بہرہیہ کی تر، ہر وہا کہ لہ کہ پیکردنی مہ عرفت...

کتیب: ئاودہنگی دلسۆزی زہمانی تہ نیایی، زہمانہ ٹہنگوست لہ چاودکان
و رۆژگارہ غہدر لیکراوہکان ٹہ و ہاوری و ہاودہ مہی ئازادی لہ سہردہمی
کۆبلاہ تیدا لہ کہ شوهہ وای نیگہرانی لہ ناخی دلہ راوکی و رہشبینیدا
دلنیاییمان دہدات...

گہلۆ؛ تۆ بلئی دواي ٹہ و پەرہ سہندنہ تہ کنۆلۆژیایہی ہۆیہ کانی پیکہ یشتن،
ٹہ ویش سایی رۆژنامہ گہری نووسراو کہ وتبیتہ بہر ہہرہ شہ و مہ ترسی...

تۆ بلئی ٹہ و چراہہ گہ شہی شارستانیہت بہرہ و کزبوون و کوژانہ وہ بچی؟

ٹہی بۆ ٹیمہ کہ ہیشتا کتیبخانہ بہ کی لہ و چہ شہمان نیبہ چۆن پشتی لی
بکہینہ وہ و ئاسوودہ لپی پال کہ وین... داخۆ تہ کلیفمان چی دہی و چۆن
دہی، پاش ٹہوی لہ و ئاستانہی ٹومید نزدیک دہبینہ وہ و خہریکہ خۆری
ہیوای چہ ندین سالہی ئاوا بوومان سہرلہ نوئی ہہلدیتہ وہ؟

(2)

دیارہ ئاماریکی باوہر پیکراوی کتیبی کوردیمان لہ بہر دہستدانیبہ بتوانین
چاکی لہ ئاسایی جیا بکہینہ وہ و ئاستی رۆشنیری دیاری بکہین، لہ وہی
زیاتر کہ کاتی خۆی خوالیخۆشبوو مامۆستا نہریمان چاپی کردوہ... ہر وہا
رہنگریژیکی ٹہ و کتیبانہی دواي راہرین چاپکراون.

ٹہم سہر قہلہ مہ لہ و ئاقارانہ وہ سہرچاوہ دہگری...

پیش راہرین کہ رژیٹ تہ وای رۆشنیری و کولتوری کوردی خستبوہ ژیر
رکیفی گہ مارۆی سانسۆرہ وہ، بہ لام دیسان لیرہ و لہوی، بہ ہر ہۆبہک بوو،
بہ تابیہ تیش بہ ہول و کۆششی نووسہرانی کورد و ہندی لہ و بہر پرسیہ
کوردہ حکومیانہی کہ ویردانیکیان تیدا ماہو... کتیب بلاوہ کرانہ وہ...
لہ و سہریشہ وہ خوتنہری کورد ہہبوو، جگہ لہ وہی ٹہنگیزہی نہ تہ وایہ تیش
لہ سہردہمیکی زالم و ستہ مکاردا، رادہی خوتنہری لہ ئاستیکی بہرزا

کتیبی کوردی لہ نیوان ئاستی رۆشنیری و تہکنیکی چاپ و بازاری بلاوہ کردنہ وہ و جوگرافیای خویندنہ وہ و پیوستی رۆژگادا

(1)

(ئینجا کی زہوقی ہہیہ کتیب بخوتنیتہ وہ) ٹہم دہستہ واژہیہ ش لہ قسہی
گہنجیکی چاخی ٹہنتہر نیت و کہ نالہ ئاسمانیہ کانہ وہ و ہرگیرا وہ، ہرچہ ندہ
ناتوانین ٹہم حالہ تہ وینہیہ کی گشتی بدہینتی، بہ لام خالی نیبہ لہ
راستیبہک ٹہ ویش زۆر بہ سادہی وہ چہی ٹیستا ٹہ وہ ندہی باہخ بہ شتہ
لاوہ کیہ کان دہدا، ٹہ وہ ندہ گہرم نیبہ لہ سہر شتہ جہ و ہرہیہ کان کہ مانایہک
بہ ژیان دہدن.

کتیب ٹہ و قہوارہیہی کہ لہ سہرہ تادا قور بووہ و دہسنووس، پاشان وردہ
وردہ لہ پیستی حہیوان و داری خۆشکراو نووسراوہ تہ وہ تہ وہ حالہ تہی
ٹیستای گہ یشتوہ کہ بہ ہوی تہکنیکیکی دیاری کراوی سہردہم چاپ
دہگری... بریتیبہ لہ چند لاپہرہیہ کی پیکہ وہ نووسا و بہ قہبارہ و زمان و

نیشان دده...

ئەو کتیبانەیی لە حەفتا و هەشتاکانی سەدەیی رابردوودا چاپ کراون ئەگەر رێژەبەندی بۆ بەکەین رەنگە 60٪ی کتیبی شایان و لەجیبی خۆیدا بووبن بەتایبەتیش ئەوانەیی دەربارەیی ئەدەب و کۆلتووور بوو بەگشتی، چونکە بێگومان مەسەلە پەبۆەندار بەبیرۆبۆچوون و فیکرو فەلسەفە بە کوردی ئەوسا مومکین نەبوو لەبەر مەقەستی سانسۆر دەرێجی...

(3)

لەپێش راپەریندا کتیبی کوردی بەو رەنگە بوو... پاش راپەرین و سەرەدەمی ئازادی کە بەهەموو پێوانەییەک بەسەرەدەمی زێڕین دادەنرێ لە رووی بلاوکردنەوه، بەلام دیسان بەداخەوه کالای لە قەد بالا نەبوو و ئەوه نەبوو پێویستی رۆژگار دەیسەپینێ، لەگەڵ ئەوهی چەند دەزگایەکی تایبەت بە چاپ و بلاوکردنەوهی کتیبیش دامەزێران لە بلاوکرانەکانیادا پێ ناچێ بەرنامەییەکی ئەوتۆیان هەبێت کە لەپێویستی رۆژگارو کتیبخانەیی هەژاری کوردییەوه بەهەرگرووبن... بەلکو زیاتر بێ بەرنامەیی و نزیک و دووری و لەفالانە نووسەر و فالانە دەزگای پێوه دیاربوو، جگە لەقەڵەمەرەوی سیاسەت...

ئەوهی بلاوکرانەتەوهیش لە دەزگا حزبی و حکومیهکان بوو، لێرەشدا کەرتی تایبەتی ئەو کاریگەرییە پێوه دیارنەبوو، (مەگەر لەمەودوا) ئەو کتیبانەیی دواي راپەرین چاپکران بەگوێرەیی سالانی حوکمرانی رژیمی بەغدای رەش بوو و لەرووی چەندایەتیەوه کەم نین، بەلام لەرووی ئەوهی کتیبخانەیی کوردی چی پێویستە بۆی بکری ناتوانین بڵێین شتیکمان کردووە لەکەش و هەوای راپەرین و سەرەدەمی دەسلالەتی نیشتمانی بوەشیتەوه. بەتایبەتی ئەو لایەنانەیی کە تا ئیستاش کەلین لە کتیبخانەیی کوردی، بەئموونە:

کلاسیکیاتی جیهان لەوینەیی فیکر و فەلسەفە و ئەدەبیات و میژوو و ئارکیۆلۆژیا و کۆمەڵناسی و سایکۆلۆژیا و زانستە پەتیەکانی دیکە...

ئەگەر بێینه سەر بازاریش کتیبی کوردی ئەو بازار بەهەر مێنەیی نەبوو، ئیستایشی لەگەڵدا بێ، تەنانەت لە چا و ئەوان رۆژانەشدا، سەرەدەمی

رژیمی رەش بوو و، کە کتیب رەنگە بە ئەنگیزەیی نەتەوهیییهوه بازاریی پەیدا کردبوو... دیارە بازاریش کەم و زۆر پەبۆەندی بە جوغرافیای بلاوکردنەوه هەیه... لەوهشدا جوغرافیای بلاوبوونەوهی کتیبی کوردی هیتشتا لە چاوخۆی سنووردار و پابەندی چەندین ئەگەری سیاسیشە لە هەمان کاتدا ئەگەبشتوو بەو ئاستەیی قازانجیکی بێ سەر ئیشەیی بەدواوه بیت تاکو وەک چەندین کالای تر بە قاچاخی ئەو سنوور ئەم سنوور بێهزینێ و رووبەری بازاریی فراوانتر بکا... بەم جۆرە بوو بە یەکیک لەگرفتە لەپێشەکانی بلاوبوونەوهی کتیب و رۆژنامەیی کوردی.

ئیمە لە باسی ئاستی رۆشنیری کتیبی کوردیدا کە پێداویستی سەرەدەم سەپاندوویەتی، گوتمان کتیبخانەیی کوردی لە زۆر لایەنی گرنگی کۆلتوووری شارستانیەتی دنیا دا هەژارە... لێرەدا دامەزراندنی دەزگایەک بگرە چەند دەزگایەکی تایبەت بە وەرگێران پێویستیکی سەرەدەم، بەوهی هیتشتا بزافی وەرگێران لە کۆلتوووری کوردیدا لە کۆششی تاکەس تینەپەرێوه کە پێویستە بەپێی چەند دامەزراویکی ریکخراوو بەرنامە بۆ دارێژراو بیت... بەتایبەتی لە رۆژگاریکی وەک ئەمرۆ کە تەکنەلۆژیای پێگەیشن هەموو بوارەکانی گرتۆتەوه... وەرگێران، وەک لەتاقیکردنەوهی میللەتان دەرکەوتوو، پردیکی بەهیزو گرنگی لە پێک بەستەوهو ئالوگۆپی کۆلتوووری مرۆفایەتی، لەهەمان کاتدا ئیمە پێویستمان بە وەرگێری واهەبە وەرگێران بکاتە پیشەیی سەرەکی خۆی، پێویستمان بە رەنگرشتنی بەرنامەییەکی تیروتەسەلی وەرگێران هەیه بەناونیشانیکی لەوینەیی (هەزار کتیبی وەرگێراو) سەرەتای دەسپێک بیت و بایهی تایبەتی لەرووی مادی و مەعنەوییهوه بەوەرگێریدری، ئەم رەوتەش ریبی خۆی وەرناگری ئەگەر کەرتی تایبەتی بەشدارییەکی جیدی تیدا نەکا، کەرتی تایبەتی لە کوردستان هیتشتا ئەگەبشتوو بەو ئاستە فەرھەنگییە مەسەلەیی ئینتیمای نیشتمانی پالی پێوهنێ بەشداریی لەپروۆسەییەکی فەرھەنگی نیشتمانی لەو چەشنە بکا... کەواتە دیسان ناچارین بگەرینەوه بۆ کەرتی گشتی کە لە حکومەتی هەرێمدا خۆی دەنوینێ، لەم روانگەییەوه هەقە حکومەت رێگا چارەبەک دا، بۆ ئەم مەبەستە کە بەشیکی گرنگی و میژوویی لە هەستانەوه و پەرەپێدانی کۆلتوووری نەتەواپەتیمان پێک دینێ... دامەزراندنی دەزگای تایبەت بەوەرگێران بۆ کوردی، جگە لەوهی یەکیکە لە

رینگه چاره‌کانی پرکردنه‌وهی که لینه‌کانی کتیب‌خانه‌ی کوردی ئە‌گه‌ریکی کارایشه له فه‌راهه‌م کردنی سه‌رچاوه‌و ژێده‌ری پیتوبست بۆ قوتابیان...

هیچ گومان‌ی تیدا نییه‌ ئە‌وه‌ی ده‌زگای له‌و چه‌شنه‌ دا‌به‌زرتنی حکومه‌ت بێ یا که‌رتی تایبه‌تی له‌ دوا‌رژدا گه‌وه‌ ده‌باته‌وه‌، به‌وه‌ی پیتشکه‌وتن و له‌گه‌ڵ هاتنه‌وه‌ی شارستانیه‌ت به‌بێ پرۆژه‌یه‌کی به‌ربالا‌و و هه‌مه‌لایه‌نی وه‌رگه‌ی‌ران شتی‌که‌ نزیک له‌مه‌حال... له‌ رووی هونه‌ری ده‌ره‌ینانیه‌وه‌، ئە‌گه‌ر سه‌رنجی کتیب‌خانه‌ی کوردی بده‌بین ته‌ماشای ده‌که‌ین، هونه‌ری ده‌ره‌ینان و ته‌کنیکی چاپ به‌هه‌مان ئە‌وه‌ وه‌وراز و نشی‌وانه‌دا تیتپه‌ری‌وه‌، بواره‌کانی دیکه‌ی کولتوری پیتدا‌چوو‌ه‌...

جاری پیتشه‌کی چاپخانه سه‌باره‌ت به‌زۆر ئە‌گه‌ره‌وه‌، له‌پیتشه‌وه‌شیان دواکه‌وتوویی ولات به‌دره‌نگه‌وه‌ هاتۆته‌ عێراق...

وه‌ک (د.خلیل سابات)یش له‌کتیبه‌که‌یدا می‌ژووی چاپ له‌ رۆژه‌لاتی عه‌ره‌ب ناما‌زه‌ی پیتده‌دا بایه‌خ نه‌دانی داگیرکه‌ری تورک به‌وه‌ی په‌یوه‌ندی به‌کولتوروه‌وه‌ هه‌به‌ و رینگاگرتنی له‌هاتنی هه‌موو هه‌وايه‌کی شارستانیه‌تی نوێ...

به‌م پیتبه‌ کوردستانیش که‌ له‌دوا‌ییدا به‌شیک‌ی گرنگی به‌ عێراقه‌وه‌ لکینرا له‌و گه‌مارۆیه‌ کولتوریه‌ بپه‌ش نه‌بوو درێژه‌یه‌شی کیشا تا به‌رپابوونی بزافه‌ یه‌ک به‌دوای یه‌که‌کانی کوردستان، له‌پیتشه‌وه‌شیان شو‌رش‌ی ئە‌یلوولی نازادیخواز... له‌م هاتوچه‌یه‌وه‌ که‌ین و به‌ینه‌دا ئە‌وه‌نده‌ی ناوه‌رۆک مه‌به‌ست بووه‌ ئە‌وه‌نده‌ شپوه‌ ته‌کنیکی چاپ له‌کتیبه‌ی کوردیدا مه‌به‌ست نه‌بووه‌، مه‌گه‌ر هه‌ندی له‌و کتیبانه‌ نه‌بێ که‌ له‌ هه‌نده‌ران له‌ چاپ‌دراون...

(4)

سه‌ره‌تای شه‌سته‌کان بۆ کتیبی کوردی ده‌توانین له‌ زۆر لایه‌نییه‌وه‌ به‌ده‌سه‌پیک‌یک بژمیرین به‌تایبه‌تیش له‌رووی چاپ و هونه‌ری چاپ‌کردنه‌وه‌...، چونکه‌ توانای چاپخانه‌کان هه‌ر ئە‌وه‌نده‌ بوو... که‌ سه‌ره‌تا پیت ریزی به‌ده‌ست بوو، چاپیش به‌هۆی رینگای پرتس که‌ هه‌م له‌چاپ‌دا له‌سه‌رخۆبوو هه‌م زۆر جار ده‌بووه‌ هۆی دراندنی کاغه‌زه‌که‌... جگه‌ له‌وه‌ی خیرایی هه‌لمشتنی مه‌ره‌که‌بیشی به‌و راده‌یه‌ نه‌بوو بتوانی ده‌سته‌جێ بخوینریته‌وه‌،

یاخود له‌ سه‌ره‌که‌ که‌ له‌که‌ بکری و لاپه‌ره‌کان یه‌کتر پیتس نه‌که‌ن...

له‌رووی ده‌ره‌ینانیه‌وه‌ کتیبی کوردی ئە‌گه‌رچی هه‌ندی وینه‌ و تایپوگرافیا‌ی به‌شپوه‌ی کۆلین تیدا به‌کارهاتوه‌، به‌لام ده‌ره‌ینانی هونه‌ری تیدا خاکه‌راو هه‌روایی بوون...

به‌رگیش به‌هه‌مان شپوه‌، ساده‌ و له‌رووی هونه‌ریه‌وه‌ هه‌ژاربووه‌. ئە‌م حاله‌ واده‌روا تا‌کو سه‌ره‌تای هه‌فتا‌کان و راگه‌یان‌دنی ریککه‌وتنه‌مه‌ی ئاداری 1970 ئە‌گه‌رچی تاک و ته‌را و له‌م لا‌و له‌ولا له‌دوادا‌و‌اکانی سالانی شه‌ستیش هه‌ندی کتیب ده‌رچووبن له‌رووی ته‌کنیکی چاپ و هونه‌ری ده‌ره‌ینان و به‌رگه‌وه‌ رووی ئە‌وه‌یان هه‌بیت بینه‌ ناو کتیبان، به‌لام له‌ 1970ه‌وه‌و پاش بلا‌بوونه‌وه‌ی ئامیری چینی لاینۆ و ئە‌نته‌رتایپ وله‌دوا‌ییشدا په‌یدا‌بوونی چاپی ئۆفسیت، ئیتر کتیبی کوردی له‌رووی ته‌کنیکی چاپه‌وه‌ هاته‌ قو‌ناخیک‌ی تر به‌م جو‌ره‌ له‌گه‌ڵ پیتشکه‌وتنی رینگا‌کانی چاپ. کتیبی کوردیش له‌ رووی هونه‌ری ده‌ره‌ینان و ته‌کنیکی چاپ پیتشکه‌وتنی زیاتری به‌خۆه‌ دی به‌تایبه‌تیش ئە‌وه‌ کتیبانه‌ی له‌ چاپخانه‌کانی به‌غدا له‌چاپ ده‌دران.

راپه‌ربنیش وه‌ک وه‌رچه‌رخانیک بوو له‌ژبان و می‌ژوو‌مان وه‌رچه‌رخانیش بوو بۆ کتیبی کوردی به‌تایبه‌تیش له‌رووی هونه‌ری چاپ‌کردنه‌وه‌...

ئێستا ئە‌وه‌ کتیبانه‌ی له‌ کوردستان له‌چاپ ده‌درین هیجیان که‌مه‌تر نییه‌ چ وه‌ک ده‌ره‌ینان یاخود چاپ له‌گه‌ڵ ئە‌وه‌ کتیبانه‌ی له‌ ده‌زگا‌کانی هه‌نده‌ران به‌نو‌یت‌ترین رینگای کۆمپیوته‌ری چاپ ده‌بن...

ته‌نانه‌ت ئێستا به‌ دلنیا‌یه‌وه‌ ده‌توانین بل‌پین هونه‌ری ده‌ره‌ینان و چاپی رۆژنامه‌ و گو‌ف‌ار و کتیبی کوردی له‌ کوردستان له‌ پیتشتره‌ تا له‌ ناوه‌راست و باشووری عێراق... ئە‌مه‌ش بینگومان به‌لگه‌یه‌ بۆ ئە‌وه‌ی کورد هه‌روه‌ختی بواری بۆ بره‌خسێ ده‌سته‌وه‌ستان نییه‌وه‌ ده‌توانی له‌ هه‌موو روویه‌که‌وه‌ جیهان‌بینی خۆی هه‌بێ و لاسه‌نگیه‌کان بپین و راستیان بکاته‌وه‌وه‌ له‌پارسه‌نگی هاو‌کیشه‌کان بگات.

له گه لیک بواری جیاجیادا ته کنه لۆژیای نویمان له دهسته به تایبه تی له بواری گه یاندن...، به لام تاچهند توانیومانه له گه ل ته کنه لۆژیای نویدا بیینه وه... مهسه له که لیره دایه، ئیمه به کولتوری قوناخی شوانکاره بی و کشتوکالییه وه (پیاو هندی جار گومانی له کشتوکالییه کهش هه یه)... هاتوین چوینه سهه کۆمپیوتهر و ناو تۆری ئه نته زنیته و سواری پیشکه و تووترین ئوتۆمبیل بوین!

چاو ده دهینی میدیاشمان به هه مان پیوهه چوه ته ناو تونیللیک تا ئیستا ئه وسهری دیار نییه... ئه و رونا هیه ی ناو تونیل که به ریپی خۆمانی پی ده بین، رونا هی ده سکرده، شه وقی ئه و گلۆپانه یه تییدا هه لکران... تونیل که رونا هیه کی ناگاتی... چ جای ئه وه ی ئه وسهری دیار نه بی... له وهش سه برتر، هه مان وهخت که هه ست به نزمیه ک ده که ی، هه ر له و کاته دا هه ستی خۆ دیدی دامان ده گری، به جۆریک به ریپی خۆشمان نابین....

ئهم ولاته ی ئیمه که له قسان هه ر له دیره وه پیشکه ی شارستانیته بوه، به راستیش هه روا بوه، بشکنینه ئارکیۆلۆژییه کان و ایان سه لماندوه...، به لام ئایا ئیمه رۆژی له رۆژان له خۆمان پرسیه، ئه و هاوسه نگیه چۆن تیکچوو... و ئه و بالانس هه مان بۆ پی رانه گیراوه...

ئایا راسته ئۆبالی هه موو هه وله سیزیفیه کا مان بخه ینه پال خه لکی ترو فاکته ری دیکه ی ده ره وه ی خۆمان؟

له وه لامی پرسیکی ئاوه دادا، ره نگه دیسان قه وانه کۆنه که ی نه بوونی ئازادی و چی و چی لیبده ی نه وه... لیره شدا باس نه له ئازادی ره هایه؛ که له هیچ کونجیکی ئه م دنیا یه دا نییه و نه له ئازادی به قه د خۆ... لیره دا باس له و په راویزه یه که ئه مرۆ ده زگاکی میدیا هه یانه و تا ئیستا نرخی نه زاندراره... یا به واتایه کی دیکه به ره هه سستی ئه و ده زگایانه نه گه یشتوته ئه و راده یه ی شته کان له واقیعی خۆباندایه بخوینینه وه نه ک به چاویلکه ی واقیعی نامۆ و ویک نه چوو، هه ر ئه وه ی شه له هه مان کات به رزه وه ندییه چاره نووسا زه کانی له مامه له دا له به رچاوان دوور راگرت هه ر به نمونه ئه مرۆ ئه زمونی کوردستان به هه موو ره هه ندو مه ودا کانییه وه له سه ره پتی وه رچه رخنایکی تازه دایه و پیشهاته چاوه راو انکراره کان له وینه ی دوور یانکی یه کاکاره وه له ئاسۆدا ده رده که ون...

بیگومان وهختی کار ده گاته مه سه له یه کی له و ره نگه چاره نووسا زه دا،

کۆمه لگه... ته کنه لۆژیای... میدیا په راویزیک له ناو تیکستا

بیرکردنه وه له پیشکه وتنی به ته کبیره به پلان دیواری ترس و دل په راوکی ده روختنی و سنوره کان و الا ده کاو ده رگا کان ده خاته سهه ر پشت بۆ چونه ناو ئه و کۆمه لگه یه که ئیستا له سهه ر زارو زمانانه، مه به ستم (کۆمه لگه ی مه ده نیه)...

که باس له پلان و نه خشه ی شه ده کری، ئه وه ناگه یه نی هه روا به ئاسانی و بیگری و گرفت ده گه یه نه ئه و قوناخه... ئه مه مه سه له یه که کاری ده وئ، کوشش و ماندوو بوونی ده وئ...

جیدیته تی له بیرو بۆ چوون و هه لسه ووت و هه ولدان بۆ خۆ ده ربا زکردن له گومان و راری و خۆ په رستی له سنوران به ده ر و پاشماوه که له که به وه کانی دو اکه و تووی گه ره که.

تۆ ئه گه ر پیته باش بی و تاقهتت هه بی بیری لی بکه وه، ئیمه حالی حازر

خوشیمان بچ ترشیمان بچ رهخنه و ئیرادیشمان له ئەزمونەکه هه بچ، به شیکێ بهرپرسیاریه تی ههنگاو هه لێنان و هه لوتیست وهرگرتن دهکه و پسته ئەستۆی کارمه ندانی میدیا و دهزگاکانی... رینگایه کی ترمان له بهردهم نه ماوه یا ده بچ هه بچ، یا هه بچ... ئەم ئەزمونە به هه ممو لایه نه پیشقه پرو پاشقه بره کانیه وه به خوین و فرمیسک و شه ونخونی و برسیه تی و تینوو به تی هه زاران رۆله ی دلسۆزی دیار و نادیار هاتۆته به ره م... خۆنه بان کردنه له میژوو په ندو عبیره ته کانی... سپینه وه ی یاده وه بریه کانه...

هه رگیز رۆژگار هه چاره نووسا زه کان به که مته ره خه می و بېموبالاتی تینا په رن... دهزگاکانی میدیا ئەم پۆ هه قه سوود له و په راویزه بهردهسته وهریگر له شایانترین شیوه یداو بۆ هه ممو ئەو پرس و روانینه سیاسی و کۆمه لایه تیانه ی له گۆرین...

دهزگاکانی میدیا به هه ر ئاراسته یه کدا برۆن یاخود له له هه ر که نارێکدا بگه رسیته وه، له سه رایانه ئەگه ر پیشه زانیه کیان هه بچ له باره ی ره وتی رووداوو پیشهاته کان به مه به سته به شدار ی پیکردن خه لکی لێ به خه به ر بکه ن...

گرینگه ئەو دهزگایانه چاودیرین، به لام گرنگیشه له ئاست و پیکهاته و هاوکیشه کانی کۆمه لگه ی کورده واری بگه ن، با گریمان دیمه نیکه تی که ل و پیکه لیش بنویتن...

ئەوه ئیمه یین کلاشیش ددروین و ئەنته رنیشتیش به کارده هیتین و سیاسه تیش ده که یین و دیپلۆماتکاریشین و نه خوینه واریشین و سواری نویتیرین ئۆتۆمبیلیش ده بچ که دوا ته کنیکه کۆمپیوتهری تیدا یه...!!

ئەوه ئیمه یین له پیناوی بوونی خۆماندا نانی وشکمان خواردوو وه به چۆل و چیا یان که وتووین، ئیستاش ده بچ به هاو په یمانی گه وره ترین زله یزی دنیا...

ئەوه ش ئیمه یین پر یارمان داوه هه ممو مان پیکه وه بژین نه ک یه ک یه ک... ئەگه ر سه به نیی حسا بیکمان پر به هه ناسه ی خۆمان... پر به زۆلم و غه دره کانی رابردوو مان بۆ نه که ن که مافی ره وای خۆمانه، بیکگومان ئەوه ی تا ئیستا له رووی میوانه وازی به وه بیده نگه ی لێ کراوه تا هه تایی وا نامینیتته وه...

زمانی کوردی

له یاسای بهرپه بردنی دهوله تی عیراق دا

ههنگاوی یه که م له راسته شه قامدا

«نه گه ر میله تیک توانی

ئەو زمانه ی به ولاته که ی به خشاوه بیاریزی

هه رگیز نازادی لێ زه وت نا کرێ..

وینه ی هه لۆ که له بلندیاندا راو نا کرێ..

زمانه که مان پتویسته بیاریزین

وه کو دایک که سۆز ده داته کۆر په که ی..

زمانه که مان، زمانه تاگالی

له لاتینی و له دیالیکتی ئینگلستان و له زمانه فریشتان که متر نی یه..

خوا که به چاری میهره وه سه بری کردووین

له گه ل هه مو موقه ده ساتی تر پێ ی به خشیووین

شاعیری فلهینی خۆسین روسال

به هو ی ئەوه ی زمان کۆله که یه که ی به هیتزی سه لماندنی ناسنامه ی نه ته وه بی یه ده بی نیین له هه موو ئەو دانوستانانه ی نیوان شۆرشه کانی کوردو رژی مه یه ک به دوا ی یه که کانی عیراق، خالی ک بووه له خاله سه ره که یه کانی سه ر میتزی گفتوگۆ..

به‌هه‌خه‌هه و پلانی توکمه و سه‌رتاپاگیر، له ماوه‌یه‌کی پیتوانه‌یی دا وابکه‌یین زمانه‌که‌مان (که پیتویست ده‌کا به‌ه‌ه‌یه‌کی پیرۆزی لامان هه‌بیت) بیگه‌پینینه‌ نه‌و راده‌یه‌ی زۆریه‌ی توخم و ره‌گه‌زه‌کانی پیشکه‌وتنی ته‌کنه‌لوژیاو زاراه‌ی نوێ قبول بکا.. وه‌ک هه‌موو زمانه‌ زیندوو‌ه‌کانی دنیاش له‌گه‌ل ره‌هه‌نده‌ نوێیه‌کانی سه‌رده‌مدا بپیتوهه.

تاینده‌ی زمانه‌که‌مان ره‌نگه‌ سه‌بارته‌ به‌زۆر نه‌گه‌ران گه‌ف لیتکراو بوو و ریتگای په‌ره‌سه‌ندن و گه‌شه‌کردنی لێ گیرابوو، له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا زمانی کوردی هه‌یچ کاتیک هه‌رچی نه‌بێ له‌ زمانی نه‌ته‌وه‌کانی دراوسیتی به‌و ره‌نگه‌ش دو‌اکه‌وتوو نه‌بووه‌ ده‌ستی لێ شو‌رابی، به‌تایبه‌تی له‌لایه‌نی ده‌رپه‌نه‌وه‌ له‌گه‌ل جیاوازی هه‌ل و مه‌رجی گه‌شه‌سه‌ندن و په‌روه‌رده‌کردنی زمانی کوردی و نه‌و زمانانه‌ که هه‌موو پیتاویستی پیشکه‌وتنیان بو‌ ره‌خساو بووه، به‌ نمونه‌ له‌ زمانی فارسی، تورکی، زمانی کوردی خو‌راگرت‌ر و فه‌ره‌نگ پاکتر دپته‌ به‌رچاو.. زمانیک ئیستیعایی قورئانی پیرۆز بکا به‌هه‌موو نه‌و ره‌وانبیتزی و به‌لاغه‌ته‌ی تپیدا، به‌لگه‌یه‌ بو‌ نه‌وه‌ی ده‌سته‌وه‌ستانیش نابیت له‌گه‌ل قانون و زانست و فه‌لسه‌فه‌و هونه‌رو هه‌ست و نه‌ستی مرۆقی هاوچه‌رخیش دا بپیتوهه.

وای ده‌بینم دوای نه‌وه‌ی ئیراده‌ی سیاسی بزاقی رزگاربخوازی کوردستان لاسه‌نگیه‌که‌ی راست کرده‌وه، پیتویسته‌ ناوه‌نده‌ کولتووری و هونه‌ری و زانستییه‌کانیش په‌رۆشی مه‌سه‌له‌که‌ بن و وه‌ک نه‌رکیکی پیرۆز چاوی لێ بکه‌ن..

ئیتراکاتی نه‌وه‌ هاتوووه‌ زمانه‌که‌مان که‌ که‌وتۆته‌ سه‌ر راسته‌شه‌قام و به‌ره‌ستیک‌ی له‌ پیتش دا نه‌ماوه‌ هه‌نگاوی خیراتر و به‌له‌زترباوی.. ئیتراکاتی له‌ داتاشین و خواستن و جیتگرکردنی نه‌و وشه‌و زاراوانه‌ی پیتویستی رۆژگارو سه‌رده‌م سه‌پاندوونی بترسین..

پیتویسته‌ هه‌رچی زوو (که‌ به‌داخه‌وه‌ دره‌نگیشه‌) به‌ هه‌موو لایه‌ک هه‌ول بدین نه‌ک ده‌زگایه‌ک به‌ ته‌نی، به‌لکو چه‌ندین ده‌زگای تایبه‌ت به‌وه‌رگیتراو دا‌مه‌زرتین و ده‌ست بده‌ین له‌ به‌ره‌مه‌ دانسقه‌ کلاسیکیه‌کانی دنیا دا پیتا بپین تا ده‌گاته‌ زانسته‌ جو‌راوجۆزه‌کانی سه‌رده‌م و کتیب و نامیلکه‌ی تایبه‌ت به‌مندا‌لان..

له‌به‌رامبه‌ردا ده‌زگا جو‌راوجۆزه‌کانی نه‌و رۆژمانه‌ نه‌وه‌ی پیتان کرابی له‌ شیتواندنی زمانی کوردی و ریتگارتن له‌ هه‌موو هۆیه‌کی به‌ره‌و پیتشچوون و ته‌نانه‌ت په‌ره‌سه‌ندنی سه‌رووشتی خۆشی درتغیبان نه‌کردوو.. به‌تایبه‌تیش دوای نسکوێ 1975، رۆژی عیراق هه‌موو نه‌و ده‌سکه‌وته‌ کولتوریانه‌ی له‌ پیتشه‌وه‌شبان خۆیندن به‌ کوردی که‌ له‌ ریتکه‌وتننامه‌ی ئاداری 1970 دا به‌دی هاتبوو لیتی پاشگه‌ز بووه‌وه‌ له‌ پال گۆزینی به‌رنامه‌و پرۆگرامی خۆیندن به‌و مه‌به‌ست و ئامانجه‌ی خزمه‌تی پلانه‌کانی ده‌کا چه‌ندین جاریش خۆیندنی کوردی کرده‌وه‌ عه‌ره‌بی به‌تایبه‌تی له‌دوا پاری هه‌فتاکان زۆریه‌ی وانه‌ نه‌ده‌بیه‌کانی زمان ده‌وری سه‌ره‌کیان تیدا ده‌بینی کرده‌وه‌ به‌ عه‌ره‌بی، به‌بیسانووی نه‌وه‌ی قوتابی کورد له‌ قوتاخ‌ی زانکو که‌ خۆیندن به‌عه‌ره‌بی به‌ دووچاری ته‌نگ وچه‌له‌مه‌ نه‌بێ (!!).

بیتگومان زمانیش وه‌ک هه‌ر زینده‌وه‌ریتکی دیکه‌ به‌ په‌روه‌رده‌کردن گه‌شه‌ ده‌کا و پهل داوی، که‌ ریتگای نه‌شوفاشی لێ ده‌به‌ستری له‌ قاوخی خۆیدا به‌ چه‌ق به‌ستوویی و دو‌اکه‌وتوویی ده‌میتیتوهه..

له‌م راسته‌دا دیاره‌ که‌سانی وه‌کو بابا تایه‌رو خانی و مه‌لای جزیری و نالی و حاجی قادرو مه‌حوی و مه‌وله‌وی و کوردی و وه‌فایی و هه‌موو نه‌و پرووناکبیرانه‌ی دیکه‌ جیتی سوپاس و ستایشن که‌ خو‌نه‌ویستانه‌ له‌ کات و ساتیکدا ویستویانه‌ به‌وه‌ به‌ زمانه‌که‌مان بده‌ن که‌ له‌ نان برانی زیاتری تیدا نه‌بووه.. بگره‌ به‌هۆی زۆر نه‌گه‌ری دیکه‌ی نه‌وان سه‌رده‌مان ره‌نگه‌ نووسین به‌ کوردی به‌چه‌شنه‌ دو‌اکه‌وتوویی تیکش له‌ قه‌له‌م دراوی وه‌ک نه‌وه‌ی ئیتستاش له‌ هه‌ندێ نپوه‌ندی سیاسی و رۆشنبیری دا کابرا به‌قه‌د نه‌وه‌ی شانازی به‌وه‌ ده‌کا زمانی ئینگلیزی یا عه‌ره‌بی ده‌زانێ نه‌وه‌نده‌ی پین شه‌رم نییه‌ کوردی نازانی، یا کوردی نه‌زانینی پیت ئاسایی به‌.

که‌چی له‌وسه‌ریشه‌وه‌ به‌ پرووناکبیری کورد یا سیاسیته‌مداری کورد ناوی دیت. لیتروه‌ نه‌وه‌ی له‌ ماده‌ده‌ی نوێمه‌ی یاسای به‌ریتوه‌بردنی ده‌وله‌تی عیراق دا هاتوو، له‌ ناسینی زمانی کوردی وه‌ک زمانیک‌ی ره‌سمی عیراقی فیدرا‌ل به‌ هه‌موو مانایه‌ک که‌ زمانی ره‌سمی پیت لیتک ده‌درتته‌وه.. نوخشه‌ی ناینده‌یه‌کی پرشنگدارو گه‌شمان بو‌ زمان و کولتووری کوردی پیت ده‌دا.. به‌مه‌رجیک خو‌مان بتوانین تا سنووری نه‌وپه‌ری به‌هه‌ری لیت وه‌ربرگین و

ئىيمە خۆمان خۆمان نابىنين، بەلام تۆ پرۆ لە دەرهو، لە دوورهو سەپرىكى خۆت بکە ئەوجا دەبىنى چەند دوکەوتووين کە بەداخەو ئەوئە تا ئىستا کراو لەرووی وەرگىران لە کۆششى تاکەس تىنەپەربو، تەنانت لە ماوئە دەسلاتى نىشتمانىشدا (دراى راپەرىن) ئەوئە لە ئاستى پىتوبىستا نەبوو ئەگەر هەشبووبى نە لەرووی هەلبژاردنى بابەتەو نە لە رووی تىراژەو لە ئاستى پىتوبىست دا بوو.

لە کاتىکدا وەرگىران کارىک نىبە بەتەماى کۆششى تاکەسەسى وازى لى بهىترى، بەلکو پىتوبىستى بە چەند دەزگایەک هەيە پلانى بۆ داہنى و کارى بۆ دەسنىشان بکا..

پرۆسەى وەرگىران دەهينى خەمى لى بخورى کەسەرەراى دەولەمەندکردنى کتیبخانەى کوردى پشتىوانىکيشە بۆ گەشەکردنى زمانەکەمان.

بەرەسمى ناسىنى زمانى کوردى لەسەر ئاستى دەولەتى عىراقى فیدرالدا گەلێک دەرگا و بەرھەلى لە پيشدا دەکاتەو و هەلێکە ئەگەر وەک زۆر هەلى تر نەچوئى دەخوازى هەر ئەمرۆ بىرى لى بکرىتەو و دەستى پى بکرى کە پىم وایە.. درەنگەو پى راناگەين..

جەماوەر... شەقام... راي گشتى هەولێک بۆ تىگەيشتن*

لەم رۆژانەدا هينانەوئە زاراوئەى (شەقامى عەرەبى) و (جەماوەر) و (راى گشتى) لەنووسىنى نووسەرانداندا زۆر بوو، کە بە متمانەو بەرووی خوئىنەرانى دادەدەن، وەک بلىتى شوئىنەوارى بەناوبانگى سەر زەوى بن و هەموومان رەهەند و درىژى و پانى و چۆنىەتى پىگەيشتىيان دەزانين. رەنگە بۆ وان و ابىت، بەلام بۆمن وانىبە، چوون من تا ئىستا لە حالى بوونى ئەو گۆتانە دەستەووستانم، چ جاي گرتىيان... لەوانەيە وات بەخەيالدا بىت من لەقوللەيەک دوور لە شەقام دا دەژىم...

ئەوى راستە، لەهەموو ژياندا شەقام بەجى نەهيشتوو بەتەنيا وەختى نووستن نەبىت، ئەوئە بەهۆيەک کە لە دەرهوئە ئىرادەى منە، بەسادەيى چرکە ساتەکانى بىدارى لای من شەقام بوو... لەگەل ئەوئە تىامام لەوئە مەبەستىيان لەشەقامى عەرەبى چىبە، باشە ئەدى بۆچى نووسەرێک

ناخویتیینهوه باس له شه قامی ئینگلیزی یا شه قامی هۆله ندی یا شه قامی دانیمارکی بکات.

تۆلیتی شاره کانیان بی شه قام بیت؟! ئه می مه به ست له جه ماوهر چیه؟ دانیشتووانی شار؟ یان گوندیه کان، دانیشتووی رۆژنامه کان دانیشتووانی حزب و نیشته جیکانی نه قابه و کومه له شورشگرییه ئه ده بییه کان...

باشه ئه جه ماوهره چی ده ویت؟ نازادی ده ویت، سته م، خوراک، کار، ریکخستن یا نازاوه... ئایا بزاقی جه ماوهر وهرزی دیاریکراوی هه یه، به نمونه وهک لافاو ههستان یا خود کوچی بالندان... یا به ئه نگیزه ی خویشی، یا له بهر نازاری زۆر ده بزوون، به ئه نگیزه ی خود یا ده ره وه ی خود...

ئه دی جه ماوهره به و ئیش وژانه، بوچی ده جوولی... له پیناوی منداله برسییه کان له ولاتیکی عهره بی و بزاقی خوئی له باری سه برینی مندالان له ولاتیکی عهره بی راده گری.

ئایا ههر هه مان جه ماوهره که به نازاوه گپ ده بیترین که له ئه ده بیاتی کۆندا باسکراوه، یا جیاوازه... داخو رووی لیکچووی به نیان و رووی جیاوازیان چیه؟ ئه ری به راست ئه و (رای گشتی) یه چیه، ئایا ده کریت رای گشتی هه بیت، ئایا ئه و رایه یه که پشت به ئامارو زانیاری ده به ستیت یا به زه ی نرۆنی ده سته جه معی یان له خرۆشانی له ئیش و تووریه یی و ناو میدی سه رچاوه گرتو و ده ره ده چیت...

داخو روئی رای تایبه تی له پیکهیتانی رای گشتی چیه، ئایا ده شیت رای گشتی ههر ئه و رایه تایبه تیه بیت که به زهره کی و مه کرویه وه به سه ر عه قلی ئاده میزادیان دارژاندییت... پاشان ترشا بیت و هه له تایت و بوو بیت به گشتی و فشار هینه رو کاریگر ته نانه ت به سه ر رای تایبه تیشه وه. له بیرمه سه رده می داگیرکردنی میسر له لایه ن ئینگلیزو رۆژانی داگیرکاری دیکه، وه زا ره تی ناوخو دوو به شی به ته نیشته یه که وه هه بوو، یه کیکیان بو ئاراسته کردنی رای گشتی و دوو هه میان بو هه لسه نگاندنی ئه و رایه گشتیه...

یه که میان پیاوه کانی خوئی ده نیریتته چایخانه و شوینی کوپونه وه ی خه لک و ئه و بیروپایانه بلاوده که نه وه حکومت ده یه ویت بیکاته گشتی، ئینجا به شی دوو هم ده ست به هه لسه نگاندن و پیوانی ئه و رایانه ده کا پاش ئه وه ی کراونه ته گشتی بو ئه وه ی راپۆرتی خویان بو حکومت به رزبکه نه وه که بی به چه ق و به لگه بییک بو دروستکردنی بریاری سیاسی...

حکومه تیش که ئه و راپۆرتانه ی ده خویندنه وه که به سه رووشت نه یینهن هه ستی به ئاسووده یی و خویشیه ک ده کرد، دوا ی ئه وه ی بوئی ده ره ده که وت رای ئه و ته و او له گه ل رای گشتی شه قامدایه...

من له وه ده ترسم قسه که م و لیک بدریتته وه رای گشتی له ولاتی ئیمه دا له ده سلاتی به هیزی حکومت زیاتر نییه، که به هه زاران قه لهم و مایکرو فون و کامیترای تیدا ده که ن.

درنده بیکی زه به للاح رۆژانه به سه دان تۆن کاغه زو مه رکه ب ده خواو به شه پۆل و هه وای به رزاییان هه ناسه ده دا، مه کینه بیکی زل به شه و و رۆژ رای حکومت بلاوده کاته وه تا کو بیکاته رای گشتی...

رهنگه تو له تیگه یشتنی خوتدا پشت به وه به ستی ئیمه به هه موو شتیکی گشتی و گشتدا سه رسام بین... ده سته ی گشتی فلان شت، به رپوه به رایه تی گشتی، دامه زراوی گشتی، کاروباری گشتی، سه ره رشتیاری گشتی، پشکنه ری گشتی، هه موو شتیکی گشتی... که مولکی حکومت بیت، ئینجا رای گشتی بو لی هه لپویردی و هه ونه بیت...

ئه مه مه سه له یه کی غه ریزی په تییه، هیچ په یوه ندی به سیاسه ت و رژی می حوکمه وه نییه، رهنگه تیگه یشتنت هه له بی، له وانه شه راست بیت، له گه ل ئه وه شدا باوه ریم پیبکه، قسه بییکم پتینییه ئه و کاره ی پی برینمه وه، من ته نیا نوو سه رییکم که یه قینم نییه، ئه مه ش ئاره زوو بیکی راسته، له گه ران به دوا ی مانای ئه و زارا وانه... ئینجا بو ئه وه ی سیاسه توانان قه لسه نه که یین، ئه وانه ی قسه ی هه تیمچه ی جادان تووریه یان ده کا، له وه ی چ له شه قامدا رووده دا...

ئیمه له سه ر زه وینه ی ئه وانه وه ناجوولیینه وه، به لکو له دوو چوونمان له و

سیڱوښه بهرته سکه دا گیر ده بڼی له نیوان دنیای پوځلی نه وان و جیهانی هونه ری چه شه به خش و سایکولوژیای سهرسو هیڼه ری ده سته جه معی...

وای بو ده چم کونترین به لگه نامه له میژوودا ناماژه به پیوانی رای گشتی ده کات، نهو بورده به ناوبانگه یه که به شکایه تی جووتیاری زمانپاراو (هه رچند وشه ی عه رزو حالتم پی شایانتریو) ناوزده کراوه بو سالی 2500 ی پ. ز ده گه ریته وه...

بورده که ده لئی، جووتیاریک له دوئی (نه ترۆن) شش کهری به هه رچی هه زت لیته و ناره زوی ده که ی له به ره هم و به رو بو می نهو میگره ی لی دانه نیشتی بارده کا و ده ییا بیفرۆشی، به لام یه کیچ له به پرسانی باخه کانی حاکمی هه ریم چاو ده بریته باره کانی نهو پی اووه به که ره کانه وه ده ستیان به سه ر داده گری، بیانوی بو نه مه ش نه وه یه که که ریکی بی شه رم و عه جوول پری داوه ته شینایی کیلگه که ی...

له سزای نه وده دا، به وه ی جووتیاری به پرسه له هه لسوکه وتی که ره که ی، ده بو او یه هه رچی هه یه تی ده سته به سه ردا بگیری.

کابرای جووتیاری قیت بووه و به رامبه ر به پرسی دز راوه ستاو ناره زایی ده بری و داوای مافی خوئی کرد... پاشان به ره به ره کردی به هات وهاوار، به مه ش به پرسی دز، زور تووره بوو، شه قیکی سه رواندی و به تووره بی و ناره زاییه وه هاواری به سه ردا کرد: بیده نگ به! نازانی تو لیته له دوئی بیده نگ موقه ده س دای؟ لیته دا جووتیاری مال لی دز او به توانجه وه وه لامی ده داته وه:

باشه گه وره م، که ره کانم بده وه و بیده نگ خوت وهر گره وه... که رو بارم لی ده دزی ده شته وی دهنگیشم بدزی؟

بی سووده، کابرا سووره له سه ر دزیه که ی، لیته دا جووتیاری که به هیمنی و به پرواوه ده لئی: باشه، من ده زانم خاوه نی نهو باخانه حاکمی هه ریتمه، ده شزانم گه وره دادوه ره، نهو ناوچه یه ی له دزو ریگر پاک کردوه ته وه...

من دلنیام رازی نابیت له ژیر ده سه لاتی نه ودا دزیم لیبکریت... دوا ی نهو

بورده به هه زاران سال شانوی میسری هه مان ره وتی گرت به ره، حاکم دادوه ره، به لام نه وانه ی له ده وره برین کومه لیک دزو دلره قن... بیگومان نه و نازانی نه وانه وان...

جووتیاری چوه لای حاکمی هه ریم و عه رزی حالی خوئی کرد، پینشه کی به و په ری گه رموگوری و ره وان بیژی وه عه رزی کی شه که ی کرد، له چوارچیته که کی دوو رووی به هیزدا: (جه نابت له ناو ده وله مه ندان له هه مووان ده وله مه ندتری... تو میردی هه موو پیوه ژنیکی و باوکی هه موو هه تپوکی، نه ی ستایشکراو له ناو هه موو نه وانه ی ستایشکاران ستایشیان ده که ن...

که جووتیاری که به و جوړه له عه رزی حالی خوئی بووه وه، حاکم ده سته جی چوه لای مه لیک وتی: (گه وره م، یه کیچ له به پرسانی من دزی له جووتیاری کردوه و حالو مه سه له وایه (هه مووی بو گپرایه وه)... به لام گه وره م جووتیاری که به راده یه ک زمان لووس و رو شنبیره جی سه رسورمان...) مه لیک پی ده لئی: نه گه رازی بوونی منت ده وی کی شه که ی چاره سه رمه که، باقسه بکا، باچی له دل دایه بیلی، که سی راسپیته هه رچی ده لئی بینووسیتته وه و روژانه بو م بنیره...

ژه می روژانه ی به یه کیچ له براده ره نزیکه کانی بنیره، پاشان (وهک له بورده که داهاتوه) مه لیک به نه یینی نامه یه ک بو حاکمی (نه ترۆن) ده نیتری داوای لی ده کا مالی کابرای جووتیاری چیان ده وی له خوړاک بو یان بنیتری بی نه وه ی بزنان کی ناردوویته تی بیگومان مه لیک به نه زمونی دوو ردیتری زوری به ده ست راپوژته ته مو مژاوی و دژ به یه که کانی یاریده ده رانی کیشاوه، بو یه سه برده ی نهو جووتیاری به هه لیکی گرینگ بینی بزانی چ له ولاته که ی رووده دا... که سیکی کارامه نییه باسی ژانه گشتییه کان بکا به ته نی نهو لیزان و داهینه ره نه بیت، نه وه ی ژانی تاییه تی هه یه...

مه لیک نایه وی چیژ له ره وان بیژی و زمان پاراوی جووتیاری که وه ریگری، ده نا رو مانیتی کی پر له په ندو حیکه ته پی دهنوسی و خه لاتی ده کرد...

به لّام مه لیک دهیه وی له مهینه تیه کانی بگا، که بیگومان مهینه تی گه له که یه تی... حاله تی ئه و جووتیاره، حاله تیکی شاز و بی پیشینه نییه، به پیرسان به ته نیا (که ر) و (باری) ی ئه ویان نه دزیوه، زۆر جووتیاری دیکه ش هه ن روژانه دزیان لیده کری... پرسیار ئه ویه: نایا هه ریه کیان ده کری بیته سه رچاوه ی پیزانی بیرو پای گشتی؟!.

با له جووتیاره که نزیکتر بیینه وه، با دیم و سیمای بناسین...

کابرا جووتیاره و قوریانی و نازار دیده... به لّام گرینگتر له وه ئه وه ی جیای ده کاته وه داهینه وه توانایی ده برینی له وه دا به راشکاو ی هه یه و ده توانی پشت له نازاره تاییه تیه کانی بکا و به خه مه گشتیه کانه وه بنوسی...

وه ک ده بینی له عه رز و حاله ی دوی ئه و عه رز و حاله ی باسی له دادوهی ناو هه مان کۆمه لدا ده کا... زۆر له سه ر گه یرو گه رتی خۆی ناوه ستی، ته نیا ئه وه نه بی له و ریگایه وه به چیه ناو گه یرو گه رته کانی کۆمه لگه ی کشتوکالیی و ده وری بیرو کراتیه ت له توندتر کردنی، وای ده بینم مه لیک عه قلی به وه شکاوه، (راستی) هه میشه له لای تاکدا ده بی و له ژیر پتی جه ماوه ردا ده مرئ... کاتی (جه ماوه ر) ته کان به ره و شه قام ده دا، له باریکی ئه و په ری به ده ختی و توو په یی و ئیش و نازار دایه، گومانی تیدا نییه ده بیته هه ندی بکوژین و بکه ونه بن ده ست و پیزان... له ناو کوژراوانیشدا جه نازه ی حه قیه ت ده دۆزینه وه... مه لیک به کوله وه بوو بزانی، ئه مه ش شتیکی جوانه، ئاره زوی پیزانین گرینگترین شته پیای ده ولته درده خا...

گه رتی پیوانی ده ولته له دیکتاتور یایه تیدا ئه ویه، ئه وان پتویستیان به باخه ربوون نییه، چونکه په یامی موقه ده سیان له جی داناه، بۆیه ده بینین له گه ل حسابات و ره شه پای واقیع دوو چاری سه رسورمان ده بن...

ره نگه پیرسن، بۆچی مه لیک به یاریکی بۆ دامه زاندنی ئه و جووتیاره، وه ک راویژکاری خۆی ده رنه کرد؟ نایا به مه راپۆرتی راسته قینه و با به تیی مسۆگه ر نه ده کرد له وه ی له شه قام رووده دا؟...

راستی مه لیک له وه حه کیم تر بوو، بکه ویتته داوی ئه و هه له یه وه، له بازنه ی ساردو درنده ی حوکم که ده یان که سی به هیز، له وانیه ی خاوه ن بیروه زرن و پشت به دوو رووی ریایی ده به ستن، بیگومان ناتوانی له ناو ئه و دوو روو و رباکارانه به نازادی ئه وه ی ده یزانی ده بریری، بۆیه هه میشه هه ول ده ده ی له گوتنی حه قیه ت دوور که ویه وه ته نیا با یی ئه وه نده بیژی جیاوازی لی ناکه یته وه، تاکو هه وادارانی درۆ و ربا له بازنه ی حوکم، توو ره نه بن، که ده ولته و ده سه لاتی تیدا گیر ده بی و ده گاته ژیر ه یج...

گریمان توو عه نته ری کوری شه داد، یا که سیکی له و به هیزتر و نازاتر بووی، نایا ده توانی راشکاوانه له سییه کی دوا یی مایسی 1967 به سه رکردایه تی سیاسیت گوتبا هه له یه کی گه و ره ده کا هیژی چه کداری له بیابانی سینا، به بی پلان و ئامانجیکی دیار کۆده کاته وه و که جیاوازی ته کنیکی نیوان خۆی و هیزه کانی دوژمن به سه بۆ ئه وه ی له چه ند سه عات تیکدا ئه و هیزانه تیکبشکیتین... مه حاله ئه وه بکه ی، دوی ئه وه ی شه قام بزووت و حه ماسه تی- پارچه پارچه کردنی دوژمنی به سه ردا زال بوو، بواریک نه بوو به ترس و نائومی تیدییه وه، رای راست، له راست به رزبوونه وه ی پله ی گه رمی شه قام تاراده ی شیتگیری ئاوا ده بی...

بۆیه ده بینین سیاسه توانان، ئه وانیه ی سیاسه تیات کردوه به پیشه و به رژی می توو تالی تار ییه وه پابه ندن به ئه گه ری ته واو زانستی ده بینین درکاندن راستی له و حاله ته دا گیلیه کی نکۆلی لینه کراوه و ده برینی راستگۆ له وه ی هه ستی پی ده کا، که م شاره زایی سیاسی ده گه تینی...

ئینجا به به رده وام بوون له سه ر درۆ، ئه وه ی له ده ست ده دا واقیع له بیژنگ بدا و راستی لی جیابکاته وه... هه روه ها له ناخی خۆبشیدا مه کینه ی هه ستی ده وه ستی، له ویشه وه هه موو به یانیه ک پتویستی راستی گریمانه کراو و هه ستی پتویست به راگه یاندن سه ره له ده دا، ته واو وه ک ئه و سه عاته کۆنانه ی زه مبه له یان پتویه... با بکه ریینه وه لای جووتیاری زمان پاراو، ئه گه ر ئه و بوورده یه بۆ یه که مین جار له میژوودا ئه مه ده درکیتنی له وه ی که به راپۆرتی بیرو پای گشتی ده ناسریت، بیگومان لایه نی نه یینی کاری ئاسایش له میژوی دیرین درده خا...

پاش ههزاران سال هه مان شت لای پیاوانی ئاسایش ده خوئینه وه...
(خه رج کردن به بی زانینی سه چاوه) و کارکردن بو فه راهه م کردنی بژیوی
بو خوئی و مال و مندالی له سنووری ژیاندا...

خوړاکی نهو (براده ره) ی ده داتئی و خواردنی خواخوئینانی به پیتی
نووسراویتیکی نهیینی ئیداره ی ناوخو ده بیبری... گرینگ نه وه یه نهو
سه چاوه یه خوئی بو قسه کردن ته رخان بکاو له ریگای نه وه وه له شته
شاراوه کان بگا...

پرسیار: ئایا نهوه ده چیتته خانهی مه حال که جه ماوه ری شاد یان تووره
له سه رایه کی راستدا کوک بن، بهو مانایه ی له به ره وه ندی کو مه لدا بی...

وه لام: به لئی ره نگه ته نیا له حاله تیکدا بیی نه ویش له جیبه جی کردنی
بربارتیک که به ته وای عه قلی دهسته جه معی دابییه تی، وه کو نه وه ی له 9
و 10 ی حوزه برانی 1967 له میسر درا... له وکاته دا خه لکی ویکرا، له
ئه سکه نه دهریه تاکو نه سوان رژانه سه ره شه قام و داوایان له جه مال
عه بدولناسر کرد ده سه لات به جینه هیلی...

ئینجا نه گه ره حقیقه تیک، چند روویه کی راسته قینه ی هه بییت، ئیمه نهو
رووه هه لده بژیوین که ده لئی: گه لی میسر رژانه سه ره شه قام نه ک بو
مانه وه ی عه بدولناسر له ده سه لات، به لکو بو ریگاگرتن له وه ی جینگای
خوئی به جیبه هیلی... خه لک بو نه وه نه هاتنه دهر وه پشتگیری له که سییک
بکه ن، به لکو بو ئابلوقه دان و ریگاگرتن بوو نه هیلن شوئینی خوئی
به ربدا... عه بدولناسر له وکاته دا تاکه که شتییه وان بوو، هه مووی نه خشه ی
جوولانه وه ی که شتییه کانیش له گیرفانی نه ودا بوو، ئینجا خه لکی چون
به بیی نهو بچه ناو دهریا، له کاتیکدا که شتی گه فی نقوم بوونی له سه ره.

نهو خاوه نی زاینده بوو، چون لئی ده گه رین بروا، به ره له وه ی ته پوتوژی لی
به کیتی... ههستی تالی نارهبزیی دهر برین فاکته ری قوولی هاتنه دهر وه ی
خه لک بوو، هه ره نه وه ش بوو لهو دوو نوکته یه دا ره نگیدا یه وه که لهو
ده مه دا دهر که وتن؛ یه که میان ده لیت: (خه لکی به نه نهیینی هوتافیان
ده کیشا (أ...أ...)) ده سه لات به جی مه هیله... نوکته ی دووهم: باسی

که سییک ده کا براده ره که ی لئی ده پرسی سه عات چه ند، نه ویش وه لامی
ده داته وه (نو وده)...

کابرا به سه ربدا ده قیژینئی: ئیوه به نو و ده زه لیلیمان ده که ن...

برباری عه قلی دهسته جه معی راست بوو و سزایه کی به ئیش بوو
عه بدولناسر له سی سال پتر خوئی له به ره نه گرت.

لای من بیروپا هه زاران ئاده می ده پرژینه شه قام و هاوار هاواریانه داوای
شتتیک ده که ن، مه حاله به راستی، نه وه ی پیتی ده گوتری بیروپای گشتی
دهر برین... به لام که خه لکی هه موو وه دهر ده که ون و ته وای ولات داده گرن
و داوای شتتیک ده که ن نه وه بیگومان نه وه ی داوای ده که ن ره وایه....

* له (عه لی سالم)ی، شانو نویسی میسر یه وه (وه رگتیر دراو) .

هاوسه‌نگی له بیرکردنه‌وه‌دا بمینی و له‌گه‌ل چهرخی‌کدا بیته‌وه که هه‌رچی تیدا بووه به دزبوی و نه‌زانیه‌وه هه‌لده‌سه‌نگینری. خوا هه‌لتاگرئ (دکتور احسان عباس) له وتاره‌که‌یدا به بۆنه‌ی ئاهه‌نگی هه‌زاره‌ی (ابو حیان) له قاهیره‌دا باشی بۆچوو که پیشنیازی ئه‌وه‌ی کردوو، کرده‌وه‌ی سووتانی کتیه‌کانی توحیدی به سه‌ره‌تای نوێخوازی عه‌ره‌بی بژمیردرئ. (ابو حیان) به رووی لاسایی کردنه‌وه و یه‌ک ئه‌نویایی درێژدادر و شتیوازی کۆنی نووسین راپه‌ری، به قه‌د ئه‌وه‌ی له تافی لاویدا دژ به هه‌موو شتیوه‌یه‌کی زولمی سیاسی داده‌چوو و داوای عه‌داله‌تی کۆمه‌لایه‌تی ده‌کرد...

له‌و راسته‌شدا به راده‌یه‌ک زیاد ده‌رۆیشت، پیتی وابوو عه‌داله‌تی سولتان له خیر و بیتری زه‌مانه‌ چاکتره...

به‌م پیتیه زۆر له نووسینه‌کانی بۆ به‌رچاو روونی چینی ده‌سه‌لاتدار بوو... له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی له ره‌چه‌له‌کتیکی بالایش نه‌بوو، به‌وه‌ی نه‌وه‌ی خورما فرۆشیککی به‌غدايي بوو... به‌لام له بیرکردنه‌وه‌ی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تیدا... له شتیوه و شتیوازی نووسیندا بالا بوو...

هه‌ر ئه‌وه که وتویه‌تی: وشه‌ی جوان له که‌نیزه‌ی پاکیزه‌ شریف تره... که‌م وا ریک ده‌که‌وی ئه‌دیپیککی نوێخوازی کۆنی عه‌ره‌ب هه‌بیت وه‌ک (ابو حیان)، به‌و جیدیه‌ت و به‌و تین و تاوه هه‌لسوکه‌وتی له‌گه‌ل کاری رووناکبیری دا کردبێ و هیزی بیرکردنه‌وه‌ی بۆ گۆزان هه‌بێ. ابو حیان به‌وه‌ش تاوانباره که به‌شداری له دارشتنی نامه‌کانی (اخوان الصفا) دا کردوو که له سه‌ده‌ی چواره‌می کۆچی یه‌وه و یستووایانه له رێگای روونایی دان به زانست و رۆشنیبری کۆمه‌لگه‌ی ئیسلامی نوێ بکه‌نه‌وه...

(به راستی) دکتور (جابر عصفور) یش له‌وه‌دا نیشانه‌ی پینکاوه که له وتاری ریزلینانی (ابو حیان) دا وتی: (ابو حیان) وه‌ک سیمرخ و سه‌مه‌نده‌ر مرد پاشان له خۆله‌میشی خۆیدا ژیا یه‌وه...

هه‌موو ئه‌و هه‌وله‌ عه‌ره‌بیانه‌ی دراون (له‌م باره‌یه‌وه) گه‌وره‌ترین به‌لگه‌ن بۆ نوێخوازی و ده‌سه‌لات شکانی به‌سه‌ر نوێ کردنه‌وه و رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی سه‌رده‌مه‌کان... هه‌ر سه‌باره‌ت به‌وه‌شه‌وه بوو، رووناکبیرانی سه‌رده‌می رینیسانس عاشقی ابو حیان بوون...

ئه‌وانه‌ی له نیشته‌مانی خۆیاندا غه‌ربین*

به پینچه‌وانه‌ی (دنوقه‌ری) که وتی: نه‌زانیه‌ی کۆله‌که‌ی ئاسووده‌ییه، (ابو حیان) توحیدی) له‌و باوه‌ره‌دا یه: عه‌قل روناھی رۆحه و نه‌زانیش لێلا یه‌تیه‌تی...

که‌چی له‌گه‌ل ئه‌و نرخاندنه‌ی عه‌قلیش له‌لایه‌ن ئه‌و پیشه‌نگه‌ مه‌زنه‌ی عه‌قلانیه‌ت له فه‌لسه‌فه‌ی ئیسلامیدا، وای لێ هات به‌رگی به پینه‌ی پۆشی و ریی ده‌رویشی گرت به‌ر و به رۆح و به هه‌سته نادیاره‌کانه‌وه عه‌ودالی رینگای نووری خوایی بوو...

جوامیر له‌وه‌ی زیاتری له ده‌ستدا نه‌بوو... ئه‌وه‌ی زه‌مانه به ئه‌بو حیانی توحیدی کرد، به هه‌ر که‌سیکی دی کردبا هه‌روای ده‌کرد...

چونکه نه عه‌قل و نه مه‌نتیق قه‌بوولیا نه له پیشترین نووسه‌ر بکه‌ویته لێواری برسیه‌تی و ناچار بێ گیای بیابان بخواو پاشان وه‌ک نارزه‌ایی ده‌رپینیش کتیه‌کانی بسووتینی. سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش ژیربیرایه‌تی و

ئەو لە زهوق و شەوقی ئەو نەوویە نزیك بوو كە هیچیان لە یەك ئەنویایی سەدەكانی ناوەراست و سەردەمەكانی داروخاندا نەبینی شایانی ژێاندنەوہ بێ...

بۆیە دەبینی باز بەسەر چەندین سەدەدا دەدری و توحیدی ھەلدەبژیری بێی بە سومبولتیکی بالایی روونبینی...

لەوانەییە پەییوەندی تیکەلی نێوانی رووناکبیر و دەسەلات، لای ئەو وەجەییە ھەممو وەجەکان کاری بە ھەلژاردنی ئەو رێبازەوہ ھەبوو بێ... چونکە (توحیدی) تاقی کردنەوہییەکی نمونەییە بە بۆ دیراسەت کردنی پەییوەندی بەینی روونبیر و دەسەلات کە چەندین وەجەیی پێ مژۆل بوو و تاكو ئیستاش دارشتراویتی قەبوولکراوی بۆ نەدۆزراوہتەوہ...

(ابو حیان) ھەر بەو مەزەندەییەش پەییوەندی بە (ابن العمید) و (ابن عباد) کرد...

ئەو پیتی وابوو (روونبیر) ئەگەر لە (وەزیر) بالاتر نەبێ دەبێ یەكسان بێ پیتی. ئەو (رووناکبیرایەتی) دەخستە پێش (سیاسی) (!!!). کە سیاسییەکانیش بە چاوی سووکەوہ لێیان رووانی و لە کۆر و مەجلیسەکانیاندا دەریان کرد، وەك (وەزیر مەلبی) پیتی کرد. ئیتەر ھۆشیار بوو وە گەبشتە ئەوہی کە سیاسی، رووناکبیری وەك خولام نەبێ ناوی و ھەرگیز وەك ھاوہشیک لە مەسئولیەتدا چاوی لێ ناکا...

بەم جۆرە قۆناغی (باخی بوون) لای (ابو حیان) کۆتایی پێ ھات و تاقی کردنەوہی تەسلیم بوون لە ژێانی دا دەستی پێ کرد. بە رادەییەك گەبشتە قۆناغی (سوأل لە دەسەلات) وەك لە کۆتایی دایەلۆگەکانی لەگەڵ (ابن سعدانی) وەزیردا ھاتووہ کە لە کتیبی (الامتاع و المؤمنسە) دا کۆی کردۆتەوہ. رەنگە توحیدی وای بە خەییالدا ھاتبێ ئەگەر لە دەسەلات دوورکەوێتەوہ سەرەخۆیی روونبیری بداتی، کە لە تاقی لاویدا خەونی پیتوہ دەبینی.

بۆیە دەبینی بێر لەوہ دەکاتەوہ بێی بە ھاوہشی بەقالی ئەو کوچەییی کاری لێ دەکرد و، بۆ ئەمەش داوا لە (ابو الوفاء) ی مەھەندسی برادەری دەکا ھەزار درھەمی بۆ ئەو مەبەستە بداتی...

لەوانەبوو ئەگەر پیتی بدابوویە، لە سوأل و سەدەقە و ئیھانە بیپاراستبا، کە لە قۆناغی ازھیتانی لە خەونە تۆباویەکانی دووچاری بوو و بە تەواوی تەسلیم بە مەنتیقی دەسەلات و دەسەلاتداران بوو. دیارە ناتوانین بەو ساتییە حەقی ئەم پیاوہ بدەین، چونکە پەییوەندی بەینی روونبیر و دەسەلات لە بنەمای شیرخۆری ھاوہش ئالۆزترە کە معاویەیی کۆری ئەبوسفیان لە سەرەتای دەوڵەتی ئەمەویدا دایناوو، کاتێ بە ئەبویە کۆری عوسمانی کۆری حارسی وت (کە زۆر دەچووہ دبوہخانەکەیی بێ ئەوہی کاریکی لێ داوا بکا، یا شتیکی لێ بخوازی):

- برازا... ئەوہییە دنیا...

یا لەگەڵ ئیمەدا شیر دەخۆی، یان ئەوہتا وازمان لێ دینی.

سەرەتا توحیدی رێبازی شیرەخۆری رەت کردەوہ، لە دواییدا پیتی رازی بوو، بەلام پاشی چی؟

دوای ئەوہی مانگاگان بێ تووک بوون و شیر چکی کرد و دنیاش ئەوی بەرەو چارەنووسی گریکی و ئەو دیماییە کارەساتاویە خەمناکە برد کە وای لیکرد بە برسییەتی و ئاوارەیی و دەربەدەری سەرنییتەوہ. نیشتمان لە ژێانی ئەودا لە مەنفا چاکتر نەبوو... ئەگەر وانەبوویە، نەیدەگوت: غەربترین غەرب ئەوہییە کە لە نیشتمانی خۆیدا غەربییە.

داهیناندا دهشکیتسه وه ئه گه ری بزواندن و جوښدانی چالاکى و بزاقه کولتوورى هونه ریه کانه... که له لای ئیمه به داخه وه بووه به به شیک له مینه رو دیوه خانى ئه وانهى عه ودالى ناو و ناوبانگن و هیچیترا!

ته نانه ت وهک لقیکی گرنگی رۆژنامه گه ریش به و رنکه بایه خى پین نه دراوه. چونکه هه میسه له سه ر لاپه ره ی رۆژنامه و شاشه ی ته له فزیون و هۆی دیکه ی راگه یانندن، ئه وه ی دیتراوه یا به قسه هیتراوه یا وهک خودی خو، یا خود وه کو پله ی وه زیفه که ی بووه، نهک به هۆی داهینان یا مونسه به یه کی پتویست...

ئهم لایه نه ش ده هیتن له سه ری بنووسری، به لام من لیته دا ئهم چه ند دیره م به پتویست زانی پیتش ئه وه ی به شیکى ئه و دیداره به خمه پرو که به پتی رۆژنامه ی (العرب) له نده نی (ژماره ی رۆژی 16/10/1987)، ئۆریل له گه ل (پیکاسۆ) دا کردووه تی و له رۆژنامه شدا بلاوی نه کردۆته وه، پیده چی (العرب) یش له و کتیبه ی وه رگرتی که ئۆریل له سه ر پیکاسۆ نووسیوه.

با پیکه وه دیداره که بخوتینینه وه و نه ختیک به خومان و دیداره رۆژنامه گه ری و پرسیاره رۆژنامه نووسیبه کاتماندا بچینه وه به تایه تیش له بواری کولتوورو ژبانی رووناکییریمان.

(-: سیدنی ئۆریل)

(+: پیکاسۆ)

-: ئهم دنیا به چی پتی دای؟

+ ئه و رنکه ی پیدام که تا دواى مردنیش به دوایدا ده گه ریم...

ئهم دنیا به پرسیارته دده اتی، گرنکه ئه مه یه...

له و پروایه دام پرسیار هۆ و ئه گه ری به هره داری و لیژانی ژبانیه... ئه مه ش ئه وه ناگه یه نی، منیش وهک خه لکی تر له نیشانه ی پرسیار بگه م...

به لام لیترامینه!

لیترامینه ئه وه ی نیشانه ی پرسیارى به م شپوه یه (؟) داناوه چه ند سربالی بووه...

هه قه یقین به لام نهک بو هه قه یقین و هیچیترا...

من له و پروایه دا نیم بواریکی تر بو داهینان له ده ره وه ی دلی شکاوه وه هه ی...

(پیکاسۆ)

نالیم نه بووه، به لام که م واریک که وتووه، له رۆژنامه گه ری خوماندا دیداریک یا هه قه یقینیکى رۆژنامه نووسیم دیی به مه به ستیک کرابی هه لوتستیک یا بابه تیکى شایه سته به هه قه یقین بوویته حاله تیکى داهینانی تیدا ده رپرابی، که به داخه وه زۆر جارن بوون و نه بوونیان وه کو یهک و بووه...

به ش به بار ئهم دیارده یه (که به راستی له م چه ند سالانه ی دوا پیدا بووه به دیارده) به خالیکی تری پاشاگه ردانی رۆژنامه نووسی ده بینم، چونکه پیم وایه دیداری رۆژنامه نووسی... به تایه تیش که به دیوی دنیا ی کولتوورو

بینگومان له و حالته مړوييه عه و دال به دواي وه لامله مي هه لئنجاو ه...

- تو له کاره کانتدا، هه ولت داوه به دواي وه لاملدا بگه رتي؟

+ راستي، وه لام له لاي من گرنګ نه بووه، رهنګه هه له بهر نه ووه بوو بي وه لام له هه موو شتيکدا هه يه... بو من گرنګتر نه ووه بووه له وان وه لامه، که زور جار گيلانه و بي سه روبه رن، پرسياري له ناست ناده مي زادي لي هه لئنجم.

ده بووايه به مي ژوودا بچمه خوار، بچم مه سه لا تا ده گه مه، شارستانيه تي (مايا)، تا نه وه وه لامله جواميرانه يه بدوزمه وه، که بو تيگه يشتني دنيا دراوه...

گوماني تيدا نيبه، روله ي نه م هوزه غه ريبانه چه مکي وايان پي بووه جبي سه رسورمان...

ده نا چون به رد ده بيته بوونه وهر يکي کولتسووري؟ روله ي نه وه هوزانه به جورتيک به سه ر سهنګتر اشيدا که وتبوون، وهک بلتي به و باوهره گه يشتن به رد خوي پرياري دابي شيوه يه کي تر وهر يگري...

ناده مي زاد وايه... زوران هه ن پروايان وايه به کوششي هه مه لايه نيان به دواي (خود) دا ده گه رپن که چي له حه قيقه تيشدا له پيناوي شيوه يه کي تر له گه ل خوددا هه لدين!

- با تو وهک نمونه يه کي زيندوو وهر يگري...؟

+ باشه با واي... به لام نامه وي واي بو چوو بي. من به فلچوه به هوي فلچوه يا هه ر شتيکي تر خه با تم کرد بي تا کو بيم به (ريوي) يا (مريشک)...

من ده مويست بيم به منيکي تر... دياره که وينه که له لاي تو دا ته ماوي ده رده که وي... به لام پيوسته نه ختيک له زمان لا بده ين...

تا نه وي ده نګيبه، ده شي وينه که چا تر ده رخوا... تو ده بي بچيته وه ژووره که ي خوت و هه موو شتيک دابخه ي.

ده رگا... په نجه ره کان... نه و جار داوا له ده نګه کاني تر. که به هويه ک له

هويه کان ماونه ته وه بکه ي بچنه ده ره وه...

نه گه ر به عيشق و ره زاي خوشيان نه چنه ده ره وه، ده تواني به ده نګي خوت وه ده ريان نبي...

پر به خوت هاوار که، وهک نه وه ي هه ولت ده ده ي پوله چوله که يه کي کيوي ده ربه کي، نينجا چاو و گو يت، دم و ده ست داخه و بيرکه وه، چون ده بيه نه وه که ي تر. نه وه ي به دواي دا ده گه رتي.

- وه کو بلتي تو داواي لي راميبي هيندي ده که ي؟

+ نه... نه خير... هه رگيز من له گه ل حه سانده وه ي ته ندا نيم. من له گه ل نه وه دام له ش ماندوو بکري... پيوسته له شمان هه ميشه ماندوو بي تا کو نه بيته بار به سه رمانه وه...

- له وان به ره فتارت له گه ل له شدا بو به و چه شنه بي، چونکه به راستي تبي نه گه يشتووي.

هه ميشه ده بينن له ش له کاره کاندبا به له بال يه کده ر هاتووي و ون ديته به ر چاو؟

+ نه مه راسته... من ناتوانم له ش به يهک بارست بي نيم... چون ده بي، له کاتيکدا روت له باليه ک ده ر هاتيبي و به ته واويش هه ستي بي بکه ي.

له ش بريته له چنه در تي بوونه وه يه کي ناهاوسه نګ و منيش نبع توبارتيک به بنه ما نه کاديمي به کان ناده م... به لکو وا پيوست ده کا له هه موو شته کان بچمه ده ره وه... ده زاني کردوومه و... چوومه ته ده ره وه...

- تا کو جارتيکي تر بگه رتي به وه... مه گه ر وا نيبه؟

+ نه تو واي بو ده چي... به لام له راستيدا جيايه... من هه ميشه له شتدا به دواي ناشت گه راوم! له ناده مي زادا به دواي نا ناده مي...

هه ر وايشه، گه ران له (دژ) هاوسه نګيمان ده داتي...

من پيم وايه که هونه ر له سه ر نه م ريسايه، گه ران به دواي دژ، کيل ده بيته وه...

- ئايا دژە پيكاسۆ چييه؟

+ به تەبىعه تى حال پيكاسۆيه... ليرەشدا من نامەوئ دىيالېكتىكى ماركس بەكار بېنىم، كە شت دژە خوئشى تېدايه و لە مەلەنئى ھەميشەيشدا...

من لەو بروايەم دژ لە دەرەو ھەمانەو ئيمەش بە دواى دا رادەكەين... ئەگەر لە ناو ھەماندا بووايه، ئەوا لە بەردەم ھالەت و ناھالەتمان تېدا دەمرد... چار نەبوو بەك ئەوى دى دەكوشت...

- ھەست دەكەين لە تابلۆكانتدا (دەنگ) ت لە (رەنگ) زياتر بەكار ھيئاوھ؟

+ ئەمە راستە زۆر ريش راستە... وا دەرەكەوئ ناشت لە ھاوار كارىگەر تر بى، بۆبە واى دەبېنىم تابلۆكانم ھاوارىكى مەزىيان لە خۇدا گرتوھ...

من مەبەستيشم ئەو ھاوارە نىيە كە بە زەبرى كۆئەندامى ھەناسەدانەو دېتە دەرى... ھاوارىكى تر ھەيە تەواو جىاواز. لەوانەيە ئەو ھاوارە بى كە لە پەيكەرى ئيسقانماندا بى.

من بە خۆم بە ترس و كەيف و سەرسورمان و بى موبالائىيەو لە بەرامبەر پەيكەرە ئيسقانان و ھستاو...

سەردانى مۆزەخانەم دەكرد. پەيكەرە ئيسقانان بېنىم و لىيان وردبەوھ...

زۆر جار دەمپرسى: تۆ بلىئى ئەو پەيكەرە ھالەتتى پيش ئادەمىيەت يا پاش ئادەمىيەت پىك نەھيئ... ئەو پرسيارەشم ھەميشە لەگەلدا بووھ...

- كەچى لەگەل ئەو ھەشدا پەيكەرە ئيسقانمان لە كارەكانتدا نەدبوھ؟

+ لەوانەيە ئەمە لە ئەنجامى ترسەوھ بووبى... من دانى پيدا دەنىم ھەندى كات بە چەشنىك لە مردن ترساوم باوەر نەكردھ...

مردن ئەو ھالەتەيە، لىمان ناگەرى بېن، لە ھەقىقەتەيشدا كە تۆ بە چەند سالىئىكى ديارى كراوھە مەحكوم دەبى، چار نىيە مەحكومى خەمۆكەيش دەبەوھ دەبى... بەلئى من دەلئىم ئىنسانى ئەبەدى...

- كەقەدىس ئۆگستين لەو ھالەتە دوا وتى: مردن لە پىناوى ئادەمىزادا داھيتراو تاكو نەبى بە شتى، گریمان ئىنسانىك تانى ھەزاران سال بى...

ئايا نابى بە شتى؟

+ بۆچى، ئەدى ئەو سالانەي تېيدا دەژين، چركردنەوھى ھەزاران سال نىيە... لەگەل ئەو ھەشدا بە وئەيەكى كەم نەزىر پرى بكەينەوھ...

زۆر كەس تەمەنناي مردن دەكەن، بەلام كە بۆشيان ھەلەكەوئ بمرن لىئى ھەلەدين...

ئەمما ئەوانەي خۆيان دەكوژن، ئەوانە دەپانەوئ لەو ھەكەي تر رزگارىيان بى، نەك لە خۆيان، ئىنجا ئەو ئەو ھەكەي تر ئافرەتى دوورەوھ كەوتوو بى يا سەرو سامانىئىكى لە كىس چوو...

كە ھەميشەش ئەوانى ترن دەبنە ھۆى ئەو لە كىس چوونە يا ئەگەر نەخوئشى بى. گەلئى جار لەو بروايەدا دەبېنىن شەيتان مىكرۆبى بۆ ھيئاوين...

من دەلئىم ئەگەر ئىنسان ھەزاران سالىئىش بىئى نابى بە ھىچ... دەبى بە ئىنسان...

- بەلام مەوداى ئۆرگانى ئادەمىزاد، بە كاتىئىكى ديارى كراوھە بەندە... شانەكان چار نىيە و ھختى ھەر لە نىو دەچن؟

+ ئىستا زاناکان مژدەي (شانە رەھاكان) مان دەدەنئ ئەو شانانەي ناخوئىن و سىلاك نابن، لەو باوەرەش دانىم زاناکان درۆ بكەن... زۆر جار خەيال دەبى بە واقىع.

- لىرەدا بوارم بە قسەت بىرم و بلىئىم ئەو خەيالە دېتە جى كە لە چوار چىوھى واقىع دا بى، بەلام لە دەرەوھى واقىع، خەيال زۆرى پىناچى دەبى بە تراوئلكە و سەراب؟

+ لەو ھەدا لەگەلئەدا نىم، چونكە مەرج نىيە ئەو ماددەيەي لە ھيئانە دى خەيالدا بەكارى دەھيئىن، ماددەيەكى واقىعەي بى...

تەنانەت ئەو دەمەي خانووەكانىشمان دروست دەكەين چىمەنتۆ ماددەيەكى لە خەيال و لەنىو خەيالدايە. دەنكە گەنم چۆن چۆنى ماددەيەكى واقىعەيە كە تېيدا بى گول دەربكا و بى بە گولەگەنم؟ پىئوستە خەيال ھەبى تاكو شتەكان بگۆرئىن.

- وایه... به لآم خه یال و هک حاله تیک له دهره وهی شته کان؟

+ له شته کانیشدا بۆچی... ئه وه تا من به چهند چرکه یه ک ده چمه حاله تیکی و یژدانی، ههست به ماندوو بوونیکی زۆر ده کهم، له وانه یه به چه شنه مردنیکی کاتیی... رهنگه بتوانم بلیم ههست به (نهمردن) ده کهم له و کاته یدا بیریکم به دواوه ده بێ، له سه ر قوماش یا به رد یا برۆنز بیته دی... ئه وه نهمردنه بيش جۆریکه له ئیشی بێ دماهیی.

- بۆچی نه تگوت (ژیان) و (نهمردن) ت به کار هینا؟

+ چونکه (ژیان) دژی (مردن) نییه، به لکو درێژبوونه وه یه کی پیتشته.

تۆ له و باوه ره دانی زۆر حاله ت هه یه (کو تاییان) پیتش (سه ره تاییان) ده که وێ؟

ئه گهر له گه ل فیه له سوفه کانیشدا برۆین، ئه و ده لئین به هره وه ری و لیزانی ژیا نه... دماهییه به پیتش که و توه کانه.

- له و حاله ته دا مردن چی لی دی؟

+ سه ره تای به ره واژ، ئه و قه شه ی له یه که مین رۆژدا ده ماناسی پیمان ده لئ: (هاتی بۆ ئه وه ی بگری).

مه رج نییه ئه و ده سته واژه گیلانه یه. بلیمه وه تا له م حه قیقه ته بگه م.

له یه که مین چرکه دا ئاده میزاد ههست ده کا بۆ ئه وه هاتوه ته دنیا که شوینتیک بۆ چاوه پروانی بگری.

هه مسوومان هاتووین چاوه ری بین... له ریگای ئه و چاوه پروانیه شدا هه ول دده بین شتیک بکه یین.

وارتیک نه که و توه چوو بیته لای دکتۆری ددان، له کاتیکدا ههست به ئازارتیکی زۆر ده که ی. ده بینی له ژووره که ی ته نیشته چاوه پروان ده بی و خه لکی دیکه شته له گه لدا یه و تۆیش هه ول دده ی له گه لیان بئاخقیی یا خۆت به گو قاری، شتی؛ مژوول بکه ی تا ده رگات به روودا ده کرتیته وه... هه میشه ئیمه له بهر ئه و ده رگایه دا یین که وه ختیک ده کرتیته وه.

- ده لئیی به پیتچه وانهی خۆت ده په یقی... تۆ بلئیی ژیا ن به و بهرنامه داریه بی؟

+ نهموتوه بهرنامه دار، من وتم شوینتیک هه یه بۆ چاوه پروانی و ده رگایه ک هه یه چاوه ریمان ه...

- له پشت ئه و ده رگایه وه چ چاوه پروانت ده کا؟

+ نامه وێ هه یچ شتیک چاوه ریم بێ... چونکه ماندوو... ده مه وێ تا هه تایی بنوو... ژیا نی من بریتی بوو له سه عاتیکی نه وه ستاو... میله کانی به خیراییه کی شبتانه ده سورانه وه... ئه وه هه ستم بووه و ئه وه ش په نجه کانم بوون زیاتر له جاریک له زه مه ندا ژیاوم... گه له کم هه ناسه سوار بووه براده ر... ئای چهند جارنم به زه یی به و که سه انه دا هاتوه ته وه که له تابلۆکانمدا ده رم خستوون... وا ههست ده کهم له ئازارتیکم گیلاندوون که ده بوا یه هه ر خۆم به ته نی تیدا بریم.

- مه به سته ئه وه یه بلئیی ئه و که سه انه هه میشه و تا هه تا به دواته وه ن؟

+ به لئ، به لئ به راستی به دوامه وه ن، به لآم له لایه ن زۆرانی شه وه چه پلهم بۆ لیدراوه و زۆریش له سه ر کاره کانم نووسراوه، که ده بوا یه ناوه ناوه خۆم به زل زانیبا.

که چی هه میشه ههست به دلته نگی ده کهم، من هه رگیز نالیم ژیا ن بریتی بووه له کاره ساتیک و به عه ره بانه یه کی تابه زل به رپوه چوو.

راستی ژیا نی من ئه نجامی تینه گه بشتنیک بووه به ناوی (خۆشه ویستی) نیوان ژن و پیاویک...

- ئه تۆ به خۆت توشی ئه و چه شنه تیکنه گه بشتانه نه بووی؟

+ بینگومان.

ئافره ت زۆر پیتوسته. پیتوسته تا کو هه میشه دلت تیک بشکینتی من له و باوه ره دانیم بواریکی تر له دهره وه ی دلئ شکاوه وه هه بی بۆ دا هینان... هه میشه له و باوه ره دا بووم خۆشه ویستی راست ئه وه یه که له ئه نجامی تیکنه گه بشتنیک راسته قینه دا په یدا ده بی.

ئافره تىك چۆن ده توانى پىاويكى خوش بوئ كه كت و مت وه كو خۆى بىن
ئافره ت پىاوى ناجوورى له گه ل خۆيداي خوش دهوئ...
ئهمه شم له تابلوكامدا زۆر به روونى ده برپوه يا وهك ره خنه گران ناوى لى
ده نىن به ته ماوييه كى قوول...
ئافره ت.. رووى دژم... ئهو به رم... ژانه كهى ترم ده رده برئ، من عاشقىكى
خراپم... له حه قيقه تيشدا عاشقىكى ناوازم.

به رتيل له ميژوودا!!

به رتيل و به رتيل خواردن و به رتيل خۆرو به رتيل خۆرى، وهك ديارده يه كى
په يوه ندار به شىواويى سيسته مى حوكم و به ره لايى ئيداره و ناسه قامگيرى
قانوون و تىكچوونى بارى ئابوورى و كۆمه لايه تى و ره گ داكوتانى
(ئىنته هازيه ت) و خۆپه رستى و چاونزى له راده به ده رو له ق بوونى
بيروباوه ر... واپنده چى سهردانانى له رۆژگار هه ره دىرينه كانه وه بووييت...

چيرۆك نووسى ميسرى (مجيد طوبيا)، له م باره يه وه باسيكى ئاماده كراوى
سالى 1981 بلاوكر دۆته وه ئهمه ي خواره وه نويشكي كيه تى: .

له م رۆژگار هدا به به رتيل ده لىن، ده ست خۆشانه و شيرىنى و هه ندى جارىش
پاداشت!

له كاتى كدا زه مانى مه ماليكه كان راشكاوانه پىي گوتراوه به رتيل
(البرطله)، مه سه لا و توويانه فلانه كه س به رتيلى وه رگرت، واته به رتيل
خۆره، ئهو به رتيله ش هه ندىك جار پىي گوتراوه پاداشت، كه پاداشتيش
هه موومان ده زانين پتر په يوه ندى به به خشش و به خشينه وه هه يه .

راستییه که ی بهرتیلیش نه گهر بهرته سک و تاکه که سی بی نه و بایه خ و مه ترسیه ی نابج ..

به لام که ده بیج به دیارده یه کی گشتی و هه موو له هه موو، دیاره ده بیته هوی داته پین و تیکچوونی شیرازه ی کومه ل و دهر دیک کی کوشنده و په تایه ک که ته وای ده ورو بهر داده گری.

هه زارو سی سه د سال پتیش زاین (خور محب) ی پاشای میسر قانونی کی بو بهرتیل خوری داناوه تیایدا ئیعدامی بو نه و فرمانبه رو سه ر بازو کاهینانه داناوه که بهرتیل وهرده گرن .. دوی نه ویش (سیبیتی یه که م) بریاری برینی لوت و گوئی نه و فرمانبه ره ی داوه شوینه که ی له پیناوی بهر ژه و هندی خوی به کار ده هینتی .. به لگه نامه ی تریش زورن که باسی دیارده ی بهرتیل له کومه لگای گریکی و زهمانی ده که ن، هه ر له م باره یه وهش نامه به کی دکتورا به ناو نیشانی (بهرتیل له زهمانی سولتانه کانی مه مالیک) پیشکه ش به زانکوی قاهیره کراوه .. نه و لیکولینه وه بهرتیل بو سه ده کانی سه ره تایی په یدا بوونی ئیسلام ده گه رینیتته وه، که له نیو حاکم و وه زیرو والی و کری گرتو و قازبان دا بلا و بووه وه، له گه ل نه وه ی فرموده کانی پیغه مبه ر (د.خ) دژی نه و دیارده یه بوون!

له م رووه وه ده گپرنه وه و ده لئین: یه که مین که س له ئیسلامدا بهرتیلی خواردیج (مغیره بن شعبه) یه که سالی 662 ی زاینی والی کوفه بووه، نه مه ش له به لگه نامه کانی سه رده می نه مه وی دا ئاماژهی پج کراوه.

له سه رده می عه باسیشدا، نه وانه ی عه ودالی و ه زاره ت و پله و پایه کانی تر بوون له ده ولت، بو گه یشتنیان .. بهرتیلیان ده دایه ژناتی کوشک و فرمانده تورکه کان، هه ر به نمونه ده گپرنه وه: دهرگه وانی خلیفه مه نسور، به سه د هه زار دینار بوته پیناوی (یاقوبی کوری داود) له وه ی بیکا به وه زیر، نه و جا هه موو وه زیریکی نویش لایه نگیرو ده ورو بهری خوی به بهرتیل ده هینا و کاری پج ده دان، بو یه هه ر کاتیک نه و له فرمانه که ی خوی کارکه نار بکرا بوا یه، نه و انیش نه ده مان، نه مه ش ببو به هوی ناسه قامگیری ئیداره کانی ده ولت و بلا و بوونه وه ی به دره وه شتی و پتربوونی زولم و زوری

ته نانه ت کار به وه گه یشتبوو، له سه رده می عه باسیدا خلیفه کان خوشیان به بهرتیل خور تاوانبار کراون، به وه به لگه ی (طبری) له میژوه که یدا ده بیگپرتته وه و ده لی: خلیفه هادی هه ولتیکی زوری له گه ل خلیفه هارون دا که له بری واز هینانی له جینیشینییه تی هه زار هه زار دیناری بداتی!

(مه قریزی) ش - ضاهر برقوق - ی یه که م سولتانی مه مالیکه چه رکه سی یه کان به وه ریسوا ده کا که له کاتی حوکم کردنی دا بهرتیل به ناشکرایی وهرده گیراو دهره .. به مه ش هه رچی ره زیل و سه فیل و هه رچی و په رچی یه ک هه بوو پله و پایه ی به بهرتیل به رده که وت ..

د. نه حمده عه بدولر ه زاق، که خاوه نی نه و نامه دکتورایه یه له پیشدا باسما ن کرد، بلا و بوونه وه و ته شه نه سه ندنی بهرتیل له زهمانی مه مالیکه کان دا زیاتر بو ده ست بلاوی و زیده ئیسرافی ده گه رینیتته وه، به نمونه ده لی ئاهه نگی خه ته نه ی کوری سولتان (قایته بای) حه فت روژ و حه فت شه وی خایاند و هه موو قاهیره ی تیدا رازانرا بووه وه، یا وه ک (ئیبینی نه یاس) ده لی: روژو شه وی و ابوون، نه دیترا بوون، نه له بیرده چنه وه!

هه ندی جار ئیش و کارو پله و پایه ی ئایینیش بهرتیلی تیدا دراوه، وه ک نه وه ی (محمی الدین النقیب) شه ش جاران له سه ر یه ک به زه بری بهرتیل کراوه ته وه به قازی.

له دوا دواکانی (1501 ی) زاینیشدا، خه لکی هه بوو به بهرتیل ده گه یشته پایه ی سولتانیش! هه ر به نمونه: (الغوری) ناوتیک له شه ست سالیدا بوو به سولتان له کاتیکدا ولات سه یارو ده یار که وتبووه وه سه ر ساغه، کابراش له کوکردنه وه ی چه شنه ها باج و سه رانه قسوری نه کرد.

به لام له هه موویان خوشتر که هه ر مه قریزی له پیشهاته کانی سالی 1427 ی زاینی دا ده گپرتته وه رو دوی کابرای که چه له: گوایه روژی کابرایه کی که چه ل له حزوری سولتان دا کلاوی له سه ر داده که لی و که چه لیه که ی دهرده که وی، به مه ش ده بیته مایه ی پیکه نینی دانیشتون. ئیتر کابرا هه ل ده قوزیتته وه و تکا له سولتان ده کا بیکا به سه روکی که چه لان ..

سولتانیش له قالبی گالته دا ده لی باشه له مرۆوه تو سه روکی که چه لانی!

بەمجۆرە کابرا دەبێ بە گەورەترین بەرتیل خۆرو لەوەش رەت دەکا، پایەکەى بەوەى سەرۆکی کەچەلانە بەکار دەهێنێ و هەرچی کەچەلێ ولات هەیه باجی دەخاتە سەر و حەوالەى باخەلێ دەکا، تا ئەوەى بارەکە تەواو دەشیتوێ و ولات دەشلەژێ و هەرچی کەچەل هەیه ناتوانێ لەترسی سەرۆکی کەچەلان سەرى خۆى بخوریتى!

بەرادەپەک دەگاتە ئەوەى سولتان فەرمان بدا جارپەدن: ئەى کەچەلەکانى ولات، لەمەو بەدوا دەتوانن بە ئاسوودەبى سەرتان بخوریتن.

شێک لەنیوان سۆمەرى و کوردیدا

1

دۆزراوە ئارکیۆلۆژییەکانى ئەو چل پەنجای سالی دوایی، پەردەى گومانیان لەسەر ئەو لابردووە کە رەگەزێک لە رەگەزە پێشەنگەکانى ئادەمیزاد لەوناوچە شاخاویانەدا هەبوو، کە دەکەوتیتە رۆژھەلات و باکووری رۆژھەلاتى ئەو سنورە جوگرافیى بە (عێراق) دەناسریتەو (کوردستان ئیستا).

ئەوێش سەبارەت بە کۆمەڵێک هۆى سروشتى و ژبانیى کە ئەم شونەى کردووە بە دەوروپەرتیکى لەبار بو بەردەوامى ژبانی ئادەمیزاد، دۆزراوەى پاشماوەکانى بەرھەمى شارستانیەتى دواى نیشتهجێ بوونیش هەر ئەو دەچەسپین، بەتایبەتیش گوندە کشت و کالییەکان کە نیشانەى بەرەو پێشچوونى بەرەدوام دەخەنە روو.

بەمجۆرە دواى دۆزینەوێ کانتراکان و سەرھەلانی ئەو چاخەى کە بەچەرخی بەردى کانتزایی ناسراوە کۆمەڵێک دەسکەوتى گرنگ هاتنە بەرى، مژدەى

𐎱 → a (ا) → ټا
𐎱𐎠 → ga (گا) → ټا (ټا)
𐎱𐎠𐎼 → gata (گاتا) → ټا
𐎱𐎠𐎼𐎿 → Kaloga (کالگا) → ټا
𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠 → gudea (گودا) → ټا (گودا)
𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼 → pa-bil-ga (پا بیل گا) → ټا (پا بیل گا)
𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿 → sag (ساکد) → ټا

رهشید) یش له کتیبه که ی (لیکولیننه و دیه کی زمانه وانی دهر باره ی میژووی ولاتی کوردو واری باشی بو چوو که ده لئی «زمان هه بوونیتیکی زیندوو، ده گه شیت و ده گوریت و پیش ده که ویت به پیتی باری کات و شوین و گورینی شیوهی ژبانی مرۆف و تیکه لای بوونی نیشانه ی ئەو گه شانوه و گورینهن

(وتنه - 2)

به چهند پله یه کدا تی ده پرن و به سی جۆر په یدا ده بن:

1- له سه ره تادا یا ده بیت ئەو شیوه یه زمانیتیکی سه ره خۆی هۆزیک بوو بیت به دوور که و تنه وه ی تیره کانی ئەو هۆزه و تیکه لای بوونیا ن به ختلی میلیله تانی دیدا شیوه کانی دیی ئەو زمانه په یدا بوو بیت و پاشان ئەگه ره نه فه و تابن، هه ره یه که یان زمانیتیکی سه ره خۆیان دروست کرد بیت.

2- زمانیتیک دیته کایه وه به سه ره خۆیی قسه ی پچ ده کریت و ده بیتنه زمانی نه ته وه یه ک، له بنه ره تادا له چهند شیوه زمانیکی جیاواز له یه ک پیکهاتوو ه له بهر زروفیتیکی سیاسی و له شکریدا (سویایی) سه ری هه له یینا وه.

3- هه ندیگ جاری وا هه یه شیوه زمانیکی نایینی پیروژ له کاتی گه شانوه و هدا شیوه کانی دی یا زمانه کانی دی ده فه و تینیت). **پروانه سه رچاوه ی**

ناوبراول 34 و 35

2

به دهر له وه یش که نه ژادی سۆمه ریه کان تا ئیستا به گرفتیتیکی میژوویی ماوه ته وه و ساغ نه کراوه ته وه⁽³⁾، به وه ی له کوپوه هاتوون و به گوتیره ی کۆمه له ی نه ته وه کانی دنیا سه ره به کامیانن، ئەوه یه کالاکراوه ته وه، که ئەم گه له بنیاتنهری شارستانیه تیکی ره سه نن نه ک هه ره له رۆژه لای تادا؛ به لکو له ته واوی دنیشادا.

𐎱	𐎱𐎠	𐎱𐎠𐎼	𐎱𐎠𐎼𐎿
𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠
𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠
𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿
𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼
𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠
𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼
𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼	𐎱𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿𐎠𐎼𐎿

شارستانیه تیکی کاملیان به دووه بوو، تا کو گه یشته ئەو پله و راده یه ی له نیوه ی دووه می 3500 پ. ز نووسین له لایهن سۆمه ریه کانوه داهینرا.

دیاره ئەم داهینانه ش شۆرشیتیکی له رپره ی ژبارو شارستانیه تادا به ریا کرد، که ئیستاشی له گه لدا بچ هه ره له بره و دایه و بیگومان له بره و یش دا ده بی. هه ره ئەوه نده ش نا، به لکو داهینانی نووسین بوو به هۆی تۆمارکردنی زۆریه ی

لایهنه کانی ژبانی ئەوان سه رده م و رۆژگاره دیرینه ی (که (وتنه - 1) ده گونجی ئیستا خۆزگه یان بو بخوازین!) ئاسان نه بوو هه یچیان له باره وه بزانی، به راده یه ک ئەگه ره له ته مه نی مرۆف (هه مووی) وردبینه وه ده بیین له 95% ی ژبانی به کیویایه تی و چۆل په رسته ییه وه به ری کردوه⁽¹⁾.

بۆیه زۆر نزیکه سه ره تا هه ره یه ک زمان بووی؛ ده ما و ده م، ئینجا له قۆناغی دو اتريدا هاتبیتته تۆمارکردن، دوا ی ئەوه ی که نووسین داهینرا. بو وا نه بی؟ ئەوه تا نووسه رانی دیرینی ئەوسا که ئیمه به هۆی پشکینه ئارکیۆلۆژییه کانوه تیکسته نووسراوه کانیانمان ده ست که وتوون، ئەوسا له وان زمانه دیرینه دا خۆیان به میراتگری رابردوویه کی پیشکه وتوو ترو کۆنینه تر داده نین: «رابردوویه ک که خپروبیتر دنیای داگرتبو و ناشتی بالی به سه ردا کیشابوو. ترس و خه م و کینه نه بوو، درنده ی تیدا نه بوو. ئەو رابردووه ی ئاده میزاد به یه ک زمان به (ئینلیل) یان دا هه لده گۆ»⁽²⁾.

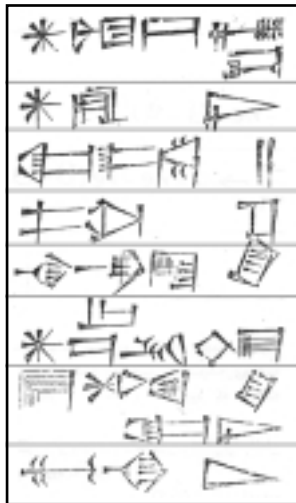
دیسان زمان چونکه بوونه وه ریتیکی زیندوو ه ئاشکرایه به پیتی باری ده وره وه ده گوریت و گه شه ده کاو پیش ده که وی. دکتۆر (جه مال

ئەم رۆ روونییەى سەرەووم بە پیتویست زانی پیتش ئەوێ بچمە نیتو باسەكەووە كە ئەویش: لەماوەى خویندنی ئەو چەند سالەم لە بەشى ئاركیۆلۆژی سەر بە كۆلیژی ئەدەبیاتی دانشگاهی بەغداو شیکردنەوێ چەند تیکستیکی سۆمەری، لەچەند وشەو (جیناو) و دەستەواژەبەك هەلنگوتم كە هەندیکیان بەبێ ئەوێ گۆرانیکی ئەوتۆیان بەسەردا هاتبێ لە كوردیدا بەكار دێن. ئەگەرچی دکتۆر (جەمال رەشید)یش لە کتیبەكەیدا (دراسات کردیە فی بلاد سوپارتو)دا ئیشارەتی بۆ دوو وشە لەم وشانە کردووە: (ئوتتو-UTU) و (كوپ كور KUR-KUR) كە وشەى دووهمیان لەگەڵ شاخی (كوپ كورداغ)دا پیک دەبەستیتەو، لەمەشدا دکتۆر جەمال چاکی بۆ چوو، چونكە لە بنچینەدا (كوپ-KUR) كەمانای شاخ دەگەیهنێ لە سۆمەریدا، بە دارشەتى (كۆ PLURAL)⁽⁷⁾، هاتوووە كە دەكاتە (شاخەكان)⁽⁸⁾.

دکتۆر رای وایە هەر ئەو (كوپ KUR) هەیه پاشان لە كوردیدا بوو بە (كو)⁽⁹⁾. من خۆشم بە دووری نابینم (کیتو)یش هەر لەمەووە هاتبێ. بەهەر حال دکتۆر جەمال پەنجەى بۆ وشەى دیکە رانەكیشاوە، ئەو نەبێ كە لە دوایدا بەراوردی مەسەلەى بنچینەو درهاوردەكانى چەند زمانیک بەهێ كوردی دەكا، باسى چەند وشەى دیکەى سۆمەرى کردووە لەوانە:

(گیش تو GISHTU) كە دەكاتە (گوئى قـولـاخ) و (ئینەننا INANNA) ی خوداوەندی جوانى كچى ئاسمان و (لولو LU-LU) كە دارشەتى (كۆ PLU-RAL) ی (LU) ه واتە (پیاو MAN).

(وتنە - 4)

زمانناس و مێژوونووس و ئاركیۆلۆژیستەكانیش، بەتایبەتى ئەوانەى لە زمانە كۆنەكان دا شارەزان، بە بەلگەى ماددى ئەوهمان روون کردۆتەو: سۆمەرییەكان گەلیك یا نەتەووەیهك نین سەر بە گرووی ئەو كۆمەلە نەتەووەیهى بە كۆمەلەى نەتەووە سامییەكان ناسراون، لەم بارەیهشەو زۆریەى زۆرى سەرچاوە باوەر پیکراوەكان پەنجەیان بۆ ئەمە راکیشاوە، هەر بە نمونە: ول دیوران-دانەرى (سەربردهى شارستانیەت) و جورج رۆ-خاوەنى كتیبى (عیراقى دیرین) و جیمس هیترى برستد و هیترى فرانكفورت و هارى ساكزو مامۆستای سۆمەرى ناس سامۆیل كراپەر كە لە بواری بەدواداچوون و توێژنەوێ شارستانیەتى سۆمەردا كۆششەى بەرچاوى هەیه، هەرەها چەندین لى تۆژو ئاركیۆلۆژیست و مامۆستای عەرەبیش، لەوانە مامۆستا (تەها باقر) لە كتیبەكەى (مقدمه فى تاریخ الحضارات القدیة) داو هەموو نووسینەكانى دیکەى لەو بەدوای و دکتۆر فازل عەبدولواحید پروفیسۆر لەزمانى سۆمەریدا و دکتۆر فەوزى رەشید كە لە تەواوی ئەو نووسینانەى دا پەيوەندیان بە مێژووی سۆمەرییەو هەبوو ئەماژەیان بۆ ئەم مەسەلەیه کردووە⁽⁴⁾ و چەندانى تریش.

لە ئەنجامى لیکۆلینەوێ بەراوردكاریشهو، شارەزایانى زمان (سۆمەرى)یان نەبردووەتەو سەر خیزانى هیچ كۆمەلە زمانیک، ئەو نەندە نەبێ بە پالپشتى تیکستە دۆزراوەو بەردەستەكانەو تانیویانە قۆناغەكانى پەرەسەندى ئەم زمانە بزانت كە لە نووسینى وینەییەو بەرەو نووسینى هیمایى و پاشانىش قۆناغى بڕگەى چوووە ئادگارێكى (پیتكەو لەكان-الاصاق)یشى هەیه⁽⁵⁾ و تا دوا قۆناغى بەكارهێنانیشى نەگەيوەتە پلەى (ئەلف و بێ)⁽⁶⁾ و بەخەتى بزماى نووسراوەتەو، كە خەتەكە خۆبشى هەر بەو جۆرە پەرهى سەندوو.

(وتنە - 3)

- 4- بۆنمونه پروانه زنجیره وتاری-المسأله السومریه-د. فوزی رشید له رۆژنامهی -الجمهورية-ی بهغدایی دا که لهسهروه ئیشارهتقان پین داوه.
- 5- پیتکهوه لکان (الاصاق)، واته بههۆی پیتکهوه لکانی دوو دهنگ وشهیهکی نوێ دروست دهین، یا له ئهنجامی پیتکهوه لکانی دوو وشهوه، بۆنمونه وشهیه (lu) که بهمانای پیاو دین لهگهڵ وشهیه (gal) که مانای (مهزن) یا (گهوره) دهگهیهنن: له ئهنجامی پیتکهوه لکانیهوه دهین به (lugal) لوگال) که بهمانای (پاشا) وه هاتووه.
- 6- زمانی سۆمهری تا ئهوهی بهکارهیتانی بری کرد، ههر به برهگی مایهوه، بهلام ئاشکرایه که خهت و شیوازی نووسین گۆرانیکی زۆری بهخۆیهوه بینی بهوهی زۆریه زۆری نهتهوهکانی رۆژههلاتی نزیك، زمانی خۆیانیا بین نووسیوه، ئهوهبو له (ئۆگاریت)-رأس الشمیره/ شیوهی ئهلف و بیی وهگرت.
- 7- (ناو-الاسم) له زمانی سۆمهریدا به سنج رینگا کۆ دهکرتتهوه، یهکتیک لهو رینگاپانه که لیرهدا مهیهسته به دووبارهکردنهوهی لیرهشدا (کور کور kur-kur) بهمانای چیاکانهوه دین چونکه شیوهی کۆی وهگرتووه.
- 8- (kur) جگه لهوهش، بهمانای (ولاتی بیگانه) و ههروهها به مانای (دهروازهی دنیای خوارهوه-العالم السفلی) یش هاتووه.
- 9- پروانه: دکتۆر جمال رشید-دراسات کردیه فی بلاد سوپارتو-بهغدا 1984-چاپخانهی (افاق عربیه) ل 12.
- 10- بهلام دکتۆر جهمال له زنجیره باسهکانیدا (زمانی کوردی نیوان زانستی زمان و میژوودا) لهم روهوه جیاوازی سۆمهری له زمانه کۆنهکانی دی روون دهکاتهوه (پروانه د. جمال رشید-گۆفشار رۆژنبری نوێ ژماره 120 تا 122.
- 11- من لیرهدا مهیهستم له (نا a) ی ژماره (1)، چونکه (a) یهکانی تر مانای دیکه دههخشن. پروانه

F.A.Ali.Suleiman

(introduction to the study of ancient languages)

- چاپخانهی (دار الکتب)-دانشگای موسل 1980، شایانی باسه که تیکستهکان لهم کتیبه دههیتراون.
- 12- د. فوزی رشید-قواعد اللغة السومریه-له بلاوکراوهکانی وهزارهتی راگهیاندن-بهغدا 1972 ل 44.
- 13- ههر ئهوه سهراوهیه ل44.
- 14- ههر ئهوه سهراوهیه ل47
- 15- ههر ئهوه سهراوهیه ل47
- 16- ههر ئهوه سهراوهیه ل47

تیبینی: کاتی خۆی ئهم نووسینه بۆ گۆفاری (بهیان) نارد، نزیکی سالتیکی لن مایهوه وا دیاره بلاودکرهوهی لهوئ بهنهسیب نهبو!

په نجه نهاییک بۆ ئه دهبی سۆمهری

1

دهروازه ئارکیۆلۆژییهکان ئهوهیان یه کالاکردۆتهوه که یه کهم نیشته جی بوونی ئاده میزاد له چهرخه بهردینی نوپیهوه، له بنار و لوتکهی چیاکانی باکووری ئهوه شوپنه دا بووه، که له ئاخیر و ئۆخری فهرمانه وایهتی ساسانییهوه به عیراق دهناسرئ. ئهوه دهمه دهشتاییهکانی باشووری عیراق له ژیر ئاودا بوو. بیگومان ههل و مهرج و باری سروشتی و ئابووری دامین و قهدی ئهوه چیا یانه له پیتشه وهی ئهوه هۆبانه بوون که ئاده میزادی ئهوه چهرخه ورده واز له ژیا نی راو و کۆکردنه وهی بژیوی بیینی و له شوپنیک جی نشین بی و بچیتته قوناعی بهرهم هیتانی بژیوی و بهخپو کردنی ئازل و له پاشانی ئهوه شوپشه بهریا بکا که به شوپشی کشتوکال ناسراوه.

تا ئیستاش (باوه کو له شوپنی دیکه ش هه ندی مه له بندی نیشته جی بوون هه بو بن، وهک باشووری رۆژئاوای ئاسیا و بهشی باکووری رۆژههلاتی

بیگومان سۆمەریه‌کان به بنیات نەری شارستانیەتیکی رەسەن دەژمێردرێن نەک هەر لە رۆژەهلە لاتدا بە لکو له ته‌واوی دنیا دا... جا پێش ئەو هی بچینه سەر باسی ئە دەب، وا چاکه پێشه‌کیه‌ک دەر باره‌ی وشه‌ی سۆمەر و نه‌ژادی سۆمەریه‌کان بزانی. نه‌ژادی سۆمەریه‌کان تا ئیستا به‌ گرفتییکی میژوویی ماوه‌ته‌وه ئایا له‌ کوێه‌ هاتوون و که‌ی و به‌ گوێره‌ی کۆمه‌له‌ی نه‌ته‌وه‌کانی دنیا بۆ کام کۆمه‌له‌ ده‌گه‌رتنه‌وه؟ دیسان ئەم پرسیارانه تا ئیستا به‌ هۆی دۆزراوه‌کانی به‌رده‌ست ئارکیۆلۆژیست و میژووناسان نه‌یان توانیوه به‌ ته‌واوی ده‌ستنیسانی نه‌ژادی سۆمەریه‌کان بکه‌ن. خویشی ناوی (سۆمەر) له‌ تیکسته‌ بزما ریه‌کاندا به‌ (Ki-En-Gi) کی-ئین-گی) یه‌وه هاتوه، که‌ (Ki) ییش له‌ زمانی سۆمەریدا نیشانه‌یه‌که‌ بۆ شار یا ولات داده‌نری، بۆ نمونه‌ که‌ ده‌نوسرا (ئور-Urimgi-) به‌م جوړه نیشانه‌که‌ی به‌ دوا دا ده‌هات یا (له‌گه‌ش-Lagavaki) که‌ ده‌کاته شاری له‌گه‌ش به‌ پیتی ئەو هی (Ki) به‌ دوا دا هاتوه. برگه‌ی دووه‌میش که‌ (En) ه، له‌ زمانی سۆمەریدا به‌ مانانی گه‌وره، مه‌زن یا به‌ عاره‌بی (سید) و به‌ ئینگلیزیش (Lord) یا (master) ه. برگه‌ی (Gi) ییش نیشانه‌ی دارو دره‌خته. که‌ برگه‌کان هه‌موو ده‌کاته گه‌وره‌ی ولاتی (شاری) قامیش، یا (خه‌لکی ولاتی قامیش)، که‌ ئەمه‌ش ته‌واو ئەو شوێنه‌ ده‌گرتنه‌وه که‌ سۆمەریه‌کان بێشکه‌ی یه‌که‌م شارستانیەتیان تیا دانا.

له‌ مه‌سه‌له‌ی ره‌گه‌زی سۆمەریه‌کانیش، میژووناسان گومانیان له‌ وه‌دا نه‌ماوه که‌ ئەم گه‌له‌ هیچ په‌یوه‌ندییه‌کیان به‌ سامییه‌کانه‌وه نییه، به‌لام له‌ کوێه‌ هاتوون و که‌ی و چۆن و سەر به‌ چ گرووپیکن (وه‌ک نه‌ته‌وه)، ئەمه تا ئیستا ساغ نه‌بووه‌ته‌وه. هەر ئەوه‌نده ئاشکرا به‌ گه‌لێک له‌ باشووری عیراق که‌ سامیش نین ده‌رده‌که‌ون و شارستانیەتیکی بنیات ده‌نن کار له‌ گه‌لانی دیکه‌ش ده‌که‌ن ئەکادیه‌کانیش که‌ ده‌لێن سامین ناوی ئەم گه‌له‌یان به‌ (شوماریم-Sumerim) بردوه.

له‌ هه‌موو ئەو دیارده‌ شارستانیەتیانه‌ش گرنگتر که‌ سۆمەریه‌کان دایان هینا نووسین بوو، ئەو نووسینه‌ی به‌ بزما ریه‌ ناسراوه و که‌ نزیکه‌ی به‌ ته‌واوی

میسیۆیۆتامیا)، دۆزراوه‌ی پاشماوه‌ی به‌ره‌می شارستانیەته‌کانی ئەو سه‌رده‌مانه‌ ئەوه ده‌سه‌لێن که‌ گوندی چیرمۆ (50 کم به‌ره‌ رۆژه‌لاتی شاری چه‌مچه‌مال) یه‌که‌مین گوندی کشتوکالی بووه، ئەو دۆزراوانه‌یش زۆریه‌یان ده‌گه‌رتنه‌وه بۆ (7000 ی.پ.ز) که‌ ده‌کاته نزیکه‌ی 9000 نو‌هزار ساڵ به‌ر له‌ ئیستا.

2

به‌ دۆزینه‌وه‌ی مه‌عه‌دن و سه‌ره‌ه‌لدانی ئەو چه‌رخه‌ی که‌ به‌ چه‌رخه‌ی به‌ردی-مه‌عه‌ده‌نییه‌وه ده‌ناسری، کۆمه‌لێک ده‌سکه‌وتی گرنگ هاتنه‌ ده‌ست که‌ مژده‌ی شارستانیەتیکی کاملیان ده‌دا. له‌ ئاکامیشدا له‌ ئەنجامی وه‌ختاوه‌ختی بی بارانی و چند ماوه‌یه‌کی وشک، ئاده‌میزادی به‌ره‌و خوار، به‌ره‌و ده‌شتاییه‌ به‌ پسته‌کانه‌وه راکیشا که‌ هه‌موو هۆیه‌کی ژبانی تیدا بوو، به‌م جوړه سه‌ره‌تای دروست بوونی شار و بلاو بوونه‌وه‌ی کشتوکالیکی پتیشکه‌وتوو به‌ هۆی ئاودان و به‌کاره‌ینانی ئەو ئامیژه‌ نوێیانه‌ی چه‌رخه‌ی مه‌عه‌ده‌نی هینایه‌ کایه‌... و به‌ره‌به‌ره‌یش وای لپه‌هات کاملتر له‌ ده‌شته به‌ پسته‌کانی باشووری عیراق ده‌رده‌که‌وت، ئەمه‌ش له‌ سنووری سی هه‌زار و پینج سه‌دی پ.ز. که‌ به‌ چه‌رخه‌ی (نیمچه‌ میژوویییه‌وه-Proto his-toring) ناسراوه.

3

له‌ نیوه‌ی دووه‌می (3500 پ.ز) ییش که‌ نووسین داهینراو بوو، له‌ هه‌زاری سییه‌مدا به‌ره‌و پتیشتر چوو، ئەوه بوو نووسینی بزما ریه‌ (Cuneiform) بوو به‌ هۆی تۆمار کردنی زۆریه‌ی لایه‌نه‌کانی ژبان و په‌رستگا و رژیمی حوکم، به‌ تایبه‌تیش له‌ و کاته‌دا که‌ به‌ کاتی ده‌وله‌تۆکه‌ی شار (دویلات المدن) وه‌ ناسراوه... ئەو ده‌مه‌ گه‌لێک له‌ سه‌ر شانۆی ژبان بوون که‌ به‌ سۆمەریه‌یه‌وه ده‌ناسری. هەر له‌ و کاته‌شدا واته سه‌رده‌می ده‌وله‌تۆکه‌ی شار چند ره‌مزتیکی ئەفسانه‌یی په‌یدا بوون، له‌ پتیشه‌وه‌ی هه‌موویشیا نه‌وه گه‌لگامش و پالنه‌وانی لافا (ئۆتۆناپووشتم).

ئەم ره‌مزانه‌یش (ئه‌گه‌ر بشی بلێن) نیشانه‌ی چه‌که‌ره‌کردنی بیرو هه‌ست کردنی ئاده‌میزاد بوو به‌ مملانیی له‌ نیوان مان و نه‌مان دا.

مه‌لبنده شارستانیه ته‌کانی ئه‌وسادا بلاو ببووه‌وه، نه‌ک هه‌ر ئه‌مه‌ش به‌لکو هه‌ندێ له زانا ئارکیۆلۆژییه‌کان وه‌ک (موری Mory) به‌ بناغه‌ی گشت نووسینیکی دنیای داده‌نیتن.

ئه‌وه بێجگه له دیارده‌ی دیکه‌ی وه‌ک پێشه‌سازی و بیناسازی و بازرگانی و هونه‌ر و... تاد که دۆزراوه ئارکیۆلۆژییه‌کان به‌لگه‌ی بینراون له‌م رووه‌وه. به‌ چه‌شنیک به‌که‌م بن له بنیات نانی به‌که‌مین قوتابخانه و به‌که‌مین گۆرانیی دلداری و خۆشه‌ویستی و به‌که‌م چه‌که‌ره‌ی بیرو به‌که‌مین له‌ داهینانی زمان و نووسین.

ئه‌ده‌بی سۆمه‌ری

له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی بیروباوه‌ری سۆمه‌ریه‌کان ئه‌فسانه نامتیز بووه، به‌لام ئه‌مه ئه‌وه ناگه‌یه‌نێ ئه‌ده‌به‌که‌یان هه‌یج په‌یوه‌ندی به‌ ژبان و گوزه‌رانی رۆژانه و ئه‌وه‌ی پیتی ده‌گوتری بیری باهه‌تی و مه‌نتیقییه‌وه نه‌بی، به‌لکو له‌ هه‌موو مه‌یدانیکیدا تۆمارکراوی ئه‌ده‌بییان هه‌بووه.

بێجگه له‌وه‌ش ئه‌ده‌بی سۆمه‌ری سیما و ئادگاری تایه‌تی خۆی هه‌یه به‌وه‌ی ئه‌گه‌ر کۆنتینن نه‌بی. له‌ ئه‌ده‌به هه‌ره‌ دێرینه‌کانی دنیایه و ئه‌ده‌بیکی ره‌سه‌نه به‌و مانایه‌ی خۆیان به‌ ده‌ستی خۆیان، به‌و زمان و خه‌ته‌ی که خۆیان دایان هه‌یناوه به‌ ده‌ستمان گه‌یشته‌وه، ئه‌مه‌ش به‌ پێچه‌وانه‌ی زۆریه‌ی ئه‌ده‌بیاتی دێرین، به‌لکو ئه‌ده‌بیاتی سه‌رده‌مه‌ نزیکه‌کانیش له‌ گۆران و ده‌سکاری و شیوانه‌وه به‌ دوور بووه. دیسان ئه‌و ئه‌ده‌به‌ی داهینه‌ری سۆمه‌ری خۆیه‌تی و ئاوینه‌یه‌کی بێگه‌ردی سروشتی ژبانی کۆمه‌لایه‌تی و ئایینی بووه. ئه‌م سیما و ئادگاره تایه‌ته‌ش ئه‌و ئه‌ده‌به‌ ده‌وله‌مه‌نده‌ی ده‌وله‌مه‌ندتر کردووه، به‌وه‌ی بووه به‌ سه‌رچاوه‌ی توێژینه‌وه‌ی لیکدانه‌وه‌ی زۆر لایه‌نی ژبانی سۆمه‌ریه‌کان خۆیان، هه‌روه‌ها زانین و لیکدانه‌وه‌ی ئه‌و مه‌سه‌له‌ گه‌رنگانه‌ی په‌یوه‌ندییان به‌ بیروباوه‌ر و بۆچوونیانه‌وه هه‌یه له به‌رامبه‌ر گه‌لیک دیارده‌ی سروشتی و دروست بوون و گه‌ردوون و دنیا و... تاد. هه‌رچه‌نده تیکسته ئه‌ده‌به‌یه‌کان به‌ به‌راره‌ورد له‌گه‌ڵ تیکستی دی که‌من، به‌لام ئه‌مانه‌ی هه‌موو تیدا هاتووه. جیگای باسه‌ دوای پیکه‌ینانی ده‌وله‌تی ئه‌که‌دی و لیکدانه‌وه‌ی ده‌وله‌تۆکه‌کانی شار له‌ لایه‌ن سه‌رجۆنی

ئه‌که‌دییه‌وه، باوه‌کو زمانی ره‌سمی ده‌وله‌ت ئه‌که‌دی بوو، زمانی ئه‌ده‌بی وه‌هه‌موو ئه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی به‌ خوداوه‌ند و په‌رستگاوه هه‌بوو، ته‌نانه‌ت به‌شیک زۆری ئه‌وه‌ی له قوتابخانه‌کان ده‌خویندرا سۆمه‌ری بوو، ئیستاش دیقه‌ت ده‌ده‌ین گه‌لیک وشه‌ی سۆمه‌ری هاتووه‌ته‌ ئیو زمانی ئه‌که‌دییه‌وه ته‌نانه‌ت زمانی سۆمه‌ری کاربشی کردووه‌ته‌ سه‌ر ریزمانی ئه‌که‌دی. به‌م جۆره به‌ گوتیه‌ی سۆمه‌ریه‌کان ئه‌گه‌رچی زمانه‌که‌یان نه‌گه‌یشته‌ پله‌ی ئه‌لفاباتیکی و به‌ بره‌گی مایه‌وه، به‌لام له‌ لایه‌نی ئه‌ده‌به‌وه ده‌وله‌مه‌ند بوون.

باه‌ته‌کانی ئه‌ده‌بی سۆمه‌ری

ئه‌ده‌بی سۆمه‌ری چ ئه‌وه‌ی به‌ شیعریا ئه‌وه‌ی به‌ په‌خشان تۆمار کراوه له‌ ده‌رگای گه‌لیک باه‌ت ده‌دا که په‌یوه‌ندی به‌ ژبان و بۆچوونیانه‌وه هه‌یه، هه‌روه‌ها بۆ نه‌زادی بوون و گیروگرفته‌کانی کۆمه‌ل و هه‌لسۆکه‌وتی تاقه‌ که‌س به‌رامبه‌ر ئه‌و سیما و ئاکاره کۆمه‌لایه‌تیانه‌ی په‌یوه‌ندییان به‌ ژبانی روچیانه‌وه هه‌یه، وه‌کو: مردن و دنیای پاش مردن و مه‌سه‌له‌ی نه‌میری و چاکه و خراپه و یا ئه‌وه‌ی که پیتی ده‌گوتری عه‌داله‌تی خواپی.

ئه‌و باه‌تانه‌ش ده‌توانین له‌م دوو سه‌ره‌قه‌له‌مه‌دا کۆیکه‌ینه‌وه:

یه‌که‌م/ شیعری، دووه‌م/ په‌خشان

به‌ گوتیه‌ی شیعری ئیحه‌ لێره‌دا باسی چۆنیه‌تی ئادگاره هونه‌ریه‌کانی ناکه‌ین سه‌باره‌ت به‌و هۆیانه‌ی په‌یوه‌ندییان به‌ پیکه‌اتی زمانی سۆمه‌ری خۆیه‌وه هه‌یه. به‌لام هه‌ول ده‌ده‌ین ده‌ستنیسانی ئه‌و داستانه به‌ ناویانگانه‌ بکه‌ین که سۆمه‌رییه‌کان به‌ شیعری نووسیویانه‌ته‌وه له‌ به‌رایه‌ی هه‌موو ئه‌و داستانه‌نه‌شه‌وه، داستانی گه‌لگامش، که‌ چه‌ند مه‌سه‌له‌یه‌کی گه‌رنگی فه‌لسه‌فی تیدا، له‌ سه‌رووی هه‌موویانه‌وه کیشه‌ و مملانیی مرۆف به‌رامبه‌ر به‌ مردن...

بێجگه له‌ وینه‌ شیعریانه‌ی ئه‌و داستانه‌ نه‌مه‌... بۆ ئه‌وه‌ با پیکه‌وه سه‌رنجیکی ئه‌م وینه‌ به‌ده‌ین که له‌ داستانه‌که‌دا هاتووه، کاتێ گه‌لگامش وه‌لامی عه‌شتار ده‌داته‌وه که داوای لێ ده‌کا بیه‌یتن. به‌ هیوای ئه‌وه‌ی له‌ ده‌رفه‌تیکی تردا بگه‌ریمه‌وه سه‌ری:

(گەر بتهینم چیم پی دهری؟)

تو، تو له ئاگردانیک زیاتر نیت ئاگرهکە ی له سپەدا کوژا بیتهوه

تو وهک دەرگای بنه بانیتی، هیچ باو زربانیک ناگیریتهوه...

تو کوشکیکی قارهمانی تیا کوژ ددهن.

تو قیری، ئەوه پیس دهکە ی ههلتدهگری

تو کوندهییکی ئەوه ی ههلتدهگری تهری دهکە ی...

تو کهوشیکی ئەو پییه دهگەزی له پیت دهکا...)

دهتوانین ئەو بابە تانه ی به شیعەر تومار کراون له مانه ی خواره ودا کوژیان بکهینهوه:

* ئەو ئەفسانانه ی په یوه ندییان به نهژادی بوونه وه ههیه، وهک نهژادی خوداوه ند و ئاده میزاد...

* داستانانی پالەوانان، وهک داستانانی گه لگامش.

* ئەو چیروکانه ی په یوه ندییان به لافاوه وه ههیه.

* ئەو شیعەر ئایینانه ی له هه ندی بۆ نه دا له په رستگاران ده خویندرانه وه وهکو په رستگای (ئینلیل - Enlil).

* ئەو ئەفسانانه ی په یوه ندییان به مردن و دنیای خواره وه (Nether

world) ههیه، وهک ئەفسانه ی چوونه خواره وه ی

(عشتار). (Inanna).

* شیعری خوشه ویستی و دلدار ی و ئەوه ی په یوه ندی به ژنه ی تانی خوداوه ندوه ههیه.

* شیعری لاواندنه وه، یا ئەو شیعرانه ی بۆ مردن و دنیای خواره وه نووسراون.

بیجگه له چەند بابە تی دیکه ش که هەر به شیعەر نووسراونه ته وه، له مانه ش هه ندیکیان بۆ پیا هه لدانی خوداوه ندەکان گوتراوه.

وا له خواره وه چەند پارچه شیعریک به پیی ماوه ی ئەم وتاره به نمونه دهخهینه روو.

(۱) به شیک له ئەفسانه ی سه فەری ئینانا (عشتار) بۆ دنیای خواره وه...

ئەم شیعەر دارپژراوی شاعیریکی سۆمه ریه...

(رسته دووباره کراوه کانی لئ لابراوه).

شیعەر که درێژه... به لام ئەمه ی خواره وه له و راسته وه دهست پیی دهکا که (نه نۆشوییر)، قاسیدی (ئینانا) بۆ رزگار کردنی ئینانا ده چیته لای خوداوه ندەکان:

(.....)

ئینلیل، ئە ی باوک

مه هیله کچه کهت حوکمی مردنی له دنیای خواره وه به سه ردا بدری، مه هیله ماده نه بی خلته کهت، تیکه ل به خوئی دنیای خواره وه بی... مه هیله لازوه رده گرابه هه یه کهت بشکی و بی به به ردی دهستی به رده وان.

مه هیله ئینانای هیشتا کچ حوکمی مردنی له دنیای خواره وه به سه ردا بدری.

ئەگەر ئینلیل لەم کاره دا لایه نگیری نه کردی، بچۆره (ئور)... له ئوریش، که له مالدا، له ولات ده چیته ژوور

له (ئیکشونوگال)، مه زلی ننا...

له پیشیدا بگری و (بلی):

ننا، ئە ی باوک

مه هیله کچه کهت... (لیره دا پینج دپیر دووباره ده بیته وه). ئەگەر ننا یس لەم کاره دا لایه نگیری نه کردی، برۆ (ئهریدۆ)،

له (ئهریدۆ) ش که ده چیته مالی (ئانکی) له پیشیدا بگری و بلی:

ئانکی ئە ی باوک

مههیلله کچه کهت... (لیره دا پینج دیره کهی پیشوو دووباره ده بیته وه).

ئانکی باوک و گهره ی حیگمه ت

که (خۆراکی ژیان) و (ئاوی حیات) ده ناسج

به راستی ژبانم پی ده داته وه... تاد شیعه ره که)

(۲) نمونه له نه ده بی لاوانده وه، که بۆ لاوانه وه ی شاری (ئور) گووتراوه که خوداوهنده کان به جیتی دپلن (دوای نه وه ی دیره دووباره کراوه کانی لی لبراوه).

...

حه وشه ی میگه لی به جی هیشت، بۆیه با بردی

(گای کیتی)!! حه وشه ی مه ره کانی به جی هیشت و با بردی.

ئینلیل حه وشه ی رانی به جی هیشت ئیتر با بردی...

.....

له چله مین دپردا شیعه ره که ده گاته لاوانده وه ی شاری ئور:

(لاوانه وه ت، به ئیشه، تاله ئه ی شاره که

شاری ئوری ویران بو، لاوانه وه ی تاله، به ئیشه

چه ندی لاوانه وه به ئیشه کهت بیتی

گهره ی گریاوت نه وه نده، خه مبار ده بی... ئه و خوداوهنده ی مالی خۆی کاو ل کرد

له گریان و وه خۆراها تندا هاویه شی شاره که یه تی... تاد)

(۳) نمونه ی شیعی خۆشه وستی و عیشق

ئهم نمونه یه ی خواره وه پارچه شیعه ریکه تاییه ت به ئاهه نگی ژنه پینانی خوداوهند که پیتی ده گو ترا (گیپار). ئهم ئاهه نگه ش له په رستگا، یا کۆشکی پاشادا ساز ده درا، پاشا ده وری خوداوهندی ده دی و کاهنه یه کیش ده وری

ئینانای ده دی. هه ردوو کیشیان ده رازینرانه وه و ژووریتیکی تاییه تیان له په رستگادا بۆ ته رخان ده کرا، ئینجا بووک به م شیعه ره پیشوازی زاوای ده کرد.

ئهم شیعه ره ده گه رپتته وه سه رده می پاشایه کی ئیسن (۲۰۱۷ پ.ز):

(ئهی ئه و زاوایه ی که دلم عاشق و سه ودا سه ریه تی

به تو گه یشتن چه ند خۆشه، شیرینه وینه ی هه نگوبن

به خۆشه و یستیت نه سیرت کردم.

خۆزگه ده هاتیه ژووری نوستن...

لیمگه ری راقموسم زاواکه م

ماچه کانم له هه نگوبن شیرینترن...

له پیخه فی چوونه بال یه ک دا

بم هیلله چیژ له جوانیت وه ریگرم...

هه سته رابه ئه ی زاواکه م بۆ مالمان

تا رۆژ ده بیته وه لیتی بنوو...

(۴) ئهم شیعه ری خواره وه ش نمونه ی شیعه ریکه له به یه ک گه یشتنی دوو خوداوهندی عاشق ده دوئی، زۆربه شی به زمانی ئینانا و دموزی (ته موز) ده رده بری.

له م شیعه ری خواره وه دموزی داوای به یه ک گه یشتنیکی په له له ئینانا (عه شتار) ده کا.

(شیعه ره که دیره دووباره کراوه کانی لی لبراوه:

(دوینی، که من، شازنی ئاسمان

کاتییک له سه ر یه ک ته ل رازابوومه وه

به خۆم ده نازیم...

کاتی به تهنی که یغم ده کرد، ورشهم دهدا...
 کاتی له گهل هه لاتنی نووری شه فهق گۆرانیم ده چری
 که (کولی-ئاننا) ها ته لام
 که تانجی سه رم (دموزی) پیتم گه یی
 (ئوشم-گال-ئاننا) دهستی تیوه رینام...
 لیره دا ئینانا ده یه وئ له به ری هه لئی و پئی ده لئی:
 ئه وه چیبیه (گای کتوی) ! لیم گه ری...
 ده مه وئ به ره و مال ببه مه وه...
 چ به دایکم بلیم؟
 چ بیانویه ک بو (نگالی) دایکم به نهمه وه...؟
 ده موزیش به م جو ره وه لامی ده داته وه:
 ئه ی ئینانا...
 ئه ی له هه موو ژنان ژنتر
 فیتر ده که م چی بلئی،
 پئی بلئی،
 له گهل دهسته خوشکیکم بو مه دیدانی گشتی شار چووین
 به گۆزانی و هه لپه رکی رمانبوارد و
 سترانه کی خوشی بو چریم
 له خو شبان...خوم له بییر چوو و دره نگیم لی داها ت...)

ئه وی به په خشانییش نووسرا بیته وه گه لیک بابته تی گرتووه ته وه
 له وانه (سه ره رای ئه و قانونانه ی که سۆمه ریبه کان به گه لیک له پیش
 حاموراییه وه دایان ناوه، ههروه ها چه ندین بابته تی دیکه ی زانیاری و
 ئه ده بی حیکمه ت و په ند و قسه ی نهسته ق و چیرۆکی هه مه جو ری دی. وا له

خواره وه نمونه ی هه ندی له و په ند و قسه نهسته قانه ده خه ینه روو به هیوای
 ئه وه ی له ئاینده دا سه ریبه خو باسی دیارده تۆمار کراوه کانی شارستانیه تیان
 بکه ین:

- * (هه ر به ته نها هه زارانن که بیده ننگن له ولانی سۆمه ردا.)
- * (قسه ی دایکت وه ک فه رمانیکی خودایی بژمیتره)
- * (داوای ژیان له (نه نگشیزدا) مه که)
- * (مال، وه ک بالنده وایه نیشتمانیکی جیگری نییه).
- * (تۆرم کردووه ته وه، به لام کۆته کان مه حکه من).
- * (قازانج بی ماندوو بوون نابن).
- * که هه سستی کرد نزیکه مردنه وتی هه رچی هه مه با بیخوم، که چاکیش
 بووه وه وتی با دهستم بگرم).
- * (ده شی براده رایه تی رۆژی بخایه نی و کۆیلاییه تیش زه مانن).
- * (پیساو سیبه ری خوداوه نده، کۆیله ش سیبه ری پیساوه، به لام شا وینه ی
 خوداوه نده).
- * (که هیتۆینی بیبه ترش بی، بیبه چۆن شیرین ده بی).
- * (دوویشک به مرۆفیک وه ده دا چ سوودیکی بی ده گا؟
 سیخو ریکیش مردن بۆکه سی دینی چی بی ده بری).
- * (گای بیگانان گیای ده خوا، هی خاوه ن کیلگه ش له برسا مۆل ده بی).
- * (ئه وه ی خو شت ده وی، ده بی به رگه ی زولمیشی بگری).
- * (هونه ری نووسین باوکی زانایان و دایکی خه تیبا نه).
- * (ژنی ده ست بلاو له مالیدا له هه موو شه ی تانان به زیانتره).

دواجار که ئه وه په نجه نمایه ک بوو بو ئه ده بی سۆمه ری، ئه و ئه ده به ی
 ئیستاشی له گه لدا بی سه رچاوه ی گه لیک داهینانی نوئییه، پیتم وایه به قه د
 ئه وه ی بابته تیک نییه بتوانری به ئاسانی کون و که له به ره شاراوه کانی
 ده ستنیشان بگری، به قه ده ئه وه بابته تیکی چه شه به خشه. هه رچی چۆنیکه
 ئه م سه ره قه له مه له مشتی خه روار زیاتر نییه.

پهراویزه‌کان

(۱) بۆیه پتی ده‌لین چهرخی نیمچه میژوویی، چونکه نهو دهه نووسین هر له سهره‌تادا بوو و هیشتا له کاروباری په‌یوه‌ندار به ژیان به‌کار نه‌هاتبوو.

(۲) شارستانیته‌تی ره‌سن (Original Civilization) واته نهو شارستانیته‌تیانه‌ی که له شارستانیته‌تی تره‌وه په‌یدا نه‌بووین، به‌لکر له کهلتوری چهره‌کانی پتیش میژوو په‌یدا بووین و نه‌ش و نمایان کرد بی.

(۳) هه‌ندخ لهو باوه‌ردان که (سۆمه‌ر) و (کی-ئین-گی) دوو وشه‌ی دوو شتیوه‌ی سۆمه‌ری (ئه‌میکۆ) و (ئه‌میزال) بن که یه‌ک مانا به‌ه‌خشن (که ئه‌میکۆ)ش زمانی نووسین و (ئه‌میزال)یش شتیوه‌ی قسه‌کردن بووه... هه‌ندیکی دی (کی-ئین-گی) یان به (ولانی خواداوهند نانگی) وه‌رگیتراوه- (پروانه: جۆزج رۆ -العراق القدیم- وه‌رگیتراوی حسین عه‌لوان حسین- ۵۸۵ل).

(۴) نارکیۆلۆژی که ده‌کاته زانستی هه‌موو شوینه‌وارناسی هه‌میشه پشت به به‌لنگه‌ی دۆزراوه‌وه ده‌به‌ستن، له‌م زانسته‌دا هه‌موو مه‌سه‌له‌یه‌کی میژوویی جینگای گومان ده‌بن به‌و پتیه‌ی ده‌گوینج دۆزراوه‌ی نوێ زانیاریه‌کانی پتیش خۆی ره‌ت بکاته‌وه یا خود زیاتر بیچه‌سپین... بۆ نه‌ژادی سۆمه‌ریه‌کانیش هر به‌و ره‌نگه‌، شایه‌د سه‌به‌ی زانیاری تازه به‌ هۆی پشکنینی نارکیۆلۆژی بدۆزیته‌وه.

(۵) بۆ زانیاری زیاتر به‌روانه (Moory: The Origen of Civilization-Oxford).

(۶) هه‌رچه‌نده کمه‌ وای ریک که‌وتوه‌ ناوی نووسه‌ر یا داهینه‌ره‌که‌ی به‌ سه‌ره‌وه‌ بی- ته‌نها نووسه‌ره‌کان وه‌ک له‌ تابلۆ قوریه‌کاندا ده‌رده‌که‌وئ به‌ ته‌واوی خۆیان به‌ تیکسته‌ نه‌سه‌لیه‌که‌ ده‌به‌سته‌وه.

(۷) هر بۆ نمونه ده‌بویه فرمان وه‌ک نه‌وه‌ی له‌ کۆمه‌له‌ی زمانه‌ سامیه‌یه‌کاندا له‌ پتیشه‌وه‌ی رسته‌دا بیت، سه‌یر ده‌که‌ین له‌ زمانی نه‌که‌دیدا (که ده‌یگه‌رتنه‌وه بۆ کۆمه‌له‌ی زمانه‌ سامیه‌یه‌کان) فرمان له‌ کۆتاییدا دئ.

(۸) زۆر تیکستی سۆمه‌ری که بۆ زمانی نه‌که‌دی و شتیوه سه‌ره‌که‌یه‌کانی بابل و ناسووری وه‌رگیتراون دۆزراونه‌ته‌وه.

(۹) نووسه‌ری نه‌م چهند دیره‌ ده‌بردايه نه‌م داستانه ده‌کاته کوردی دواي نه‌وه‌ی که به‌راوردی تیکسته وه‌رگیتراوه‌کان ته‌واو ده‌کا و به‌ تایه‌تیش تیکسته‌که‌ی ماموستا ته‌ها باقر له‌گه‌ل تیکستی چپايزه‌ر.

(۱۰) سۆمه‌ریه‌کان پتیمان گووتوه (ئینانا) که به‌ زمانی سۆمه‌ری (شاژنی ناسمان) ده‌گه‌یه‌نی، نه‌م خوداوه‌نده خوداوه‌ندی خۆشه‌ویستی و شه‌ره له‌ یه‌ک کاتدا و کچی (مانگۆ)ی خوداوه‌ندی ناسمان و (سن) خوداوه‌ندی مانگه. نه‌که‌دیه‌کان پتیمان گووتوه (عه‌شتار).

(۱۱) باقر، ته‌ها- مقدمه فی ادب العراق القدیم- به‌غدا ۱۹۷۶ل ۱۱۱.

(۱۲) بینگومان لیکدانه‌وه‌ی نه‌و شیعراوه‌ و به‌ گشتی شیعری سۆمه‌ری و تیگه‌یشتنی دنیای، لیکۆلینه‌وه و له‌سه‌ر وه‌ستانیکی ده‌وئ که ده‌شن باه‌تییکی سه‌ره‌خۆ بی تیه‌مه لیره‌دا هر بۆ ناشنا کردنی خوتنه‌ر به‌م نووسینه‌ کورته نه‌م نموونانه‌مان هیتانه‌وه، شایه‌د رۆژی به‌ درژی

بگه‌رتنه‌وه سه‌ری.

(۱۳) به‌ردیکی به‌ نرخه وه‌ک پیروزه وایه له هه‌موو دنیا به‌ ته‌نها له (مه‌کسیک) و (نه‌فغانستان) هه‌یه. له جیهانی دیریندا بازگانی پتیوه ده‌کراو له به‌رامبه‌ر زتری بوو.

(۱۴) لیره‌دا مال و ولات، مه‌به‌ستی له په‌رستگایه.

(۱۵) ناوی په‌رستگای خوداوه‌ندی مانگ (نناره) که خوداوه‌ندی سه‌ره‌کی شاری (نور) بوو.

(۱۶) خوداوه‌ندی ناو و خاک و حیکه‌ته لای سۆمه‌ریه‌کان و مه‌لیه‌ندی په‌رستیشی شاری (نهریدۆ) بووه.

(۱۷) کریم، سموئیل-الواح سومر-وه‌رگیتراوی ته‌ها باقر و د. نه‌حمه‌د فه‌خری ل ۲۷۰

(۱۸) له سیفه‌ته‌کانی دموزی بووه پتی وه‌سف کراوه.

(۱۹) باقر، ته‌ها-مقدمه فی ادب العراق القدیم- به‌غدا- ۱۹۷۶ ل ۲۱۴.

(۲۰) هه‌مان سه‌رچاوه‌ی پتیشوو ل ۱۹۲.

(۲۱) نه‌مه‌ش خوداوه‌ند دموزی پی وه‌سف کراوه، خۆیشی (Kuli) له زمانی سۆمه‌ریدا به‌رامبه‌ر (Friend) ی ئینگلیزیه‌ که ده‌کاته برادر، به‌لام لیره‌دا به‌ مانای (هاویتی نانو) هاتوه.

(۲۲) نوشوم، گال-ئانا، واته (نه‌ژدیه‌ای ناسمانی مه‌زن)، که نه‌مه‌ش خوداوه‌ند دموزی (ته‌موز) پتی وه‌سف کراوه.

(۲۳) باقر، ته‌ها، مقدمه فی ادب العراق القدیم-ل ۱۹۶.

(۲۴) خوداوه‌ندی مردنه.

۱۹۸۶/۴/۱۲

سه‌رچاوه‌کان:

* کریم، سموئیل-من الواح سومر-ترجمه: طه باقر و د. احمد فه‌خری-مؤسسه فرانکلین.

* باقر، طه-مقدمه فی ادب العراق القدیم: به‌غدا- ۱۹۷۶.

* رشید، فوزی-السیاسه والدين فی العراق القدیم-به‌غدا ۱۹۸۳.

* کریم، سموئیل-السومریون-ترجمه فیصل الوائلی-وکاله المطبوعات-الکویت.

تیزرۆکانیه تی... شارستانییه تی نوئی هه موو ئاره زووو چه پینراوه کان به ره لالا دهکا... ئه وهی دوینج دهگوترا؛ مرۆف بو ئه وه هاتووو مرۆقیه تی خوئی بناسج و ههستی پی بکا... ئه مرۆ به بیخه بهری له دهوروبه، به واتا و مانایه ک گۆراوه، نزیك له سه ودای بازارو دوور له درهوشانه وهی شارستانییه ت:

چه ندی ته کنه لۆژیا و ده رهاویشته کانی به رزتر بفرین، ته نیا دیویکی ئه و شارستانییه ته ده رده برن... دیوه که ی تر هه میشه له و پیویستییه ده روونی و ویژدانیه نهی مرۆفدا کۆده بیته وه؛ له وهی ده چیتته وه ناو چالاکیه رۆحیه کانی، که هه ر له دیری دیرینه وه شیعر سیله ی رووگه کانی بووه...

روویوی راستبیری و میژووی سرووش و ئه و قوناخ و رۆژگارانه بووه که مرۆف سه ره رای گیرخواردنی له بۆشاییه بی نامانجه کان، له شایانترین ساتی ته مه نیدا خوئی تیدا بینیه ته وه و هیواو گه شینی داوه تی...

سه یر ده بی هه بن شارستانییه تی نوئی به ته نیا چاویک ببین!! ئه گه ر مرۆقیش واز له خوئی بینی، مرۆقایه تی واز له خوئی ناهیتی...

گه ر ته کنه لۆژیا که روویه کی هاوکیشه که له ژیا نی ئاده میزادا پیتک دینی له پرۆسه یه کی به ره و پیشچوونی میژوو نه دیده دا بی، سه یر ده بی رووه که ی تری به دواکه و تووی میتیته وه...

ئاماره کان ده دوین... با روو له ئاماره کان بکه یین... له ئه و روپا و ولاتانی پیشکه و تووی رۆژه لاتنی ئاسیایش گه ری که که له پووړیکیان له م بواره دا هه به... تو و ره ولاتیکی پیشکه و تووی وه ک ئه مریکا... ئاماره کانی چه ند سالی پیشووی ولاته یه کگرتوووه کانی ئه مریکا ده لین: له پال ده یان ده زگای تاییه ت به بلا و کردنه وهی شیعر، پتر له (هه زار - 1000) گۆقاری هه فتانه و مانگانه و وه رزی تاییه ت به شیعر چاپ و بلا و ده کرینه وه.

ئه مه که مبینی نییه له ئاست هیزی به هیزی ته کنه لۆژیا، له سه رکردنه وهی شیعریش نییه؛ که بیگومان له روانین و جیهانییه کانی ئیتمه زۆر بالاته ره... به قه د ئه وهی هه ولتیکه له لایردنی تۆزو غویاری سه رنگین، له با وه ش گرتنی باهۆزه تۆراوه کانی رۆح وهه سترکردن به ساوه دره وشاوه کانی...

به م جوړه (خۆشه ویستی هه رماوه) و هه رده میتی... ئه مه قه ده ری مرۆقه، قه ده ری میژوو و قه ده ری جوغرافیا...

له خۆنووسانی باهۆز شیعر له سه رده می ته کنه لۆژیا دا

«لیم ده پرسی خۆشه ویستی چی لئ هات؟

پیت ده لیم:

شتیکم به بیر نه ماوه...

وێرای ئه وه ش تیده گه م مه به ستت چیه؟

ئه من دیمت ده ناسم و

تا هه تاین له بیر ناگه م

له وه ش زیاتری لئ ده زانم

چوون جارێک ماچم کردوو.

بریتخت»

ئاسمانیکی به تال و زه مینیکی به ژاوه ژاو و له ناو خۆیدا خول خواردوو...

سته می سته مکاران، به رگرتن له رووباری نوورانیی... چه شه ی به رزو پرۆژه ی دادوه ری و دادخوای له سنووری مه مله که تی به رژه وه ندییه کان...

باهۆزی هاوسه نگیه تین، به ناو نهالی تیهه لچوونه وه دا تیده په ری...

ده لین ئیتر باوی شیعر نه ما؛ سه رده م سه رده می ته کنه لۆژیا و پیشه رفته

نووسی سهر نووسراوی دیکه و ههموو ئه و تیلمانه‌یش ده‌گرتیه‌وه که به‌جیا داهینه‌ر له وه‌ختیکی دیاری کراودا وه‌کو سه‌ره قه‌لم یا ده‌ق نووسیویه‌تیه‌وه، وه‌ک پاکه‌تی به‌تالی جگه‌ره یا هه‌ر شتیکی له و باه‌ته ..

ئه‌و ره‌شنووسانه به‌شیکن له میژووی داهینه‌ر خووی و له دواییشدا ده‌بن به به‌شیک له ئامرازی به‌رده‌ستی ره‌خه‌گر ..

ئه‌مه سروشتیک نیه بو‌تاقیکاری، له گرتیه بردنیش نیه که به ئاراسته‌به‌کی بی‌هیزو برشت ری‌هه‌لگری، ئه‌مه به‌شیکه له کۆلینه‌وه به‌دواداچوون و پرسیار پیچ کردن له‌پیناوی گه‌بشتن به حه‌قیقه‌ت و مه‌ودای داهینان به‌ریگایه‌کی ره‌وا ..

ئیسنا وه‌ک ده‌بینین زۆر له نووسه‌ران به کۆمپیوتەر ده‌نووسن ..

بو‌نووسینی توێژینه‌وه، یا باسیکی ئه‌کادیمی ته‌نانه‌ت هه‌وال و راپۆرتی رۆژنامه‌نووسیش کۆمپیوتەر به‌هۆی ره‌گه‌زی خیرایی و ده‌رهاورده ته‌کنیکه‌کانی له جیتی خویدا بی ..

به‌لام بو‌به‌ره‌می داهینانی له وینه‌ی شیعر، له ئاقلاندانیه .. به‌وه‌ی بیجگه له‌بوونی ده‌ستنووس بو‌قوتاغی لیکدانه‌وه ره‌خه به‌های خووی هه‌یه ..

له هه‌مان کاتدا هه‌میشه ده‌رپرین له و چه‌شنه کارانه‌دا چونکه پیش جووله‌ی ده‌ست ده‌که‌وی، تیکه‌لاوی و لیتیکچوونیک بو‌داهینه‌ر دروست ده‌کا که زنجیره‌ی بیرکردنه‌وه‌ی ده‌پچرینی. لیره‌شدا مه‌به‌ست ئه‌وه نیه بلتین شیعر به کۆمپیوتەر نانوسری، ره‌نگه له دوارۆژدا به‌پیتچه‌وانه‌وه بکه‌ویتته‌وه وه‌چه‌کانی ئاینده نه‌توانن شیعریش به ده‌ست بنوسن، به‌لام به‌دلنیا‌بیه‌وه ئه‌و شیعه‌ی ئه‌وان ده‌بنوسن جو‌زیک له ماکی نه‌هلستیه‌ت و بی‌موالاتی تیه‌ورده‌پیتچی که هه‌موو هاوکیشه‌کان به‌لاسه‌نگی به‌پیتته‌وه .. له و سه‌ریشه‌وه هه‌موو ئه‌و مه‌ودایانه‌ی په‌یوه‌ندیان به له‌ترکه‌زیی هاوسه‌نگیه‌کانی نووسه‌رو مه‌ودا سایکۆلۆژییه‌کانی له‌کاتی داهیناندا هه‌یه ته‌نانه‌ت له نووسینی نامه تاییه‌تیه‌کانیشدا له‌ناو هارده (hard) خه‌ولتخراوه به قیرو‌س هه‌ره‌شه لیکراوه‌کاندا له نگه‌ر بگرن. ئه‌مه نوخسه‌لیدانیک به‌د نیه له دوارۆژ، به‌قه‌د ئه‌وه‌ی له‌سه‌رکردنه‌وه‌ی ناسکب‌پیه‌یه که ته‌کنه‌لۆژیا له دیوی ره‌هه‌نده پاشقه‌بره‌کانی خه‌ریکه چه‌پله‌ی لی‌ده‌کوته‌ی و بی‌نی ته‌نگ ده‌کا.

ره‌شنووس له دنیای داهیناندا

جاران زوو، سه‌رده‌می لوتکه بلنده‌کانی ئه‌ده‌بیاتی کوردی، چاپ و بلا‌وکرده‌وه یا هه‌ر نه‌بوو، یا ئه‌گه‌ر هه‌شبووی دو‌اکه‌وتوو بو ..

له‌به‌ره‌نووسینه‌وه ده‌ستاو ده‌ستی کاری داهینه‌ران په‌کیک بو له دیارده دیاره‌کانی دنیای داهینان، به‌تاییه‌تیش دیوانی شاعیران و به‌ری ره‌نجی بیر و بو‌چوونی نووسه‌رانمان له‌گه‌لیک بواری جیا‌جیادا .. هه‌میشه نوسخه‌ی ئه‌سلی، جیا له ناوه‌رۆک و جیهان‌بینی شاعیر یا نووسه‌ر، شتی‌کمان پی‌ده‌لی، ئه‌و شته ئه‌گه‌ر بگۆنجی بلتین له‌ناو دیری نووسیندا، له‌گه‌ل نادیارشدا روانینی به رامان ده‌بیینی و مه‌ودای ئه‌و سرووته ته‌نیاو له خو‌نووسانه روانینتاریانه‌ی دیتسه‌وه به‌رچاو که داهینه‌ر له چرکه ساته‌کانی داهیناندا خوولی تیدا خواردوه. که‌واته ره‌شنووس، یاخود سیایی، خووی له ده‌قیکی دیاری کراودا (له سه‌ره‌تای ده‌سپیک تا وچانی دوایی) ده‌نوینی.

په‌کیکه له‌و سیما‌یانه‌ی ره‌نگرتی چه‌ندین لایه‌نی ره‌خه (وه‌ک پرۆسه‌ی داهینان) و لیکدانه‌وه ده‌کا. له‌وانه‌یه سیایی نووسین، هه‌ر ئه‌وه نه‌بیت که له‌سه‌ر لاپه‌یه‌کی سه‌ربه‌خۆ، یاخود ده‌فته‌رتیکی تاییه‌تی بی، به‌لکو په‌راویز

سینه‌مای ته‌سجیلی و فلیمی ته‌له‌فزیونی، کاعه‌لی هاوریتم باسی یه‌کیتک له‌و فلیمانه‌ی بۆ‌گتپرامه‌وه که ده‌ره‌هینه‌ری ئیرانی (کیا رۆسته‌می) ده‌رباره‌ی کاره‌ساتیکی ئەم دوایییه‌ی بوومه‌له‌رزهی ناوچه‌یه‌کی ئیرانه به ناوی (ژیان و چیترا!) ئەو فلیمه‌ی کاعه‌لی باسی ده‌کرد هه‌ر به‌ گتپرانه‌وه سه‌رنجیتک راده‌کیشی له‌ کاتیکدا به‌ ته‌نها کامپیره‌یه‌ک و (پاله‌وانیک) بووه و چیترا!

عه‌لی ده‌یگوت فلیمه‌که بریتی بووه له‌ ده‌نگدانی منالیککی چوار سالان که براکه‌ی له‌ کاتی بوومه‌له‌رزهدا له‌ ژووره‌وه ماوه‌ته‌وه و ئاکام خانووه‌که‌ی به‌سه‌ردا رووخاوه...

سه‌یری ده‌ره‌هینه‌ر له‌ چ گۆشه‌یه‌که‌وه بۆی ده‌چی (هاوین بووه، ئەمیر منالیککی چوار ساله‌یه له‌ گه‌ل رهای برای له‌ ژووره‌وه‌ن. دایک و باوکیشی له‌ ده‌روه له‌ ژیر کولله‌دا نووستون... دیاره‌ ئەو ناوه‌ پیشکه و میثسوله‌ی زۆر بووه... پیشی کاره‌ساته‌که به‌ چند ده‌قیقه‌یه‌ک، ئەمیر به‌ هۆی میثسوله‌ خه‌وی لێ ناکه‌وی دیته‌ ده‌روه به‌جیتته ژیر کولله، لای دایک و باوکی بخه‌وی، له‌ کاتیکدا ره‌زا له‌ شیرنه‌ خه‌وان دایه‌ که بوومه‌له‌رزه‌ کاری خۆی ده‌کا و هه‌موو شتیک به‌ سه‌ربه‌کدا ده‌ته‌پینی!

ده‌ره‌هینه‌ر هاتوه له‌ زمانی مناله‌که‌وه کاره‌ساتی بوومه‌له‌رزه‌که ده‌گتپرتته‌وه... ده‌ره‌هینه‌ر قسه‌ له‌ گه‌ل ئەمیر ده‌کات:

ناوت چییه‌ به‌چکۆل؟

- ئەمیر.

* ئەوه چی بوو، چ روویدا؟

- نازانم... شه‌و میثسوله‌ خانووه‌که‌بان به‌سه‌ر ره‌زادا رووخاند.

* چۆن؟

- من هاتمه‌ ده‌ری... ناخر میثسوله‌ پێیان وه‌ده‌دام...

هه‌لاتمه‌ لای دایکم... ره‌زا نه‌هات...

* بۆچی ره‌زا نه‌هات، مه‌گه‌ر میثسوله‌ به‌ویان وه‌نه‌ده‌دا؟

ژیان و چیترا!

پیشکه‌وتنی ئەم چند ساله‌ی دوایی ته‌کنه‌لۆژیای راگه‌یاندن، به‌ تایبه‌ تیش له‌ بواری وینه‌گرتنی سینه‌مایی و ته‌له‌فزیونی، سه‌ره‌رای ئاسان کردنی کاری راگه‌یاندن و خیرایی گه‌یاندن، پیشه‌به‌ئیریه‌کیشی له‌ نیو وینه‌گر و هونه‌رمه‌ندانی سینه‌ما و ته‌له‌فزیون دروست کرد... به‌م ره‌نگه‌ له‌ ولاتانیکی وه‌ک ولاتی ئیمه‌ سینه‌مای ته‌سجیلی و ئارشیقی ته‌له‌فزیونی که تا پیشتر ئەو روخساره‌ی وه‌رنه‌گرتبوو، بوو به‌ یه‌کیتک له‌ سیما فه‌ره‌هه‌نگیه‌کانی، به‌ تایبه‌ تیش له‌ شوینته‌ هه‌لایساوه له‌ بیرکراوه‌کان، فلیمی ته‌سجیلی و ته‌له‌فزیونی له‌ ناساندن و ئارشیف کردنی زۆر لایه‌نی ژیان رووتتر هاته‌ نیو ناوانه‌وه، که جیتی داخه‌ لای ئیمه‌ که‌متر سوودی لێ بینه‌راوه!

قسه‌ له‌سه‌ر هونه‌رمه‌ند و کارامه‌یی کادیره‌...

به‌راسته‌تیش هه‌ر وایه‌، هونه‌رمه‌ندی لیهاتوو به‌ ئیمکانیا تیککی ته‌کنیکی که‌مه‌وه ده‌توانی شت بدا. مه‌گه‌ر (ئیزنیشتاین) به‌ کامیرا سه‌ره‌تایبه‌ کانه‌وه (زری پۆشی پۆتکین)ی ده‌رنه‌هیتنا... به‌ ده‌یان نمونه‌ی تریش له‌ سینه‌ما و

- رهزا نووستبوو...دایه هه دهگری!

* بۆچی؟

- دهلی بریا میتشووله رهزاشیان گهستبایه.

* دهی باشه رهزا بۆ خه بهری نه بۆوه...؟

- رهزا نه هات...ئاخر میتشووله رهزایان نه ده گهست.

* پاشان؟

- پاشان که من چوممه لای دایکم میتشووله خانووه که یان به سه ردا روو خاند...

ئیتیر لیره وه مناله که میزی دی... هه لدی بچی هۆله و په نایه یی که چله داریک ده بی میزه که ی بکا... و تا دوا بی...

ده رهینه رله م فلیمه ته له فزیۆنییه ته سجیلییه دا که زیاتر له ریپورتاژیکه ته له فزیۆنی ده چی ته نها یه ک کامیرای عاده تی به کار هیناوه!

کامیترایه ک و ته نها... بی دیکور و بی ئیکس سوار و ته و اوکاری دیکه... ده رهینه ر خۆی له پیشه کی (ژیان و چیترا!) دا وای گوتوه...

وا بزانه له جه نجالستانی هه رای ئه وه هه موو ته له فزیۆنانه ماندا ئه وه نده بهس بی...

هه میسه یه کیک هه یه

له تو باستر سه ما ده کا

چارلی چاپلن، هونه رمه ندی کانگه ی بی ئاو و شالای وهرزه دیمه کاره کان و به ره هه مه یینی و شکه لانی و ره نجبه ری کووچه و کۆلانیان و بۆ ژیراله ددینی کچی ده نووسن: «ژیراله ددین.. کچم له شه وه دریشه کاندانا ئه من زۆر چیرۆکم بۆ گوتی، به لام چیرۆکی خۆم نه گیترا یه وه... ژیانئ ئه و برسییه یی له خوارترین و پیستری کۆلانی له نده ن گۆرانی ده گوت و سه مای ده کرد...»

ئه مه سه ره تای کۆکردنه وه ی خه رمان بوو بۆ په یدا کردنی ده رتان و ده رفه تیک له زه مانیکه زالم و بیده رفه تدا...

«ژیراله ددین له ناو دنیا ییک تیییدا ده ژی ته نیا سه ما و موسیقا نییه.. جاروبار به سواری ئۆتۆمبیل یا میترۆ له نیو شاردا بگه ری.. چاو له خه لک بکه.. له بیوه ژن و مناله هه تیوه کان پروانه.. تو یه کیک له وانیه کچم نه زیاتر...»

بالانویینی په روښی مرؤف، سرووشتی مرؤقدوستی و یقاری تیگه‌یشتن و حالی بوون، دوور له ماموستاکاری و پهن‌گویی ده‌به‌خشی..

چاپلن ههول ده‌دا له ریگای دهرسدادانی کچه‌که‌ی فه‌نتازای سادہی له گهرمه‌ی تی‌کچرژان و دهمارگیریدا بگریټ..

ببینه چ ده‌نوسئ: «کچم ههر کاتی خۆت له سه‌ماکارانی تر به زیاتر زانی، شانۆ به‌جیبیلته و بچۆره دهره‌وی پاریس، بچۆره هه‌وارگه‌ی دویم و قهره‌جان، له‌وی سه‌ماکاری له خۆت جوانتر و هه‌لسووتر و به‌فیزتر ده‌بینی که له تو باشتر سه‌ما ده‌کن..

دان به‌وه‌دا بنی کچم هه‌میشه به‌کیتک هه‌یه له تو باشتر سه‌ما ده‌کا..»

ئیدی وایه.. ده‌گه‌می و پیرۆزگری له پهن‌گانه‌وه‌ی ماندووبوون و خاکه‌راییی و هه‌لبسووندا دئ، نه‌ک له‌چاو له کۆمه‌کی و، نابه‌له‌دی و نه‌گه‌ری و گومراییی..

چاپلن هات، تا تییدا بوو به‌بیده‌نگی خۆی ده‌نکی به‌جیهانیکی لال دا..

کاریکی ئاسان نه‌بوو ئه‌مه، له رویشتنی سه‌رداویکی باریک ده‌چوو، ئه‌وه‌تا چاپلن خویشی ده‌نوسئ: «کچم من که‌سیک بووم له‌سه‌ر په‌تیکی زۆر باریک ده‌رویشتم... هه‌میشه په‌روشی به‌ندبازان بووم، به‌لام راسته‌قینه‌که‌ت پتیلیم، خه‌لکان له‌سه‌ر هه‌ردی پته‌و و قایم ده‌که‌ون... بۆیه هه‌ر گیز دلت گیرۆده‌ی زێر و زیو مه‌که، گه‌وره‌ترین ئه‌لماسی ئه‌م جیهانه هه‌تاوه که به‌ختیارانه به‌گه‌ردنی هه‌موو که‌سیک ده‌ده‌وشیتته‌وه..»

هه‌میشه به‌کیتک هه‌یه له تو باشتر سه‌ما ده‌کا..

ئه‌مه‌یه چامه‌ی هه‌میشه زیندووی ژبان، هه‌ولئ لیوان لیو له‌گرتنه‌وه‌ی میژووی هه‌لخلیسکا و و ناوانی روژگاره بئ ناوه‌کان.

هه‌وله چاپکراوه‌کانی نوسهر

1) له‌باری لی‌کۆلینه‌وه‌ی روژنامه‌نوسیدا

* روژنامه‌گه‌ری کوردی و روژنامه‌نوسئ کورد

نامیله‌که-چاپی 1984، به‌ناوی خوازراوی

(پاکزاد محمد کریم)، چاپکردن و بلا‌کرتنه‌وه‌ی یه‌کیتی روژنامه‌نوسانی کوردستان (له‌شاخ) چاپی دووم به‌ناوی سه‌ریح، هه‌ولیر چاپخانه‌ی زانکۆی سه‌لاحه‌ددین، 1991.

* پرۆژه‌یه‌ک بۆ دهرکردنی روژنامه‌یه‌کی روژانه به‌کوردی

لی‌کۆلینه‌وه-گۆفاری (روشنییری نوئ) به‌غدا، پایزی 1986.

* هه‌له‌ی چاپ، ئه‌مرۆ ناسۆی دوا روژ

لی‌کۆلینه‌وه-به‌دووبه‌ش، روژنامه‌ی (هاوکاری) به‌غدا-1988.

* وینه‌و کاریکاتۆر تا بیوگرافیا و به‌کاره‌ینانیان له روژنامه‌گه‌ری کوردیدا

لی‌کۆلینه‌وه-به‌سه‌ی به‌ش، گۆفاری (کاروان ژماره 85 و 86 و 87) ی 1990.

* براهه‌تی: یه‌که‌مین روژنامه‌ی روژانه له میژووی روژنامه‌گه‌ری کوردیدا

لی‌کۆلینه‌وه‌و بیبلوگرافیا-چاپی یه‌که‌م گۆفاری (یه‌کگرتن) که له هه‌نده‌ران دهرده‌چن، چاپی دووم چاپخانه‌ی خه‌بات 1991. چاپی سینیهم چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌ده‌ی هه‌ولیر-1997.

* نازانسئ ده‌نگوباسی کوردستان (ناداک-ADAK)

پرۆژه‌ی دامه‌زراندن و به‌ری‌توبه‌ردن

لی‌کۆلینه‌وه-روژنامه‌ی (براهه‌تی) به‌سینزه‌ ئه‌لقه، هه‌ولیر-1993، چاپی دووم به‌کتیب چاپخانه‌ی خه‌بات دهۆک 1997.

* دهرختی بنکۆلکراو:

په‌نجه‌ما بی‌تیکی روژنامه‌نوساییانه بۆ باری رووناکیبیری و کلتووری کوردی چاپی یه‌که‌م کوردستان 1995، چاپی دووم سوید 1996.

* چه‌ند وتارو نوسینی تر هه‌ر له‌م بواره‌دا له شوینی جیا جیا به‌کوردی و عه‌ره‌ی.

(2) **شيعر**

* ئەو شەوانەى خەون نايبى:
چاپخانەى (النعمان) نەجەف-1977.
* تافگەى مەند
چاپخانەى (شفيق) بەغدا-1987
* چەند كۆتەلتىكى جەنازەبى:
چاپى ئىتاليا 1994

چاپى كوردستان 1995

(3) **لەبوارى وەرگىپاندا**

* نووستوى بەر باران:

شيعر- لە فارسيبەو، چاپخانەى (علاء) بەغدا-1980
* رىگاوبان، پىنج چىرۆكى درىژو شانۆنامەبەك لە نىكۆلاى خايتۆفەرە
چاپخانەى (الحوادث) بەغدا-1983
* سەرتايبەك بۆ تىگەبىشتنى ھونەرى تەشكىلى
چاپخانەى (حسام) بەغدا 1986
* چەند نامەبەك بۆ تارانتابو:
شيعرى نازم حىكمەت، وەرگىپان لە عەرەبىبەو.
چاپخانەى (الزمان) بەغدا-1990.
* داىكى كورد- دانىيىل مېتران
وەرگىپان لە عەرەبىبەو 1996.

(4)

* پايزى چاوەكان
كۆلاژ لە تاراوگەى شيعردا چاپخانەى وەزارەتى رۆشنىبىرى- ھەولتير 1998.
* چاوەكان.. ھەمىشە چاوەكان...
كلاو رۆژنەبەك لە شەختەدا، چاپخانەى وەزارەتى رۆشنىبىرى 1999
* شرفە- بە زمانى عەرەبى، چاپخانەى خەبات دەھۆك-1998
* بىتجگە لە دىبان شيعرى وەرگىپاندا و نووسىنى دىكە لەكات و شوئىنى جىياجىادا بەكوردى و عەرەبى.